

8806

అనువాదం

నంధూరి రామమోహనరావు

వెల రూ. 1-8-0

పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకం

వికరాలకు

ఆంధ్రగ్రంథమాల

మద్రాసు 1.

భారతి

[సచిత్ర మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు
శ్రీవలెంక శంకువ్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము
మదరాసు.

సంపుటము 20

జూన్, 1958

సంచిక 6

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మదరాసు.

విషయానుక్రమణిక

జూన్- 1952

మస్తీష్కంతో లేబారేటరీ- "దాశరథి"	488
ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి, టాల్స్టాయినుండి అనువాదం— పి గణపతి శాస్త్రిగారు	489
రాయనం పెంకన్న—గట్టి లక్ష్మీవరసింహశాస్త్రిగారు	507
కొండవాసు—సూరంపూడి భస్మేశ్వరరావుగారు ..	522
"ఉర్వశి-ప్రవాసము"—పొట్టిపల్లి సీతారామారావుగారు	528
శుభగ్రహం—సింగరాజు లింగమూర్తిగారు ..	531
దశవాయి రామప్రయ్య—చల్లా రాధాకృష్ణ శర్మగారు	539
విరిహి—వేడూరి ఉమామహేశ్వరంగారు	542
తమన్యులో తపస్సులు—మ నిపల్లె రాజగారు ..	548
నర్త్యాగ్రహం—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు ..	549
చంద్రదేవైక పుత్రః—శ్రీనివాస శిరోమణిగారు	554
వనంతగీతము—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	562
సాధన విధానాలు—వేలూరి సహజానందంగారు	568
దిష్టికర్లు—"వనశ్రీ" ..	567
కలసూరకంప—	572
గ్రంథవిమర్శనము	577

తీవర్ణ చిత్రము—'విశ్రాంతి' సి. యస్. యన్: చట్టాయక్ గారు

పక్షిరాజా వారి కాంచనా

లలిత ..... పద్మిని
కె ఆర్. రామస్వామి
దొరైరాజ్
రుష్కేంద్రమణి
రామ శర్మ
కుమారి
దొరైస్వామి నటించినది..

మాటలు పాటలు
తెల్లటి
డైరెక్టర్
S.M శ్రీరాములు నాయుడు

జూన్ 12 వ తేదీన ఆంధ్రదేశములో ముఖ్యకేంద్రాలలో విడుదల

భారతి, ఇరువది తొమ్మిదవ సంపుటము

(1952 : జనవరి - జూన్)

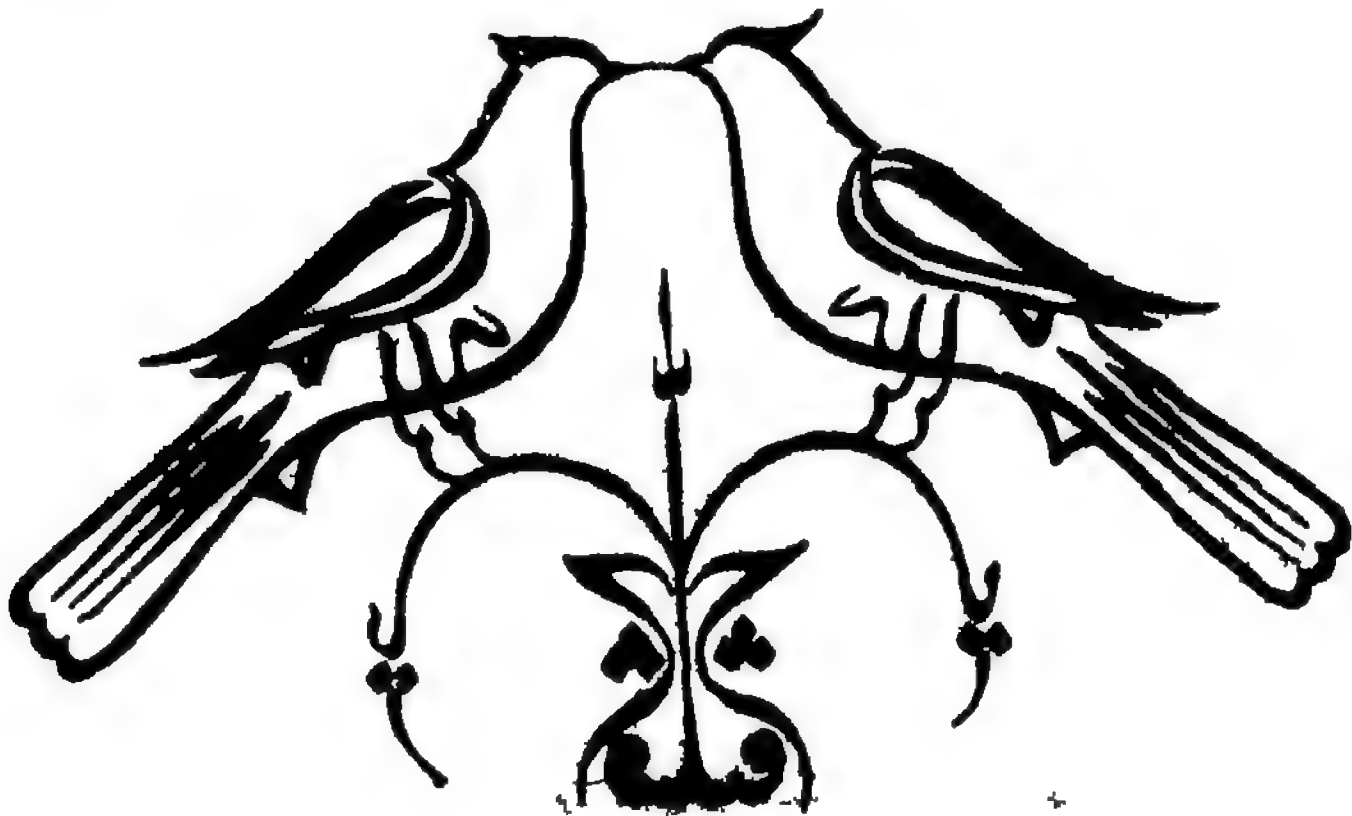
—(★)—

అ క ర ది విషయసూచిక

	నం.	పుట.
అంకిష్టులు (క)—పశ్చాత్తరంగనాథరావుగారు	2	147
అఖండయాత్రి (ప)—బేముల పెంకట అప్పారావుగారు	2	148
అనునాతన భారతీయ చిత్రకళ (కల)—ఎ. వి. రామన్ గారు	4	877
అమరుకాండ్రీకరణము—నిడుదవోలు సంకటరావుగారు	5	467
అవతరణము (ప)—అప్పల - వీరవెంకటశోగయ్యకాశ్మీగారు	1	388
అవనీంద్రనాథటాగూరుతో పరిచయం—(వ్యా) 12 శిశోమూర్తుల శతకరావుగారు	1	19
అవనీంద్రస్మృతి (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	2	99
అలోచన (త్రి-చి)—ఎ. వైదిరాజుగారు	5	—
ఆత్మపరీక్ష (క)—పశ్చాత్తరంగనాథరావుగారు	5	408
ఆంధ్రకవులు ఏక కథావృత్తి గృహీతిలు—శివారామ కృష్ణకాశ్మీగారు	1	47
ఆంధ్రవాద్యయమున శృంగారము—యస్ వి శోగారావుగారు	5	461
ఆంధ్రసంస్కృతి—శోరి సరసింహకాశ్మీగారు	4	819
ఇవాక్ ఇరియిన్ మృతి—టాల్ స్టాయ్—పి. గణపతికాశ్మీగారు	6	489
ఉగాది (ప)—కన్నకంటి వీరభద్రాచార్యులుగారు	4	291
ఉగాదివందనము (ప)—పెనుమర్తి కామేశ్వరరావుగారు	4	850
ఉదయగిరి వనాబుదానపత్రిక—బొంబూరి సూర్యనారాయణకర్మగారు	5	453
ఉర్వశి ప్రవాసము—బొట్లపల్లి వీరాచార్యరావుగారు	6	528
ఎన్నిక ఉపలాటం (క)—బి. యస్ సూరిగారు	4	859
ఏకాంకిక—పి.పాటి సంకటేశ్వరుగారు	4	365
కవచదీపిక (క)—పేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావుగారు	5	45
కల్లకల్లోలాలు (క)—శేషుగారు	1	67
కవిత్వ (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	5	20
కవిత్వంజలి (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	5	466
కవి, మానవుడు—చిరుమామిళ్ళ శివరామ కృష్ణప్రసాదుగారు	1	81
కవిసమ్మనము (పా)—జనమంచి రామకృష్ణగారు	2	18
కవిపార్వభాయుడు భాసుకరుడు—ఈ. వెం. వీరరాఘవాచార్యులుగారు	2	141
కవ్వతవులు (ప) వీరుభొట్ల సూర్యనారాయణగారు	5	466
కాశ్మీరు సమస్యప్రధానము—నండితారాధ్యుల శాశ్వతరావుగారు	1	8
కాశ్మీరీయముతోడి చరిత్రసమస్యలు—పి. గణపతికాశ్మీగారు	2	161
కె. శి. కె. యస్ వెంకటరమణగారు	5	210
కృష్ణమాచార్యవచనములు—తిమ్మావర్మల శోదండరామయ్యగారు,	5	418
కోదండవాసు—మారంపూడి భాస్కరరావుగారు	6	522
కోతికోడిలు (క)—నీయారి సహజానందంగారు	1	15
కోయిలమ్మ (క)—కొగూరి మామయ్యరావుగారు	5	445
గజ్జెయ్య; వీరంటం (కల) శ్రీమతి కామవి కృష్ణకుమారిగారు	1	88
‘గాలం’ (త్రి-చి)—దేవప్రసాద్ రామచంద్రగారు	5	—

	సం	పుట.
జంక్షన్ కపుట (క) — శ్రీనివాస శిరోమణి గారు	6	554
జగన్నాథ పండిత రాయలు — శ్రీనివాస పంకట రాయశర్మ గారు	4	351
తమిళులో తిప్పనలు (క) — మునిపల్లె రాజు గారు	6	548
త్యాగరాజ (ప) — దండిపల్లి వెంకట సుబ్బాశాస్త్రి గారు	1	85
తెప్పతిర నాళ్ళు (ప) — కంగుమూరి రామధీరరావు గారు	6	326
దశవాయి రామప్పయ్య — చల్ల రాధాకృష్ణశర్మ గారు	6	589
దివ్య కళ (క) — “వనశ్రీ”	6	567
దెంగుమూరి శిథిలశిల్ప సంపద — శ్రీ రాఘవాచారి గారు	3	260
ధరణి తిరుపల — పి యస్ ప్రకాశరావు గారు	4	398
నన్నెచోడ కవికాలము (కల) పి వెం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ గారు	2	188
నవయుగోదయం (ప) దండిపల్లి వెంకటసుబ్బాశాస్త్రి గారు	3	211
నావధూ (ప) — వెళ్ళూరి శ్రీనివాసయ్యారీ గారు	3	218
నాశంహిత గ్రంథాలు — పి వి యస్ యూరీ గారు	8	274
నిరంతర శ్లోకా (నా) — వేలూరి సహజానందం గారు	4	341
నైజాములో కొన్ని అంగ్రహామంతిరావ్యయలు (కల) — శ్రీ వారణాసి యశోదాదేవి గారు	6	778
పక్షి రాజ (ప) — కంగుమూరి రామధీరరావు గారు	4	371
ప్రపంచ కథా బహుకృతి, పాలకుమ్మి పద్మరాజు - శాస్త్రి గారు	4	397
ప్రయోజకత్వం (క) — బొమ్మి రెడ్డిపల్లి మార్యారావు గారు	4	371
ప్రాచీన భారతము రాజదూతవ్యవస్థ (కల) — పి యస్ శర్మ గారు	4	380
పితృహృదయం (హిమవంతుడు గారి) (తె చి) — మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి గారు	4	—
పుట్టుమచ్చ (క) — వెంపటి పచ్చిచాణియశర్మ గారు	1	71
పోయిన పుటలు — (క) అంగరి వెంకటకృష్ణారావు గారు	3	263
బసవనిఘాట — ఆయాచిరుల పానుమచ్చాశ్రీ గారు	1	9
భారతీయ సంస్కృతి (కల) — యా పద్మవాణిపాస్వామి గారు	1	86
బెవీల్ నౌంగ —	3	205
భారతీయ (క) — శ్రీమతి కట్టికొండ వికలాక్షి గారు	2	189
భారతీయ ప్రాచీన క్షిప్రాలు (కల) — తిలక రీ మార్గ వారాయణ గారు	3	252
భారతీయ — ఆ శిరవాణి — బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు గారు	8	279
భారతీ యాధ్యాత్మిక భావాలు, పాశ్చాత్యుల నవలలు — డా టి రామారావు గారు	2	189
భౌతిక శాస్త్రము — తత్త్వజ్ఞానము — విస్సా అప్పారావు గారు	8	282
మరొక పదకవి — కంగలసీతయ్య — తిమ్మావజ్జల శ్రీనివాసరామయ్య గారు	2	101
మన ప్రాచీన వాద్యయంత్రములు (కల) — తిలక రీ మార్గ వారాయణ గారు	2	107
మద్దిపల్లిలో శివోదేవరీ — “చాళిరథి”	2	187
“మహాప్రస్థానము” — పొట్లపల్లి పీతారామారావు గారు	6	488
మహాభి నిష్క్రమము (ప) — బొడ్డు బాపిరాజు గారు	3	248
మా సంకృతి (ప) — బోలేటి పార్వతీశంకర గారు	3	218
యజ్ఞఫలము — భానుని ప్రతిభావిశేషములు — బులుసు వెంకటేశ్వర్లు గారు	2	101
యజ్ఞఫలము (భాసభాటకము) బులుసు వెంకటేశ్వర్లు గారు	5	895
“ ” “ ”	2	120
“ ” “ ”	3	227
“ ” “ ”	4	299
“యమునా తీర” (తె చి) — యం ఎ రహీమ్ గారు	2	—
రక్తమాల (క) — శ్రీనివాస పంకట రాయశర్మ గారు	1	41
రాయలవారి ఋతువర్ణనలు — దివాకర్ల వెంకటాచార్య గారు	5	435
రాయసం వెంకన్న (నా) — గట్టి లక్ష్మీనరసింహాశాస్త్రి గారు	6	570

	నం.	పుట.
తెద్రీరాజుల ఆంధ్రవాక్యములలోను—విదవనోలు వెంకటరావు గారు	1	11
తెద్రీయో నాటికలు—అనులేంద్రగారు	5	399
తనంతిగీతము (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	6	581
తర్జుమిన్ రచన (పాదీన సంపదాయములు) (18)—కామయ్యపి వర్ణనారాయణవర్మగారు	6	772
విజ్ఞానకాస్త్ర పరిశోధనసమితి—తనంతిరావు వెంకటరావుగారు	1	85
విపరీతామము (ప)—బూదరాజు రాధాకృష్ణగారు	4	152
విమలకోసం (క)—వజ్రల రామనరసింహంగారు	1	25
“వ్యధిత హృదయము” (తీ చి)—ఆర్. క. జేతడిగార్	1	—
వియోగాగ్ని (ప)—బుధుశ్రీ	5	478
వింపి—మేడూరి ఉమామహేశ్వరంగారు	6	548
విక్రంతి—శ్రీ సి యస్ యస్ పట్నాయక్ (తీ చి)—	6	—
వజ్రల విన్నపాలు—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	1	52
కాస్త్రపరిశోధనా సమితి—విస్వా అప్పారావుగారు	8	199
శృంగారకందము (ప)—అగ్గూచికుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	8	197
శిథిలాశ్రయం (ప) దిగురు రీ సీతారామస్వామిగారు	1	23
గుభ్రగ్రహం—సింగరాజు లింగమూర్తిగారు	6	581
కూవాన్వితి—భట్లప్రొలు కృష్ణమూర్తిగారు	4	364
నంకల్పనీధుడు (క)—పంతుల శ్రీరామశాస్త్రిగారు	1	171
సంగంవారికి ధి (క)—ఇటూరి కామేశ్వరరావుగారు	5	427
సంచారిభావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	1	68
సంచారం (క)—పుర్రాం సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	4	323
సత్యగ్రహం—భట్లప్రొలు కృష్ణమూర్తిగారు	6	549
సవతిప యని (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	1	50
సముద్రభూవ (ప)—బెల్లంకొండ చంద్రమూర్తిశాస్త్రిగారు	1	46
సర్వసందరి (క)—అనుమల వెంకటేశ్వరవిగారు	5	446
పార్థివ భావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	4	316
పాన విధానాలు—బేలూరి సహజావంధనంగారు	6	563
ప్రాయభావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	8	219
పే మంతిము (ప)—రామవేదం జానకిరామశర్మగారు	2	159

జూన్ 6 న విడుదల

పూర్ణ రిలీజ్

స్టూడియో వామోని

Guhra

‘విక్రంత’

జూన్, ౧౯౭౨

—సి. యస్. యస్. పద్మావతి

నందన
జ్యేష్ఠము

భారతి

సంపుటము 29
నందిక 6

మస్తీష్కంలో లేబొరేటరీ

శ్రీ దాశరథి

మొహంజోదారో శిథిలా లోకుల లోకి—

శతాబ్దాల మట్టి పొరల్కింద పూగైపోయిన పురాతన

నాగరికతా గర్భంలోకి—

సూర్యుడు అస్తమించిన కాదల్లోకి

వొకదారి;

మరోదారి

మస్తీష్కంలోని మాయంటికి

మా యింటి వెనుకగా—

తాజమహల్ అందాల్లో మెరిసిన షాజహాన్ కిర్తి,

అ ఇ ఉడ్డలతో

ఋలుక్కులతో కట్టిన వైయాకరణి సమాధి,

లోకాన్ని అడక్కుండా ఎవడో దుష్ట స్వపతి రచియించిన

కఠిన శాసనాల కానులు—

మరి, మాయంటి ముందుగా—లేబొరేటరీ

బేడకు దొరికే నా పెన్నిల్ ముక్కులో—

జగత్తుకు ప్రాణం ప్రసాదించిన కార్పక పరమాణువు,
అందులో సెంట్రల్ న్యూక్లియస్ చుట్టూ చాందాయణం చేసే
ఆరు ఎలెక్ట్రానులు—

సూర్య తేజోరాశిచుట్టూ శని గురువూ మరోడు మరోడు
వాళ్ళ పెంట భూమి తల్లి ప్రదక్షిణం చేసినట్లు

మరి ఆనాటి పాతగంటం కంటిలో—

రాక్షసీ వికటాట్ట హానం,

రంభోర్వశీ నాకవానం,

రాజుల పాదాల క్రిందుగా పరచిన

రైతుల రతనాల బ్రతుకుల తివానీలు

పాతకాలం పసిడి రంగుల బరువు లోర్పిన

పట్న వానపు మ్యూజియంలో—

పనందైన శ్యామాకమలాల మెత్తదనం వొత్తుకున్న చిత్తరువులు

శిలా విగ్రహాల నీత్యార్థం

అలం కారాల బలాత్కారం

మరి నాలో లోపలి చిత్రకాలలో

చిత్రించరాని

శిల్పంకూర్చలేని వేదన

చితికిన ఆటం వంటి బతుకులో ప్రణయం కదాచిత్ !

శిశిరంలో గుడ్డలూడిన,

రహస్యాలు లేని, దెయ్యాల ఆడబిడ్డలవంటి

పెద్ద పెద్ద మూడుగు వృక్షాలకు

నిస్స బట్ట కట్టించిన రీతిని—

నా వేదనలో జన్మించిన ఊహింపులు

తొడగడానికి వ్యాకరణ సూత్రపు రెడీమెడ్ దుస్తులు లేక

దినములల్లో ఉరుకుకున్నాయి లోకాన పడి ;

దండించనా,

రండి రండని పిలిచి నా కవిత్వపు

పండు పెరుపు చేలా లందించనా !

కటికరాతిగోడలతో కట్టిన కారాగృహంలో

గత కాలపు కాననాల

కట్టుబడిన ఖైదీవలె

భయం భయంగా, ఆవును ఆవుగా
 గాలి వీల్చుకుంటా వేం భాయీ !
 ఊపిరితిత్తుల్ని కొలిమి తిత్తులుగా
 నొక్కినొక్కి ఊది ఊది మండించవోయ్ మానవతా బ్యాలావధి.
 కదలేని వృతుం వలె
 కాలం అక్కడక్కడే పెరగలదా !
 'నయాగరా' జలపాతం వలె
 నడుం విరిగేట్టు దూకండి తప్పదు గదా !
 తిరగనీ కాలాన్ని ముట్లు ముట్లుగా ,
 వదనీ బ్రతుకు నిండా చిక్కులు ముట్లు ముట్లుగా.
 దొక్కకు బాగా ఆకలిరుచి దొరకనీ—
 చలి వీణలు నరాలలో చొరబడి
 చక్కని పాటనొకటి వాయిచనీ—
 ప్రశ్నలు గొలుసులు గొలుసులుగా
 బంధింపనీ మన మేధను—
 దూకి దూకి ఈ జలపాతం
 ప్రాకించనీ పైకిపైకి విద్యుద్వల్లీ మతల్లి కలను—
 నన్నని ఇసుక కణం పరీక్షించి
 జగజ్జాతకం వ్రాయనీ శాస్త్రజ్ఞులను—
 ఏడిగ్రీలో వేడి నిలిస్తే
 ఏరకం ప్రాణికోటి పుడుతుందో—
 ఏడిగ్రీ వేడి చారితే
 ఈ విశ్వ మహాగోళం మృత్యుజలధి అంతస్సున
 తన్ను కులాడి నశిస్తుందో—
 ఏ ఖల్లా గోడనీడ
 ఏ మహారాజ వంశాన్ని ఎంతకాలం కాపాడిందో ,
 ఏ రకం ఎత్తుగడల్లో పెత్తనం
 ఎవడెవడి చేతిలో ఎన్నెన్ని నాల్గుంటుందో
 పరిశోధించు ఈ శేఖరేటరీలో.
 అజంకాలోను హలంత భావలోను
 శిలా సుందిరికి లేని
 తుదృఢా నంచలనం
 పల్లెపడుచు కున్నాడని గమనించుకో భాయీ !

నిశ్చలంగా నిద్రోయే
నిరపరాధి పరమాణువు
దొక్కిచించి దోలుకట్టి
ప్రమాదాలు తేలొకు.
మస్కెట్లనుండి రైఫిల్ల దాకా నడచిన దేశం
కొడవల్ల నుండి* కోత యంత్రం దాకా సాగలేదు

చల్లని పాలుతాగే పిల్లలవంటి
రసిక శిఖామణుల నాల్కలు
వేడి వేడి కవిత్యం చురుకుదనం సహించేదాకా రాలేదు.
ఇంకా లక్కడక్కడా ఎత్తైన గడి గోడ నీడలు
చిన్ని చిన్ని గుడిసెల్ని పెరగ నీయడం లేదు—
ఇంకా భయంతో తలవంచుకుని
తన నీడనే తాను చూసుకుంటో
బరువుగా బరువుగా నడుస్తున్నాడు బానిసేడు.

ఇంకపోయిన పెద్ద పెద్ద సముద్రాల వలె
జీవం చచ్చిన పాత జాతుల నోళ్లలో
ఒక పెద్ద ప్రళయ కలధరాన్ని పట్టుకువచ్చి
కట్టివేసి ఉరిమించి ఉల్కలు కురిపించి కరగించి
జీవనం ప్రసాసించే శుభిక్షకాలం ఇంకా రాలేదు. *

ఇన్ని శతాబ్దాలు ప్రయాణం చేసినా
ఇక్కడేవున్నాం ఈపూరి పాలిమేర పక్కన
డార్విన్ బయాలజీలో పరిణామాల పట్టిక
పది యోజనాలంత వున్నా
మానవుడు మానవుడయ్యే కాలాన్ని
నిర్దేశించగల ప్రదేశం కానరాదు !

గతంలోంచి కొంత నేర్చుకోవోయి
గతానికి తాకట్టు పడుతున్నారు కవులు
ఈ లేఖ రేటరీలో కూచుని
లోకంనిండా విరివిగా కొంతి పండే రీతిని
కొత్తరకం విత్తనాల్ని
కనిపెట్టే పీలున్నది.

ఈ లేబారేటరీలో కూచుని
 కలం పాళి కొనలోంచి
 ఎంత బలంగల కవిత్వం సృష్టించ వచ్చో—
 పేదాడి స్వేదం లోంచి ఎంతగా
 దేశానికి జీవం ప్రసాదించ వచ్చో---
 నిరాకతో ఏడ్చే దరిద్రాంగణ
 కన్నీటి చుక్కలకు
 ఎంత దూరాన నవ్వు పువ్వులున్నాయో—
 హృదయంలో ఏ పొరలో దయ
 వ్యతేరలో నిర్దయ
 ఏ దిక్కున త్యాగం
 ఏ దిక్కున రాగం దాక్కుని సెల వేస్తాయో—
 కనిపెట్టే అవకాశం
 ప్రసాదించి నా నిదిగో !
 పని సాగించుము భాయీ!
 బ్రతుకు నాగజముడు కూడ
 పూలు పూయనీవయ్యా !
 మెతుకులలో ప్రోటీనులు
 మిక్కిలిగా రానీవయ్యా !
 బక్కపడిన దేశానికి
 పొండు పొండు మాంసానికి
 ఎంత తిండి కావాలో
 ఎంత హాయి కావాలో
 అవి అన్నీ కల్పించే
 అమృత ఘటికకోనరమై
 నిరీక్షించు మానవునికి
 త్వరగా ఫల మందించే
 మార్గా న్న స్వేషించు !
 మస్తీష్కంలో వెలిగే
 మా యింటికి ముందుండిన
 లేబారేటరీ తెరచి వుంది.
 మధనపడే మేధావుల
 శిథిలాశలు చివరించే
 రసరాజ్యం, లేబారేటరీ!

ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి

మూలం :
రియో టాల్స్టాయ్

అనువాదం :
శ్రీ పి. గణపతికృష్ణ

టాల్స్టాయ్ 'ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి' (The Death of Ivan Ilych) అనే ఈ చిన్ననవల 1886లో రచించాడు. ఈనవలారచన బహుశః 1882 లోనే ప్రారంభమై ఉండవచ్చునని విమర్శకు లూహిస్తున్నారు అంటే ఇది ముగించేసరికి ఇంచుమించుగా నాలుగు సంవత్సరాలు పట్టిందన్నమాట.

ఈ చిన్ననవల ముగించేసరికి టాల్స్టాయ్కి 58 ఏళ్లు నిండాయి. అప్పటి కప్పడే ఇతడు 'ఎన్నాకెరనినా' మొదలైన గొప్ప గొప్ప నవలలు రచించి ప్రపంచవిఖ్యాతుడైనాడు. ఈ కాలంలో టాల్స్టాయ్ రచించిన రచనలన్నిటిలోను ఇది ఉత్తమోత్తమమైనదని విమర్శకులందరు ప్రశంసించారు ప్రకటించిన కొద్దిరోజుల్లోనే ఇది రష్యాలోను, మిగిలిన యూరపులోను ఒక పెద్ద సంచలనం కలిగించింది. రోమా, రోలా, వంటి విఖ్యాతనవలారచయిత ప్రాన్సులో అంతటా ఇది పాఠకుల మన్ననలందుకొన్నదనీ, పాశ్చాత్యధనిక వర్గాల జీవితాని కిది ప్రతిబింబమనీ ప్రశంసించాడు.

టాల్స్టాయ్, సునిశితమైన నైతికదృక్పథంలో వాఙ్మయవృష్టి చేసిన మహాశిల్పి 'ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి'లో ఈదృక్పథం ఒక పరమావధికి వెళ్లి నట్టుకనిపిస్తుంది. ఇంచుమించుగా ఇది టాల్స్టాయ్ స్వీయ చరిత్రవంటిదే అని ఒక ప్రసిద్ధవిమర్శకుడు వ్రాశాడు.

1

మొరొవన్ స్కి ఈ విచారణ కొంతవరకు సదిచివరచాత పబ్లిక్ ప్రావీణ్యులు, మిగిలిన వ్యాయాధిపతులు అంతాకలిసి విక్రాంతి సమయంలో ఎగరోవిచ్ గదిలో కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నాయ క్రమంగా వారందరు క్రసా విప్పి శేషుడుగురించి మాట్లాడుకోవడం మొదలుపెట్టారు. అది చాలా గొప్పశేషు. ఆశోక్తుకు ఆశేషు విచారణ చేసే అధికారంలేదని వానిలోని గట్టిగా వాదిస్తూంటే ఆ అధికారం ఉండితీరినదని ఇగరోవిచ్ నొక్కి చెప్పారు

ఈ వాదోపవాదాలు ఇలాగ పొగుకున్నా మొదటివింటి ఉలక్కుండా పలక్కుండా ఒకరోట కూర్చున్న టటర్ ఇవానోవిచ్ అప్పుడే కచ్చిన గజెట్ నేర్చుకొరగనేస్తూ "ఇవాన్ ఇలియిచ్ వచ్చి పోయిఉంటున్నాడు"

"నిజంగా?"

"ఇదిగో! దూరే చదవండి" అని ఇవానోవిచ్ వాచిరివిచ్ ఆ గజెట్ అందించాడు అది అప్పుడే అచ్చుపడింది. అందుచేత ఇంకా తడితడిగానే

కంక లిడెనా టాకస్టెయ్

ఉంది చుట్టూరా అచ్చువేసిన నల్లని అంచుల మధ్యన ఆ గజెట్ ప్రకటన ఇలాగ ఉన్నది "జోర్ట్లో న్యాయాధిపతిగా ఉండిన తన భర్త, ఇవాన్ ఇలియన్ 1883 డిసెంబరు 4 న తేదీని మరణించి వారని సంఘమిత్రులకు తెలుపుడు తెయ్యడానికి ప్రెస్కోవ్యాఫెడకోవ్నా మిక్కిలి విచారిస్తున్నది కుశ్రవారంనాడు మధ్యాహ్నం ఒంటిగంటకు అంత్యక్రియలు జరుగుతాయి "

అక్కడ ఉన్నవారి అందరితోనూ ఇవాన్ ఇలియన్ కూడా ఆ జోర్ట్లో న్యాయాధిపతిగా ఉండేవాడు అందరూ అతన్ని ఎంతో ఆప్యాయంగా చూసేవారు. కొన్ని వారాలనించీ అతని నోక న్యాయాధిపతిగా భావించుకొంటేవాడు అంతా అది గడ్డున్యాయాధి అని అనుకునేవారు. జబ్బుతో ఉన్నప్పుడూ అతని పదవి అల్లాగే భారీగా ఉండేది. కాని అతను చని పోవడం జరిగితే అతనిని సు ఆ భారీలో వేస్తారనీ, అతనిని భారీలో విప్పికోవడమేగాని, స్టాటెస్ నిగాని వెయ్యకమ్మననీ ఉహాగానాలు జయలుదేరాయి అయితే ఇలియన్ మరణవార్త వివగానే అక్కడ ఉన్నవారందరికీ, అతని మృతివల్ల తమకు, తమ సంఘమిత్రులకు ఆయా ఉద్యోగాల్లో రాబోయే మార్పులు, అధికారాలుమాత్రమే మొట్టమొదటగా స్ఫురించాయి

స్టాటెస్ పదవిగాని, విప్పికోవ ఉద్యోగం గాని తప్పకుండా తనకు దొరికి తీరుకుందనీ, ఆ ఉద్యోగం తనకిస్తామని అధికారులు చాలకాలం క్రితమే వాగ్దానం చేశారనీ, దానివల్ల అలవెల్పులు అవ్వకాక సంవత్సరాని ఇంకా ఎనిమిదివందల చాకతన ఆదాయం పెరుగుకుందనీ వాసిరీవిన్ అనుకున్నాడు.

టెటర్ ఇవానోవిచ్ ఇలాగ అనుకున్నాడు "నే నిప్పుడు మానావమరిదిని కలుగనించి బదిలీ చేయించే ప్రయత్నంలో పడాలి ఇది జరిగితే నా ఆవిడ ఎగిరిగంతులేస్తుంది ఇక నామీద తనవాళ్ళకు నే నేమీ సహాయం తెయ్యడం లేదనే నింద వెయ్యడం మునిలేస్తుంది"

"ఇక ఇలియన్ లేచితిరుగుతాడని నేనుకొనే లేదు. పోనీ ఎంతవని జరిగింది!" అని టెటర్ ఇవానోవిచ్ గట్టిగా అన్నాడు

"అయితే ఇంతకీ ఆ వ్యాధిమీదే తల నిండా?"

"డాక్టర్లకరికీ ఏమీ అంతు దొరకలేదు చివరికి విదోషేయపెట్టారుగాని, అందరినీ తలో చారీ అయింది వెనక నే నతన్ని చూసినపుడు కొంచెం నయంగానే ఉండమకున్నాను "

"వెలపు రిచ్చినప్పటినించీ, నేనతన్ని చూడ నేలేదు ఎప్పటికప్పుడు ఒక సారి వెళ్లిచూడాలని అనుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి "

"ఇలియన్! ఏమన్నా ఆన్టీ ఉందా?" "అతనిభార్య కేవో కొంత ఉన్నదని అనుకుంటాను. కాని అంతగా చెప్పదగ్గ ఆన్టీకాదు "

"మనమంతా ఒకసారి ఆన్టీ మావీరావారి కొని ఆ ఇల్లు చాలాదూరం!"

"అంటే మీ యింటికి వార్షికులు చాలా దూరం అన్నమాట! ఆ మాటకొస్తే మీయింటికి అన్నీ దూరమే "

షెరెక్ అన్న ఈ మాట విని ఇవానోవిచ్ ఒక చిరువల్పు నవ్వి ఇలా అన్నాడు "నేను ఏటికథకల ఎక్కడో ఉన్నానని ఇవాన్ ఇలియన్ ఎప్పుడూ వామీద ఒక నింద వేస్తూండేవాడు."

ఆపైన వారందరూ ఆ పట్టణంలో ఒక కోటికి, మరొకకోటికి ఉన్న దూరభారాలను సురించి కబుర్లు చెప్పకుంటూ తిన్నగా జోర్ట్లోకి వెళ్లిపోయారు.

ఇవాన్ ఇలియన్ మృతివల్ల ఇంచుమించుగా ఏర్పడే భారీలను సురించీ బదలాయించులనుకూర్చి, రాబోయే పెద్ద పదవులనుసురించీ తట్టిన ఆలోచనలతో బాటు సామాన్యంగా అందరి ములేనే వారికిసూడా "అమృత్యా! ఆ చచ్చిపోయింది అతనేగాని నేను మాత్రం కాదు " అనే ఆలోచనకూడా జరిగింది

ప్రతివాడు తన మనస్సులో "సరే! ఇలియన్ చచ్చిపోయాడుగాని నేనుమాత్రం బతికేఉన్నాను కాబూ!" అనుకున్నాడు అయితే ఇవాన్ ఇలియన్ దగ్గరబంధువులు, అతని స్నేహితులవలెనే వాళ్ళు, అంత్యక్రియలు ఇతనికి సమయానికి వావా అత్యులువడి అక్కడే నేర్పూవాలనీ, ఇలియన్ భార్యని ఒకసారి కరణాన్వితచలనకర పెద్ద బంధు తమమీద విరుడుకు పడిందనీ భావపడ్డారు.

వానిలోనిది, ఇవానోవిచ్ ఇవాన్ ఇలియిచ్! చాలా దగ్గర పరిచితులు ఇవానోవిచ్, ఇలియిచ్ వ్యాధికళాకాలంలో కలిసి చదువుకున్నారు. అందుచేత ఇవానోవిచ్ ఇలియిచ్, తనకు బాగా సన్నిహితత్వమున్నదని భావించుకున్నాడు ఇవానోవిచ్ ఇంటికి. రాగానే భోజనాలనే భార్యతో ఇలియిచ్ జీవించినవిషయం చెప్పాడు. ఆమె తన బాధపడిన తమకు దగ్గరగా పదిల చేయించుకునే అవకాశాలున్నాయని కూడా భరవపా ఇచ్చాడు. ఆ దీమృత సమావ్యం గా మధ్యాహ్నం వేళ అనుభవించే నిద్రా స్వార్థత్యాగంచేసి, సాయంకాలం చుట్టులు వేసుకుని, సుర్రపు బగ్గీని దిగి ఇవాన్ ఇలియిచ్ భవనానికి బయలుదేరాడు.

ఆ భవనానికి ముందుగా ఒక సుర్రపు బగ్గీ, ఇంకా మరిరెండు ఇతర బస్సు నిలబడి ఉన్నాయి. లోపలికి పోగానే కిందిపోయిలో గోడకు దగ్గరగా పరిగించు పట్టుబట్టాలతో కప్పిన కర్రపేటిక కనబడింది. అప్పుడే మెరుపుపెట్టిన ఆ పెట్టెమీద బంగారు బందులు, మేకులు తిర్రళా మెరుస్తున్నాయి. అక్కడ నిలబడి ఉన్న స్త్రీ రిద్దరు తమ ఉన్నికోటులు విప్పి వస్తున్నాయి. వారిలో ఒక స్త్రీ ఇవానోవిచ్ పరిచితురాలే. ఆమె ఇవాన్ ఇలియిచ్ చెల్లెలు కాని రెండవ స్త్రీ ఎవరో ఇవానోవిచ్ తెలియలేదు. ఇవానోవిచ్ సహవ్యాపకాధిపతి స్వారెక్ అప్పుడే మేడదిగి కిందిపోయిలో వస్తున్నాడు. ఇవానోవిచ్ మాడగానే అతడు ఒక్కసారిగా నిలబడిపోయి అతనినే చూసి కన్నుగీటాడు. “చూశావా! ఇలియిచ్ తన వ్యవహారాలన్నీ అడ్డావ్వు అడిగిలో విడిచి పెట్టి పోయాడు! నేనుగాని మధ్యగాని అయితే ఇలాగ జరగనిదామా!” అన్న భావం ఆ కన్నుగీటులో మెరిసింది.

ఆ బుగ్గీమీసాలు, సర్రాకులా ఉన్న అతని కిర్రము, ఆ సాయంకాలం చుట్టులు చూస్తే స్వారెక్ హండాగా మారిపోయిపోయి పట్టుకున్నాడు. కాని అతడు చాలా సరదాగా పరిచితులతో కలిసి అందుచేత అతని దివ్యుడు ఇక్కడ నిలబడిన ప్రత్యేకంగా ఈ పరిస్థితుల్లో ఎచ్చెట్టుగానే ఉంది. లేకపోతే, ఇవానోవిచ్ కా అలాగ అనిపించిందని చెప్పాలి.

ఆ స్త్రీ రిద్దరు బయలుదేరిన తరవాత ఇవానోవిచ్ కూడా వారినింట నడిచి, మేడమీదికి వెళ్లాడు. స్వారెక్ కిందికి దిగకుండా అలాగే ఆ ఉన్నచోటే నిలబడిపోయాడు. అతడు ఆ సాయంకాలం వేళ ద్విధి ఆడుకోవడానికి చెయ్యకలసిన కంఠాయం పంతా చేస్తున్నాడని ఇవానోవిచ్ తెలిసిపోయింది. ఆ స్త్రీ రిద్దరు ఆ మేడమీద ఇలియిచ్ భార్యతో కలిసి ప్రవేశించారు. స్వారెక్ ఒక్కసారి మూతివిగించి, కనుబొమ్మలు మంచించి, ఆ స్త్రీ రిద్దరికీ ఇలియిచ్ మృతకేరం ఉన్న గది చూపించాడు. అయినా అతని కళ్ళలో ఆ ఖులాసా భావం అల్లాగే మెరుస్తున్నది.

అందరికీ ముందే ఆ సమయంలో ఏం చేయాలో తోచక ఇవానోవిచ్ మెల్లిమెల్లిగా లోపలికి వెళ్లాడు. అల్లాంటి సమయాల్లో నీలువమోస్తరుగా చేతులు కట్టుకోవడం మంచిదన్న సంగతి ఒక్కటే అతనికి తెలిసిన విషయం. అయితే ఆ పని ననుష్కారభార్యకంగా చెయ్యాలనే విషయంలో అతనికి కొంత సందేహం కలిగింది. కనక అతని విషయంలో మధ్యేమాగ్గం అవలంబించాడు. ఆ గదిలో ప్రవేశించగానే కిలువమోస్తరుగా చేతులుకట్టి, నమస్కారభోరణిలో కొంచెం ముందుకు వంగి నడిచాడు. ఆ వంగిన సమయంలోనే వీలైనంతవరకు ఆ గది అంతా నాలుగువైపులా పరిశీలించాడు. ఇద్దరు యువకులు నీలువమోస్తరుగా చేతులు కట్టుకుని ఆ గదిలోంచి ఇతనికి వచ్చేస్తున్నారు. భోరణివిట్టి చూస్తే ఇద్దరూ ఇలియిచ్ మేడలుక్కుయి ఉండాలి. వారిలో ఒక యువకుడు హైస్కూలులో చదువుకుంటున్నాడు. అక్కడ ఒక వృద్ధస్త్రీ స్వల్పంగా నిలబడి ఉన్నది. చిత్రంగా వంగిన కనుబొమ్మలుగల మరిఒక స్త్రీ అతిరహస్యంగా ఆ ముసలావిడ చెవిలో ఏదో ఉడుకున్నది జమాబట్టిలా నిటాగ్గా నిలబడ్డై ప్రతి మతిసురువోకడు ఆ దగ్గరగా నిలబడి ఏదో గట్టిగా దదివి వినిపిస్తున్నాడు. అతని భోరణివిట్టి ఆ చదివే విషయానికి తిరుగుండదాని! రిల్లేదన్నట్లుంది. కంటమిని దగ్గర వదిలేసి కరావీడు ఇవానోవిచ్ ఎదురుగా నిలబడి నేలమీద ఏదో పొడి చల్లుతున్నాడు. అది చూడగానే ఇవానోవిచ్ ఆ మృతకేరం కొద్దికొద్దిగా నాననకొట్టడం మొనరబెట్టింది.

వనక ఒకసారి చూడడానికి వచ్చినప్పుడు ఇవానోవిచ్ అక్కడ జరానీస్ మూకాడు ఇవాన్ ఇలియిచ్ అతనితో ఎంతో ఇష్టం జరానీస్ అతనిని నకలోపచారాలు చేస్తూ ఒక నర్సులా ముకులుకుంటూ ఉండేవాడు ఆ శివపేటికకు, కైస్తవ విగ్రహాలకు, కైస్తవమతగురువుకు మధ్యగా నిలబడిన ఇవానోవిచ్ అప్పుడప్పుడు నీలువ మాదిరిగా చేతులు ముకుచుకుని చావుకూనే ఉన్నాడు, మధ్యమధ్యన తల కొంచెం వంచుకూనే ఉన్నాడు కాని చేతులు పొడుగుగా చావడము, ముకుచుకోవడము కొంచెం ఇబ్బందికావడంతో అవ్వనీ మనివేసి ఆమృతశీరం పరీశీలించడం ప్రారంభించాడు

అన్ని శివాల మాదిరిగానే ఇలియిచ్ శివం కూడా శివపేటికలోపరిచిన పరువుమీద బరువుగా కూలబడినట్లుంది ఆ శిరస్సు నమస్కారం చేస్తూ న్నట్లు అల్లాగే తలగడాలో కూరుకుపోయింది

ఇలియిచ్ కళ్లు లోలోపలికి దించుకుపోయాయి వాటిమీది కనుబొమ్మలు పచ్చని మైనంముద్దలా మారి పోయాయి వాటిమధ్యమధ్యన కనుబొమ్మలక లాడిపోయిన ప్రదేశాలు మచ్చలా కనబడుతున్నాయి మరణించినవారికందరి సామాన్యం జరిగినట్లుగానే అతని కనుబొమ్మలు కూడా బాగా ముందుకు చొచ్చుకుపోయాయి ముక్కు పెదవులమీదిమీది పోకున్నట్లు బాగా ముందుకు వంగిపోయింది. ఇవానోవిచ్ వనక చూసినప్పటికంటే ఇప్పుడా శీరంలో ఎక్కువ మార్పులు కనబడుతున్నాయి ఇలియిచ్ ఇప్పుడు బాగా చిక్కిపోయాడు. అయితే మరణించినవారందరిలాగే అతని ముఖం పూర్వంకన్న బాగా అందంగా కనిపించింది అతని ముఖంలో బ్రతికి ఉన్నప్పటికంటే ఇప్పుడే ఎక్కువ హుందాతనం కనబడుతున్నది. ముఖకవళికనిబట్టి చూస్తే పాధించకలసినవన్నీ అనుకున్నట్లుగాపాధించడం జరిగిపోయిందనే భావం గోచరిస్తున్నది ఇదిగాక, బ్రతికిఉన్న వారందరికీ అతని ముఖంలో ఒకరకం హెచ్చరిక, మందలించు కూడా కనిపిస్తున్నాయి ఇవానోవిచ్ ఈ హెచ్చరిక శ్రేయ అర్థంలేదని అనిపించింది. ఒకవేళ ఉన్నా అది తనకు ఉపయోగించినది కాదని అనుకున్నాడు. అక్కడ ఉన్నంతవేళ అతనికి తీవ్రరాధన ప్రియించింది. మళ్ళీ వెంటనే ఒకసారి నీలువ మోస్తూగా

చేతులు కట్టుకుని, తనమట్టుకు తనకే అనుకూల అని పించివా, అదేమీ లక్ష్యపెట్టకుండా ఒక్క అంగలో ఆ గది వాటి ఇవతల పడ్డాడు

ష్యూరెక్ కాళ్లు బాగా బారబావుకొని రెండు చేతులతోను బోపి ఎగర వేస్తూ ఆ పక్క గదిలో అతని కోసం కనిపెట్టుకుని కూర్చున్నాడు మంచి హుషారుగా వేషం వేసుకుని ఖులాసాగా కూర్చున్న ష్యూరెక్ మూడగానే ఇవానోవిచ్ అయిదుప్రాణాలు లేచివచ్చాయి ఇల్లాంటి విషాద సంఘటనల విషయం ష్యూరెక్ ఎంతమాత్రము పట్టించుకోవనీ, ఒక విషాద విశ్వాసమైనా తనకు పోకకుండా బాగ్రత్తపడే వ్యక్తి అనీ ఇవానోవిచ్ గ్రహించివేళాడు ష్యూరెక్ ధోరణిచూస్తే ఇలియిచ్ కోసం జరగజోయే ప్రార్థనలు మొదలైన వేరీ అతడు తలపెట్టిన కులాసాకార్యక్రమాని ఎంతమాత్రము అడ్డుపడలేదని తేలిపోయింది అతనావేళ సాయంత్రం ఒక కొత్తపేక కొని నలుగురు స్నేహితులతోను వోయిగా కాలక్షేపం చేయాలని నిశ్చయించాడు విశాని కీ ప్రార్థనాదికం అతని కార్యక్రమం అడ్డగల వనడానికీ ఆస్కారమే కనబడలేదు ఇవానోవిచ్ తో అతని విషయం అప్పుడే రహస్యంగా ప్రస్తావించి, స్నేహితులందరు వాని లోవిచ్ ఇంటివెళ్లగ చతుర్ముఖ పురాణం వేసుకోవాలని చెప్పివేళాడు అయితే ఇవానోవిచ్ కీ అదృష్టం పట్టెట్టు కనబడలేదు ఇంతలో ప్రెస్కోవ్యా ఫెడరోవ్నా సఖిఖి పర్యంతము నల్లని దుస్తులు ధరించి, తన గదిలోనించి ఇవతలికి వచ్చి అక్కడ నిలబడిఉన్న స్త్రీలందరినీ శివం ఉంచిన గదివెళ్లగ తీసుకువెళ్లి ప్రార్థన ఇప్పుడే జరుగుతుంది. దయచేసి లోపలికి వెళ్ళండి అన్నది.

ఫెడరోవ్నా పొట్టిగా లావుగా ఉంటుంది ఎంత ప్రయత్నించివా ఆమె స్థూల్యం తగ్గలేదు, సరికదా భుజాలకు దిగువభాగం అంత క్రమక్రమంగా విస్తరించడం మితిమీరిపోయింది. వనక పేర్కొన్న స్త్రీ కనుబొమ్మలలాగే ఆమె కనుబొమ్మలు గూడా ధకురాకారంలో కిందికి వంగిపోయాయి. ఫెడరోవ్నా శిరస్సుమీద చేతుల మేలిముసుగు కప్పుకున్నది

ష్యూరెక్ అంటే అంటనట్లుగా ఆమెకు నదు స్కూరం చేసి, ఆమె ఆహ్వానం అంగీకరించడమో మానడమో అన్న ఆందోళనలో అల్లాగే నిలబడిపో

యాడు ఘటరోవ్నా ఇవానోవిచ్ చూసి, వెంటనే గుర్తించి ఒక నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టింది అటుపిమ్మట అతని దగ్గరగా వెళ్లి, చెయ్యి పట్టుకుని "మిత్ర ఇవాన్ ఇలియిచ్! చాలా అశ్రీయులు వానా సంగతి తెలుసుకు " అని అతని ప్రత్యుత్తరం కోసం ఎదురుచూస్తూ నిలబడింది తనకే ఇలియిచ్ ఉన్న గదిలో నిలువ ఆకారంలో చేతులు చాచి ముకుచుకున్నట్లే, ఇక్కడ గూడా యథాలాభంగా వీరో ఓదార్పు మాటలు అవాలన్న విషయం ఇవానో విచ్ తెలుసుకు అందుచేత అతే వామ చేయి అదిమిపట్టి, ఒక నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టి "ఎంత మాట!" అన్నాడు అతడమనున్నట్లే జరిగింది ఇద్దరికీ కళ్లు చెమ్మగిల్గినట్లైంది అటుపిమ్మట ఆమె "ఒకసారి ఇలాగ రండి! ప్రార్థన మొదలుపెట్టే ముందు మీతో ఒక విషయం మాట్లాడాలని అనుకుంటున్నాను మీ చెయ్యి ఇలాగ అందివ్వండి" అన్నది ఇవానోవిచ్ ఆమెకు చెయ్యి అందిచ్చాడు వారిద్దరు లోపలి గదిలోకి "దుకాంటే దోపిలో స్వేరేజ్ కనబడి ఇవానోవిచ్ కేసి : మ్ను గీటి, అలిజాలిగా అరివికేసి చూశాడు

ఇవానోవిచ్ దిక్కులేమిమిషిలాగ మరింత బారిగా నిట్టూర్చాడు ఘటరోవ్నా కృతజ్ఞతా మాచవతో మళ్ళీ అతనిచెయ్యి అదిమిపట్టుకుని, మెల్లిగా లోపలికి నడిచిపెట్టింది వారిద్దరు ఒకచిన్న పోయలో ప్రవేశించారు అక్కడి దీపాలన్నీ కొంచెం మందగించిగా వెలుగుతున్నాయి ఆ గదినిండా రక రకాల సోఫాలు, వాటిమీద రంగురంగులదిండ్లు అమర్చబడిఉన్నాయి ఆమె ఒక బల్లకుపక్కగా అమర్చిన సోఫామీద కూర్చుంది అతేవాపక్కనే పట్టు దిండు అమర్చిన మరొక కుర్చీమీద కూర్చున్నాడు అతడు కూర్చోగానే ఆ దిండు తటాన లోపలికి దిగబడిపోయింది అంతకు పూర్వమే ఇంకొకకుర్చీలో కూర్చోకుని ఆమె అతనితో చెప్పాలని అను కోన్నదిగాని తన ప్రస్తుతపరిస్థితులనుబట్టి ఆవిధంగా అనవం కానుండదని మాట్లాడకూడకుండా ఆ కుర్చీమీద కూర్చోగానే ఇవానోవిచ్ ఇలియిచ్ ఆ గదిలో ప్రత్యేకంగాచేసిన ఏర్పాట్లు? ఆపట్టుదిండ్లలతల అల్లికలవిషయంలో తనతో చేసిన సంప్రతింథలు మొదలైనవన్నీ జ్ఞాపకంకచ్చాయి ఆ గది అంతటా సోఫాలు కుర్చీలు అమర్చబడి ఉన్నాయి సోఫా మీద కూర్చోదాని? పూర్వం, ఘటరోవ్నా కన్న గుత్తు వల్లని కొలువా అందు లేకులు ఒక విద్య కోసకు తనులుకుని చిక్కులు పడ్డాయి ఇవానో విచ్ ఆ చిక్కులు విభజియాలని లేదాడు. తన

కూర్పున్న కుర్చీదిండ్లలో అమర్చిన స్క్రింగు లొక్క సారిగా అతనిపైకి పెట్టివేశాయి ఇంతలోనే ఘట రోవ్నా లేచి స్వయంగా ఆ లేకు చిక్కులు విడ దీసుకోవడం మొదలుపెట్టింది అందుచేత ఇవానోవిచ్ మళ్ళీ కుర్చీలో కూలబడి ఆ ఊపులో స్క్రింగు లన్నింటినీ కిందికి అదిమివేశాడు. కాని ఘటరోవ్నా ఎంత ప్రయత్నించినా ఆ లేకులచిక్కు విప్పలేక పోయింది అటుపిమ్మట ఇవానోవిచ్ మళ్ళీ లేచి నిలుచున్నాడు. తిరిగి స్క్రింగులన్నీ ఉపైకుగా పైకిలేస్తూ గట్టిగా చప్పుడు చేశాయి ఎల్లాగో ఆ చిక్కులన్నీ తొలగించివేసినతరవాత ఘట రోవ్నా ఒక తెల్లని చేతిరుమాటతో మొహం కుదు చుకుంటూ సన్నగా విడవడం ప్రారంభించింది. ఆకాలువా లేకుల చిక్కుల గొడవతల్లి ఇవానోవిచ్ లోలోపల కొంచెం ప్రీతికపడి, దిగాజుపడిన మొహంతో అల్లాగే కూర్చుండి పోయాడు.

సోకోలోవ్ అక్కడికి రావడంవల్ల ఈ దుర్భరపరిస్థితి కొంత విఘాతం కలిగింది అతడు ఇలియిచ్ దగ్గర పనిచేసే కంటవాడు. సోకోలోవ్ అక్కడికి తనూనే ఇలియిచ్ కిరం సమాధి చెయ్యి దానికి ఏర్పాటుచేసిన స్థలం ఖరీదు రెండువంద లభ్య కుంచని చెప్పాడు. దానితో ఘటరోవ్నా బాగా తమాషించి, అంత ఖరీదుపెట్టి ఆ స్థలం కొనడం తన తలదాటిపోయిన తల్లితపోరమని బాగా బాధపడు తున్న వ్యక్తిలాగ, ప్రెంచిభాషలో ఇవానోవిచ్ తో ఆ విషయం ప్రస్తావించింది ఇవానోవిచ్ అదంతా జాగ్రత్తగా విని, అందులో అనుచుకేమీనా లేద న్నట్టు తల వంగించాడు.

అపిమ్మట ఆమె ఎంతో తీరిగా "ఇదిగో! ఈ సిగరెట్లు చుట్టించండి!" అని చెప్పింది కాని ఆ కంఠ స్వరం బాగా దిగులుపడినట్లు విపబడింది. వెంటనే సోకోలోవ్ తో కృతానందో సమాధికి అనువైన ప్రదేశాన్ని గురించి చర్చించడం ప్రారంభించింది

ఇవానోవిచ్ సిగరెట్లు పెరిగించి ఆ యిద్దరికీ మనస్థి వడిచే సంభాషణ అంతా వింటూ కూర్చు న్నాడు ఆమె ఆ సమాధిచేసే ప్రదేశానికి సమా పంతో ఉన్న చెక్కలధరవరలన్నీ అడిగి, చివరికి ఏదో ఒకటి నిశ్చయించాలని అనుకుంటున్నది ఆ తరవాత చర్చిలో ఇరిగే ప్రార్థనకు కొంతమీద సరం జాం అంతా ఏర్పాటుచేసింది. వెంటనే సోకో లోవ్ అక్కడించి వెళ్ళిపోయాడు.

సిమ్మట ఘటరోవ్నా అక్కడ పడివున్న సోఫాలోపైకి కదిలిస్తూ "ఈ ఏర్పాటులన్నీ నే

స్వయంగానే చేసుకుంటున్నాను" అన్నది. తరవాత ఇవానోవిచ్ కాళ్ళు సిగరెట్టులు దీద బల్లమీదపడి బల్లంతో పాడవుతున్నదని గ్రహించి, అతని కోళ్లై అందిస్తూ మెల్లిగా ఇలా అన్నది. "పుట్టెడు దుఃఖంలో మునిగి ఉన్నావని అంటూ, ఇల్లాంటి చిన్నచిన్న విషయాలు గమనీయకపోవడం—కా కోళ్లవలనలా కనబడుతుంది ఆయన వస్తువులన్నీ కాగ్రై పట్టెడమంటూలాన—నా శ్రేష్టో ఓదార్పు కలుగుతుందని చెప్పలేనుగాని,—కొంత కొంతమేరం మాత్రం జరుగుతుంది" ఇంతలో మళ్ళీ ఆమె ఒక సారి చేతి దుమాయిస్తో కళ్లు ఒక్కుకుంటూ విచారించడం మొదలుపెట్టిందిగాని, చాతాత్తుగా తనంతట తానే దుఃఖోపశమనం చేసుకుని, ఎంతమాత్రము తొలకకుండా, "అయితే నే నిప్పుకు మీతో ఒక వ్యవహారం మాట్లాడా లనుకుంటున్నాను" అంది

ఇవానోవిచ్ మళ్ళీ దిండుకడలకుండా అదిమి పట్టి అతివిషయంగా మార్పున్నాడుగాని స్త్రీలనులు మళ్ళీ కొంచెం గందరగోళం చేశాయి

"చివరికోణాల్లో ఆయన ఆ జబ్బుతో తీసుకుంటూ చాలా బాధపడ్డాడు"

"నిజంగా!" అన్నాడు ఇవానోవిచ్.

"అయ్యో! ఇంత అంతావా! గంటలతరబడి చాలా బీభత్సంగా గావుతేకలు పెట్టేవారు! నేనా కేకలుకూడా వినిలేకపోయాడాన్ని అదంతా తలుచుకుంటే ఆ బాధలన్నీ ఎలాగ భరించానా! అని విన్నాంది ఆయన అరుపులు విధిగా! కూడా వివరించేది అత్తా! ఎంత యాతన అనుభవించాను!"

"అయితే, అలాగ ఆరున్నులంతవేపు అతని! ఒంటిమీద స్వారకం ఉంచా! అని నా అనుమానం"

"లేకేం! చివరి కునుందా కా స్వారకం తప్పిపోలేదు" అని ఆమె మెల్లిగా సమాధానం మొదలు పెట్టింది "ఒక పావుగంట! ప్రాగంబోరుందనగా ఆయన మా అందరిదగ్గర నెలపు తీసుకున్నాడు చివరికి చిన్నపిల్లవాణ్ణి దూరంగా తీసుకుపోయి గూడా పెప్పారు"

ఇవానోవిచ్ చిన్నప్పటినుండి ఇలియిచ్తో కలిసి మెలిసి తిరిగినవాడే అందుచేత చిన్నతనంలో ఆకుకుంటున్న ఆ ఇలియిచ్మూర్తి మొట్టమొదటగా అతని కళ్ళకు కనబడింది ఆ తరవాత ఇలియిచ్ బళ్ళో బదువుకుంటున్నట్టు, పెద్దవాడై ఉద్యోగం చేస్తూన్నట్టు కనిపించాడు ఫెడర్నోవ్నా, తన కలిసి లేచిదుఃఖం ఎంత తేల్చిపెట్టుకున్నా, ఇలియిచ్ బాధ

మాట విశేషం! ఇవానోవిచ్ నుండే అగిపోయినంత భయంవేసింది మళ్ళీ అతని! ఆ ఇలియిచ్ కనయ, ఆ కనుబొమ్మలు, ఆ పెదవులమీద! దిగబారిన ముక్కు బావకం విచ్చి నఖిలువరకంతం యచ్చెనుటలా పోయాయి

"మాదుకోణాలపాలు యమయాతన అనుభవించి వచ్చిపోయాడు! ఏం? అల్లాంటిది ఎప్పుడో అప్పుడు నాకు రావచ్చును" అని అనుకుని ఇవానోవిచ్ లోలోపల గజగజ వణికిపోయాడు అయితే మళ్ళీ అందరి! సామాన్యంగాతట్టే ఆ ఆలోచన నాచాత్తుగా తన కల్లాగ తిట్టింపా అతని! తెలియదు మళ్ళీ ఆవిచ్చిపోయింది ఇలియిచ్చేగాని తానుమాత్రం కాదనీ, అల్లాంటి దురదృష్ట ఎన్నడూ తనకు పట్టదాని! వీలేదనీ అనుకున్నాడు ఆమెన అల్లాంటి విషయ చాపాయలు లోలోపల రానివ్వకుండా తిరిమివయ్యాలనీ, దాని! హ్యారెతే బాఖలా అనీ పీరవరుకున్నాడు ఈ ఆలోచనలన్నీ లోలోపల తిరిగిన తరవాత ఇవానోవిచ్ మళ్ళీ కొంచెం ఉతం వచ్చింది అటు పిమ్మట ఇలియిచ్ వచ్చిపోవడం అతిసహజంగా జరిగిపోవలసిన వ్యవహారమనీ, తనకుమాత్రం అటు వంటి దుర్గతి పట్టవలసిన అవకాశం ఏమాత్రమూ కనబడదనీ నిశ్చయించుకుని, ఇలియిచ్మృతి! సంబంధించిన వివరాలన్నీ ఇంకా గుచ్చిగుచ్చి అడిగి తెలుసుకున్నాడు

ఇలియిచ్ ఆవిధంగా దుర్వరయాతనలన్నీ అనుభవించిన వివరాలన్నీ చెప్పినతరవాత, ఫెడర్నోవ్నా మళ్ళీ యధాప్రకారంగా తన స్వంతవ్యక్త హారం ప్రస్తావన తెచ్చేటట్లు కనబడింది అసలు ఆ ఇలియిచ్ బాధలన్నీ ఫెడర్నోవ్నా ఎలాగ భరించింపా! తెలుసుకోదానికే ఇవానోవిచ్ ఈ వివరాలన్నీ తెలుసుకున్నాడు

ఫెడర్నోవ్నా మళ్ళీ "ఇవానోవిచ్! నేను ఎన్నెన్ని అవస్థలు పడ్డాను అంతటి యమయాతన ఎన్నడూ ఎరగను" అని చెప్పి, తిరిగి ఏడవడం ప్రారంభించింది ఇవానోవిచ్ ఒక నిట్టూర్పు విడిచి పెట్టి, ఆమె ముసేం కుడుచుకునేదాకా అగి, ఆపని జరిగిన తరవాత "ఓహో! ఏం కేస్తూం" అన్నాడు మళ్ళీ ఫెడర్నోవ్నా మాట్లాడటం మొదలు పెట్టి అసలు తనాప్రస్తావించదలుచుకున్న ఆతియభ్యుక్త వ్యవహారంతో! దిగింది. తన భర్త చనిపోవడం వల్ల ప్రభుత్వందగ్గరనుంచి గ్రాంటు సంపాదించడం ఎలాగా అన్నతే ఆమె ప్రస్తావించదలుచుకున్న ఆతియభ్యుక్త వ్యవహారం. ఆమె తనకు రాబోయే

పింఛను సంగతి అడగజోతున్నట్లు కనబడింది. కాని ఆ విషయాలన్నీ తనకంటే పదిరెట్లు బాగా తుల్యంగా ఆమె కింతకు పూర్వమే తెలుసునని ఇవానోవిచ్ గ్రహించుకున్నాడు. తన భర్త మరణానంతరం తనకు యుటవలననే పింఛను విషయం అంత ఆమె కింతకు పూర్వమే గళగ్రాహిగా ఉన్నది గాని ప్రభుత్వం దగ్గరనుంచి ఏమైనా ఇంకా ఎక్కువగా పిండడానికి నిలుంటుందా? అనే ఆమె ఆశని ఈ విషయం కదిలించింది. ఇవానోవిచ్ ఎక్కువగా డబ్బురాబట్టే ఉపాయాలు కొన్ని చెప్పాడు గాని మళ్ళీ కొంతసేపు పస్తాయించి, కేవలం మర్యాద కోసం ప్రభుత్వకర్తల లోభిత్వం బాగా దుయ్యబట్టి, ఇక అంతకంటే రాబట్టడం కష్టమని చెప్పి తనకు అటుపిమ్మట ఆమె ఒక నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టి అతన్ని వంటనే సాగనంపడానికి తగిన ఉపాయాలు వెదకడం మొదలుపెట్టింది. ఇవానోవిచ్ వంటనే ఈ సంగతి గ్రహించి సిగరెట్ ముట్టించి, మళ్ళీ పాదరంగా కరచాలనంచేసి, నెమ్మదిగా పక్కగదిలోకి తప్పుకున్నాడు.

ఆ భవనం భోజనాలగది గోడమీద ఒకగడియారం కనబడుతుంది. ఆగడియారం అంటే ఇలియిచ్ కెంతో ఇష్టం. అతనిది ఒక ప్రాచీనకస్తువుల దుకాణంలో కొని ఆ గోడకు తగిలించాడు. ఇవానోవిచ్ కిక్కడ ఒక మతగురువు, కొంతమంది పరిచితులు కనిపించారు. వారందరూ ప్రార్థనకోసం అక్కడికి చేరుకున్నారు. అతని వారిలో ఇలియిచ్ కుమార్తె కూడా కనబడింది. ఆమె చక్కని చుక్క పన్నుగా సళాతుగా ఉన్న ఆమెకీరం నల్లని దుస్తులవల్ల మరింత బాబాకుగా కారింది. ఆమె లోగా దిగులుగా ఉంది ఎవరిమీదనో కోపగిస్తున్నట్లు, ఏదో ఒక పని చెయ్యాలని నిశ్చయించినట్లు కనబడింది. ఇవానోవిచ్ చూడగానే అతని తన తండ్రి మృత్యువుకు కారణం అన్నట్లా పె విసురుగా అతని పైపు తిరిగి నమస్కరించింది.

ఆమె వెనకం ఇంచుమించుగా ఇల్లాంటి భోరణి లోనే ఉన్న మరి ఒక యువకుడు కనిపించాడు. అతడు బాగా భవనంతుడు. ప్రస్తుతం మేజిస్ట్రేటు ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. ఇవానోవిచ్ అతడు పరిచితుడే. ఇలియిచ్ కుమార్తెను, అతని నివాసం స్థిరపడింది. ఇవానోవిచ్ విచారంగా వారిద్దరినీ నమస్కరించి, ఇలియిచ్ కీరం ఉంచిన గదిలోకి వెళ్ళిపోతూంటే మళ్ళీ ఇంకొక పిల్లవాడు కనిపించాడు. అతడు ఇలియిచ్ కుమారుడు. స్కూల్లో చదువుకుంటు

న్నాడు. ఆకురవాడు ముమ్మారులూ ఇలియిచ్ ని పోలిఉన్నాడు. అతనికేసి చూస్తూంటే మళ్ళీ ఇలియిచ్చే చిన్నపిల్లవాడై తిరుగుకున్నాడా అనిపించింది. తన చిన్నతనంలో ఇలియిచ్ అచ్చం అలాగే ఉండేవాడని ఇవానోవిచ్ అడుకున్నాడు. పది పన్నాలురు ఏళ్లు వచ్చేసరికే పిల్లల కళ్ళలో ఒక విధమైన అపనిత్రిత కనిపిస్తుంది. కన్నీళ్లు చారికలుగట్టిన ఇలియిచ్ కుమారుని కళ్ళలో గూడా అలాంటికవరికే కనిపించింది. ఇవానోవిచ్ చూడగానే ఆకురవాడు మూతి బిగించుకొని మొహం తిప్పివేసుకున్నాడు. ఇవానోవిచ్ అతన్ని పలకరించినట్లుగా తలపంకించి మృతకీరం ఉంచిన గదిలోకి వెళ్ళి పోయాడు. అతడు వెళ్ళి వెళ్ళడంతోనే ప్రార్థన ప్రారంభమయింది. ఆ గదిలో కొన్ని కొవ్వొత్తిదీపాలు వెలుగుకున్నాయి. సాంప్రాదానికాగ గది వాలుగుమూలలూ వ్యాపిస్తున్నది. ప్రార్థనల మధ్యన మూలుగులు, బుడిబుడిదీర్ణాలు, ఏడుపులు, వివిధిస్తున్నాయి. దిగులుగా తన పాదాలకేసి చూస్తూ ఇవానోవిచ్ అలాగే నిలబడిపోయాడు. అంతేగాని మళ్ళీ ఇలియిచ్ కీరంపైపు చూడలేదు, తరవాత చీకు, చింతా మనస్సులో ప్రవేశించకుండా నిబ్బరంగా ఉండి, అందరికంటే ముందుగానే ఆ గదిలోనుంచి ఇవతరిక వచ్చేవాడు. ఆ పక్కగదిలో ఎవ్వరు లేరు. కాని జరాసిమ్ ఆ ఇలియిచ్ కీరం ఉంచిన గదిలోనుంచి వంటనే ఇవతరిక వచ్చి, తన మూటుచేతులతో అక్కడ తగిలించిన ఉన్ని కొటులన్నీ తడిమిచూసి, అందులో ఇవానోవిచ్ కొటు పట్టుకుని, అతని కొటు తొడుక్కింటూంటే నవక నిలబడి పాయంచేకాడు.

ఏదో ఒక మాట అవారిగదా అని ఇవానోవిచ్ అతనితో ఇలాగ అన్నాడు. "నేనైతే! చూకావా! పాపం! ఎంత ఆపత్తు వచ్చిందో!"

జరాసిమ్ "అది అంతా ఐగమంతుడి దయ బాబూ! ఈయనలో లేపో మనవంతా అక్కడి కర్ఫారి గండా బాబూ!" అన్నాడు. జరాసిమ్ ఆ మాట లంటూంటే అతని రెల్లని పశ్చాత్తాపం రైట పడింది. అది ఆరోగ్యంగా జీవించే రైతు పశ్చాత్తాపం. ఈ మాట లన్న తరవాత జరాసిమ్ సోపరాడని పనితో కొట్టుకుంటూన్న వాడిలాగ అవదురుగా నిలబడిన స్టెడ్డి బండి తిలుపులు తెరిచి, ఇవానోవిచ్ ని అందులో ప్రవేశపెట్టి, ఏదో ఇంకొక తొందరపనికోసం వెళ్ళేమనిషి లాగ నుమ్మంచాటి లోపలికి ఒక్క గంతువేకాడు.

ఆ సాంప్రాదానికాగ, ఆ కేవలం, ఆ భావన, మొదలైన వాటినించి తప్పించుకుని ఇవతలవచ్చే తర

వార విధిగారి పోకగానే ఇవానోవిచ్! వంద ప్రాణాలు లేచినట్లు

బండివాడు ఎక్కడికి తోలనున్నాడు బాబూ! అని అడిగాడు

ఇవానోవిచ్ ఇప్పుడైతే నేం! మించిపోయిందేమీ లేదులే! డెవర్ వాసిలోవిచ్ ఇంటిని పట్టించు" న్నాడు

బండి అక్కడికి వెళ్లి ఆగింది ఇవానోవిచ్ లోపల పువ్వులచేసరికి దిద్దితల ఒక ఘట్టం అయింది వెంటనే ఇవానోవిచ్ ఒక ఆసామిని బట్ట పట్టుకుని లేవదీసి ఆ ఆటలో పడ్డాడు

2

ఇవాన్ ఇలియిచ్ బ్రతుకంతా చాలా సంసార పక్షంగాను, సరళంగాను గడిచిపోయింది కనక నే అది అత్యంత భయంకరమైన జీవితం

అతడు కొద్దులో జడ్జిగా పనిచేసేవాడు, 45వ ఏట చనిపోయాడు అతని తండ్రి ఒక పెద్ద ఉద్యోగంలో ఉండేవాడు టిటర్స్ బర్గ్ లో అనేకమైన ప్రభుత్వకాఖల్లో చాలాకాలం పనిచేసిన తరవాత అతనికొక పెద్ద హోదావచ్చింది సామాన్యంగా చాలాకాలం ఉద్యోగాలుచేసి గొప్ప హోదాలోకి వచ్చిన మనుషుల్ని - ఇలాంటి పదవులు నిర్వహించడానికి ఏ రెండు అసమర్థులయినా - చతుష్కున బర్తరఫ్ చెయ్యడం చాలా కష్టం అందుచేత ఇలాంటి జవాబుకొసం కొత్తగా కొన్ని ఉద్యోగాలు సృష్టిస్తారు. ఏటికి అయిదారు వేలదాకా జీతాలుఇటాయి ఈ ఉద్యోగాలు శేవలం ఆ హయాక్షి ఉద్యోగాలే కావచ్చునుగాని, ఈ ఉద్యోగులు స్వీకరించే, జీతాలుమాత్రం చాలా గట్టిని ఇలాంటి జీతాలు శేవలం వేసుకుంటూ ఏరంతా చిరకాలంపాటు జీవిస్తారు

ఇలాంటి పెద్దపెద్ద ఆహూషి ఉద్యోగాలన్నీ చేసేచేసి, చివరికి బ్రీవికాన్స్ లరైన ఇల్యా ఎవిమూవిచ్ గోర్విస్ జీవితగాన అంతటిది!

అతనికి ముగ్గురు కుమారులు ఏరిలో ఇవాన్ ఇలియిచ్ రెండవవాడు పెద్దవాడు ఇంకొక ప్రభుత్వ కాఖల్ శేవలం తండ్రి అడుగుబాడల్లోనే నడిచి పోతున్నాడు; అప్పుడే అతను కూడా తండ్రి మార్గముగానే పనిపాటారని పెద్దఉద్యోగం ఒకటి అందుకోబోతున్నాడు మూడోకుమారుడికి ఎక్కడికి వెళ్లితా పెద్దకొత్త ప్రత్యక్షమయింది ఎన్నో పెద్ద ఉద్యోగాలు చేశాడుగాని చివరికి అన్నింటిలోను

వట్టిచేతగానివా దబిబించుకున్నాడు; ప్రస్తుతం రైల్వేలోపని చేస్తున్నాడు అతని తండ్రి, పోదరులు వారి భార్యలు - అతన్ని చూస్తూనే దూరదూరంగా తప్పుకుపోవడమేకాక, ఏదో అత్యంతావసరంవే తప్ప అతడు బతికిఉన్నాడన్నమాటే మరిచిపోయే వారు అతని పోదరి భార్యగ్రెగ్ అనే టిటర్స్ బర్గ్ ఉద్యోగిని వివాహంచేసుకున్నది ఇతడు కూడా ఈమె తండ్రితో సమానమైన హోదాలోఉన్న ఉద్యోగిగనుక ఇక మన ఇవాన్ ఇలియిచ్ కుటుంబానికి పరువుప్రతిష్ఠలు తీసుకువస్తాడని అందరు అంటూండే వారు ఇతడు అన్నగారిలాగ అందరికీ దూర దూరంగాను ఉండలేదు, తమ్ముడిలాగ అయినవాళ్ళ తోను, కానివాళ్ళతోను కలిసి తిరగడలేదు కాని ఇద్దరికీ మధ్యమార్గంలో మనులుకుంటూ ఉండే వాడు తమ్ముడితో కలిసి న్యాయకళాశాలలో లా దదివాడు తమ్ముడు చదువు పూర్తిచెయ్యలేక పోయాడు రవ సంవత్సరంలో కళాశాలాధికారు లతన్ని బర్తరఫ్ చేసి బయటికి పంపించి వేశారు ఇలియిచ్ బాగా చదివి, పరీక్షలన్నీ గడిచి గట్టెక్కాడు ఆ తరవాత అజ్ఞాంతము కనడిన ఆ ధోరణి అంతా అతనికి ఆ చదువుకునే రోజుల్లోనే అలవాటయింది ఇలియిచ్ సమర్థుడు అందరితో కలిసి మెరిసి తిరుగుతూ మంచి ఉత్సాహంగా ఉండే వాడు తన ఉద్యోగవ్యవహారాలన్నీ బాగా నిక్కచ్చిగా నడిపిస్తూ ముక్కుకు మాటిగా వెళ్లి పోతూండేవాడు తన విధులన్నీ సక్రమంగా నిర్వహించేవాడు, అయితే పై అధికారులంతా ఇది వ్యాయం అనుకుంటే ఇతను కూడా గిరిగీసినట్లుగా అలాగే నడిచిపోయేవాడు చిన్నతనంలోగాని, పెద్ద తనంలోగాని అతనికి ఇచ్చకాలు మాటాడే అలవాటు ఉండేదికాదుగాని, దీపంచుట్టూ పురుగులు తేరినట్లు పెద్దపెద్ద ఉద్యోగిగ్గులంటే బాగా ఆ ప్యా యిత కవలకున్నాండేవాడు వారి జీవిత దృక్పథాలు, ఆచారవ్యవహారాలు మొదలైనవన్నీ బాగా ఆకళించుకుంటూ వారితో స్నేహంచేస్తూండేవాడు చిన్న తనంలోను ఆ తరవాత వయస్సులోను ఉండే అదర్బాలు, ఉత్సాహాలు మొదలైనవన్నీ ఆన వారైనా లేకుండా హరించిపోయాయి క్రమంగా స్త్రీ వ్యసనానికి, దాబుదర్బాలకు దాసుడై పోయాడు బాగా పెద్దఉద్యోగిగ్గులతో కలిసి తిరిగిబప్పుడు ఏది పడితే అది చేయవచ్చుననే మని కాల దృక్పథంతో మాట్లాడుతూండేవాడు కాని సహజంగా తన వృద్ధయానికి న్యాయమని స్ఫురించిన పరిమితుల్లోనే వ్యవహరిస్తూ, ఎప్పుడూ బాగ్రుత్తగా మనులుకుంటూండేవాడు.

వదులుకొనేరోజులో తాను చేసిన పనులు తలుచుకుంటే ఆ రోజుల్లో అతని కళ్ళన్నీ చాలా తక్కువ పనులని పశ్చాత్తాపం కలిగింది కాని, తరవాత పెద్దపదవుల్లో ఉండేవారే అలాంటి పనులు చెయ్యడము, అది తక్కువ పనులుకొదవి అందరు అనుకోవడము చూసిన తరవాత ఇలియిచ్ తానుచేసి నది దుంచితనుకోవడమేకాక, ఇంక కుతరాము వాటిని గురించి ఆలోచించడమే మునిచేకాదు కొంతకాలాని కి క వాటి గోత్ర ముచిపోయాడు

లాడ్జీ సంపాదించిన తరవాత సివిల్ సర్వీస్ లో ఒక చిన్న ఉద్యోగానికి తగిన అర్హత సంపాదించుకున్నాడు ఆ సందర్భంలో తండ్రి ఆతనికి కావలసినంత డబ్బు కూడా సంపాదించాడు వెంటనే ఒక పెద్దతరహా దర్జీ దగ్గరికి వెళ్లి కావలసినన్ని దుక్కులు తుట్టించుకున్నాడు ఆ పైకితన ప్రాధానం దగ్గరికి, తన మూలకు పోషకుడుగా ఉంటున్న జమీందారు దగ్గరికి వెళ్లి, ఎంతో మర్యాదగా నెలవు తుచ్చుకున్నాడు ఒక పెద్ద హోటలులో వెళ్లి ఆర్కాటంగా తన స్నేహితులందరికీ విందుభోజనం ఏర్పాటుచేసి వారిదగ్గరకూడా నెలవు తీసుకున్నాడు తన ప్రయాణానికి అవసరమైన పామానలన్నీ పెద్ద పెద్ద షాపుల్లో ఖరీదుచేసి, వాటితో ఇంకొక రాష్ట్రానికి తరలి వెళ్ళిపోయాడు అక్కడ తన తండ్రికి ఉన్న పలుకుబడివల్ల అక్కడ గవర్నరుదగ్గర ఒక ప్రత్యేక ఉద్యోగానికా తుదురుకున్నాడు

ఇలియిచ్ అక్కడ కూడా, మూల్లో ఖాస్తా యగానే ముకులుకున్నాడు క్రమంగా ముఖంగా పొగిపోయే ఒక మంచి ఉద్యోగం సంపాదించి అందులో తుదురుకున్నాడు తన ఉద్యోగవిధులన్నీ సక్రమంగా నిర్వహించుకుంటూ, కొంతకాలానికి ఇంకొక పెద్ద పదవిలో ప్రవేశించాడు ఇలాగ పైపైకి వస్తూన్నా, ఖులాసాగాను, ముఖంగాను కూడా కాలక్షేపం చేస్తూ చూచి చూచాగా ఉండేవాడు

ఆపస్తదప్పకు పల్లెటూళ్ళలోకూడా మకాములు చేస్తూ పె ఉద్యోగములన్నీ, కింది ఉద్యోగములన్నీ ఎంతో మర్యాదతో వ్యవహరిస్తూ, మల కక్షలకు సంబంధించిన రావాచేసినన్నీ కూడా తప్పని నిబ్బరమైన నిజాయితీతో పరిష్కరిస్తూ, గొప్ప గౌరవం సంపాదించాడు ఆతరవాత తమిళనాడులోని తిలయకోన్న పర్వతల్లా అతనులోలోపల మురిసిపోతూ ఉండేవాడు.

తాగా తమిళుల్లో ఉండడంవల్ల సరదాగా తరగాని ఇద్దం ఉన్నా, ఉద్యోగ వ్యవహారాలలో

మాత్రం తాగా ముఖానం కనబరుస్తూ, ప్రతి చిన్న విషయము పరిశీలిస్తూ ఉండేవాడు. అప్పదప్పకు కలి సంగా వ్యవహరిస్తూ ఉండేవాడు కాని నలుగురిలో వచ్చినప్పకు మాత్రం చాలా సరదాగా కలుద్దు చెబుతూ, నలుగురితోను నేనా కోలాదుకూ, మర్యాదగాఉండి, పెద్దమనిషిలా కాలంవెళ్ళ బుచ్చాడు గవర్నరు దంపతులిద్దరు అతన్ని తమ మటుంబంలోని వ్యక్తిగా పరిగణిస్తూ, ఇలియిచ్ అంటే ఎంతో మర్యాదగాను, ఆ ప్యాయంగాను మాట్లాడు తూండేవారు

ఇలియిచ్ పల్లెటూల్లో మకాంవేసి ఉన్న ప్పుడు ఒకానికొక ఇతివి ఆర్కాటము అదీ చూసి, కొంతకాలం పాటు జోస్తీ కలిపింది ఆ తరవాత టోపిలుకుంటే మరి ఒక స్త్రీ తటస్థపడింది ఆటుపిమ్మట మరి ఒక వ్యక్తితో మరి కొంతపరిచయం ముదిరింది క్రమక్రమంగా అతడు మర్యాదములు పెళ్ళ కూడని సందుగొందుల్లో కూడా వెడుతూండేవాడు ఒకప్పుడు అధికాయలదగ్గర తలవంచుకోవలసిన పరిస్థితి కూడా వచ్చింది అయితే అదంతా కొంత గవచిత్ గాను, దర్జాగాను పొగిపోవడంవల్ల అంతగా పెడ పేరమీ రాలేదు ఒక ఫ్రెంచి సామెత ధోంసీలో అదంతా 'పడుచుదనం' కింద జమ అయిపోయింది అతనినంగళి వ్యవహారాలన్నీ పెద్ద మటుంబాలతోను, ఆటుంబాల ఆర్థాంగీ కా రాలతోను, అతి మర్యాదగాను, చల్ల చల్లగాను పొగిపోయాయి

ఈవిధంగా అయితే క్షు గగిచివరవాత ఇలియిచ్ ఉద్యోగంలో ఒక మార్పువచ్చింది. న్యాయ కాఖలో కొత్తమార్పులు కొన్ని చేశారు, అందుచేత కొత్త మనుషులు కావలసినవచ్చాయి. అలాగ కావలసి వచ్చిన వ్యక్తులలో ఇలియిచ్ ఒకడు ఇతనికి మేజిస్ట్రేటుపదవి ఇచ్చారు దీనివల్ల తన పాత వ్యవహారాలన్నిటికీ నిశ్చయము కుని మళ్ళీ కొత్తదారి తొక్కివలసిన అవసరం ఏర్పడినా, ఉన్నచోటు వదిలి మరొకచోటికి వెళ్లి కావలసినవచ్చినా లెక్క పెట్టక ఇలియిచ్ ఈ ఉద్యోగానికి నిద్రపడ్డాడు ఈ సంగతి తెలిసి స్నేహితులంతా అతనికి విద్వేషించారు వారందరితోను కలిసి అతనికాఫోలో తీయించుకున్నాడు. ఆనంద ర్పంలో స్నేహితులంతా కలిసి ఆతివికొక నంది నీగ రెట్ కేసు జరచుకునేవారు.

మేజిస్ట్రేటుగా ఉన్నప్పకు కూడా ఇలియిచ్ తూర్వం మాదిరిగానే ఉంటూ అతిమర్యాదగా అందరి మన్ననలు అందుకుంటూ ఉద్యోగవ్యవహారాలలోను, స్వంతవ్యవహారాలలోను, ప్రత్యేకంగా తన జోకా

నిలబెట్టుకుంటూ జాగ్రత్తగా కొంతసేపం చేసి వాడు ఇలియిన్ వెనక ఉద్యోగంకన్న ఈ ఉద్యోగమే బాగా నచ్చింది వెనకటి ఉద్యోగంలో పెద్ద పెద్ద దీర్ఘ కుటీర విలువైనదస్తులు వేసుకుని గతర్నయ దర్శనార్థం వేచి ఉన్న వందలకొలది అర్థివారుల మధ్యనించి నడిచిపోతూండడం చాలా దిద్దగా ఉండేదో తీరిగా నడిచిపోతూ మధ్య మధ్య గవర్నరుతో కలిసి సీగెట్లు, ట్రీ సీ విన్యా ఖులాసాగా కబుర్లు చెబుతూ అధికారం చెలాయించే అరిష్టిమానీ అర్థివారులందరూ అనూయ పడుతూ ఉండేవారు అయితే ఎవరో పోలీసు ఉద్యోగులకు, కులకత్తలవినాదాలు తీర్చే మరికొంతమంది మాత్రమే అరివి ఆసరా కావలసివచ్చేది ఇలియిన్ వారినందరినీ చాలా మర్యాదగానే ఆదరిస్తూ ఉండేవాడు తిలుచుకుంటే కాలిఫోర్నియా పెట్టి మట్టి చెయ్యగల శక్తిసామర్థ్యాలున్నా 'మిమ్మల్ని ఆందరినీ ఎంతో మర్యాదగా గౌరవిస్తున్నాను సుమా!' అన్నట్లుగా అరి నా ఆర్థివారులందరితోను వ్యవహరిస్తూ ఉండేవాడు అయితే ఎంతో మానీనా అలాంటి మనుష్యులూ రోజులూ చాలా తక్కువగానే ఉండేవారు కాని మేజస్ట్రేటు గిరీ వచ్చిన తరువాత కొమ్ములు తిరిగిన పెద్ద పెద్ద అధికారులంతా అరిని గుప్పిట్లో ఉన్నట్లుండేది ఒక కాగితంవినాద నాలుగు గీతలు గీసేసరికి ఎంతోరటి ఆధికారులైనా ముద్దాయాలో, సాక్షుల! అయి, చేతులు కట్టుకుని అరిని ఎగురుగా వోజరు కావలసిన అరి వోజరు, అరిను కూర్చోమనే దాకా అలా నిలబడి ఉండి, అరి నడిగిన ప్రశ్నలకు సమాధానా రివ్వవలసినదే అయితే ఇలియిన్ మాత్రం తన అధికారం దుర్వినియోగపరచలేదు పైపెట్టు చాలా చల్లగానే కబుర్లు చెబుతూ ఉండేవాడు అందుచేత అరిని కచేరీ అంటే అందరు అనోకవంతగా చెప్పకునే వారు కేసులు విచారణ చేసే సందర్భాలలో కూడా అనవసరమయిన బాదరబందీ అంతా తీసివేసి, తన ఇష్టానిష్టా లొకపక్కకుపెట్టి, కేవలం లా ప్రకారం ముక్కుకు కూటిగా వల్లిపోతూ ఉండే వాడు 1964 లో కొత్తగా నూతన వ్యాయమాత్రాల ములులోకి వచ్చాయ అ పనిఅంతా కొత్తగా ఉన్నా, ఇలియిన్ అవ్వనీ అమలులో పెట్టి నడిపించుకుపోయాడు

ఇలా మేజస్ట్రేటు గిరీ చెలాయించడం అరిన్ని ఇంకొక పట్టణానికి బదిలీ చేశారు. అక్కడ అరిను కొత్తకొత్తవారితో పరిచయం చేర్చుచుకుని, కొత్త బంధుత్వాలు కలుపుకున్నాడు ఇప్పుడు ఒక రకం కొత్తగిరి అవలంబించి, పూర్వపు ధోరణిఅంతా చాలావరకు తగ్గించివేశాడు. ఆ ప్రాంతంలో అధి

కార వర్గానికి కొంతవరకు దూరదూరంగా ఉంటూ, వారందరియినా ఒకరకమైన దర్జా కనబరుస్తూ ఉండేవారే పెద్దపెద్ద వ్యాయవాదులతోను, డిప్యూటీ వారితోను తోస్తేగా కలిసి మిలిసి తిరుగుతూ, అప్పుడప్పుడు ప్రభుత్వం వ్యవహారాలు సరియైన దారిలో నడవజేసేదని విమర్శించేవాడు ప్రజలకు పొంపూకంత్రాళ్లు, హక్కులు ఇంకా కొంచెం ఎక్కువచెయ్యాలని అంటూండేవాడు ఇది ఇల్లాగ పాగుతున్నా తన వేషభాషలేమీ చెక్కు చెదరనియలేదు, కొంచెం హుషారుకోసమని గడ్డం కూడా పోగగా పెరగనిచ్చాడు

ఇలియిన్ ఈ కొత్తపట్టణానికి వచ్చిన తరువాత కొంతకాలానికి ముఖంగా తన ఉద్యోగంలో కుదురు కున్నాడు ఆ పట్టణంలో పెద్దపెద్ద ఉద్యోగస్తులందరికీ అక్కడి గవర్నరంటే అంతగా పడేది కాదు, అంగుచేత వారందరు ఇతనంటే ఎంతో ఆప్యాయత కనబరచేవారు ఆ పైవే కేరం కూడా పెద్దదయింది ఈ రోజుల్లో ఇలియిన్ ఒక కొత్తరకం బ్రిడ్జి అట అడుతూండేవాడు దీనితో అరిని మరి సుఖంగా కాలక్షేపం అయిపోతూఉండేది పైకి ఖులాసాగా ఆడుకున్నట్లున్నా, ప్రత్యేక శ్రీ సామర్థ్యా లంఘనంకల్ల క్షణకాలంలో జాగ్రత్తగా రెక్కలుకట్టి సామర్థ్యంగా ఆ ఆటలనీ తనే గెలుచుకుపోతూ ఉండేవాడు

ఈ పట్టణంలో గంజ సంతర్పణలన్న తరవాత ఇవాన్ ఇలియిన్ ముమ్మందు వివాహ మాడ పోయే యువతితో పరిచయం కలిగింది ఆమె పూర్తిచేరు ప్రెస్కోవ్యా ఫెడెరోవ్నా మిఖేల్ అరిని పరిచయం అయిన అమ్మాయి లందరితోను ఆమె చాలా అందగత్తె నుంచి తెలివితేటలున్నాయి, మరుకనబిల్ల తీరికసమయాల్లో ఆమెతో తోస్తేగా తిరుగుతూండేది-ఇప్పుడెరివి ఇతిరవ్యా వ్యక్తులతో చాలాక వ్యావృత్తిగా తయారయింది పూర్వం గవర్నరు దగ్గర ప్రత్యేకాద్యోగిగా పనిచేసేటప్పుడెరివి అడపాతడపా నృత్యంచేసే అలవాటుండేది ఇప్పుడయితే ఏదో ప్రత్యేక సమయంలో తప్ప అది జరగడంలేదు అధికారపద్ధతుల్లో సరికొత్తవారు వచ్చినా, పెద్దపెద్ద అధికారాల్లో అయిదో అంత ఘోరం ఉన్నా, అనసరంవస్తే అందరికన్నా తానే బాగా నృత్యం చెయ్యగలవని అనిపించుకోవడం కోసమే, అరిదెప్పుడీ నృత్యంబోదాల్లో పాల్గొనేవాడు అందుచేతనే అప్పుడప్పుడు నృత్యం విశోకాల చివరకూడా ప్రెస్కోవ్యా ఫెడెరోవ్నాతో కలిసి నృత్యం చేస్తూండేవాడు ఈ సందర్భంలోనే ఫెడెరోవ్నా కళ్లు అరినివినాడ పడ్డాయి. ఆమె అరిన్ని

శ్రమించింది. మొదట్లో ఇవాన్ ఇలియిచ్ ఈ విషయంలో గట్టిగా ఏమి అనుకోలేదు గాని, ఫెడోర్‌వా పెరిచేసుకోవాడను? అనుకున్నాడు

పెస్కోవా ఫెడోర్‌వా పరువు మర్యాదలన్నీ కుటుంబంలోంచి వచ్చినవి, అనాకారి కాదు, కొద్దో గొప్పో అస్త్రీకూడా ఉంది ఇలియిచ్! ఇంతకన్నా మంచి సంబంధం వస్తే రాకమృతగాని, ఈ సంబంధమైనా మంచిదే సరే, అతని జీతం ఉండనే ఉందిగదా! అమె అస్త్రీకూడా దీనిలో సరి సమానమైనదే ఫెడోర్‌వా బంధువులంతా పెద్ద పెద్ద ఉద్యోగాల్లో ఉన్నారని అపైన అమె చక్కని దుక్క మంచి ఒడ్డికొత్త పిల్ల బంధువులంతా తలబాచానని గాని, లేకపరస్పరము శ్రమించుకోవడం జరిగిందని గాని అతడి వినాహం స్థిరపరచలేదు మొత్తంమీద ఈ రెండు విషయాలు ఈ వినాహం స్థిరపరచడానికే కొరతలే అన్నివిధాలా అతనికి సంబంధం వచ్చింది ఇంకా పెద్ద పెద్ద పదవుల్లో ఉన్న బంధువులంతా ఇది మంచి సంబంధమే అన్నారు.

కనకనే ఇవాన్ ఇలియిచ్ వెంటనే వినాహం చేసుకున్నాడు పెర్సిప్రయత్నాలు, కొత్తకావరం కోణాల్లో ఉండే సరదాలు, కొత్త బట్టలు, గుమగుమలు, సాగెసామానులు, బహుమతులు మొదలైన వాటితో ఇలియిచ్ జైగాహిక జీవితం అంతా—ఫెడోర్‌వా గర్భవతి అయ్యే పర్యంతము—హాయిగా పోగిపోయింది తన సరదాకే, మర్యాదలకు, కులూసా కాలక్షేపాలకు ఈ వినాహం అడు తిసుకుంది అంతవరకెప్పుడు అతడు మహిందనేలేదు తన పాతభోరణి అంతా సహజమేనని అనుకుంటూ ఉండేవాడు దీనికి సంఘంకూడా ఔనానని తలచింది అందుచేత ఈ వినాహం మూలాన మరింత హాయిగా కాలక్షేపం చెయ్యవచ్చునని ఇలియిచ్ అభించాడు అయితే ఫెడోర్‌వా గర్భవతి అయిన కొద్ది సెలవు కుటుంబంలో తగాదాలు, చిరాకులు, ఎడమొహం పెడమొహం పెట్టుకోవడాలు మొదలయినవన్నీ ప్రారంభమైనాయి ఇక ఈ ఇల్లుందులలోంచి ఇవతలవలే మార్గమే కనబడలేదు ఇది ఇల్లా పరిగిమిస్తుందని అతడు కలలోనైనా ఉహించి ఉండలేదు

ఫెడోర్‌వా తుదికి ఉత్తమత్యాగిని కుటుంబ మర్యాద, పొఖ్యము మంటగలిపి తేస్తున్నదని ఇలియిచ్ అనుకున్నాడు. అమె అ కొరతగా అనుమానపడుతూండేది! పొద్దు ప్రమాదము తనతోనే కలుగుచున్నామో ముక్కాకా అని వస్తున్నట్లేది. అయితడానికి, కొద్ది,

దాని! దీటి!దాటి! అతన్ని పాధిస్తుండేది—పదవు, మర్యాద తనకుండా ఏదో ఒక రథన తెచ్చిపెట్టి ఇల్లంతా నానాహంగానూ చేస్తుండేది ఇలియిచ్ ఇంతకు పూర్వం ఖులాసాగా కాలక్షేపం చేస్తూ, పై మెమర్యాదల శ్రమి లోటురాకుండా బాగ్రత్త పడేవాడు అందుచేత ఇప్పుడుకూడా ఆవిధంగా కాలం గడుపుకు పోవచ్చునని మొదటఅనుకున్నాడు అమె చిరాకుగా మూటాడితే వినివినవట్టు మూటాడ కూరుకుని, తనకు అలవాటయిన భోరణిలో పడి పోతుండేవాడు ఒక్కొక్కప్పుడు చేకాటకోసమని తన స్నేహితుల్ని ఇంటికి పిలిచేవాడు లేకపోతే సాయంత్రం తేళ క్లబ్బులోనే స్నేహితులతో చేకాడుకూర్చునేవాడు ఇల్లాఉండగా ఫెడోర్‌వా ఒకనాడు ఇల్లెగిరిపోయేటట్లు శేకలు పెడుతూ, అవరానిమాటలని, తిట్లనం మొదలుపెట్టింది ఆతరవాత తన ఇష్టంవచ్చినట్టు నడవనవ్వడల్లా అల్లాగే హంగామా చేస్తూ, తిట్లుతిడుతూ, నానాకావనారాలు పెడుతూండేది అమీద ఇలియిచ్ ఇంకా లోంగి వచ్చేవాకా—అంటే పొద్దు ప్రమాదమూ ఇంట్లో కూర్చుని ప్రాణంవిసిగదాకా తనతో కలుగుచున్న పోతే—అభోరణి మానేటలే కనబడలేదు దీనితో ఇలియిచ్ నావలెత్తిపోయాడు. పరిస్థితు రీతిధంగా మారిపోయేసరికి—అసలు వివాహ బంధనంవల్ల—తత్రాపే ఫెడోర్‌వావంటి భార్యతో ఏర్పడిన బంధనంవల్ల—జీవితంలో సామాన్యంగా సౌఖ్యము, ఆనందము అనేవి అందుకోవడం కష్టమైపోకుండానీ, పైగా ఇల్లాంటి విగళబంధనంవల్ల జీవితంలో మర్యాద, మనశ్శాంతి పూర్తిగా మటుమాయమై పోతాయనీ, విశ్వయించి అప్పటివింటి తనసౌఖ్యం విషయంలో చాగా బాగ్రత్తపడతాడు దీనికోసం ఇలియిచ్ కొన్ని కొన్ని కొత్తఉపాయాలు పట్టుకుంటూండేవాడు ఫెడోర్‌వా అస్తమానము ఆఫీసుకు పట్టుకుని కూర్చుంటారని పాధిస్తుండేది. ఇలియిచ్ సర్వకాలాల్లాగూ, ఆ ఆఫీసులోనే ఉండి కాలక్షేపంచేస్తూ తన స్వాతంత్ర్యం నిలబెట్టుకునేవాడు.

ఇంతలో కొంతకాలానికి ఇలియిచ్ సంతానం కలిగింది ఆపిల్లకు పాలుపొయ్యడానికని ఫెడోర్‌వా ప్రతిరోజూ ఒక పెద్దగండరగోళం తేవడిస్తుండేది అపైన తనకు పిల్లకు, ఉన్నది లేనిది కొన్ని జన్ములు ఏకజన్మ పెట్టి అతని ఆపొయ్యత ఆగ్నిందుకోసాని ప్రయత్నించేది అయితే ఇలియిచ్ ఆ రోగాల గోత్రే తేలిపేదికాదు. ఆ గొడవలవల్ల అతడు యింటిలోనించి పారిపోయి ఎక్కడైనా తలదాచుకోవలసిన గట్టిఅవసరం ఏర్పడేది. భార్య కుతకున తెక్కుచున్నకొద్దీ అతడు ఇంటియింపుం దూడదేమే

మానినీ ఆ అభీరుత అంటిపెట్టుకుని ఉండిపోయేవాడు. ఆవిధంగా అభీరుత అంటిపెట్టే అతనికి ప్రాణాలు లేచినట్టే అందుచేత ఆపని అంటిపెట్టేవాడట, అందులోనే గాలిపేడలు కట్టుకుంటూ ఉండేవాడు.

కొద్దిరోజు రీతిగా గడిచిపోయేసరికి, వివాహవీధిలో కొన్ని స్వల్పసౌఖ్యాలున్నా, ఈవిధంగా సంసారం ఈడడం చాలా ప్రయాసతో కూడుకున్న పని అనీ, నలుగురిలోను మర్యాదగా కాలక్షేపంచేసే సంసారం సాగించాలంటే అభీరుతవారాల్లాంటి ఇంటి వ్యవహారాలలో కూడా ఒక ప్రత్యేక దృక్పథం అలవడుచుకోవాలనీ అతనికొక నిశ్చయమిడి వచ్చేవాడు.

ఆవిధమైన దృక్పథానికి అలవాటుపడక ఇప్పుడతని కింటిదగ్గర కావలసినవి కొన్ని సామాన్య సౌకర్యాలు మాత్రమే మధ్యాహ్నం తో సుఖంగా ఇంటిపట్టున భోజనము, ఇంటికివచ్చేసరికి ఏ సౌఖ్యానికీ లోటురాకుండా అమృతము కనిపెట్టుకుని ఉండే ఇల్లాలు—ఇవ్వే అతనికి కావలసినవి ఆపైన నలుగురిలోను గౌరవమర్యాదలకు లోటులేకుండా జీవితం చల్లగా సాగిపోతుండాలిగా! ఇరియిందీ ఈ సంసారసౌఖ్యాలన్నీ అమరుకూడే ఉన్నాయి. అతనికొక మిగిలిన అన్ని విషయాలలోను మర్యాదలలోపంలేకుండా ఖులాసాగా కాలక్షేపంచేస్తూ, వచ్చుకూ పేలుకూ ఉండేవాడు దీనికి ఇంటిలో కూడా తగినంత ఆసరా ఉంటే సరసరి లేక రుసరుసలు, సాధింపులు ప్రారంభించివేస్తూ కనబడితే అభీరుత అనే ఒక ప్రత్యేక ప్రపంచంలో ప్రవేశించి, తలుపులు దిగిండుకొని కూర్చుని సుఖంగా కాలం గడిపేవాడు.

ఇవాన్ ఇరియిన్ ఆ ప్రాంతంలో అంతలా చాలా మంచివాడనే పేరు సంపాదించాడు ఇల్లాగ మూడేళ్లు గడిచిన తరువాత ఇరియిన్ అప్పింటు పర్లి ప్రాసెక్యూటర్ అయ్యాడు దీనితో అభీరుతలో పని ఎక్కువయింది; చోదా కూడా బాగా పెరిగింది ఇప్పుడు ఎలాంటి అధికారులైనా తన ఎడట నిలబడేట్లు చెయ్యగల అధికారం అతనికి హస్తగతం అయింది ఇరియిన్ ఇప్పుడే విషయాన్ని గురించి మాట్లాడినా వెంటనే అది పెద్ద పెద్ద అత్యున్నత పేర్లలో అద్భుతమయింది అతనికేద ప్రఖ్యాతులు బాగా వ్యాపించాయి. ఇలా జరుగుతున్నకొద్దీ అతని కాలక్షేపవ్యవహారాలమీద మరింత బాగా దృష్టి పెరిగింది.

ఈలోగా ఇంకా కొంతమంది పిల్లలు బయలుదేరాడ దీనితోబాటు భార్యకు సరుసలు, సాధింపులు కూడా కలుగించిపోయాయి. ఇంటి వ్యవహారాల విషయంలో అతని దృఢబలించిన నిఖరీవల్ల ఆమె సాధింపులు అవ్వ అతని చెవిని పడడమే మానిపోయింది.

ఇలాగ ఏదేమి పర్లి ప్రాసెక్యూటరుపని చేసిన తరువాత అతని ఇంకొకరోటికి బదిలీచేయకుండా అంతా కొత్తరోటికి బదిలీచేయాలి అని అతని ఇరియిన్ బాగా డబ్బునిక్కచ్చి పట్టుకుంది అదీ గాక ఇచ్చిపోయింది కొత్తరోటికి బదిలీ కావడం కుతరాము ఇద్దరేడు తేతం పెరిగినా సంసారం ఖచ్చులు గూడా అంతకంటే పదిరెట్లు పెరిగిపోయాయి ఇది ఇలాగ ఉండగా ఇక్కడికి వచ్చిన తరువాత ఇంకొక ఇద్దరు పిల్లలుకూడా పోయారు. దానాదీనా ఇరియిన్ సంసారం మరి దుర్భరం అయిపోయింది.

ఇక్కడ కొత్తఇంటికి మరలతరువాత పెడరోజు ప్రతి చిన్న ఇబ్బందికీ ఇరియిన్ కారణమని అతని దురిపిచేస్తూండేది భార్యభర్తలు ఏదైనా సంభాషణ ప్రారంభించేసరికి క్రమంగా అది పిల్లలవదువులోకి దిగుతుండేది ఆ ప్రస్తావనలో వారి భార్యకు తగాదాల విషయాలుకూడా దొర్లుతుండేది ఇంక ఆ తగాదాలవూట ఎత్తితే ఎక్కడో అక్కడ చాలామంది ఆ ఇద్దరిమధ్యా అంటుకోవడం తప్పదన్నమాటే! ఇక పడకగదిలో ప్రవేశించిన తరువాత మాత్రం ఇద్దరూ అపారమంగా మాట్లాడుకొనే వాడుగానీ, ఆ సమయాలైనా ఆపే కాలం ఉండేది కావు అడపా తడపా ఒక ద్వీపంమీద ఉన్నట్లు ప్రకారంగా ఉండి, మళ్లీ మరుక్షణంలోనే వారిద్దరు ఆధియంకర జీవితసాగరయాత్ర సాగిస్తూ నిత్యము ఎడమమూము పెడమమూము పెట్టుకుంటూ ఉండేవారు ఇలాగ ఉండడం తప్ప అని తోస్తే ఇరియిన్ బాగా బాధపడి ఉండేవాడే కానీ అతడిది సహజమే అనుకున్నాడు మరికొంతకాలానికీ సంసారం ఇల్లాగే నడిపించాలని కూడా నిశ్చయించుకున్నాడు క్రమంగా తనా సంసారపు గొడవలకు దూరంగా ఉండాలనీ, నేనై మర్యాదలకు భంగం రాకుండా ఉంటే చాలుననీ సరిపెట్టుకున్నాడు అందుచేత ఇరియిన్ తన కాలం అంతా చాలావరకు అభీరుతలోనే గడిపేస్తూండేవాడు. ఇక ఇంటికి రావడం తప్పనిసరి అయినప్పుడు ఎవరినైనా వెంటపెట్టుకోనివచ్చి, వాళ్ళు ఇంటిలో ఉండడంవల్ల తన పేరుకు మర్యాదలకు భంగం రాకుండా కాపాడుకునేవాడు. ఏదైనా ఎంతవీధు అతని దృక్పథం అభీరుత వ్యవహారాల

మీద ఉండేది చివరికి అతనికి అలభ్యమే లోకమయిపోయింది రాత్రింబగళ్లు అభీషేకపనిలో మునుగుతూ లేయకూడదను అతనికి కుఖం అనిపించింది ఇప్పుడతనికి కానాక గొప్ప అధికారినినే భావం కాగా పాతుకుపోయింది ఎలాంటి వ్యక్తికైనా ఇలియన్ ఇప్పుడు ఒక్కక్షణంలో అభిషేకానికి తోక్కి వెయ్యగలడు కోర్టులో ప్రవేశించేటప్పుడు అతనికి రేపు పారా మామయలు, ప్రత్యేక మర్యాదలు, తన కంటే తక్కువతరహా ఉద్యోగములలో మాట్లాడేటప్పుడు వారు మానించేవిషయ విధేయతలు, పెద్ద అధికారులు, ఏన్ను అధికారులు కాదు చెప్పినదానికల్లా తలబాపు కూండడము, కేసులు పరిష్కరించడంలో కనపరిచే కత్తి పాతుర్మాయి, తోటివారితో కాతాఖానీలు, విందులు, పేకాటలు మొదలైన సమస్త విషయాల తోను అతనికావలసిన అంతా పోయిగా గడిచి పోతున్నట్లుగానే ఉంది మొత్తంమీద ఇలియన్ కోరుకున్నట్లుగా జీవితం అంతా అలాగే సరదాగాను, మర్యాదగాను గడిచిపోతూండేది

ఈ మోస్తరుగా ఇలియన్ జీవితం ఏడు సంవత్సరాలకాలం సాగిపోయింది అతని పెద్దకుమార్తె కప్పుతే 18వ ఏడు వచ్చింది ఈలోపుగా ఇంకోక కుర్రవాడు జారిపోయాడు ఇక మిగిలిన వాడొక్కడే ఇతని విషయంలో భార్యార్థి రై లిద్దరి మాట కలతలేదు ఇలియన్ ఈ కుర్రవాణ్ణి లాన్సుల్లో తేర్చాలని అనుకున్నాడు కాని, ఫెడరేషన్ కేటలం అతని మాట కాదనడానికని వాణ్ణి మోన్సుల్లో తేర్పించింది. ఆడపల్లికి ఇంటిదగ్గరే ఉడుపు చెప్పించారు ఆ పిల్ల చదువు కాగానే సాగింది మొత్తం మీద ఆ పిల్లవాడి చదువు కూడా కాగానే సాగిందని చెప్పవచ్చును

3

నివాసానంతరం 17 ఏళ్ళవరకు ఇవాన్ ఇలియన్ జీవితం అంతా ఈవిధంగా గడిచిపోయింది అతడప్పుడే చాలాకాలంనాటి పబ్లిక్ ప్రావీన్యాలకుగా పనిచేస్తున్నాడు అధికారాన్ని అనేక పార్లు విడిచి చేస్తామన్నారని ఉన్నదానికంటే మరొక మంచిఉద్యోగం రాగలదనే ఆశతో ఇలియన్ దానికి ఇష్టపడలేదు ఇంకలో ఒక కష్టంవచ్చి, పోయిగా గడిచిపోయే అతని జీవితంఅంతా కాదు మారు చేశితేసింది విశ్వవిద్యాలయం ఉన్న ఒక పట్టణంలో ప్రధానస్థానాధికారి ఉద్యోగం తనికీస్తారని ఇలియన్ చాలాచాలా ఉద్యోగాలతోగాడుగాని, చివరికి చాక అనే వ్యక్తి ముందుకు తోడుకువచ్చి, ఆ ఉద్యోగంకాస్తామన్నటు చక్క

పోయాడు దీనితో ఇలియన్ కాగా చిరాకుపడి, హాసనీ,తన సైఅధికారిని కావామంటుఅని,వారితో చెబులాట పెట్టుకున్నాడు దానితో ఆ అధికారుల తనన్ని ఒక యూలకు పెట్టివేశారు. ఇలాంటిదే ఇంకోక భారీ వచ్చిందిగాని ఆ అధికారుల లదికూడా ఇంకోకరికి ఇచ్చివేశారు

ఇది 1880 లో జరిగింది. ఇలియన్ జీవితంలో ఇలాంటి పాడుసంవత్సరం ఎన్నడూ రాలేదు తనకీచ్చేతలం చాలలేదన్న విషయం ఆ విషయా అతనికి మాటి మాటికి మురిస్తూనే ఉండేది ఆసన అధికారులు తనమాటే, మరిచిపోయారన్నది కూడా స్పష్టపడిపోయింది ఇంతే గాదు; తనజీవితం అంతటిలోను ఇంతటి ఘోరమైన అవస్థయిం జరగలేదని అతను భావపడుతూంటే, మిగిలినవారందరూ అది సర్వసామాన్యంగా జరిగేవిషయమేనని ఆ గోత్ర పట్టించుకోవడం కూనివేశారు అఖిరికి తండ్రికూడా అతనికి సహాయం చెయ్యాలనే తలపెట్టలేదు ఇవాన్ ఇలియన్ ఇక తన మాటంటే ఎవ్వరు చెవిని పెట్టడమే మానుకున్నారని అనుకున్నాడు ఇది ఇలాగే ఉండగా నెలకు మూడువేల అయిదు వందలరూపాయల చాలదా? అనీ, నిజంగా ఇలియన్ అదృష్టవంతుడేననీ అందరు అంటూండేవారు తనకు ఘోరమైన అవస్థయిం జరిగిందని ఇలియన్ ఎప్పుడు లోలోపల కుములుతూండేవాడు; ఆసన ప్రతి రోజు భార్య పాధించిపోస్తూనే ఉంది, దానిమీద ఇలియన్ కూడా తలకు మించిన అప్పులుచేస్తూ దుబారాగా ఖర్చుచేస్తూండేవాడు, వీటి అన్ని టికెట్ల అనుభవించేయాలన ఇలియన్ కిప్పు ఇంకెవరికీ లేయస్తుంది?

ఎలాగైనా కొంత డబ్బు ఆదాచెయ్యాలనే ఉద్దేశంతో ఇలియన్ ఆ సంవత్సరం వేసవిలో వెలపుపెట్టి, భార్యతోసహా కావమరది ఇంటికి వెళ్లాడు. అక్కడికి వెళ్ళిన తరువాత జీవితంలో మొట్టమొదటగా అతనికి నిస్త్రాగ, విసుగడల అంటే ఏమిటో తెలికాయి ఇంతేగాదు; ఇంకాకొన్ని రోజులయేసరికి అతనికి దిగులు, బెంగ కూడా పట్టుకున్నాయి ఆ తరువాత ఇంక ఈవిధంగా జీవితం సాగించడం పాధ్యపడదనీ, దీని విషయంలో గట్టిగా పనిచెయ్యాలనీ అతను నిశ్చయించుకున్నాడు.

ఇలియన్ ఒకనాడు రాత్రిఅంతా మేలుకుని వరండాలో అటూఇటూ పచారుచేస్తూ, ఒకపారి టీటర్స్ బల్బ్ వెళ్ళి తాను చేసినపని గుర్తించలేని ఆ ఉద్యోగములందరికీ కాస్తీచెయ్యాలనీ, ఎలాగైనా మరి ఒక ప్రభుత్వకాఖలోకి విడిచి చేయించుకోవాలనీ స్థిర పరుచుకున్నాడు.

ఇరియన్ ఆ కుర్మాడు పొట్టున్న రేచి బాత మరిది, భార్య వద్దని ఎంత పోరితా వినిపించుకో కుండా, ఎల్లాగో అల్లాగ ఏదో ఒక ప్రభుత్వకాఖలో నెలకు అయిదువేలువచ్చే ఉద్యోగం సంపాదించే ప్రయత్నంపూర్వకం ఓటర్స్ బర్గ్ కు ప్రయాణమైతాడు అతని కిప్పుడు ఉద్యోగం ఎటువంటిది? అన్న ప్రశ్నకు ఎవరైనా అది ఏ ప్రభుత్వకాఖలయినా సరే రైల్వేలోగాని, బాంకులోగాని, చివరికి హోర్సు యలోగాని, ఎక్కడయినా సరే అతనికి కావలసిన దల్లా అయిదువేల ఉద్యోగమే తన కాఖలో పైఅధికారులు తాను చేసినపని సురీందరేశ్వరయ్యాయ కవళ ఆ ఉద్యోగం మాత్రం మరొక మంత్రివర్గంలో దొరికితే చాలు! అతనికి కావలసినది అంత అంతే

తలవది తలంపుగా ఈ ప్రయత్నంలో అతను పట్టించిల్లా బంగారం అయింది

కుర్ స్క్రే స్టేషన్ లో ఇరియన్ స్నేహితు డోక్టరు తిట్టవెడ్డాడు ఇతడు ఇరియన్ మాధుస్వ థ్వు కౌసులోకి వచ్చి మాధుస్వన్నాడు అతనిపేరు ఇరియన్ ఇద్దరు సంభాషణ ప్రారంభించిన తరువాత ఇరియన్ “ఇప్పుడిప్పుడే మంత్రివర్గంలో మాధుస్వ లను గురించి కుర్ స్క్రే గవర్నరు కొక డిలిగ్రాం వచ్చిందని చెప్పాడు ఈ డిలిగ్రాంవల్ల ఇవానో విచ్చిని తీసివేసి అతని స్థానంలో సెమెనోవిచ్ ని చేస్తారని తెలిసింది

దీనివల్ల రష్యా అవ్వడం ఏదారిపట్టినా, ఇరి యిన్ మాత్రం బాగా బాటించింది దీనితో ఓటర్ డెట్రావిచ్చి, జభార్ ఇవానోవిచ్చి బాగా పెద్ద పదవుల్లోకి వెళ్లారు. వీ రిద్దరిలోను జభార్ ఇవానో విచ్ ఇరియిన్ చాలా దగ్గర స్నేహితుడు, ఇంతకు పూర్వం ఇద్దరు ఒకే కోర్టులో కలిసి పనిచేశారు

మాస్కో వెళ్ళినతరువాత పై విషయాలన్నీ నిజమేనని ఋజువుయింది ఓటర్స్ బర్గ్ జక్కగానే ఇరి యిన్ జభార్ ఇవానోవిచ్ కి కలుసుకున్నాడ అతడు ఇరియిన్ పనిచేస్తూన్న న్యాయకాఖలోనే అల్లాంటి ఉద్యోగం వస్తానని గట్టిగా హామీ ఇచ్చాడు

ఒకవారం గడిచిన తరువాత ఇరియన్ భార్య కొక డిలిగ్రాం ఇతని దానిలో ‘జభార్! పెద్ద ఉద్యోగం అయింది ఒకవారం రోజుల్లో నాకు ఆర్డరు వస్తుంది’ అని వ్రాచాడు

ఈవిధంగా తలవది తలంపుగా మంత్రివర్గంలో మాధుస్వ రావడంవల్ల ఇరియిన్ తాను పనిచేసే న్యాయకాఖలోనే ఒక పెద్ద ఉద్యోగం అయింది. ఈ ఉద్యోగంలో అయిదు వేలవేతనే కాక, బదిలీ

ఖర్చులీంద ఇంకొక మూడువేలుకూడా ఘట్టాయి; ఇరియిన్ ఇప్పుడు తనతోటి ఉద్యోగిగ్లు లందరి కన్నా రెండువేలకు పైకి వెళ్ళాడు ఇంతకు పూర్వం తన డిపార్టుమెంటున్నా, ఆ అధికారులన్నా అతనికి మంటగా ఉండేదిగాని, ఇప్పుడు అంత మాయమైపోయింది ఇరియిన్ యిప్పుడు అన్ని విధాలా హాయిగా ఉన్నాడు

ఇదంతా జరిగిన తరువాత అతను మళ్ళీ స్వస్థానా ని! చేరుకున్నాడు ఇరియిన్ ఇప్పుడు దివిదూచి నంత హాయి, సౌఖ్యము ఇదివర కప్పుడు దివిదూచి ఎరగడు ఈ కొత్త ఉద్యోగం వచ్చిన తరువాత డెడ రోవ్నా ధోరణి కూడా బాగా మారిపోయింది దంప తులిద్దరిమధ్యా కొంతవరకు సయోధ్య వుడిరింది. ఓటర్స్ బర్గ్ లో ఇప్పుడెందరు ఇరియిన్? విందులు చేసేవారే అతని క్రేకులు లందిరికి క్లింగభంగం జరి గింది వారందరు ఇప్పుడు తన చుట్టూ తిరగడం ప్రారంభించారు కొత్త ఉద్యోగం వచ్చిన తరువాత అందరు అతన్నిప్పుడు ‘ఓహో ఓహో’ అని గౌర విస్తూ, “అద్భుతం అంటే అలాగ ఉండాలి” అని అంటూ లోలోపల అతని కంట ఉద్యోగం అయిందని అనూయపడుకున్నారు ఇరియిన్ అంటే ఇప్పుడు ఓటర్స్ బర్గ్ లో ఉన్న వారందరికీ బాగా అపొయిత కలిగింది ఇరియిన్ ఈ విధంగా వచ్చిన మార్పులన్ని టినీ గురించి అప్పుడప్పుడు తన స్నేహితులతో ప్రస్తా విస్తూండేవాడు

డెడరోవ్నా ఈ మాటలన్నీ వింటూ అవ్వన్నీ నిజమేనని నమ్మినట్లే కనబడేది ఏమీ అశ్చమటలు చెప్పకుండా తను ప్రయాణం సరంజాం చేస్తూ ఉండేది ఇరియిన్ ఇదంతా చూసి ఇన్నాళ్ళకు తన ప్రయత్నాలన్నీ చారిలో పడ్డాయనీ, భార్య కూడా ఇప్పుడు తనతో ఏకీభవిస్తున్నదనీ, కొంత కాలమించి ఇబ్బందులు పడుకున్నా ప్రస్తుతం అవ్వన్నీ సర్దుకుపోతున్నాయనీ, ఇప్పుడు డి క తనజీవితం మర్యాదగాను, ఖులాసాగాను సాగి పోగలదనీ సంతోషపడ్డాడు

సెమెనోవిచ్ పతో లేదీనాటికి ఇవాన్ ఇరియిన్ కొత్త ఉద్యోగంలో చేరుకోవాలి అందుచేత ఒక పది రోజులపాటుండిపోవచ్చుననే ఉద్దేశ్యంతో స్వస్థలానికి వచ్చాడు అదిగాక క్రొత్తతోటికి కావలసిన హంగు లన్నీ ఏర్పాటుచేసుకోవాలి; కుటుంబం అంతా ప్రయాణం కొనడానికీ తగిన సరంజాంకూడా చెయ్యాలి

ఇప్పుడు డెడరోవ్నా కూడా అతని తలలో వారికలాగ ముసులుతూంది. భార్యగర్భ వ్రవిధ్యలు ఒక్క మాటమీద వదిలిపోతున్నారు.

అప్పుడుకాదు తంపెట్టిన పనులు నిర్వీ
ఘ్నంగా సాగిపోతుండడంవల్ల భార్యగర్భవ్రతిద్దరు
బాగా అనోధులైపోయారు. వివాహం
అయినతరువాత ఎప్పుడూ వారికి ఆ పోయినంగా
దుకులుకోలేదు ఇలియన్ నింటనే తన కుటుంబం
అక్కడనుంచి కదిపివెళ్ళాలని అనుకున్నాడు గాని
రావమరిదీ, అతని భార్య, కాదు కూడదని పట్టు
పట్టడంవల్ల మరి కొన్నాళ్ళపాటు అక్కడే ఉండి
పోయాడు వారి కుటుంబాని కిప్పుడీ కుటుంబమీద
వల్లమారిన మనుకారం ఏర్పడదీ చివరికి వారి బల
వంతం యాలాన కుటుంబం అంతా రావమరిదిగ్గరే
అట్టిపెట్టి, ఆ కొత్తచోటికి అతనిక్కడే బయలు
దేరి వెళ్ళాడు.

పట్టినదంతా బంగారం కావడంవల్ల ఇలియన్
స్వతః చాలా ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు దానిమీద
భార్యమహాలయం మరింత భరతసా ఇచ్చింది. దానా
దీనా అతని లోలోపల ఉప్పొంగిపోతూ కొత్త
ఉద్యోగంలో కుదురుకున్నాడు అక్కడ అతనికి
ఒక చక్కని భవంతి దొరికింది భార్యగర్భ వ్రతిద్దరు
చాలాకాలమించి సరిగ్గా అలాంటి భవంతిలోనే
ఉండాలని ఉద్విఘ్నపడతూఉండేవారు అది
బాగా వికాలమైన భవంతి పెద్దమనుషులు కూర్చునే
గదులు బాగా వికాలంగాను ఎక్కువగా ఉన్నాయి.
అదిగాక అది పూర్వపద్ధతిలో కట్టిన గదులుకూడాను
ఆ భవంతిలో ఇలియన్ చదువుకోడానికి అన్ని
విధాలా ఉపయోగమైన వేరే ప్రత్యేకమైన గది
కూడా ఉన్నది. ఇదిగాక భార్యకు, కుమార్తెకు వేరే
వేరే గదులు, కొడుకు చదువుకునే గది, చక్కగా
అమర్చినట్లున్నాయి కొడుకుగది ప్రత్యేకం అతని
కోసం కట్టించినట్లే ఉంది ఇలియన్ స్వయంగా
దగ్గరకుందీ, అక్కడ చెయ్యవలసిన విర్యాటల్ని
చేయించాడు సోఫాలు మొదలైనవిన్న ప్రాచీన పద్ధ
తుల్లో తయారుచేయించి తగినచోట్ల పెట్టించాడు.
ప్రతీదీ సరిగ్గా అతను తలపెట్టిన ఆదర్శపద్ధతిలోనే
సాగిపోతున్నది సగంసగం తయారైనవికూడా అను
కున్నదానికంటే ఇంకా ఎక్కువ బాగా ఉన్నట్లే
నిలబించాయి 'అవ్వన్నీ పూర్తిఅయితే నీసమంజేసా
మొట్టమొదటం లేకుండా ఎంత సాగసుగా ఉంటాయి!
అని అనకుంటూ ఇలియన్ లోలోపల మురిసిపో
తుండేవాడు పడుకున్నతరువాత, ఒకసారి భవం
తిలో నలుగురూ కూర్చునే గది ఎంత సాగసుగా
తయారవుతుందో తోహించుకొని ఇలియన్
ఉత్సాహంగా ఉప్పొంగిపోయాడు తరవాత ఆ గది
అలంకరించే వస్తువులన్నీ అక్కడ ఉన్నట్లు భావించు
కుని మరీమరీ చూసేసాడు. తరవాత, తన భార్యకు
కుమార్తెకు అవ్వన్నీ అవ్వకూడా వారు కోరుకున్నట్లే

ఉంటాయనీ, వారు కూడా పరమానందభరితులౌతా
రనీ అనుకుని ఎంతో సంతోషపడ్డాడు. కాని వా
రిద్దరూ కూడా ఆ గది అంత ప్రహేళికంగా
ఉంటుందని అనుకోని ఉండడం ఇలియన్ పురాతన
వస్తువులమొత్తానికివల్ల నుంచి భరించిన వస్తువులన్నీ
చవకబాగా కొన్నాడు అని అలంకరించడం
వల్లనే ఆభవంతికంతటికి ఒక పెద్ద బయోందారీభాయా
వచ్చింది

అయినా ఇంటికి ప్రాసిన ఉత్తరాలలో అతడా
విషయం వ్రాయలేదేమో మరొకరుగా అవ్వన్నీ
దూని వారిద్దరూ ఆకృత్యపోవాలనీ, అందుచేత
ముందుగా ఈ విషయం తెలియనివ్వకూడదనీ అత
ననుకున్నాడు రాత్రింబవళ్ళినిధంగా కాలం గడిచి
పోయింది అతని అంటే అతనికి ఇష్టమన్నా,
ఇప్పుడీ పని ముతదది అంత ఉత్సాహంగా కనబడ
లేదు ఒక్కొక్కప్పుడు కొద్దులో పని చేసేటప్పుడు
కూడా తన గదిలో అనురూప తేరలనుకురించి పరిధ్యా
వంగా ఆలోచనూ కూర్చునేవాడు ఈ భోరనే
ఎంతవరకు వెళ్ళిందంటే—ఒక్కొక్కప్పుడు ఇలి
యన్ స్వయంగా అక్కడ కుర్చీ లిక్కడ, ఇక్కడ
కుర్చీ లిక్కడ సదుతుండేవాడు ఒకసారి పనివా
దొకడు గోడ పైకొకం మీద అలంకరిస్తున్నాడు
ఇలియన్ చెప్పించకదానికి బోధపడలేదు అందుచేత
నిచ్చినపైకి కొన్ని మెట్లెక్కి వెళ్ళి, ఆ పనివాడి కా
నిషయం తెలిసేటట్లు చెప్పాలనుకున్నాడు కాని
నిచ్చిన ఎక్కువంటే కాలం జారింది అయితే
నుంచి సత్తా ఉన్న మనిషి కనక ఆ నిచ్చిన పట్టుకు
వేళ్ళాడు కాని అతని పాఠ్యం ఆ పక్కకున్న
కిటిగడియకు గట్టిగా దీక్కుంది మొట్టమొదట
అది గీచుకుపోయినచోట బాగా బాధ పెట్టింది కాని
కాప్పేపటి కా బాధ తగ్గిపోయింది దానిమీద అత
ని మరింత ఉత్సాహం వచ్చింది. అటుమిమ్మట ఒక
ఉత్తరంలో "నాకు కుర్చీ 15 ఏళ్ళ చవక ఉన్నంత
ఉత్సాహం వచ్చింది" అని వ్రాశాడు.
ఇలియన్ ఆ భవంతి విర్యాటల్ని పెంచేబరు
నాటికి పూర్తి అయిపోతాయనీ అనుకున్నాడు
గాని, చివరికి అవ్వన్నీ అక్కోవరు మధ్యదాకా జరి
గాయి. అయితే పనులనీ, పూరి అయ్యాంక అతనే
గాక చూసినవారందరూ అవి చాలా బాగున్నాయని
మెచ్చుకున్నారు

నిజానికి ఇలియన్ చేసిన ఈ విర్యాటల్ని
సామాన్యసంపాదన తరుకంటే కొంచెం ఉన్న
నాటి అనుకరిస్తూ చేసే విర్యాటలాగే ఉన్నాయి
నాటి అంతకంటే విధి విధేయంగా లేవు. ఈసామాన్య
సంపాదనలైతా ఇంచుమించుగా తయారేలేదని

అనుకరించగలరుగాని అంతకంటె మించిపోలేదు గదా! ఇలియన్ సంపాదించిన ఆశంచు విగ్రహాలు, ఆరస్థులు, అపూలకుండీలు సరిగ్గా అలాగే ఉన్నాయి. ఇంతచేసినా అతని యిల్లు సామాన్యంగా అల్లాంటి తరహా మనుష్యుల ఇంటిలాగే ఉన్నదిగాని, అతనికి మాత్రం అదంతా ఒక పెద్ద బ్రహ్మాండమైన భవంతి లాగనబడింది. ఆతళ భార్య, పిల్లలు బయలుదేరి స్వేచ్ఛుకు వస్తున్నారని తెలియగానే ఎంతో సంతోషపడి, ఇలియన్ వారిని కలుసుకోవడానికి అక్కడికి బళ్ళాకు వారాయంటికి వచ్చేసరికి ఇల్లంతా పూల కుండీలతోను, కొత్తదీపాలతోను కలకలలాడుతూంది. నలుగురు మార్పునేగది, చదువుకునే గది మొదలైన వన్నీ చూసి కుటుంబం అంతా బ్రహ్మానంద భరితులైనారు. ఇలియన్ వారికందరికీ తాము భవంతిలో ప్రత్యేకంగా చేసిన ప్రతీ ఏర్పాటు చూపించాడు, వారవ్యన్న భట్రాజుల్లా పొగడుతూంటే ఎంతో ఆప్యాయంగా విని, పట్టరాని ఆనందం అనుభవించాడు. సాయంత్రంవేళ అందరు మార్పునిట్టే పుచ్చుకునేటప్పుడు ఘోషోన్నా అతనికి తగిలిన దెబ్బని గురించి అడిగింది కాని, ఇలియన్ అదంతా పెద్దదెబ్బ కాదని నవ్వేసి, తానెంత దరచరా విచ్చిన ఎక్కి వెళ్ళిందీ ప్రత్యక్షంగా వారికి చూపించాడు. అటుతరవాత "నేను కొద్దో గొప్పో వస్తాడును కనుక, ఆట్టే దెబ్బతగలకుండా తప్పించుకున్నాను కాని మరొకరయితే ఆ దెబ్బతో ప్రాణాలు పోవరిసిందే. ఏదో కొంచెం గీడుకుపోవడంతో సరిపోయింది ఇదిగో! ఇక్కడే కొంచెం దెబ్బతగిరింది ఇక్కడ ముట్టుగుంటే కొంచెం పెప్పగా ఉంది అప్పుడే చాలావరకంతా తగిలిపోయింది. ఏదో కొంచెం బొప్పికట్టింది అంతే!" అన్నాడు.

వారందరు ఆ యింట్లో సద్దుకొవడం మొదలు పెట్టేసరికి సామాన్యంగా జరిగేట్లు, మొత్తంమీద ఇంకొక చిన్న గదిఉంటే బాగా సరిపోయిఉండునని అనిపించింది. అయితే ఇప్పుడు అనుకున్న దానికంటె ఇంకొక అయిదువందలు ఎక్కువ వస్తున్నాయి ఈ మొత్తం ఎంత చిన్నదయినా ఇల్లాంటి మొత్తాలు చేతిలో ఉండవచ్చును కలిగే ఆనందం చాలా గొప్పది.

ఆభవంతిలో అక్కడక్కడ కొన్ని మార్పులు-అంటే ఆహారా ఇక్కడికి ఈ కుప్ప అక్కడికి జరపడంలాంటివి-ఇంకా జరుగుతూనే ఉండడం వల్ల, అన్నీ సజావుగా వెళ్ళిపోయాయి భార్యభర్త రిద్దరికీ ఆ భవంతి అన్నివిధాలా వచ్చింది. అదీగాక వారిద్దరు ప్రత్యేకంగా సదుపాయాలనుకొవలసిన దింకా అనేకం ఉన్నాయి.

అందుచేత ఆ యిద్దరికీ కొన్నికొన్ని విషయాలలో మాటవట్టింపులు వచ్చినా-పెద్దగొడవలు ఏమీ రాకుండా చివరికి అవ్యన్న సద్దుకుపోయాయి ఇంట్లో చేయవలసిన ఏర్పాట్లన్నీ పూర్తి అయిపోయిన తరువాత ఇంక చెయ్యవలసినవి ఏమీ లేకపోవడంవల్ల మొదట్లో కొంత నిరుత్సాహంగా ఉండిగాని, కొత్త వారితో పరిచయాలు, కొత్తతోటకు ఓకాయలు మొదలైనవాటివల్ల మొత్తంమీద అక్కడి జీవితం చాలా సౌఖ్యంగా గడిచిపోతున్నది.

ఇలియన్ ప్రాధున్న కొద్దుకుబెల్లి మధ్యాహ్నం భోజనానికి ఇంటికి వస్తూండేవాడు సామాన్యంగా ఇంటిదగ్గర ఉన్నంతసేపు ఖులాసాగానే ఉండేవాడు గాని ఒక్కొక్కప్పుడత సాయంత్రం గొడవలవల్ల బాగా చిరాకు పడుతూండేవాడు. బల్ల మీద పరిచిన తెల్లని బట్టమీద కాస్త మరకపడినా, కిటికీతెర గొయసేమైనా కొంచెం వంకరపోయినా, అతని చిరచిరలకిక అంతూదరి ఉండేదికాదు. అయితే మొత్తంమీద జీవితం అంతా అతను కోరుకున్నట్టే ఆట్టే కవభిషలు లేకుండా పోయినాను, మర్యాదగాను గడిచిపోతూ ఉండేది.

ఇలియన్ ప్రాధున్న తొమ్మిదింటికి లేచి, కాఫీ పుచ్చుకుని సేవరు వదిలి, అఫీసుదుస్తులు ధరించి కొద్దుకు పోజరవుతూండేవాడు. అక్కడ అఫీసు భోరణితంతా అప్పుడే ఒకచారిని పట్టిపోతూఉండేది. ఇలియన్ కూడా దానికేమీ అడ్డుతగలకుండా అనంతా అల్లాగే నడిపించుకుపోతూ ఉండేవాడు. అర్థీ చాడలు, విచారణలు, కొద్దుపరిపాలన, అఫీసు వ్యవహారాలు, మొదలైన విషయా లన్నిటిలోను, ఏదైనా విజయతీగాని, కొత్తపద్ధతి గాని ప్రవేశపెడితే చాలా గందరగోళం బయలుదేరుతుంది అందుచేత ఇలియన్ జనం అందరితోను కేవలం అధికారపద్ధతిలోనే వ్యవహరిస్తూ, ఉద్యోగి హోదా నిలబెట్టుకుంటూ ఉండేవాడు. ఎవరైనా ఒక ఆసామి ఒక విషయం తెలుసుకోడానికి వచ్చాడనుకుందామో ఆ విషయం ఇలియన్ కి సంబంధించింది కాకపోతే అసలతనా వ్యక్తిని దరిమానానికే రానిచ్చేవాడు కాదు ఒకవేళ ఉద్యోగ ధర్మంలో ఎవరైనా తనదగ్గరికి వస్తే అధికారిగా తన చెయ్యవలసినదంతా చేస్తూండేవాడు; అల్లాం అప్పుడు ఆ వ్యక్తితో పైపై మర్యాదల కేమీ లోటు రావీయటంకూడా మాట్లాడి, వెంటవెంటనే వదిలించివేస్తూండేవాడు. ఆ అఫీసుపని అయిపోయిన నంటే ఆ వ్యక్తికి సంబంధించినదంతా ఆ తులంతో

అఖరన్న చూచి అసహనముతో, వ్యతిరేకముగా
 చూచి, ఎప్పుడోపుట్టి, తరువాతగా చూచుకుంటూ,
 రెండు కలగా పులకం కాకుండా కాసుకోవడంలో
 ఇరియన్ చాలా గట్టివాడు. అలాగ కొంతకాలానికి
 ఈ రెండు ఒక కొనదాకా తీసుకుపోయాడు దీనిలో
 కాగా అంతవేసిన వెయ్యి కాబట్టి, ఒక్కొక్కప్పుడు
 ఉద్యోగవ్యవహారంలో వ్యక్తి సంబంధాలు కూడా
 కలిసిపోవచ్చేవాడు అవసరం అయితే ఏ కుటుంబం
 నైవా ఈ వ్యక్తిసంబంధాలు జారవిడిచివెయ్యగల
 క్తికాదుర్యా లన్నాయనే భూమి అతడి
 నిధం గా చేస్తూ ఉండేవాడు ఇలా వ్యక్తిసంబంధాలు
 వదులుకోవలసివచ్చును ఎవరికి నొప్పి కలగ
 కుండా అతి చాకచక్యంతో అన్నీ ఇట్టే జార
 విడిచివేస్తూండేవాడు కొద్దిపని కొంత జరిగిన తర
 వాత, కుద్యాయనాంబేక విక్రంతిసమయంలో టీతాగి,
 సిగరెట్టులుముట్టించి, రాజీయాలు, పేకాలు, మొదలైన
 వాటిని గురించి చాతాఖానీ వేస్తూండేవాడు
 అయితే మొత్తంమీద, అది అంతా చాలావరకు
 ఉద్యోగాలు, వదలాయంపులు మొదలైనవాటి మీద
 వదిలిపోతూ ఉండేది కాని, కొద్ది వ్యవహారా
 లన్నీ అత్యంత చాకచక్యంతో నిర్వహించి,
 ఇంటికి తేరుకున్న తరవాత కాగా అలిసిపోయి ఉండే
 వాడు ఇంటికివచ్చేసరికి భార్య, కుమార్తె పామా
 వ్యంగం ఆ ఇరుగుపొరుగువా రెవరి ఇంటికైనా
 వచ్చేవారు లేకపోతే ఇరుగుపొరుగు వారెవరైనా
 వారింటికి వచ్చేవారు. కొడుకు స్కూలుకు వెళ్లి
 ప్రైవేటుమాస్టరు దగ్గరపాకాలు వదిలి, హాస్కూ
 లులో చెప్పిన వేసో చదువుకుంటూ ఉండేవాడు
 ప్రతీదీ అనుకున్నట్టుగా జరిగిపోతూ ఉండేది భోజ
 నాలయిన తరవాత మాడడానికి వచ్చినవారెవరు
 లేకపోతే ఇరియన్ పామావ్యంగం అలాగే వాదాప
 వాదాలు లేవదీసిన పుస్తకాలు చదువుకుండేవాడు
 సాయంకాలం కాగానే అసహన కాగితాలు వదిలే
 వాడు పాడులు చెప్పినవన్నీ జాగ్రత్తగా పరిశీలించి,
 లా ప్రకారం వాటి కుంచివెళ్లని నిర్ణయించేవాడు
 ఈ పని అతనికి వచ్చేదనిగాని, వచ్చలేదనిగానీ
 చెప్పడం కష్టం అది బ్రద్దీ అడుగుతే సమయమయితే
 ఆ పని అంత నియతానుసారంగా ఉండేది పేకాలు
 తక్కువ కావాలే భాగ్యంతో చాతాఖానీ వెయ్యివం
 కంటే కాగానే ఉండేది. ఇరియన్ నిండు
 భోజనాలంటే చదివే కొడుకులేవాడు పెద్దపెద్ద
 ఉద్యోగధు లందరినీ చూచుకుంటూ ఈ నిండు
 కావ్యవిస్తూ ఉండేవాడు. అతని భవంతిలో భోజ
 నాగే ఆ నిండుకు కూడా సర్వసాధారణంగానే
 ఉండేది.

ఇవానీ ఇరియన్ ఇంట్లో ఒక పాత నృత్యం
 జరిగింది. ఆ నృత్యం చూసి ఇరియన్ చాలా
 సంతోషించాడు ప్రతీదీ కాగానే జరిగిపోయింది
 గాని ఆ నిండులో వాదన మిళియింది గురించి,
 భార్యభర్తల రిద్దరి కుద్యాయ గట్టిగా అంటుకుంది.
 ప్రహ్వవాగ్ధి పెడకోవా ఈ నిండుతో ఒక నిధం గా
 జరిపించాలని అనుకున్నదిగాని, ఇరియన్ ఆ నిండుకు
 కావలసిన తీరి సదుకంతా ఒక పెద్ద హోటలునించి
 తెప్పించాలని పట్టుపట్టి, వెనకాడుండు చూసుకో
 కుండా కాగా దుబారాగా ఖర్చు పెట్టాడు అలా
 తెప్పించిన సదుకులో చాలాభాగం మిగిలిపోయింది
 అందుచేత హోటలువిల్లంతా కలిసి తిరిగి మోపెడైంది.
 చివరికి భార్యభర్తల రిద్దరి కుద్యాయ బయలుదేరిన
 ఆ తగాదా చిరికిచిరికి గారివాన అయింది. పెడ
 కోవా అతన్ని "చేతావాత కాని తెలివితక్కువ
 దద్దమ్య"ని కనిపించి దానిమీద ఇరియన్
 రెండుచేతులతోను తల గట్టిగా కొట్టి పట్టుకుని, ఒక్క
 తెలియని కోపంలో విదాకులవాతా విశ్చిపోయాడు

అయితే ఆ నృత్యం అంతా చాలా కాగా
 జరిగిపోయింది దానికి ప్రత్యేకంగా పెద్దపెద్దవా
 శృంతా చూసినవాడు ఇరియన్ ఆవాదో జమిం
 దారు పెల్లెరితో కలిసి నృత్యంచేవాడు ఆ జమిందా
 రొక పెద్దసంస్థ స్థాపించిన వ్యక్తి

పై పదవులమీద ఉండే వ్యాపారం మూలాన
 ఇరియన్ అసహనం అంటే, కుంచి ఉత్సాహంగా
 ఉండేది. ఇక నిండు నివోదాలవల్ల అతనికి శి
 నింతటివాణ్ణి అనే ఆహంభావం కాగా జరిగేది.
 అయితే బ్రద్దీలంటే అతని రెండటికన్నా ఎక్కు
 వగా వెదికోకుంటూ ఉండేవాడు తీరికలో
 ఎలాంటి ఇబ్బందికచ్చినా బ్రద్దీలంటే అది
 అంతా కురిచిపోయి ఎంతైనా ఖులాసాగా ఉండగల
 వనీ, ఆ ఆట తన తీరికాని కొక చల్లని వెన్నెలవంటి
 దనీ అతి దంటూండేవాడు అయితే ఆ ఆటగాళ్లు
 కాస్త సత్ గలవారై ఉండారీ, చీటికిచీటికి చిరిగి
 తగాదాలు తెచ్చిపెట్టకూడదు, అయిదుగురు
 మార్పుని ఆడడంకంటే సలుగురుంటే ఆట మరి
 ముఖాగా ఉంటుంది. అయిదుగురుంటే—పైకి ఆడు
 మాన్లు పట్టించినా—వెనకో ఒకరు ఆట మారి వేసి
 తిరిగి తూర్పువారి. అందుచేత సలుగురు
 మార్పుని, అతిచాకచక్యంతో ఆడుకుని
 టూంటే, కొంచెం కుంచి ముక్కలుకూడా కలి
 కాయా—అతని కాతక పండుగే అత అయినతర

వార ఇరియన్ భోజనమున, భోజనము చుట్టూ
సేదించువాడు. ఇరియన్, ఈ అటల్ల ఎక్కువగా
గణనం ఇష్టం ఉండేది కాదు అయితే కొద్దో
గొప్పో గతిచేసాడు ముత్రం గుళంగా నుదురు
పట్టి విద్రుహువాడు

ఈవిధంగా వారి కుటుంబ జీవితం గడిచి
పోతుండేది గొప్ప గొప్ప పూజాల్లో ఉన్న
గుడ్డలు, పిన్నలు అంతా వాళ్ళింటికి వస్తూ పోతుండే
వారు ఆనందించువాడిని గురించి భార్య, భర్త,
కుమార్తె, ఒకే భోరణిలో మాట్లాడేవారు
కొంతమంది ఆకుటుంబంతో తోస్తేగా ఉండాలనే
ఉపలాటంతో పిలిచి నా పిలవకపోయినా
చీటికి చూటికి వస్తూ పోతూ మహా ఆహ్లా
యంగా ఉన్నట్లు నటిస్తూ ఉండేవారు అయితే ఆ
కుటుంబంలో తారందరు అల్లాటి బంగు ముక్కు లంద

రీ, అతిరాక టక్కంతో దూరదూరంగానే విలసిల్లు
తుండేవారు మరికొందరిని చుంచుకుంటూ సాగ
నంత, మరీ నున్ను తొక్కకుండా బాగ్రత్తపడే
వారు ఈవిధంగా బంధుమిత్రుల్ని కూర్చోబట్టి
తరవాత బాగా నన్ని హిరులైనవారి ఇంటికి రాకపో
కలుపాగించేవారు యువకులు కొంతమంది ఇరియన్
కుమార్తెమీద కన్ను పేసారు గాని, పెట్రోల్ కొంత
వరకా ప్రయత్నంలో కృతకృత్యపయ్యాడు
తండ్రి అతివొక్కడే కొడుకు ఇరాన్ ఇరియన్ ఈ
వివాహ విషయం అప్పటి భార్యతో ప్రస్తావించి,
నిశ్చయించే సందర్భంలో ఒక విందు చేస్తే బాగుం
టుందని అన్నాడు.

ఈవిధంగా ఆ కుటుంబం జీవితం అంతా
హాయిగా పాగిపోతూ ఉండేది

(ఇంకా ఉంది)

స్త్రీల సమస్త వ్యాధులకు

మద్రాసు అఫీసు, నం. 10, గణపతిమొదలివీధి, రాయపేట, మద్రాసు-14.

పాత్రలు

చెంగమలదాసు, దాది, కోమటిశెట్టి
రాయసం వెంకన్న, ఏకోజి, భాను,
సేతువాయి, సయిదుసాహెబు,
భటుడు, ఆశ్వికుడు

* * * *

దృశ్యం—1

[స్థలం—తంజావూరు రాజధానిలో దాది
గృహం సమయం—రాత్రి రెండవకాదు]

(ఎనిమిదవ శతాబ్దం కుల దాది, లోపం
వరుండి ఉంటుంది మహారాజా చెంగమలదాసు
వచ్చి, మెల్లగా తలుపుతీయకాదు)

దాది : (లోపలనుండి) ఎవరు ?

(మరల తలుపు తవ్వకు)

దాది : (కోమటి శెట్టిగ) ఎవరు ?

చెంగ : నేనే, చెంగమలదాసు.

దాది : నూ మహారాజా చెంగమలదాసా !

చెంగ : అవును.

దాది (త్వరగా తలుపుతీసి) రా కాబూ ;
లోపలిరా ! (చేయిపట్టుకొని లోనికి తీసికొని
వెళ్ళి) మాకో ఇలా మంచముపై కూర్చో (చెంగ
మలదాసును మంచముపై కూర్చుండిచెట్టి, కానుకగా
(పక్కన కూర్చుండి) ఏం కాబూ ; ఇంతరాత్రి
చేక ఇలావచ్చేవు ?

చెంగ : చాలా అవసరమైనది ఉండి వచ్చే
వచ్చు !

దాది : ఏమిటి ? ఎవరితో ?

చెంగ : అత్యవసరమైన రాజకార్యం. నీతో
అలోచన చేయటానికి వచ్చేవచ్చు !

దాది : నాతోనా ? రాజకార్యమా ?

చెంగ : అవును. నీతోనే.

దాది : సాక్షాత్తు నిజయ రాజధానిలోని నారి
మూరుదవు, దాదా రంగరంగులలో క్రతువులను
పిడించి, మరల తంజావూరు రాజ్యంపై చేపట్టిన
విరళిభానుని, పట్టాభిషిక్తుడవు కావచ్చు నక నీరు
దవు, చెంగమలదాసువు, నీతో, సాక్షాత్తు అడు
దాని, దానినను, నీదాని, నాతోనా రాజ
కార్యం అలోచన ?

చెంగ్ అవునమ్మా! నీతోకాక మఱియెవరో
అలోచించగలను! పూర్వం, మధుర చోక్కానాథ
నాయనివారి చెంకలకృష్ణపు, నాయనితోడి
యద్దంలో, ఈ తండ్రిగారు వీరస్వర్ణము నలంకరించి
నవ్వుకు, నాలుగేండ్ల పసిపాపడవు వన్ను మోచి
కొని, శక్రపులకంట బడవండ ఎట్లో నాగపట్నం
చేరి, కాచిచోట్ల, కానిపాట్లుపడి, పెంచి, వన్నింత
వారిని చేశినావు. నీ చేతిపాలతో, ఆహారముతో,
పెరిగి, నీ అశ్వద్వందలమున ఈనాడు మరల తింజా
పుర రాజ్యమును పొందగలిగెను నా కల్లిదండ్రులను
నే నెఱుగను నా సర్వస్వము నీచే నీవు నాపాలిటి
దాది కావు, దేవతవు

దాది (చెంగమలదాసును తొమ్మిదవ వాక్తు
కొని) అవును బిడ్డా! పెంచేను ఆ లోకాలలో, ఆ
శక్రపులకంటలలో, ఆ అజ్ఞాతవాసంలో ఉండి,
మనం అనుభవించిన బాధలు ఇంతింతలుగావు. వద్దు
అని తలచవద్దు ఒక్కమాటుగా గుండె పగిలిపో
కుంది అయినా, మీ ఉస్మకారముతో బ్రదికిన
దాదిని, దాదిని తొమ్మిదవ గట్టుకొని మిమ్ము పెంచ
వలసిన బాధ్యత నాది కాధర్మమును చేసు నెర
వేర్చుకొన్నాను.

చెంగ కాదు తల్లీ! విజయరాఘవనాయని
వారి వంశాంకురమును, చేతులమీదుగా పెంచి,
పెంపొందించివావు

దాది కాని, బిడ్డా! ఒక్కటే విచారము
ఆ దుర్దినములు అట్లు వచ్చినవి విజయరాఘవనాయని
వారి రతనాల మేడలో, నిన్ను బంగారు తొట్టెలతో
ఊగించుభాగ్యము నాకు లేకపోయినది!

చెంగ నీ ఒడికన్న, నా కా బంగారుతోట
గొప్పా తల్లీ! అందువల్లే, ఈనాడు నేను నీతో
రాచకార్యములను ఆలోచింపవలసి వచ్చినది

దాది పోనీ, నిన్ను కాదనలేం? అట్లే ఆలో
చింతము అంత ఆలోచింపవలసిన ఆ రాచకార్యం?

చెంగ: లేవు నాకు సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకము
కదా?

దాది: అవును ఆ మహోత్సవము నిరంత
రాయముగా జరుగునుగాక!

చెంగ పూర్వపు మన పరచాయలు, క్రొత్త
వారు, పాచ్చులు, ముఖ్యముగా మన విజయమునకు
కారణభూతుడైన ఏకోటిరాజు మొదలైన ప్రభువులు,
పలువురు వక్తరుగదా?

దాది వారి అందఱు సమక్షమున, దేవేంద్ర
వైభవముతో, నీవు పట్టము కట్టుకొనావీ

చెంగ వారివారి గౌరవములకు తగినట్లు
మనము నానావిధ వస్త్రభూషణ వస్తువాహన మనీ
కవకాయలతో గౌరవించవలెను గదా?

దాది అవును అందుకు ఎంతో ధనం కావ
లెననియేనా నీ ఆలోచన?

చెంగ: అవును రాజమర్యాదలను, పూర్వపు
పేరు ప్రతిష్ఠలను నిలుపుకోవలెనుగదా? మనకు ధన
మేది? క్రొత్తగా కొల ప్యా ధీ వ ప రయకొంటిమి
శక్రపులు కొల్లగొట్టగా మిగిలిన కొద్దిపాటి ధనము
మాత్రమే కొలలో మనకు లభించినది ఉత్పతపు
ఖిచ్చులతో అది సరిపోవునట్లు లేదు

దాది అదా నీ ఆలోచన? మఱిమీ భయ
పడకు దైతందల్లగా నూడవలెగాని, నీవంటి మహా
రాజుకు ధనం తక్కువా చెంగమలదామా?

చెంగ ఈనాడుపడిన కొలలో నాకు ధనం
ఎలా లభిస్తుంది?

దాది అలాగే! రా ఇలా రా ధనం లభించే
దారి చూపుతాను (అని మంచముపైనుండి లేచి,
చెంగమలదాసును వెంటబెట్టుకొని వరుసగా కొన్ని
గదులుచాటి, ఒక చీకటి గదిలోకి తీసికొనిపోయి)
ఒక్కక్షణం ఉండు దీపం వెలిగించుతాను (అని
దీపం వెలిగించి, తనచేతితో పట్టుకొని త్రోవ
చూపుతూ) పద ఆ చీకటి గదిలోకి పది భయం
లేదు పద (అని లోపలికి తీసికొనిపోయి) ఇదిగో,
ఈ సారంగపు తలుపుతీయి ఇదిగో తాళపుచెవి

చెంగ అలాగే ఏది? (అని తాళపుచెవి
అందుకొని తలుపు తెరుస్తాడు)

దాది: అదిగో, చూచావా? బంగారు ధనపు
బిందెలు పైన మూతలువేసి, నీలువేసి విగించి, నాగ
పడగల కాపుదలలతో భద్రము చేయబడి ఉన్నవి
చూచావా? నిన్ను చూచిన ఆనందముతో కాళ్ళాలు,
అని దీపపు కాంతిలో తళతళ మె అ నీ పోతున్నవి
ఆ బిందెలనిండ, వరహాలు, సాజారకాములు, కొట్ట
కొలది ఉన్నవి వానిలోని మువర్తభూషణములకు
అంతులేదు అదిగో, ఆ బిందెలక్రింది సారంగము
లోని గదిలో, నానా విధ రత్నములు, మణియని
యింటిలో వలె, నిధులెత్తి ఉన్నవి. ఇది అది,
అన్నియు నీచే

చెంగ: (నివ్వబోతూ) ఇదంతయు నాధ
నమే?

చాది : అవును. నీ ధనమే. నీకాత తండ్రిల ధనము నీవంక పరంపరచాకు. నీకై ఇదట విడి ప్రమే ఉన్నది. ఆనాడు యుద్ధములో నీ తండ్రి గారు విజయ రాఘవనాయునిగాను, ఇక ఓడిపోతే తప్పదని నిశ్చయమైన వెంటనే, వట్టణములోని, జనానాలోని, స్త్రీలందరూ, అంతఃపురములో అగ్నిలోపడి ఆహుతి అయినారు. ఆనాటి ఆ చిత్రాన్ని ధూమముతో వల్లకాటి, పెటిలిపోయిన గోడలతో పొక్కిపోతూ ఈనాటికి నిలిచిఉన్న సరస్వతీ మహాలలోని కొట్లను చూచితివిగదా ?

చెంగ హా! దుర్భరం!

చాది ఆ సమయమున, నాలుగేండ్ల పసిపాత ఉవు, నిన్ను కాపాడి, మరల తంజాపురాధిపతినివేసి, నీకు సంక్రమింప జేయవలెనను నూనాతో, ఈ ధనము నిచ్చట వాచిఉంచినాము ఇప్పుడు బ్రదికిఉన్న వారిలో నాకును, రాయసం వెంకన్న నియోగిగారికి తప్ప, మరెవ్వరికి ఈ రహస్యం తెలియదు నీకడుపు చల్లగా, ఈనాడు మా కోరికలు సఫలమైనవి

చెంగ అమ్మా! నిజంగా నీవు నాపాలిటి జీవితపు కృతజ్ఞుడను

చాది పాతలలో క్రవ్వ గోతాల కెత్తించి, రత్నరాసులు తీసికో బంగారు దండెలు రెండు బైపుల పెట్టించుకో శత్రు నిండుకొలుపులో పట్టా ఖిష్టపడవై, ఈ దీర్ఘకాలపులలో, ఈ పెద్ద దోపి కృత్యో, నీ యిష్టము వచ్చినట్లు బహుకరించు ఎంత బిచ్చ పెట్టగలవో, నీది ఎంత పెద్ద చేతులో చూతాము

చెంగ : అలాగే పూర్వం కట్టడచేసికొన్న ప్రకారం, ఏకోటిరాజులకు లక్షవరహాల వగలు, వస్త్రములు, నాలుగు ఎనుగులు, వెండి బంగారు ముస్తదులు చేసిన గుట్టలు ఎనిమిది, కాక, అయిన సొంతానికి ఇనాముగా పదిహేనులక్షల నాణేలు ఇస్తాను. వారివెంపడి కార్యస్థులకు లక్షవరహాలు వగలు, దివాన్ పేషాదాయికి రెండులక్షల నాణేలు, భానుడికి లక్ష నాణేలు; సయదుపాహీలుకు లక్ష దూపాయలు; తక్కిన సరదార్లకు పదివేల నాణేలు, కాక, అయినగా నాకు తోచినన్ని ఇచ్చివేస్తాను. యుద్ధములో నారు మనకు చేసిన సహాయం ఎన్నడూ

మునుకరానిది. ముఖ్యంగా మన రాయసం వెంకన్న నియోగిగారికి అందులేని ధనం ఇవ్వడమేకాక, అయినకు అంతారీ ఉత్పతం చేయిస్తాను. అయిన బుద్ధి బలంవల్లనే కదా, ఏకోటి సహాయం మనకు లభించి, మనం ఇంతవారమయింది? అమ్మా! నీ జీవితర్యాద బలం. ఇక నా శనిచారము లేదు.

చాది అలాగే నిర్విచారంగా, కాతముక్తారల పేరు నిలుపుతూ, రాజ్యమేలు. అభిషిక్తమైన యాదవుతో, రత్నకీటముతో, నా కన్నులకు పండువు చేయి సరే ఇక ఆ కొట్టుతలుపు వేసేవయి. అవ తరికి పోదాం (అని గదిలోనుండి వెలుపలికి పొగు తుంది)

చెంగ (కొట్టు తలుపులువేసి, చాదిని అను సరిస్తాడు)

చాది (త్రోవలో వెనుదిరిగి చెంగనుల దాసుడుమాచి) మలే, క్రొత్త ఉద్యోగాల నియా మకాలన్నీ పూర్తి అయినవా ?

చెంగ ఈరోజు సభలోనే అవన్నీ పూర్తి విజవి కాని

చాది ఎః కాని ?

చెంగ ఒక్కనియామకం మాత్రం మిగిలి పోయింది

చాది ఎమిటిది ?

చెంగ . రాయసం విషయం

చాది ఎందువల్ల ?

చెంగ : రాయసం ప్రధాని నియామకం విష యంలో పలువురు పలు ఆభిప్రాయాలు నూచించినారు.

చాది నిర్ణయానికే రాలేదా ?

చెంగ లేదు తరతరాలనుండి ఆ పదవిలో ఉంటున్నవారినే, ఈనాడుమాది నియమించటం మంచిదని కొందరు, క్రొత్త ప్రభుత్వం కాబట్టి, సమర్థులైన క్రొత్తవారిని నియమించవచ్చునని కొందరు; వాదోపవాదాలు లేవదీసినారు

చాది తరతరాలవారు అంటే, రాయసం వెంకన్న నియోగిగారే కదా ?

చెంగ . అవును

చాది : మలే నీకుదా ?

చెంగ : నాకు కూడ అదే సమస్యగా తోచినది. వెంకన్నగారు, మన విజయ రాఘవనాయ నిగారికి విక్రీరి విశ్వాసపాత్రలేకాక, రాజ్య ముప్రతిష్ఠకు తమ యావచ్చు క్రింది ధారపోసిన వారని అందరినోట అపఖ్యాతిగా విస్తరిస్తున్నది. అంతే గాక, ఈనాడు ఈ యుద్ధములో, వారు మనకు చేసిన కరోయరు అమోఘము. అందుకు మనము వారికి కృత జ్ఞానము కావలెను గదా ?

చాది : తప్పక.

చెంగ : కాని, సభలోని వాదోపవాదాలతో వాటూ పాలుపోక, నీతో ఆలోచించిన మీదట కార్యముఖమునకు రావచ్చునని, ఆ చర్య వాయిదా వేసినాడు ఆ విషయమే, ఇప్పుడు నీతో ముఖ్య ముగా ఆలోచింపవలసినది.

చాది సరి సరి ఇట్టి గడ్డు సమస్యలలో, ఆడు చాది ఆలోచన ? ఇక ప్రళయం అట్టే దూరంలో ఉండదు

చెంగ నీవు నా కలపులో అందరి ఆడువారి కంటిదానవుకావు ఇప్పుడు నీ ఆలోచన నాకు తప్పక కావాలి

చాది అత్యంతము వాద్యతగల ఇట్టి నియా మకములు, దూరాలోచనతో చేయవలసిన పనులు

చెంగ : అవును

చాది రాయసం వియోగి వెంకన్నగారిని పూర్తిగా నీ వణుగవు ఆయన రెండవ యుగంధుడు

చెంగ ఆయన, ఆయన అపాధారప్రజ్ఞ మనకు తేలుతుందా ?

చాది తేలుము కావచ్చును, మఱొకటి కావచ్చును అది ఆయన నిగ్రహశక్తిగమములను బట్టి ఉంటుంది.

చెంగ ఒకప్పుడు మనపై నిగ్రహింపవలసిన అవసరం ఆయన తేలుతుంది ?

చాది పగపట్టి కాటుకేయటానికి, శ్రావు పాముకు, మన మేమి అపాయం కలిగించాలి ? అది చాది స్వభావం

చెంగ అంతే ?

చాది : వియోగి వెంకన్నగారు అంతే.

చెంగ : ఆ ?

చాది సందేహమా ? పూర్వము, మధుర నాయకులతోడి వగలు మున్నగువానిలో, వెంకన్నగారి ఎత్తు పైయెత్తులు అలా ఉండనీ మున్ను మున్నటి అళగరన్న పోరులో ఆయన చేసినకుట్ర ?

చెంగ అప్పుడు వెంకన్నగారు కుట్ర చేసి నాదా ?

చాది అవును. పచ్చికుట్ర మొట్టమొదట మీ తండ్రి విజయరాఘవనాయునివారు యుద్ధంలో ఓడిపోగానే, తంజావూరులో చొక్కనాథ నాయునిచే అళగరన్న, తమ ప్రతినిధిగా నియమితుడైనాడు వారిరువురిలో మిత్రభేదం పుట్టించి, వెంకన్నగారు, మహాయుద్ధం తెచ్చిపెట్టినారు. ఆ తరువాత, ఏకోజి రాజుతోచేరి, ఆయనను అళగరిపై దండెత్తించినాడు తక్కిరితముగా ఈనాడు నీ ! తంజావూరు రాజ్యం లభించింది.

చెంగ మనకోసమే గదా ఆయన ఇంత చేసి నది ?

చాది కుట్రవారుల కుట్రలు పైకి అలాగే ఉంటవి ఇది మనమీది అనుగ్రహం కాదు ఏ నిమిషమే ఎట్టి విపత్తునైనా, వెంకన్నగారు, నిర్దాక్షిణ్యముగా తెచ్చిపెట్టగలడు తడిగుట్టలతో గొంతులు కోయగలడు బట్టి పార్వర్తపరుడు. తనములో ఒక రివి దింపి, ఒకరిని నిలబెట్టి, ఆయన రాజకీయములను తలక్రిందులు చేసి వేయగలడు ఆయన పార్వర్తమునకు అంతులేదు

చెంగ అందుకు నిదర్శనం ?

చాది రాయసం నియామకములో ఆయన యాభిభావమే ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఉండి, విన్ను, తన మాస్త నిర్దేశములపై పదిహేంప వలెనని ఆయన తలంపు అది నీ వణుగవు ఆయనో మా కలలు బొప్పలు కట్టినవి

చెంగ : అమ్మా ! ఇదంతా నిజమా ?

చాది నిజంకాక మఱొకటా చాలా ? ముహూర్తికి నిజం ఇప్పటికి నీకు పదునాలుగేండ్లు తిన్నగా నిండలేదు. అమాయకుడవు ఇట్టి పన్నా గములు నీవు తెలిసికోలేవు.

చెంగ అయిన, నన్నిటేమి చేయును నీ సలహా?

చాది : అదే ఆలోచిస్తున్నాను. (కొంచెం ఆలోచించి) నీ వన్నట్లు ఆపదలో ఆడుకొన్నవారి మనం జన్మ జన్మకీ కృతజ్ఞులమై ఉంచాలివా?

చెంగ తప్పక

చాది అట్టివానిలో, మనకు ఈ నియోగి పెంకన్నగారి కంటే ఇంకా చాలా ముఖ్యులు ఉన్నారు.

చెంగ ఎవరువారు? అమ్మా! నేనా మన నీయులను స్మరించక, వట్టి కృతఃస్నుడ వచ్చు కున్నావా?

చాది నీ కెందూ జ్ఞప్తికి రాలేదా?

చెంగ రాలేదమ్మా! రాలేదు ఎవరో చెప్ప.

చాది తనయింటిలో మన కాశ్రయమిచ్చి, అన్నకస్త్రాదులతో పోషించినవాడు

చెంగ అవునవును నాగపట్నములో ఆ కోమటిసెట్టి.

చాది దుర్మార్గులైన క్రతురాజవర్గములవారి వలన రాగల కష్టనష్టములను కూడ రక్షింపక, తన యింటి పసిబ్రాహ్మణుడు నిన్ను, నన్ను, చాచి, పడేండ్లు, తాను కంట నిదురిలేక, కంటి తెప్పవలె కాపాడి నాడు

చెంగ అవును ఆతనికి మనము సర్వదా కృతజ్ఞులము.

చాది అంతేకాదు. ఎంతో ధనం వెచ్చించి, నీకు రహస్యముగా అన్ని విద్యలు నేర్పించి, ఇంతటి వైభవమునకు కారణమైనాడు. ఆ కోమటిసెట్టికి, ఏమి ఇచ్చి, ఏమి జన్మములలో ఋణము తీర్చుకో గలము?

చెంగ : లేదు. ముహూర్తికి చాది ఋణం తీయదు.

చాది : విద్వా! ధనరాసులు అప్పగించి, నీవా గ్ధానములకు నీవు చెల్లించుకొనుటకు ఆనకాశము కల్పించినాను గదా? నాకు కూడ ఒక వాగ్ధాన మున్నది. అది నీవు చెల్లించుకొన.

చెంగ : అట్లే చెల్లించును. ఏమిటది?

చాది : పెంచినతల్లినిగా నిన్ను అర్చిస్తున్నాను. నీవు నా వాగ్ధానమును తప్పక చెల్లించాలి

చెంగ : త్రికరణమిట్టిగా చెల్లించగలను అమ్మా! ఏమిటది? త్వరగా చెప్ప

చాది నా తను మనః ప్రాణములతో నిన్ను కాపాడుకొనుటే నాపరమలక్ష్యము. అందులకే, నాగపట్నము చేరగానే నేనా కోమటిసెట్టిని మంచి చేసికొని, ఆతనితో ఒక విప్లవమునకు వచ్చినాను.

చెంగ : ఏమిది?

చాది : ఎన్నికష్టములకైన, ఎంత వ్యయమున కైన, ఓర్పి, మావనీరాణాను, పోషించినతో, ఆయన తిరిగి తంజావూరు రాజ్యమును పొందిన పిమ్మట, ఆయన రాచరికములో, నీకు దళకర్త ప్రధానికం ఇప్పించగలనని, నేనా కోమటిసెట్టికి వాగ్ధానం చేసిఉన్నాను దైత్యకృతతో నీవు తిరిగి తంజావూరు మహారాజు నైనావు ఈనా కోరిక చెల్లించి, నన్ను అసత్య దోషమునుండి రక్షించువిధా!

చెంగ వట్టి పిరికి కోమటిసెట్టికి దళకర్త ప్రధానికదా?

చాది ఎందుకు కాగూడదు? అందియి నెట్ల వలె ఆతడు పిరికివాడు కాదు

చెంగ అంతమాత్రమున ఆతడు దళకర్త ప్రధానికమును నిర్వహింపగలదా?

చాది తప్పక నిర్వహింపగలడు. ఆతడు మిక్కిలి సమర్థుడు అన్ని రాజ్యకంత్రములు ఆతనికి తెలుసును అంతియగాక, ఆతనికి అపారమైన ధన వలము, బుద్ధివలము, ఉన్నది. పడవలపై పెద్దపెద్ద వర్తకములుచేసి, దేశదేశముల పేరుకెక్కినవాడు. అతనిరమైనచో వదులపై, సముద్రములపై, ఓడలతో సేనలను నడిపి, రేవులను పట్టుకొగలవాడు.

చెంగ పోనీ ఆ సెట్టి అంతటి ఘటిమనే అనుకొందాము. మన మీ పదవిని ఆతని కిచ్చిన, మన కొలువువారు సమ్మతిస్తారా?

చాది సర్వాధికారియైన మహారాజుకు, ఇతరుల సమ్మతితో పనియేమి?

చెంగ : పోనిమ్ము. నీవన్నట్లు దళకర్త ప్రధా

వికమునకు అనించుకొని ఉన్న వెంకన్నగారికి, ఇది పరాధము, కోపకారణము, కాదా?

చాది అయిన, అనుగాక. ఆయన కోపంవల్ల మనకు వద్దం?

చెంగ : ఆయన యుగంధరుడని నీవే చెప్పితివి గదా?

చాది ధనబలము, బుద్ధిబలము, అధికారబలము, ఉన్నవారియందు, ఇట్టివారు ఒక రెక్కా? జమా? ఆయనవల్ల నీకు వచ్చిన భయమేమిలేదు

చెంగ ఒకవేళ వెంకన్నగారే, సభలో, ఆ పదవి వాళే కావలెనని పట్టుపట్టిన?

చాది నీవు నిర్భయముగా దళకర్త ప్రధానికము పెట్టితిచ్చి, కావలెనన్నచో వెంకన్నగారికి, ఆ పెట్టికీంద పేర్కొనినాని, నీవు అమలుగాని, ఇయ్యవచ్చును అంటేగాని, పదిపన్నెంజేండ్లు మనలకు కాపాడిన ఆ పెట్టిని వదిలి, ఈ పదవిని, ఈ ముసలివాపడికి ఈయ వీలులేదు

చెంగ అమ్మా! ముచ్చాటికీ ఇదే నీ యిష్టమైనచో, అలాగే చేస్తాను కాని, నియోగి వెంకన్నగారు, తన / ది పరాధముగా పరిగణించి, మన కొలువు విడిచి పోగలడేమో అని నాకు తోస్తున్నది

చాది పోలే నేమి?

చెంగ వెనుకటివరే, ఏకోటితో కలిసి కుట్రలుపన్ని, మనపై పగతీర్చుకోగలడని నా నమ్మకం

చాది అంత యెత్తు వచ్చినప్పుడు మామకో వచ్చును మన సిబ్బందిలో మాత్రము అంత చేతులు చచ్చినవా రెవరు? అన్నిటికిని పెట్టియేగలకు భయ పడకుము.

చెంగ సరే, నీ యిష్టం ప్రకారమే నకు స్తాను రాత్రి చాలా ప్రాద్దుపోయింది ఇక పోయి వస్తాను

చాది : చిరంజీవ!

చెంగ (వెళ్ళిపోతాడు)

దృశ్యం—2

[స్థలం—మంధికోణంలో ఏకోటి కొలువు సమయం—ఉదయం]

(ఏకోటి కొలువుదేరి ఉంటాడు. పేరువాయి: ఖాను, సయ్యదు పామెలు, రాయసం వెంకన్నగారు, పరివేష్టించి ఉంటారు)

ఏకోటి వెంకన్నగారూ! మీరు మా ఆ స్థానానికి వచ్చిన ఇంతకాలమిండి, మాకు చాలా ఉత్సాహంగా ఉంటున్నది.

వెంకన్న ఏకోటి మహారాజుల ఆవ్యాజాను గ్రహమునకు కృతజ్ఞుడను

ఏకో మజీ, తంజావూరు విశేషము లేమీ చెప్పక పోతిరి?

చెంగ చెప్పట కేమన్నది మహారాజా! ఈనాడు తంజావూరు వెనుకటి తంజావూరుగాలేదు

ఏకో అనగా? సుఖితుమేనా? మనచెంగ మలదాసు

చెంగ సుఖితుమే చెంగమలదాసు దేవేంద్ర భోగములను అనుభవిస్తున్నాడు

ఏకో—సంతోషం మన చేతులతో రాజ్యములో నిలిపిన ఆ పసిపాపడు, అంతవాడు కావడం, మాకు చాలా సంతోషం

చెంగ ఏకోటి మహారాజుల అనుగ్రహం అటు వంటిది తంజావూరు వారిప్పుడు బహుముఖముల రాజ్యమును పెంపొందించినారు క్రొత్త క్రొత్త కట్టడములు, క్రొత్త క్రొత్త మందిరములు, కట్టించినారు క్రొత్త క్రొత్త పేటలను కట్టించి, ఎన్నో ఆగారములను, ఆయుధశాలలను, నిర్మించినారు అన్నింటికన్న బృహదీశ్వరాలయమును అనేక విధముల పెంపొందించినారు. ఎందుకో, ఆందు అనేక రహస్య ప్రదేశములను కూడ విర్భరచినారు.

ఏకో — ఎందుకేమిన్నది? రాజ్యమును విస్తరింపజేయుట, కావలసిన క్రొత్తవాని విరామము, జీర్ణోద్ధారము, మున్నగునవి, రాజసర్వములే కాదా?

చెంగ : కావలెననిండి క్రొత్తక్రొత్త కాలువలు, కానిపై క్రొత్త వంతెనలు, బ్రహ్మాండముగా నిర్మించినారు కావేరి నీటితో తంజావూరు మీనాడు బంగారము పండుతున్నది. ఎన్నో గజకాలలు, గుఱ్ఱాల చాతములు, విర్భరచినారు. అందుగల రహస్యాయుధాగారములను రెక్కలేదు.

ఏలో : అట్లాగా? అయిన, ఈనాటి కంజా
పుర వైభవమును ఒక్కకూలు చూచిరావలసినదే!

వెంక : చూచిరావడ మేమిటి? మహారాజుల
వారు తలచినరీతి, అందే నిలువకద్దును

ఏలో : అదేమిటి వెంకన్నగారూ? అది మన
రాజ్యము కాదుగదా?

వెంక : మన రాజ్యముకాక, వారి చిట్లగును?
కష్టపడి మహారాజులు సంపాదించి యిచ్చినదేకదా?

ఏలో : తోడిరాజులు, మీ కోరికవల్ల సహాయం
చేసినాము అంటే అయినా, ఇప్పుడు కంజా
పురలో వచ్చిన విపరీత మేమిటి? చెంగమలదాసు
మనకు మిత్రుడే గదా?

వెంక : అవును మహారాజా లన్నట్లు, చెంగ
మలదాసు మనకు మిత్రుడే! కలిసిన మిత్రునియింట
మిత్రులు కొంతకాలం నిలువగూడదా?

ఏలో : ఓహో! అదా మీ అభిప్రాయము?
అయిన సంతోషమే

వెంక : కంజాపుర ప్రభుత్వవిధానము కూడ
కొంత చూడవది అసలు, వారి అభిప్రాయములే
మాళిగట్టున్నవి

ఏలో : ఎందువలన?

వెంక : రాజ్యములో అన్నికాఖలను పెంచు
టయే గాక, వారు ముఖ్యముగా కోటలను బండ్లబస్తు
చేసి, సైనికకాఖలపై దృష్టి కేంద్రీకరిస్తున్నారని
ఇప్పటికిప్పుడే, నేనాబలము అపారముగా సమ
కూర్చినాను. క్రొత్తక్రొత్త దళవాయులను నియా
మకంచేసి, అద్దబద్దట నిలిపేవారు మాడగా,
వారి ఉద్దేశములో, ఏవో దండయాత్రలో, మఱేవో,
ఉన్నట్లున్నవి

ఏలో : వా రెవరు? ఈ యేర్పాటులలో మీరు
లేరా?

వెంక : లేదు.

ఏలో : కారణం?

వెంక : ఈనాడు చెంగమలదాసుకు నేను
పనికిరాను.

ఏలో : మరి, మీ రాయసపు పదవి?

వెంక : కాదు లేదు. నేనిప్పుడు కంజాపుర
సారుడనుకూడా కాను.

ఏలో : మరి, యిప్పుడు కంజాపుర దళకర్త
ప్రధానికం?

వెంక : ఒక కోమటిపెట్టి

ఏలో : ఆత డెవరు?

వెంక : కాగపట్టుపునాకు చిన్నతనమున
చెంగమలదాసును, చాడిని, తన యింటనుంచుకొని
ఆతకు పోషించినాడు అందువలన ఆతని కీవాడు
ఆ పదవి లభించినది

ఏలో : పిరి! కోమటిపెట్టి దళకర్త ప్రధాని!
అస్తాస్తా! (విజుగబడి నవ్వుతాడు)

(సభలోని వారందఱు పెద్దగా నవ్వుతారు)

శేఖనాయి (నవ్వుతూ) వెంకన్నగారూ!
మీ రాజుకు ఏమైనా మరిపోయిందా?

వెంక : మలే కాదు

ఖాను ఈ అధికారం, మీకు గాకపోలే,
మహాక బ్రాహ్మణికి గాని, జలకు మొదలికి గాని,
మహాక సమర్థుడికి ఈయవచ్చును గదా? ఈ కోమటి
పెట్టి యేమిటి?

వెంక : కాలరాజా చిత్తం అలా పనిచేసింది

సయ్యదు ఇది రాజాచిత్తం కాదు తెరచాటు
భాగవతపువారి చిత్తం అయిఉంటుంది

ఏలో : సరిసరి ఆ నియామకం జరుగునప్పుడు
మీరు కొలువులో లేరా?

వెంక : ఉన్నాను మొట్టమొదట దళకర్త
ప్రధానిగా నన్నే నియోగింపదలచి, నాకై తెప్పిం
చిన అలంకారములతో పెట్టిని అలంకరించి, ఆతని
చేరికి అధికారి ఉంగరం వేయించి, చెంగమలదాసు,
ఆ కోమటి పెట్టిని ఏనుగు పశాదాలో కూర్చుండబెట్టి
పట్నం ప్రవేశం చేయించినాడు

ఖాను పరాభవం! పెట్టి కృతఘ్నుడు

శేఖ కంజాపుర రాజ్యానికి మీరు మీ సర్వ
కర్తలు ధారపోసినారు!

సయ్యదు ఏలోజీ మహారాజుల సహాయమును
కూడా, చెంగమలదాసు, ఈనాడు తలపోసినట్లులేదు.

వెంక : పట్నం తీరేగివచ్చి, ఏనుగు దిగి,
ప్రభువు పాదాలపై బంగారుపూలు చల్లి, నిలబడ
గానే, చెంగమలదా సాతనిని కాగిరించుకొని, విగ్గ

రగా శోభనలో ఇట్లు ప్రకటించినాడు— నేటి నుండి ఈ శోమటిపెట్టి మన దళకర్త ప్రధాని ఈ శోక మొదలు మీరందఱు ఈ పెట్టి వరి ప్రకారం నడుచుకొనాలి—

ఏకో : అందుకు కొలువు వారందఱూ సమ్మతించారా?

నంక : ప్రభు చిత్తమునకు అర్థంతరమా మహారాజా? అలా చెప్పి, చెంగమలదాసు, మరల ఇలా కావించినాడు— గౌరవ చిహ్నముగా మీరందఱు, మన దళకర్త ప్రధాని పెట్టిగారితో, వారి విడిదిదాకా పోయి, వెలపు గొనిరావాలి— రాజాజ్ఞ ప్రకారం అందఱు అట్లే కావించినారు.

పేతు మీరు?

నంక : నాకుమాత్రం అది దుర్భరం అయింది ఇక ఈనాటితో తంజావూరుకు, నాకు ఋణం తీరింది ఇంత పరాధవంతో ఇక్కడ ఉండేకన్న, ఎద్దుటి పై నా పోయి, భగవద్దాస్యంలో ఈ వృద్ధాప్యంలో కాలం గడపుకొనవచ్చునని, వెంటనే ఇల్లువదిలి, జేకాంతరములకు బయలుదేరినాను

భాను అప్పటికి చెంగమలదాసు, మీ విషయం ఆలోచించిన నే లేదు ?

నంక : అతనికి అంత తీరిక, అవకాశము, ఎక్కడిది? కొలువులో అట్టి విపరీతములు ప్రవేశించినవి ప్రభువు స్వయంగా అనాయకుడు, కాదు

ఏకో : ఆ తరువాత ?

నంక : జేకాంతరములకుపోతూ, శ్రోతలూ, మహారాజావారి దర్శనం చేసికొని, కొలదిదిసములు ఇచ్చట నిలవవచ్చునుగదా అని, ఇద్దుటికి వచ్చి నాను

ఏకో : ఇంత వృద్ధాప్యంలో మీ కిట్టి అగౌరవం నాకు సహించరానిదిగానే ఉన్నది మీరిద్దుటికి రాక, నాకు అపరిమితసందం కలిగించింది ఇక మీరక్కడికి వెళ్ళి వక్కరలేదు. నోయిగా మాదివాణములో, కాళ్ళతమగా నిలిచి పోవచ్చును.

నంక : మహారాజుల అనుగ్రహమునకు కృతజ్ఞుడను

(సభికులందఱు వత్సముభావితోతను అనందం, సమ్మతి పెలిచుచ్చుతారు)

ఏకో : (ఇండుక ఆలోచనతో) వెంకన్న గారూ! ఇంతకు, ఈ విషయంలో, తంజావూరు దొరల అభిప్రాయం ?

నంక : ఏమంటుంది ? ఇక తంజావూరు రాజ్య పతనానికి అట్టే దూరంలేదు అందువల్లనే, వారు ఆ శోమటిపెట్టిని ఆ పదినిలో నియోగించు కొన్నారు

ఏకో : అంగుకు ప్రబలమైన కారణం ?

నంక : చెంగమలదాసును పెంచినదానికి, ఆ శోమటిపెట్టి వలపుమందు

ఏకో : ఓహో! అర్థమయింది చాల నాయకత్వము! స్త్రీబుద్ధి!

నంక : చిత్తం మహారాజా! మీదే పునః ప్రతిష్ఠితమైన తంజావూరు సింహాసనము, శేడో, శేపా, మనకల్లముంజీ, పరాయి దొరలవశం కానున్నది అదే నాకు పట్టిన హృదయావేదన

ఏకో : పాపం! వట్టి అద్విష్టరిహీనులు!

నంక : అని పెదరి విడిచి, ఈ సమయంలో మనం పోరుకొనరాదు మహారాజా!

ఏకో : ఓరుకొనక ?

నంక : ప్రభువులే ఆ సమస్యను దక్క బరచవలె

ఏకో : ఎట్లు ?

నంక : తాము సంపాదించిన తంజావూరు సింహాసనమును తామే నిరర్థంతరంగా లోబరచుకొనవచ్చును

ఏకో : వెంకన్నగారూ! నేనీ విస్తరి తీసి నేనీ, పాపం కట్టుకొనుంటారా ?

నంక : పతనోన్ముఖమైన రాజ్యమును ఉద్ధరించుట పాపమా మహారాజా!

పేతు (ఏకోతో) ఒకప్పుడు మనమేకదా, చెంగమలదాసుకు సహాయం చేసినది ?

భాను మరల మన శోక్యముతోనే, అదొక విడ్డూరు కానుపడాలి.

నయిదు . అవశ్యం.

వంక అంతేగాక, మహారాజా! కాకరీ మధురజలంతో బంగారుపంటలు పండి, భూలోక స్వర్గంగా ఉంటే ఈ దేశమును వదిలి, మీరేల, మీ కొండల ప్రదేశమునకు తిరిగి పోవలసివచ్చినచో, తెలియకచ్చుటలేదు.

ఏకో మా కిందమి పనియున్నది? రాజ్యమా? గీజ్యమా? ఏదో, పాటిరాజును సహాయమునకై వచ్చితిమి. అంతేకదా?

వంక : రాజ్యమునకేమి కొడుక? మహారాజుల చిత్తము సమ్యుతించినచో, రాజ్యము ఘనీభవముగానే ఉన్నది.

ఏకో : ఈ తరుణమున మీ ఊహ సరికాదని నే ననను. మీ పూర్వకాయలను కేదెప్పగలవారు ఎవరూ లేరని భావనా వాకు తెలుసు అయినా, తంజావూరు సింహాసనము వశిలవించినచో, నున మిపుడు వారిపై దండెత్తిపోవలసినదే కదా?

వంక పోవలేదు.

ఏకో అందుకుతగిన సన్నాహము మన కక్కడిది? అందుకు తోడు, తంజావూరువా రిప్పుడు, కొటలను బలపరిచి, సేనాబలమును పెంపొందించి, మిక్కిలి బలవంతులై యున్నారా?

వంక ఎంత బలవంతులైన నేమి? పిరికి కోతుటిపెట్టి యాజమాన్యమే కదా?

ఏకో : అదియునుగాక, నే మీ దేశమునకు క్రొత్తవారము. త్రోవలు, నుట్టుమట్టు మాకు తెలియవు అంతేగాక, కూర్చున్నీమనా రక్షణ పగలు కట్టి, ఈ దేశముపై ఐదుటకు సిద్ధంగా ఉన్నారని సడమరవాడువారు కొల్లగొట్టటానికే అవకాశంకోసం వేచిఉన్నారు ఈ మధ్యరాష్ట్రంలో మాత్రం మేము విడిదిచేసి, నుట్టుభూభాష పెట్టిఉన్నందువల్ల, ఏదో ఒకవిధంగా అగణితున్నది. ఇట్టి సందర్భంలో, తంజావూరును వశపరచుకోవడం మాకు అంత సులభం కాదు.

వంక : మహారాజులు అందుకేమీ భయపడ నక్కరలేదు. ఏకాటి యుద్ధమా, ఆయాసము లేకుండా, మహారాజులు, తంజావూరుకొటంలో ప్రతేక అయ్యేటట్లు చేసు చేయగలను. ఆ నుట్టు మట్టుననే వాటి తెలుసు. ఆ కారణము వాని తంజా

వూరు రాజ్యము, తెంగమలవాసుకు ఉంచవలె; లేదా, ఏకోకి మహారాజులకు ఉండవలె. అందియే గాని, మహాకవి చేతిలో అది పడిపోవుటకు, నా కన్నులతో నేను చూడలేదు; నా చెవులతో నేను వివలేదు. అందువల్లనే, ఇంతగా నేనుకొను చున్నాను. మహారాజా! ఇక మనము ఉపేక్ష చేయరాదు. సమ్యుతి సెలవియింది!

ఏకో మీరు చెప్పినది సమంజసముగానే ఉన్నది కాని, మన మిదివరకు క్రతువులనుజరుపించి తెంగమలవాసుకు పట్టు గట్టిఉంటిమి కదా? మనమే ఇప్పుడు వారిపై దండెత్తిపోయిన, లోకం మనలను ఒప్పుకుందా? వట్టి స్వార్థపరులు అవి తిట్టిపోయిదు? పోనీ అపటి ర్తిలోబడి, వండె ర్తితిమే అనుకో. తమ పూర్వజులారా మానుకొని, తిరుచినా వల్లెవారు, తంజావూరువారు, ఏకముఖంగా, తమ దండుతో మనపై పడినయెడల, వారికి మనం అట్టి విలువగలదా?

వంక : అంత దూరమేరాకుండ నేను చేయ గలను నేను చెప్పినప్పుడు, నామధుత్రముగా మీరు తంజావూరుపై దండు సడిపించిన చాలును. సర్వము మనకు వశం కాగలదు ఒక్క భయగై నా చానక, ఒక్క దమ్మిడి ఖర్చుగాక, నే నీ విజయ మును సమకూర్చగలను.

ఏకో మీకు అంత గట్టిసమ్మకంఉంటే, అట్లే కాసియింది నాకు సమ్మతమే

వంక మహాశుగ్రహము. ఖాను సెలవాన్! వంకన్న గారూ! సెలవాన్! శేషు ఆహా! వంకన్నగారి మాటకు తిరుగు లేదు ఇక ఒక మగంలో, తంజావూరు రాజ్యం.

సయ్యదు. మన ఏకోకి మహారాజుల వశమైతే. (కొలుపువారు అందియి) ఏకోకి మహారాజులకు జయమగుగాక! జయమగుగాక!

దృశ్యం-8

[స్థలం—తెంగమలవాసు రాజధాని. సమయం—దివాంతము.]

(రాజధానిలో, తెంగమలవాసు, కోతుటి పెట్టి మంత్రాలోచన చేస్తూఉంటాడు.)
(రాజధానిలో, మహారాజు తిరిగి జయవాక్యము ఇలా విన్నప్పుడు.)

మాగధులు : శ్రీ రామచంద్ర సాంద్రతా
కటాక్ష ల్లనీర్ణ సారస్వతవిశేష, నిర్దళవాగ్ద్యుభయ
శేష, సరససాహిత్య కళాభావ, సత్య సంధూషిత
ముఖాంభోజ, సకల సామ్రాజ్యధారణ, నిత్య వితీర్ణ
ధారారాధేయ, నిరతాన్న సత్ర సంతోషి పంచాళ
త్పహస్రభూమిర, బహువారావర్తిత మహాదాన
వైభవావర్తిత శ్రీభామర, విజనామంతిత కళంక
వస్తు సమగ్ర బహుళాగ్రహార భూషిత చోళధరా
మండల, నిఖిలభోగవిభవ వివిధితాఖండల, సాధిత
సముద్రాంతరదీప, పరవృత్తాలసంస్తుత ప్రతాప,
శేషాల భూపాలస్థాపనాచార్య, కర్ణాట రాజపూజ
నీయ భారంధర్య, రామసేతు శ్రీరంగ విజయరాఘవ
పుర మంథభూతాది దివ్యస్థలప్రతిష్ఠాపిత శ్రీరామ
భద్ర, సర్వజనసంభావిత గాంధీర్యముద్రా వివిధత
సముద్ర, సదాశ్రీత భరణదీప్త దక్షిణామంహాసనా
ధ్యక్ష, రాజాధిరాజ సమ్మత సా ధారణ కార్య,
దిగంతర ప్రసిద్ధత రాచార్య, ముఖాన జనక, సతత
సంసేవితజనక, పోషితదివ్యత్కరియూథ, భువన
శోభితసుగంధనాథ, బలవత్పరి పంథిగృహీత సామంత
మహీకాంత విమోచన క్లాగునీయ మహాబల, మూర్త
మాంకా గర్భకు శ్రీ ముత్తాఫల, చివ చెవ్వయామృత
నృపాలపుత్ర, సజ్జనప్రోతపాత్ర, దూపరేఖా విజిత
సుమహాయక, రఘునాథ నాయక ధరా సంక్రందన
సందన, జగదానందన, సకలసామ్రాజ్య ధారణ,
నిత్య వితీర్ణ ధారారాధేయ, నిరతాన్న సత్రసంతోషి
వ్యాపక సహస్రభూమిర, బహువారావర్తిత మహా
దాన వైభవావర్తిత శ్రీభామర, కర్ణాట రాజపూజ
నీయ భారంధర్య, రాజగోపాలనిత్యైంకర్యధుర్య,
భువనవిజయ, శ్రీ విజయరాఘవేంద్ర ధరణీంద్ర
శ్రీ కళాతత్వంవికాసందన, ముగవిజన చందన,
పునర్జన్మతంజాపుర రాజ్యలక్ష్మి దృఢపరివృంగ,
దళిత విమత జన మదమాతంగ, రంగద్యోవిలాస,
శ్రీ చెంగమలదాన, రాజాధిరాజ మహారాజ ! జయ!
విజయాధిక ! విజయాధిక !

(మా గధుల విజయవాగ్ద్యలు అగిపోతవి)

చెంగ ! పెట్టిగాయో ! వెంకన్నగారి కర్త
మాకాన్ని గురించి మీ అభిప్రాయం ?

పెట్టి : ఏమున్నది ? ఏకోటిరాజా, ఎందువల్లనో
మనపై ఆగ్రహించే ఉంటాడు.

చెంగ ఆయనపట్ల మనమేమీ అపచారం
చేయలేదే ?

పెట్టి మనమైతే చేయలేదు

చెంగ మఱింకెవరై నా చేసినారంటారా ?

పెట్టి ఏమో ! ఈ వికాల సామ్రాజ్యంలో,
ఏమూరి, ఎక్కడ, ఏమి జరిగిందో ?

చెంగ : మన యెటుక లేకుండానే ?

పెట్టి ఎంతకని కనిపెట్టిఉంది, కనుక్కో
గలం ? ఒక్క దుకాణంలోనే ఏమూరి ఏమి
ఉన్నదో కనుక్కోవడమే కష్టమే ! ఇంక ఇంత
ప్రజని ఎవరు కనిపెట్టగలరు ?

చెంగ అయితే, అపచారం జరిగిందనే
అంటారు ?

పెట్టి చేయకలేకని ఎవరూ అట్లా అపచారం
చేసిఉండరు ఏదో నలుసంత విషయం, ఆయనకు
అపచారంగా తోచిఉండవచ్చు

చెంగ అంతమాత్రంతో, ఏకోటి, మనపై
దండెత్తవలసినంత అవసరమేమి వచ్చింది ?

పెట్టి అవసరమేమిటి ? ఆ మాయమరాటి
వాళ్ళని నమ్మినవాళ్లెవరు ? వాళ్లు ఎంత పనిఅయినా
చేస్తారు. ఉత్త దారిదోపిడిగాళ్లు

చెంగ మీ రనుకోన్నట్లు, ఏకోటిరాజా,
దొంగల దండనాయకుడు, బాటివారు, కాదు

పెట్టి కాకపోతే, అంత దూరదేశంనుండి,
ఇంతదాకా ఎందుకు వస్తాడు ?

చెంగ : మన సహాయంకోసం.

పెట్టి పోనీ, వెంకన్నగారే స్వయంగా ఇలా
పచ్చి అవిధాలు వ్రాసిపంపినారనా మహారాజుల
వారి అభిప్రాయం ?

చెంగ ఏమో, చోధనడటంలేదు

పెట్టి : వెంకన్నగారు ఎన్నడూ అలా
వ్రాయరు. వారు మన ఆశ్రీకులు మన క్షేమం
కోరినవారు.

చెంగ : ఒకవ్వుడు అంటే.

పెట్టి : ఒకవ్వు కేమిటి ? ఎవ్వడూ అంటే.

చెంగమని చానమిథోరాజులు అంటే, ఆయన ప్రాణం
విడుస్తాడు.

చెంగ: ఈ విషయంలో, నా దాడిఅయ్య
అభిప్రాయం ఎలా ఉంటుందో?

సెట్టి: ఆ! ఆమె అభిప్రాయం తప్పక తెలిసి
కోవలసివచ్చింది.

(దాడి ప్రవేశం)

సెట్టి: అదిగో, మాటలోనే ఆమె మాట
వచ్చింది సంఘటన అంటే, అలా ఉండాలి.

దాడి: ఏమిటి విషయం?

చెంగ: అమ్మా! ఈనాడు, రాయసం సంకల్ప
వియోగి గారు, నా కొలువుకు ఒక వర్తమానం
వచ్చింది.

దాడి: సంకల్ప గారా? ఇప్పుడు వారెక్కడ
ఉన్నారు?

చెంగ: అయ్యంపేటలో.

దాడి: ఏం చేస్తున్నారు?

చెంగ: వృద్ధాప్యంలో విక్రాంతిగా కాలం
గడపుకొంటున్నారట.

దాడి: వారి వర్తమానం అయ్యంపేటనుండే
వచ్చిందా?

చెంగ: అవును.

దాడి: ఏమని?

చెంగ: సెట్టిగారూ! ఏది? ఆ కమ్మ చదివి
వినిపించండి.

సెట్టి: (కమ్మ విప్పి ఇలా చదువుకొడు)

శ్రీ శ్రీ చెంగమలవాడు మహారాజులం
గారి పాదసన్నిధికి, తమ ఆశ్రమంకు రాయసం
సంకల్పం, అనేక దర్శనాలు సెట్టి, పంపుకొన్న విన్న
వసులు.

ఏ కారణంచేతనో, కొద్ది రోజులయ్యింది,
ఏకోటి మహారాజు, మూడు మిక్కిలి కోవంతో
ఉన్నాడు ఎంత ఆలోచించినా, కోపకారణం
తెలియకదయ్యట లేదు. తంజావూరునుండి దండు నడ
పుటకు మాడ, ఏకోటిరాజు, ఆలోచన చేస్తున్నట్టు,
నాకు తెలియకదయ్యింది. తమ ఆశ్రమంనుండి, తేనుకు
కోరినవాడను, గనుక, తేనీ వర్తమానమును ముందుగా,
రహస్యముగా, ప్రభువులకు తెలియజేయకొంటు
న్నాను.

ఇట్లు

తమ ఉచ్చారణముతో తెలిసిన
రాయసం సంకల్పం.
అయ్యంపేట.

దాడి: ఏది? మహాకృత్యాలు చడవంటి!

సెట్టి: (మరల తాటిగా చదివి వినిపించును)

దాడి: మోసం. వచ్చిమోసం.

సెట్టి: మోసమా?

దాడి: అవును. తంజావూరును మంచి, కమ్మ
సెట్టి, ఆ చతులవారి వచ్చిన వచ్చాగమే ఇది.

సెట్టి: అంత అవసరం?

దాడి: రాయసం దళకర్త ప్రధానిగా తమ్మ
వియామకం చేయలేదని, తంజావూరునుండి లేచి
పోయి, ఏకోటితో కలిసి, మరల ముద్రలు సాగించి
నాడు ఈ దుష్టుడు సెట్టి కుట్రపురుగు.

సెట్టి: రాజా కొలువులో ఉద్యోగం కాళ్ళ
తంగా తనకే ఉంటుందనీ, తనకే ఉండాలనీ, ఏ బుద్ధి
మంతుడూ అనుకోడు.

దాడి: అది బుద్ధిమంతుని విషయం.

సెట్టి: ఆ మాయల మరాటివాళ్ళనుమాడ,
ఆయన, తన కలలో వేసికొన్నాడంటాగా?

దాడి: మరాటిల నేమిటి? ఆయన, యముడి
నైవా తన కలలో వేసికొనలడు.

సెట్టి: దొంగమరాటి దండువాళ్ళకు, ఈ చదు
వులు ఒకరుచెప్ప వక్కరలేదు.

దాడి: ఏమైనా కానీయండి. ఇది ఆ వియోగి
సంకల్పగారి ముద్రగాని, మహాకటిగాడు. ముద్ర
తోనే ఆయన, మన చిట్టిబాబును సింహాసన
మెక్కించినాడు; ఈనాడు మరల ముద్రతోనే,
మహాకవిధం చేయి సంకల్పించినాడు. ఆయన చేతు
లలో తంజావూరు సింహాసనం, నిలిచింది, చాలా
చేతులు చూచింది.

సెట్టి: పోనీ, సంకల్పగారి ముద్రయే అను
గాక మరాటివాళ్ళ మనమీద కోపగించే ఉంటాడు
కదా?

దాడి: విస్మయకరంగా. అంత కోపం ఆయన
తప్పక కలిగించి ఉంటాడు.

సెట్టి : గారెం చిచ్చయితే నేను, మారల చిచ్చయితే నేను, కొంప ముట్టుకొనడానికీ మరాటి వాళ్ళను మనమీద కాగా కోపంవచ్చింది. ఇక మన కర్తవ్యం?

వాది : మన రక్షణ మనం చేసుకోవటమే.

సెట్టి : ఎలాను?

వాది : సేనానిలతో.

సెట్టి : అయ్యో! ఆ మరాటివాళ్ళతో యుద్ధమే?

వాది : అవసరమైతే.

సెట్టి : వాలో; అది మనవల్ల కాదు. ఆ కొంప దొంగల సంభ్రమం మనం నిలవలేము మనం గెలుచుము.

వాది : అలా అదైర్ఘ్యపడకండి సెట్టిగారూ!

సెట్టి : అదైర్ఘ్యమేమిటి? గుండె లిగిపోకుంటే. మన మెంతి? మన మట్టెంతి? మరాటి వాళ్ళతో కలపడటమా? చాలుచాలు. ఇక నీ ఆడ ఆలోచన కట్టిపెట్టు.

(భటుడు ప్రవేశం)

భటుడు : శ్రీ శ్రీ మహాజాను జోహారు ఎవరో ఒక ఆశ్వికుడు వచ్చి, ప్రభువుల ద్వివంశాసం, వారిట వేచిఉన్నాడు.

చెంగ : లోనికి ప్రవేశపెట్టు.

భటు : రాజాజ్ఞ.

(తరచు వెళ్ళి, ఆశ్వికుని లోనికి తీసికొనివస్తాడు)

ఆశ్వ : మహారాజులకు జోహారు.

చెంగ : (ఆశ్వికునితో) ఎవరు నీవు?

ఆశ్వ : రాయసం వెంకన్నగారు, ఒక వర్తమానం వ్రాసి, అతి రహస్యంగా, విమలమీద, ప్రభువులకు అందజేయమని ఇచ్చినాడు అదే ఇది (జాబుచూసి ఇవ్వవోతాడు)

చెంగ : సెట్టిగారికి ఇవ్వ.

ఆశ్వ : (జాబు సెట్టిగారికి ఇస్తాడు)

చెంగ : (ఆశ్వికునితో) ఇక నీవు పోవచ్చును.

ఆశ్వ : చిత్తం. రాజాజ్ఞ (విమలమీద వెళ్ళి పోతాడు.)

భటు : (ఆశ్వికుని వెంటనే పంపితాడు).

చెంగ : సెట్టిగారూ! ఆ వర్తమానం చిప్పించవండి!

సెట్టి : (జాబుచిప్పి చదువుతాడు)

శ్రీ శ్రీ చెంగమలదాసు మహారాజులంగారి పాదసన్నిధికి, తమ ఆశ్రితుడు రాయసం వెంకన్న, అనేక నమస్కారములుచేసి, అత్యవసరముగా వ్రాసి విన్నవించుకొని విన్నవములు.

విశోధరాజా, తంజావూరుపైకి దండు సాగించిన సాగించినాడు ఆయన ప్రయత్నం, పెద్ద యెత్తున ఉన్నది విమలారణమ, తంజావూరు పేరుచెప్పితే, ఆయన, మండిపడుతున్నాడు ఈ రాత్రికే, ఆయన, దండుతో తంజావూరు చేరగలడు ఈతరుణములో మీరు ఆయనయొద్దట పడినయెడల, పెద్దమోసము జరుగగలదు కావున, మీరు, ఈవేళకుమాత్రం రప్పి, తొలగిఉండండి సీంహద్వారం తెరిచిఉంచి, అందఱూ ఆయనకు కోటలోనికి స్వాగతం ఇచ్చేటట్లు సుకుంజాచేయండి విమలకం మీద, నేను, విశోధ మనకు దిద్ది, సమాధానపరిచి, మీకోట, మీ రాజ్యము, మీకు మరల వశముచేసి టట్లు చేయగలను మీవాడను, మీ ఉపకారముతో బ్రదికినవాడను, గనుక, నా బుద్ధికి తోచినట్లు, నా అడుర్ఘాకాలది, వ్రాసి విన్నవించుకొన్నాను

ఇట్లు

నమ్మినబంటు

రాయసం వెంకన్న,

అయ్యంకేట

సెట్టి : (అని చదివి, భయంతో విడదొక్కాడు) అమ్మయ్యా! ఇంకేముంది? కొంపమునిగింది! ఆ మరాటిదండువచ్చి పడవే పడింది.

వాది : (గుండెలు బాదుకొంటూ) అయ్యా! అయ్యా! ఎంతమోసం? ఎంతమోసం?

సెట్టి : నేను చెప్పితే, విన్నాడు? ఆ మాయల మరాటి వాళ్ళని నమ్మకద్దని

వాది : (నడకుతో) ఇప్పుడు ఏం చేద్దాం?

సెట్టి : ఏం చేద్దామా? విడుదలచేసిందే: ప్రాణాలుంటే, ఎక్కడైతే బలపాటు దివి వ్రడుకనచ్చు. లేకండి! లేకండి!

వాది : ఎటుపోదాం?

సెట్టి: ఎవరిది? ముక్కుకు నూటిగా. ఈ రాజ్యమునకు. ఈ యాద్రావ్యునకు. (విగ్రహం) ఎవ రక్కడ?

సెంగ: సెట్టిగారూ!

సెట్టి: సెట్టి లేడు. సెట్టి లేడు. నీవు సెట్టి పని పోవడపు తెంగమలచామ! ఏమీ ఎలుగవు, ఉండు, మా తిప్పలు మేము పడతాము.

సెంగ: అది గాదు సెట్టిగారూ!

సెట్టి: నీవేమీ తెలియదు. అలా ఉండమంటే! మరాటివాళ్ళ చేతుల్లో పడి మాడిపోతావా? (మరల విగ్రహం) ఎవరక్కడ?

భటు: (పరుగున ప్రవేశించి) చిత్తం ఏమి సెలవు?

సెట్టి: రోక్కం, వంగారు నగలు, రత్నాలు, సంతుల కెత్తుకొని, సుల్తానలో చేయిమంది జనాన్ని, మూడు పల్లెలను, తెరలు వేసి, సాధం వాటిని సిద్ధంగా ఉండు. పో త్వరగా పో.

భటు: (చిత్తం. బిల్లిపోతాడు)

దాది: సెట్టిగారూ! మన పెట్టు పోవారీ?

సెట్టి: (అలోచించి) ఆ! ఆ! తిరుచివాపల్లె వైపుగా.

దాది: అమ్మయ్యా! అది మనకు క్రమస్థానం కాదా?

సెట్టి: ఫరవాలేదు. తిరుచివాపల్లెను అనిఉన్న పోలియపట్టులో, ఆ దిరి దొర, రంగప్ప మళిప రామయ్య, నాకు మోకాటస్తుడు అయిన అల్లయ్యలలో మనం ఉండవచ్చును

దాది: అది మనకు క్షేమమే నంటారా?

సెట్టి: ఫరవాలేదు ఎవరటి వ్యాపారంలో ఆరినకి నామా చాలా లావాదేవీ లున్నవి. మన శేమి మోడం బరగదు.

భటు: (ప్రవేశించి) సర్వము సిద్ధమైనది.

సెట్టి: సరే. నీవు త్వరగా పోయి,--కోట వారికి, రాజుపొదాదంలో అన్ని వాళ్ళిక్కూ, తెలుచి ఉండమనీ, నగలులో ఎవరూ కత్తి పట్టవద్దనీ, ఏకోటి రాజుకు ఘనంగా స్వాగతం ఇమ్మనీ,--రాజాజ్ఞ గా మనోమంత్రిమంత్రి విన్నవించు.

భటు: చిత్తం (అని, చరచర బిల్లిపోతాడు)

మారావ కుమారులు కార్తీక చవ్వన్నూ, నేనా కలకలం వివవస్తవి)

సెట్టి: (నిని వనవడ వనమకూ) అనిగో, కుమారుల చవ్వన్నూ మరాటివాళ్ళ వచ్చి వడతే పడి వారు లేవండి! త్వరగా లేవండి!

(తెంగమలచామను, దాదని, చేయి పట్టుకొని, త్వరగా బిల్లిలలోనుండి లేవదీస్తాడు)

(ముగ్గురు ఒక్కపరుగున రాజసాధం బిల్లియై, పల్లెలలో ఎక్కి బిల్లిపోతారు)

(చేయిమంది అశ్వములు వారిని అనుసరిస్తారు.)

దృశ్యం-4

[స్థలం--తంజావూరు రాజదర్బారు మహలు. సమయం--ఉదయం]

(మంగళవాద్యాలు, నగారా శాలివ్రాహి వగైరా, మ్రోగునూ ఉంటుంది ఏకోటిరాజు సామంత్ సచివాలయంలో కొలువును వస్తాడు రాయసం పెంకన్న, భాను, వేణువాయి, నయదుపాపాయి, అయిన ప్రక్కనే క్రొత్తిదుస్తులలో ముస్తాబయి, వస్తాడు. రాజోద్యోగులందఱు విరామరులు చేస్తూ ఉంటారు)

(పార్శ్వం వేయిదీపాలు, పగలువక్తులు, ముత్యాలు, చంద్రబింబాలు, ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది కుభూచక్రముగా కోటవాటికి సీరంసులు మ్రోగునూ ఉంటుంది)

(వందిమాగధులు ఇలా పలుకుతారు)

వందిమాగధులు శ్రీ శ్రీ శివావతార శ్రీ శివావతార మహారాజ సహాదరా! మహారాష్ట్రస్వయం పయ: పారావార రాకాసుధాకరా! విష్ణుల వాళి లల నిర్మితరాతిమండలా! విజయైర్ధివాళితా ఖండలా! సాంద్ర కరుణారస తరంగ తరంగిత విజయోదయాంత రంగా! శ్రీతజవార్తిధంగా! జీర్ణ కర్తాట రాజ్యపున: ప్రతిష్ఠాపన మహాదీక్షాదక్ష! తంజావూరరాజ్య లక్ష్మి ద్విధ స్యయంగ్రహమహాత్మానా నిలాసనిలసిత విభుల విజయ! రాజాధిరాజ! ఏకోటిమహారాజుల స్థార్యభూమా! జయ! విజయార్ధన! విజయార్ధన!

ఏకోటి. (సింహాసనమును సమీపించి, ఒక్క మాట అందరినీ కలయికచేసి, అనీమదోతాడు)

మంత్రి సామంతులు అందఱు: (నిలు

మరిది ఉండి) రాజాధిరాజ రాజుగ్రీవిలోతమహారాజు
కుల పాశ్వభాష! జయ! విజయభవ! విజయ
భవ!

(అని పరి, రాజ కరసంజ్ఞతో తమ తమ ఆసన
ములలో ఆసీనురాలారు)

శ్రుతోహితులు. (ఓక్క స్వరముతో)
స్వారాజ్యం వైరాజ్యం మహారాజ్యకూఠిపర్యం,
పృథివీసముద్రపర్యంతాయ నసంతాయ ఏకరాజితి
తమనానంభవతి తతోయః పురుషః కలెంద్రియ
అయోష్యేంద్రియే ప్రతితిష్ఠతి.

(అని ఆశీర్వాదములు పలుకుతారు)

(సృష్టిగత విశోవాదికములన్నీ పూర్తిఅవుతుంది)

ఏలోజ ఈనాడు పర్యవసం. మీ అందరి
ఉత్సాహముమీద, మేమీ తంజాపుర రాజ్యమును
చేపట్టి, సర్వ ప్రజారంజకముగా నరిపాలన సాగించ
దలచుకొన్నాము. ఈనాటితో తంజాపురరాజ్యము
లోని చిక్కులన్నీ తీటిపోయినవి

కొలుపువారు అందఱు—జయ! విజయభవ!

ఏలోజ ఈ మానైభవమునకు కారణభూతు
లైన మీ అందరినీ నేను అభినందిస్తున్నాను ఘన
స్వాగతముతో, నన్ను సింహాసనమునకు ఆహ్వానిం
చిన తంజాపురరాజకార్యముల వారిని, మిక్కిలి
అభినందిస్తున్నాను

మంత్రులు: మహారాజుల మహామగ్రహం

ఏలోజ అనాయాసముగా మా కిట్టి విజయ
మును సమకూర్చిన శ్రీరాజుసం వెంకన్న వియోగి
గారికి, ముఖ్యముగా మా సంతోషమును తెలుపు
కొంటున్నాము

వెంక: ధర్మ సంస్థాపనమునకు కంఠము కట్టు
కొని ఆవతరించిన అపరశవావతారము శ్రీశివాజీ
మహారాజుల సహోదరులు శ్రీ ఏలోజ మహారాజులు
మారాజులు కావటం మా అద్భుతం

ఏలో: వెంకన్న గారివంటి మహా మేధావులు,
ప్రజ్ఞాధురంధరులు, మాకు సహాయం కావటము, మా
అద్భుతవిశేషం

వెంక శ్రీ శ్రీ ఏలోజ మహారాజుల నిండు
కొలుపుతో, ఈనాడు, ఈ ఇందిరా మం దిరము,

పామర్రు ఇందిరామందిరముగా ప్రకాశించుతున్నది.

ఏలో నేటినుండి తంజాపురరాజ్యము, మా
మహారాష్ట్ర పరిపాలనము క్రిందికి వచ్చినది అయి
నప్పటికీ, ఇది మేము అవహరించవలసినది కానీ,
కావలసినది గొరుగొన్నదికానీ, కాదు కానట్టి, రాజ
కార్యములలో, మునుపు ఉన్నవారితో, ఆయా పద
వులలో, అట్లే ఉండ వియోగించుకున్నాము.

కొలుపువారందఱు—మహారాజుల మహామగ్ర
హమునకు కృతజ్ఞులము.

ఏలో తమ తమ ఆచారములలో, మాన మర్యా
దలలో, మేమెన్నడు ఎట్టి అధ్యంతరము కలిగించ
వోమని, తంజాపుర ప్రజలకు, మేము, ప్రతిజ్ఞ
పూర్వకముగా అభయమిచ్చుచున్నాము ఎవరి అగ్ర
హారములకును, అన్తిపాస్తులకును, దేవాదాయముల
కును అడ్డురాము.

కొలుపు వారందఱు—మహారాజులకు జయ
మగుగాక!

ఏలో: పూర్వపురాణాల వరవసులలో నవచి .
మేముకూడ తెలుగుభాషను, తెలుగుకవులనుపోషించి,
వారిచే శ్రోతప్రబంధములను నిర్మించించగలము
పూర్వ ప్రబంధములను, అదిరించి, ప్రకటనలోనికి
తీసికొనిరాగలము. మా రాజ్యముకదా అని, మా మహా
రాష్ట్రభాషను తంజాపుర ప్రజలపై దుద్దము

కొలుపు వారందఱు ధర్మప్రభువులకు జయ
మగుగాక!

ఏలో తెలిచి ఉంచబడి, సుస్వాగత పూర్వ
కముగా, మాకు అఖండ విజయమును సమకూర్చిన
తంజాపుర గోటవాకిలికి, మా సంతోష చిహ్న
ముగా, "ఫలే దర్వాజా" అని పార్శ్వముగా నాను
కరణము చేయుచున్నాము ఈనాటినుండి అది అట్లు
వ్యవహరింపబడును గాక!

సభలో (హర్షధ్వానాలు)

ఏలో తమ రాజు చెంగులగాను బాలుడైన
కారణమున, ఆయనను లెక్కచేయక, కామకయ,
కరదయ, మానిననీ, రెల యెగకట్టిన చుట్టుపట్ల నీకుల
లోని నేమ్మగీల నందరినీ, జయభయములమీద
వశపరచుకొని, పాలెగాండ్రు శ్రోత్రికపుష్కలానికి
గొలిపచ్చి, నేను అంతా స్వస్థతన తీసికొనివచ్చుటకు

సమస్తలైన వారిని వియమించి, ఆ పనులు పెండు
మూడు కోటలలో పూర్తిచేయవలసివడిగా మంత్రు
లకు ఆజ్ఞాపిస్తున్నాము.

మంత్రులు మహారాజుల ఆజ్ఞ

ఏకో ముఖ్యముగా మీ అందఱు సమక్షమున
మే మిప్పు డొకటి చేయవలసికొన్నది.

సభికులు అందఱు (అది యేమో అని ఆకుర
తతో ఏకోచ ముఖంవంక చూస్తూఉంటారు)

ఏకో మా ఈ చైతన్యమున కంతటికి ముఖ్య
కారకులు ఎవరో మీకు తెలిసియే ఉంటుంది

శేషు అవును రాయసం వెంకన్ననియోగి
గారు.

ఏకో ఆయన మాకు చేసిన సహాయం, మఱువ
రావిది ఆయనకు మేమెంతో ఋణపడియున్నాము.

భాను నిజంగా

వెంక మహారాజుల అనుగ్రహం

ఏకో ఏమి బహుకరించి, వారి ఋణం
తీర్చుకోగలనో, మాకు తోచుబడి కావటంలేదు

వెంక మహారాజుల అనుగ్రహం చాలును

(సభలంతా తీగంటేపు నిక్కబడంగా ఉంటుంది)

శేషు వెంగమలదాసు రాజరికంలోని దళ
కర్త ప్రధాని కోమటిపెట్టి, పరారీ అయినాడుగదా?

భాను. భలే ఊహ. వెంకన్నగారిని ఆ
హోదాలో ఉంచటం, మాకు చాలా ఖచ్చితముగా
ఉంటుంది

ఏకో అందుకు వెంకన్నగారు అంగీకరిస్తారా?

వెంక మహారాజుల ఆజ్ఞపాలన మే నానిధి.

ఏకో (కొంచెం ఆగి) అందుకు వెంకన్న
గారు సమ్మతించినా, ఈ పాటి స్వల్పకోడోగం
వారికి ఇవ్వటానికి, నా మనస్సు ఒప్పుటంలేదు.
(కొంచెం ఆలోచించి) వెంకన్నగారు, ఆ సమాన
ప్రజ్ఞా ధురీణులు. వారి ఆలోచనలు, యత్నాలు,
అర్థం చేసి కోగలవారు ఎవ్వరూ లేరు. ఎంతటి
అసాధ్యమైన పనినైనా, ఆయనయంగంధర వ్రజ్ఞతో,
ఇతరులు నొచ్చుకుందా, పొందించగలడు.

భాను: నిజం నిజం.

ఏకో: ఈ వెంకన్నగారు, ముందు వెంగమల
దాసును వెంట తీసికొని పాచ్చాదగ్గరకువచ్చి, నూ
మిమ్మును మీద ఎదిరిన అయింది, అతని పట్టంకట్టింది
నాడు. తిరిగి యిప్పుడు తనకు, వెంగమలదాసుకు,
సరిపడకపోవుటచేత, తంజావూరునుండి లేచివచ్చి,
మయ్యలకు ఎసకొరిసి, దండు పెడలింది, మయ్య క్రితో,
వెంగమలదాసు పట్నం విడిచి పా టే పోయేటట్లు
చేసినాడు. పావం! ఆ అమాయకపు చాలరాజా, ఆ
వీరికి కోమటిపెట్టికి, ఆ ముసలిదాడికి, వకమై, దూరా
లోచనలేక, ఇంత దుర్గతిపాలై నాడు!

సభికులు (నివ్వతలే, విషాదంతో, తాద
మారవుతూఉంటారు.)

వెంక (అదయగుండెతో కళ్ళవళ పోతూ
ఉంటాడు)

ఏకో ఈ వెంకన్నగారు పామామ్యము
కాదు బహు మయ్యకృపరుడు ఇతడు విలబడిన
చోట, ఉన్న గడ్డిమాడిపోయి, ఇక మళ్ళీ మెల
కెత్తిదు సంధు దొరికిందో, ఇక ఆయన మనలను
తోలుబొమ్మలనువలె అడిస్తాడు అతడు చెప్పినట్లు
మనం నడుచుకోవాలి లేదా, తంజావూరువారిగలే,
మనకు పట్టుతుంది కనుక, ఆయన విషయంలో,
అతి జాగ్రత్తగా ఉండవలెనుగాని, ఏమిటచి ఉండ
రారు

శేషు—నిజం నిజం వెంటనే, ఆయనపై
తగిన పర్యవేక్షణ

ఏకో ఒక్కక్షణమైనా, ఆయనను స్వతం
త్రునిగా ఉండనీరారు ఎంతైనా, ఏమైనా, చేయ
గలడు.

వెంక (భయసంభ్రమంతో) మహారాజా!
మహారాజా!

ఏకో. వెంకన్నగారు! ఇంతా మీ నక్క
విషయాలు, ఈ ఏకోశీమండు పొగవు.. (భానును,
శేషునామనిచూచి) వెంకన్నగారిని వెంటనేపట్టి,
యాతళ్ళతం కారాగారంలో..

సభికులు అందఱు—(భయోద్వేగాలతో ఉలికి
పడి, నిద్రున కళ్ళతో, ఏకోశీవంక చూస్తూ
ఉంటారు.)

శేష, భావ : (తమ కుర్చీలలోనుండి లేచి
నెంకన్న గారిపై పుకు సాగుతాడు)

నెంక (అడలుతో) మహారాజా! మహారాజా!

ఏకో ఆల! కుమించాడు భావ! అలా
కాదు అయినను పట్టి, దిక్కారిని చేసి, మన తంజా
పూరునీకు చాటించి, తిరుచినాపల్లె వారికి, తంజాపూరువారికి,
మనవేయండి తిరుచినాపల్లెవారికి, తంజాపూరువారికి,
తీరిన పగలు తెచ్చి పెట్టి, నెంకన్న గారు, ఆ రెండు
రాజ్యాలవారిని శేటిదక్షక విద్రవోనియకుండా చేసి
నాడు అయిన అతి తెలివి, అత్యాళకు, కుట్రలకు,
మాయలకు, తగిన ప్రతిఫలమును, తిరుచినాపల్లెవారే
కలిగించుతారు

నెంక : (అడలుతో వడలిపోతూ) మహారాజా!
మహారాజా!

ఏకో ఇంక నీ కుమించాడు నాకు కనపడరాదు. నీ
మాట నాకు విపరీతము. శేషనాయో! భావ! అల!
పట్టి బంధించండి.

భావ, శేష (నెంకన్న గారిని పట్టి
బంధించి, తీసికొనిపోతారు.)

ఏకో (సింహాసనమునుండి లేస్తాడు)

కొలుపు వారందఱు (శివకోటి మహారాజులను
గారికి జయమును గా! మహారాష్ట్ర) పాత్రాజ్యము
వర్ధిల్లును గా!

ఏకో (కొలుపు విడిచి, సాధంలోకి వెళ్ళి
పోతాడు)

కొలుపు వారందఱు (తమ తమ స్థానాలకు
వెళ్ళిపోతారు)

(తెర)

కొండవాగు

శ్రీ మారఁపూడి భాస్కరరావు

కొండవాగు కొన్నాల్లై పుడోనా
గుండెలోన గలగల మందీ !
నిండి పెండి చుక్కల గమితో నీ
రెండలోన తళ తళ మందీ !

మొగ్గ కడుపులో తేనెలూరులే
ప్రాద్దువోలె మన బ్రతుకులలో
ఇరువదేండ్ల నూనూగు జవ్వనము
పరువ మొనగు తీయని కాలం !

నన్న నన్నపాటల మధు ధారలు
ఖాల్సవారు ఆ గడియలలో

కొండవాగు కవిగీతికలా నా
గుండెలోన గలగల మందీ !
నిండి పెండి చుక్కల గమితో నీ
రెండలోన తళ తళ మందీ !

కాని నేటి వేసగి మెడారిలో—
నిలువలేక, వెనుకడలి నీరముల
కలియలేక, అర్ధాయుష్కుని వలె—

కొండవాగు జీవన విహీనమై
మెరడి యిసుకపొర చాగినదీ !

‘దేశీయ శి - ప్రవాసము’

శ్రీ పొట్లవల్లి సీతారామావు

పాశ్చాత్య వాఙ్మయమున కావ్యములు కథా ప్రధానములు. మన కావ్యములకు రసము ప్రధానము. *Unity of Action - Unity of Time - Unity of Place* - దీనివల్లంత స్థానము *Sentiment* నకు వారిలో లేదు. అందుచే *Romanticism* అనబడి వచ్చి *Sentiment* ను కొంతవఱకు పాధించినది. పెర్సీ, బర్న్స్ వర్త మొదలైనవారందఱు వామరమున వారితోరినవారు. మన వాఙ్మయము పుట్టుక తోడనే రసప్రధానముగా మున్నది. అంగుచే *Sentiment* కొంత దీనికేలేదు. ఒక రామాక్షయ పలువురు కావ్యములుగా మలచుకొనుట దీనియే హేతువు. ఆ కథలో రసమును పోషించుటకున్నంత యాస్కారము చేతనే కథలో లేదు. అట్లుగాక కథాప్రధానముగా మన వాఙ్మయము పుట్టయున్నచో నందఱు నన్ని రామాయణములు వ్రాయవారే కాదు.

రీ, రీ దకాబ్దులనుండి పాశ్చాత్య సంస్కృతి మన జీవమును ముంచివచ్చినది. దానివలన మనకు లాభములు జరిగినవి. కొవి వచ్చును లేకున్నగా జరిగినవి. అది మన భాషకు పుష్టినిచ్చిన దానికంటె సహజత్వమును వాగేనముతేనీన భాగ మెక్కువ. తిచ్చామ కొవిదులైన మన జీవీయులు కొప్పు యధికారములు సంపాదించి భాషాసహజత్వము మాచముట్టుగ పెల్లగించిరి. సహజమైన భాషకు మారుగ కృత్రిమమైన భాష బయలుదేరినది. ఆ వాఙ్మయమును చదివిన తెద్దలు జీవీయకవిత్వమును సంస్కరింపలేక ననుకొనిరి. ఆ ప్రభావము తెలుగుజీవీముమీద కూడ పోవినది. పెర్సీ, కీట్సు, బర్న్స్ వర్తల ప్రభావము లన్నియు మన భాషలో ప్రతిబింబింపజాగినవి. ఇటాలియన్ కవి ‘కాఫీ’ మధురములైన భావములు గూర్చు చేర్చి ఆ కవిచేత *Imagery* అయిన కవులద్ద యున్నారు. ఒకాయన బసవరాజు అప్పారావు, రెండవయాయన జేష్ఠులవల్లి కృష్ణకాశ్మీ. ఈ రెండవయాయన ప్రస్తుతము పలువురలో ప్రతిష్ఠగల్గిన కవి. పలువురకు మార్గదర్శియైన కవి. కొందఱుకు మహాకవి. ఈయన వ్రాసిన ఖండకావ్యములు — దేశీయ — ప్రవాసము — అనునవి విమర్శనీయములు.

కావీకామని విక్రమార్కయ నాటకములోని ఇతరభాగము కవి భాషామూలముగ నైన నీ కావ్య

ములు వ్రాయవలెను మనసులో నున్నది. అక్కడ యూర్యక కావకముచేత లలియైనది. ఆ లలి విక్రమని స్వర్ణచేత మరల యూర్యకగా మారును. అందుచే కవి రసము, కోకిలు మొదలైన ప్రకృతి జాలముచే లతారూపమున నున్న యూర్యక కనుగుణముగ నుద్భవించినదనివాడు ఇక్కడ అంత ప్రయోజనముకొనుట కాదికపోయినను లోకసామాన్యముయిన దుక్కార మున్నది. ఈర్యక — ప్రవాసములలోని యతివృత్తమంతయు వాయుకుడు వాయుకొనుట నకు విరహమయమే అలంకారకాస్త్రము లన్నియు నీ పదములే గ్రుమ్మరించినవి. శృంగార రసమున దీని ప్రాణములని చెప్పవచ్చును. ఈ కావ్యములందలి భావము లన్నియు మాధుర్యముగా ముచే కావ్యమున ద్యోతకమగుచున్నవి. శృంగార భావముల నీ మాధుర్య సుగమే వ్యక్తముచేయగలదు. భావముకంటె సుగమే యందు ప్రస్ఫుటమగుచుండును.

“వింగినీవల మెట్లుగా, నీలి మొయలు
కలుప విరువులుగా, పులుకులుగ, వలది
లుగ, నలలుగా, కలలుగాగ, సాగయజోవి”

ఇందు భావముకంటె పదముల విరువులే రసదీప్తియులు. ఇదంతయు మాధుర్యసుగములోని మాహాత్మ్యము. కృష్ణకాశ్మీ కవిత్వమంతయు మాధుర్య సుగముయై మోయిపోయి అనుపించును. భాషలో మన్ని కృతికత్వమును పోకిరా నీయని యా సుగమి కవిత్వమునకు ప్రాణమగుచున్నది. ఈ కవి కవిత్వ కీర్తి కలవాడని నిరూపించుట సుగము చాలును. కవిత్వకీర్తిగల కవులందఱుకు వద్యము నడక సాగసులే ప్రధానములు. ఇట్టి సుగప్రధానమయిన రచనను కొంధ తాలంకారికు రీతిదించి తే మెందుడు —

“అలంకార స్వలంకారానుకా వివసతానవా
కాచిత్తమ రససిద్ధికి స్థిరం కావ్యస్యజీవితమ.”

అన్నాడు. అందఱు రసమార్గము వాక్యమున్న వారే జీవితమయిన, రసమయిన, ధ్వనియయిన పోకిరియని విచ్చిన్న.

ఈ కవి కొన్ని మధురమైన కవులనుచేయును.

అకల్పన సంప్రదాయశిక్షను, ముద్రానీక పాఠశి
తను గామిన్యను మధురమనియే చెప్పవలెను

“కావ్యములు పెదవుల ఖండఖండములుగ

జదివోయిన కామదీ మృదులకళిగ

ఈ భావచ్ఛాయను పూర్వకపు లెవ్వరూ వాడలేదు
ఇది అంగమును చదువుకొని జీర్ణించుకొనిన కవి
ప్రతిభాసంభవమే ఇట్లే మధుర్యమును గృహ్యము
జేయు కల్పన లక్షకము అన్నది

చెలియ పురులు నీలమేఘనిశ్వాసముల ట్లున్న
వట ఈ యుపమలోని పలుకుబడి ప్రతిభ గలవారి
యందే / చరించును ఇట్టి పలుకుబడులు భావము
నకు పరమ వ్యంజకములుగ నుండును. లోకములో
జనుత్కారము—ఉత్తర చిత్రము నాశ్రయించిన
పలుకుబడికంటె వ్యంజకవాక్కి నాశ్రయించుకొని
తోటికైన పలుకుబడి గొప్పది. ఈ పలుకుబడి ఈ కవికి
మడుగుట అశ్చర్యముగ నున్నది

“చల్లగా బాలిబాలిగా కాంతమధురముగ నుడుః
కాలకామదీ సాగసురైతిని” “నీపరాధికాగ్ర పటల
పత్రములలో నిరుల గుసగుసలో వినిపించును” ఇది
మధురాతి మధురములు “వాటి యనువస కన్నటి
పాట నేనె యేడ్చినది” “గృహ నేత్ర వాతాయన
ములు” ఇట్టి తీయని కల్పనలు కొన్ని యాయన కవి
త్వములో ప్రాణమున కంటుకొనియున్నవి మహాకవి
రసము నంగిగా విశ్లేషించి దానిని సునిశితముగా
పరామర్శించుచు నిట్టి మధురములైన కల్పనలు గల
పలుకుబడులచే కావ్యము నాకాశమున కెత్తును ఈ
కవి దీనియందు జావీన శ్రద్ధ, దానియందు జాప
లేదు.

“మొగిలు లలకలననై భరంబులైన నిట్టూర్పు
దొంతరలయినది” “ప్రళయకొక్కటి యేడుపైన గారి.
మద్రప్రతాపి నొదిగి పొంచిమాచుచు చరియించి
పోయినాడు” ఇట్టి చిత్రనిర్మాణశక్తి యంతంత మాత్ర
మైన కవిలో నుండవు ఈ కవికవిత్వమే యంతకు
మించి లేదు కల్పాలంకారములు, శ్లేషము కవి వాడెన
ట్లునుపించును. కొన్ని అంత్యమప్రాసలు వాడినా
తేజా కాని యంతకంటె నెక్కువ విగింపులు లేవు
శ్లేష చతుష్కార మొకచో కనుపించుచున్నది “నా
అమృతగళరవంబున కవుడె పక్షములు చెలియ”
గళరవ ముగా పోవురాయి ఇక్కడ తన స్వరమును
పోవురాయితో గలిపి శ్లేషించినాడు అశ్లేష మొడ
మెత్తగా నున్నది.

మనభాషలోని యలంకారము లన్నియు పలుకు
బడులే. భావము నొక్కొక్క పద్యంలో చెప్పట
కొక్కొక్క యలంకారము ఖండినది. మరల

నా యలంకారము నొక ప్రయోజనముకొనే
వాడుట మన సంప్రదాయము. భావముతో—రస
ముతో—కనీస మే వస్తువునో యుద్ధీపింపజేయని
యలంకారమే మన కవులు వాడలేదు రావణుడు
రంభను మాచుటతోడినే ఇట్లు భావించినాడు

“మించి దృష్టికి మిలుదుట్లు గొల్పెడి నిది

చెలియ గాదు మెలుంగు తీగయేమి

కావ్యముంగున కిట్టి కళకలదీ యిది

సాగనైన పెన్నల సాగయేమి

పెన్నలసాగలే చిన్నలన్నవే? యిది

మరునిరాచిల్లు సాంత్రాణియేమి

చిలక సాంత్రాణి! చెలువంపు నడలుంగు

నా? యిది కలికిరాయంద రేమి

కలికి రాయంద కి సోయగంబు కలదె

యేమెక్కు గలదిది జాళువాబొమ్మయేమి

జాళువాబొమ్మ కి విలాసములు గలదె

మెచ్చనకు నచ్చరవెలంది మిన్నయేమి ”

ఇందులోగల సందేహాలంకారము వస్తువు నెంతైన
దీప్తిలోనికీ దెచ్చుచున్నది ఇది కంకంటి పాపరాజా
గారి ఉత్తర రామాయణము లోనిది. అంగభాషలో
Simile, Metaphor ల వంటివే కొన్ని మాత్రమో
పలుకుబడులన్నవి అందులో వారి వచన కవు
లందఱు Metaphoric Expressions యెక్కువగా
వాడుదురు. అది వాడు సామాన్యముగ వాడు
Expression అసలు ప్రతిభయుండితలె గాని మన
భాషలో Expression చేయుట కనేక మార్గము
లున్నవి పై పద్యములో మైదీగయనిగాని తీగవంటి
కలిమినిగాని రావణునిచే కవి యనునీంచినచో నింత
రమ్యముగా నుండదు ఇందు రావణుని వాంఛన
వధికత్వము స్ఫురించినంతగా మైదీనియన్నచో
స్ఫురింపదు అందుచే పాత్ర—రసము—మానసిక
పరకర్తన మొదలైనవాని నాశ్రయించుకొని యలం
కారము మాడుదుండును Sentiment ను Raise
చేయుట కా భాషలో Metaphor వారికి యొరకది
యైనది. దానిని తీసికొని కృష్ణకావ్య తన కావ్య
మంతయు గ్రుక్క త్రప్పికొనకుండ గ్రుక్కాడు అ
యాపకము కృత్రిమముగా నుండును. దానివలననే
చతుష్కారము జయగడు ఎక్కడిక్కడ ఏదో
Ineffable ఏర్పడుట మనయొగించును. భావము మద్దీ
ప్తి దీసికొని కాకపోగా దానిలోని యచ్చత్వమును
జెడగొట్టును.

Metaphors అను కవిత్వపుభాష ఈకవి మన
స్ఫులో నున్నది. అది యీ యాపకమునకు దోహద
మిచ్చినది. అకల్ప లక్షణము దోహదములో భూతక

మూల జొరికి తరు కావ్యములు దీర్చికొనిరి. ఆ పద్ధతిగా తన కావ్యము నిర్మించవలెనని ఈ కవి యాచా. అందుచే కవిత్వమంతయు నర్థముకాదు. అవ్యయ శిష్టత యనేక సందర్భములలో గోచరించుచుండును ప్రవాసములోని ఈ క్రింది పాదములు జూడుడు—

“అంతమేలేని నా యాత్రాపథాన నా
పదచిహ్నములు పోలే పదియన్న పెన్నెక్కి
అడుగుజాడలు మదీయార్థ హృదయములో
నిశ్చలమైతే తారలై నిశ్చల
వాటిలో చిరుపాటలై!”

సాగిపోవుభావన ఈ రూపకములతో సెంత శిష్టమగుచున్నది? “గర్భకుహరము విడిచించు
కొరుచిచ్చు లైరువుమంట యూలంగు—” ఈ
రూపక మే ప్రయోజనముకొఱకు వాడబడినది? ఎఱువుమంట యూర్గినదన్న పదములోని ప్రతిబింబమే
కాని గర్భకుహరమును విడిచించు కార్పిచ్చుయొక్క
భయంకరత్వమున కెంతవఱకు దోహదము చేసినది?

“ఏ శాక వియోగకాలినీ హృదయరాగ
వేదనారేఖ, వాకలివేరు, నామె
యింగుళికిసలయి చంచలాంచలముల
విడివడి యనంత విశ్వాస బడితివాడు ”

ఈ వియోగగీతికగా రూపించుకొన్న
కొంతవఱకు నయమే అంగుళికిసలయము లాకలితో
వేగుకున్నవని వేటొకరూపకము చేసినాడు దీని
వలన పద్య ముక్కిరి విక్కిరిగా గజవిజగా వేలి
పోవుచున్నది ఈయన కవిత్వము చదువుచున్నంత
వఱకు నెక్కడి కక్కడికి చిత్రము లేర్పడును కాని
యసలు భావమేమో యర్థముకాదు పూర్వకవులలో
భావమధ్యముగా సాగిపోయెడిది. నా గెంతవఱకు
భావమును సాగదీయుచు చమత్కారములు చేయు
దురు కాని భావమునానీ వట్టిపదములతో సాము
చేయురు.

ఈ గ్రంథములో ప్రతీక లేకపోవుటచే మరింత
వాదకరముగ నున్నది విడివిడి భావములు చెప్పన
వుడు ముందు ప్రతీకలుప్రాయముల మన కవుల యాచా
రము గ్రంథమంత జదివిన తరువాత నేదో చచ్చి
చెడిచేయింగల విన్నపములుగా నొక భావము నూహిం
చుకొనుటయే గాని యెక్కడికక్కడ వివిక్తముగా
భావము తెలియదు. ఆ చిక్కు దుర్వైకంటే ప్రవా
సములో నెక్కువ.

“ఏమి తోలెంత నే గూతేనిలేని వ్రలుగు
- కాయదో, వహించివాడ నా ప్రకుమరాలు

నాట నవయవి రెక్క యుయ్యాలకొనల
తెరువలేని, తీరమేలేని దివ్యనీరు!
అంత నే మారిపోతి సంధ్యామనోజ్ఞ
చిత్ర సింధూరరేఖగా; చేయివెయ్యగ
మెయిమెయిగ, పోయిపోయిగా మెలగివాడు
పైడివన్నియతో నీలినదతోడ!”

ఈ పద్యము పోయిపోయిగ నున్నది. కాని
విస్పష్టమయిన భావము చెప్పట కష్టము

“కంట గురిపిన కార్పిచ్చుమంట యెక్క
కాలి నులియై నశించె వాంఛాలవారె ”

ఈ రూపకము లెంత ప్రయోజనరహితములో
జూచుడు అది క్రొత్తదన మనుకొని భ్రమించి
యూరకే యలంకారము వాడును ఆ వ్యామోహము
లేనిచో పరమ మధురమైన కవిత్వము ప్రవహించె
డిది ఈ క్రింది పాదములు జూడుడు

“ఉభయ సంధ్యాండలముల నెదో వెలుంగు
కలుగ కలవరపోవు ఘూకంబునోలె ”

ఘూక ముదయ సంధ్యాకాంతిని జూచి కలవర
పోవచ్చును కాని సాయంసంధ్యాకాంతిని జూచి
కలవరపోదు

ఎంత చూచినను కవి వినిపాముచే కృకీధూ
తులై ప్రకృతిలోని కొన్ని వస్తువులను దీసికొని వారి
సామ్యమును తనకు కల్పించుకొని విలపించుటయే ఈ
రెండు కావ్యములలోని కథాంశము ప్రేయసీ విర
హిత జీవితము వర్ణననుకొని యీ కవి మూర్ఖ ప్రక
యోన్మాదావస్థలు కూడ వర్ణించివాడు

“నా మరణకేయ్య పరమకొన్నాను నేనె
“ఇదియే నా చితిపేర్పితి”

దీనికి ప్రాణములు తరుగుకొనిపోవును కాను
భావించిన క్రొత్తదనము జొన్ననంతవఱకు నీ ఘట్టము
పరమ రఖణీయముగా హృదయస్పందనము చేయును
ఆ కవి భాసలో మనము లీనమైపోతుము. అలంకార
ములు పొదుగుట మొదలు పెట్టివాడో మనలో గరిగిన
యా కొంచెము స్పందినము జారిపోవును ఈ కవి
సహజముగా మధురమైన కవిత్వము ప్రాయగలవాడు.
కాని తాను కొన్ని మార్గములు మనసులో నుంచుకొని
కొంత కవిత్వమును కృత్రికము చేసినాడు. ఇతన్నియు
ప్రసిద్ధమైన సాంప్రదాయమున చేసినది కాకపో
వచ్చును. అర్చముగానైనను ప్రాసవాడుకాదు.
అట్లు ప్రాసినచో నీ కవి కవిత్వము కొలికి పూసవంటి
చేయుండును.

ఇక నీకవి వాడినభాష పరమ కృత్రికము. అసలు
కాలిలక్షణమంతయు భాషలో నుండును. ఆభావములు

సంప్రదాయములు భాషాసమరసములు. వివాది భాష వాచినను ఆ భాషలో సంప్రదాయములు లక్షణములు కన్పించు గట్టిపట్టునుండియు, కవి మొదట చూచుకొనవలసినది భాషాపాటకము భాషా పాటక మనగా శబ్దప్రపంచము దెలిసికొనుటయేకాదు. ఏ శబ్దముచేత జాతిలక్షణము వ్యక్తమగునో ఆ శబ్ద మును బట్టుకొని యాయా భావముల కన్పించుట సరిపుచ్చువలెను ప్రసిద్ధకవులను జదువుట యనగా వాగు వాదిన శబ్దముల కర్థము దెలిసికొనుట మాత్రమే కాదు శబ్దార్థము తెలిసినను వా శబ్దము నుచితమైన చోటు వాడలేదు ఏ భావమును చెప్పట కే శబ్ద మే విధ కర్తవ్యమగు వాడబడినది యని యూహించి చూచినగాని యా మెలకువలు దెలియవు శబ్దమున కర్థము దెలిసికొనుటకంటె శక్తిని దెలిసికొనుటకు సహృదయుడు ప్రయత్నించుకొని కవిత్వమంతయు వా శక్తివీధినే యున్నది శబ్దమును ప్రాణములలో కన్నులు పెట్టుకొని పాదుగవలెను పింగళి నూరన

“పానగ మతైపునరుల్ పోహించినరీల
తిసులోన దొరయు శబ్దములు గూర్చి”

అని యుద్దేశించినాడు ఎంత జాగ్రత్తగా శబ్ద ముల నేరీ గూర్చువలెనో యందు నూచితమైనదో ఇందులోనే యొక చమత్కారమున్నది ముత్యముల పోరములు గ్రుచ్చునపుడు నల్లని బట్టపై ముత్యములు పోసి కూర్చుంటు పోరము రాకు రాకు క్రమక్రమముగ ప్రవాదిక భా, మును గప్పు భాగము పైపునకు స్థలముగా జేలును ముత్యమునకు ముత్య మునకు గలిగిన యా నూత్మభేదమును గ్రహించి కూర్చువలెను ఏ ముత్యము కరువాత నే ముత్య మివాచకోభేదముతో కులదూగునోయన్న గునిశితి నూత్మ పరిశీలవాదక్షుత యే కొందఱో యాంతును ఇట్లు గ్రుచ్చుటకే పోహించుట యనిపేరు పోహ లింపు శబ్దము నీ సందర్భమునందే వాడవలెను రత్న ములు మొదలైన పెద్దపెద్దభూజులపోరము గ్రుచ్చు నపుడు పోహించుకొనుట వాదిన కవి శక్తి చిత్వము తెలియదన్నమాట కృష్ణకాష్ఠివాదిన యే శబ్దము శక్తిమంతమైనదికాదు కొన్నికొన్ని శబ్దములు భావముతో కలియక Vague గా నుండును

“ఇప్పుడు వక్రువా నీ కొర
కదురు చూచు నీవియోగి
యెడల నుంచుజదులు కురియును
మాచేమో, రేపెటకో
పెరిలి చనునో, నిదురమునునో!”

పదములు భావములో గలియక పొడిపొడిగా దీరిపోవుచున్నవి

భాషావరంపరలో మూడువర్ణకులు ముఖ్య ముగా కనిపించుచున్నవి ఆచారములు—సంప్ర దాయములు మొదలైనవానిని దీక్షికోవికచ్చి భాష నుద్దీపింపజేయుట, ఈ మార్గము మహాకవు లందఱలో నున్నది.

“అయమా గృహీతకమనీయ కంకణస్తవ మూర్తి మానివ మహోత్సవః కరః”

అన్నాడు భవభూతి చిత్రపటవర్ణనముతో పీతాచివాసాము జట్టి వచ్చి యిట్లు చెప్పినాడు గాజాలతోనింపిన కరమును పట్టుకొనుట వివాహకోఠ వంతయు వ్యక్తముజేయుచున్నది అంతోయంతో యీ మార్గము తిప్పవనిదే మన ప్రార్థనవిధిమే లేదు మహాకవులలో నిది యొక్కటగా కనిపించును. ఇక రెండవది రసమార్గము ఆ చేయి స్పర్శకగిరివది—పుల కలు వచ్చినవి యిది చెప్పట భవభూతి

“తవస్పర్శస్పర్శ మయసా పరిమూఢేంద్రియగణో వికారశ్చైతన్యం భ్రమయతి సమున్మీలయతిచ”

అన్నాడు పీత స్పర్శకగిరిన కొలదిగా రాముని పరిమూఢములైన యంద్రియగుణములు వికారము పొందుచున్నవట ఇక కాళిదాసులో నీ మార్గములు లెక్కలేనన్ని యున్నవి ఇక మూడవది, ఆమె స్పర్శ కగిరివది—ఆకాశములో నున్నావని చెప్పట. ఇది Lyric మార్గము పాశువునకు ధరితమునకు మధ్య మున్న వికార మిందు తెలియదు ఏ గుణమో—ఏ యలంకారమో—క్రమ్ముకొని యీ రదన సాగును. కృష్ణకాష్ఠి కవిత్వములో నాత్మప్రాయమైన భాగ మీ మూడవ మార్గము. పై రెండు మార్గములు చాల స్వల్పముగ నున్నవి

‘మఘవ మస్తక మకుట మాణిక్యరాజ్ఞి’ యని యూర్యశిని సంబోధించుటలో కొంచెముగా మొదటి మార్గము గోచరించుచున్నది ఆ మార్గములు కనిపించి నంతమేర ఈ కవిత్వము రమణీయముగనే యున్నది కాని ఆ మార్గములేని భాగమే యొక్కట ఆ మూడవ మార్గము ప్రసిద్ధప్రస్తాన వ్యతిరేకమయినది. దాని నీ కవి యవలంబించినాడు ఈ భాష యమపాదమునకు నులభమగునేకాని భాషయొక్క చేతప్రకటించదు.

ఈయన భాష యొక పరిమితిని చుట్టిపెట్టుకొని తిరుగుచుండును అది చాటి కొంచెమైనను జరుగదు. వృద్ధయమునుండి వచ్చు బాధ మలగి భాషను పోషి కొని బయటకు వచ్చినట్లునుపించదు కొన్ని మధురము లైన శబ్దములు భావమును బలవంతముగా లాగుచు న్నిట్లు కనిపించును దీనికి నేటి యుదాహరణ లభన రము లేదు. ఈయన కవిత్వములో జేసిన నుదాహ రింపవచ్చును. ఏ భావమైనను—ఒక్కటే పోత— ఒక్కటే విధముగా. ఆమె నిర్వహణ కవిత్వము

అంతా, సాక్షాత్తులు, ఇట్లు ముఖ్యము లోపించిన
అపరాధములను తీరము చేయును. ఇవిన్నియు మాధు
ర్యమును పోషించుటకు కవి చేయు ప్రయత్నములు

కవిత్వములో సాత్త్వికత కవిత్వ మనియు,
పరాక్రమ కవిత్వ మనియు రెండు భేదము లిట్లవల
సలసినవి ఇవి Subjective Poetry, Objective
Poetry అనువాది! వాదనాదులు ఈ విభేదము
రసాక్రమమైన మన కవిత్వములో లేదు రసమున
కంతకు ప్రభువుపరిగణనములు విభావములు కావున
నీని విషయమై మన పూర్వులు శ్రద్ధవహించిరి సాయక
వాయికాది భేదములు దీనిని దృష్టిలో నుంచితా
నియే వలసినవి. అదిగాక అత్మకాయ కవి
త్వములో నాయకుడు కవి యగుటచేత తగి
నంత విభావభృష్టి యేర్పడక రసము స్ఫురిం
పదు రసము స్ఫురింపవలెనన్న విభావానుభావా
దుల భృష్టియొందింలేకు అందుకే అభినవ సుత్రుడు
లోచనములో రసమును గూర్చి “శబ్దసమర్పణముగా
వృద్ధయే సంపాద సుందర విభావానుభావ సము
దిత ప్రాప్తివిధ రత్యాది వాసనానుభావ గురుమర
స్వసందిదానంద చర్యణ వ్యాపార రసనియ దూహ
రసః” అని చెప్పినాడు ఎక్కడైతే కవి స్వాత్మిక
భావమును వ్యక్తము చేయునో, అక్కడ కవి
రసాదుల ప్రధానములై పోవును అందుచే కవిత్వముల
ప్రాతరములో రసములేదు కేవలము భావము
మాత్రమే యుండును ఈ భయముచేతనే మేఘ
సందేశములో గూడ కాలిదాసునకు విభావమును
గూర్చికొనక తప్పినదికాదు కృష్ణకాష్ఠి కవిత్వ
మంతయు సాత్త్వికమైనది అందుచే రస
ముండదు ఏ భావముచేత పెట్టి మొదలైన కవుల
క్రాంతిరచన సాగించితో ఆ ప్రయత్నములో పరా
కాష్ఠ పొందిన రసమార్గము మన మిప్పుది కృష్ణ
కాష్ఠి దీనిని గ్రహించలేదు కాదు క్రాంతిమార్గ
మునుకొని కొంతవఱకు సాధించినది ఏ సంచారిభావ
మునో ధ్వనింపజేయుట మాత్రమే అది రసమార్గ
ములో వింతర్పించును, అందుచే మనదేశమున కిది
క్రాంతగా లేదు

ఈ కవిత్వములో స్ఫురణ లెక్కువగా లేవు
సంఘటన సాక్రయించిన మెత్తదనము తిప్ప చమ
త్కారమేమియు స్ఫురింపదు ఇది సుగంధాన
మైన కవిత్వము మాత్రమే యని ముందే చెప్పితిని
గదా, ఇందు రసమే లేదు కాని, అక్కడక్కడ
కవిభావోద్వేగము మాత్రము కొంతవఱకు స్ఫురించు
చున్నది.

“ఉర్వశి ఉర్వశి!! నాతో
ఈనా పరాంబులముల
మీరే తెలుగని కనుమోయుము.”

ఈ మాటలన్నీ కవిలోని భావోద్వేగమును స్ఫురింప
జేయును అదలు ఉర్వశి ఉర్వశియను పిలుపులోనే
కవి తనతనా స్ఫురించును. అలంకారములు వదిలి
పెట్టి భావములోని మాచినచో కవిభావ సువ్యక్త
ముగా కనిపించును ఈ కవిలో నచ్చమైన కవిత్వము
గావలెనన్న అలంకారము లన్నియు లేవకుకొని
మాడవలెను అప్పు డీయన యెంత భావభరిత
యూహించగలము ఆ దృష్టితోనే కవిత్వమున
మనక్రమించిన ఈయన కవిత్వము స్పష్టిలో వట్టకం
డెడిది ఎందుకో యీ కవి యితరమైనవానికీ
వ్యామోహము పొందినాడు

ఈ యూహలు పరిశీలించుడు “సడిలేని సడి
రయి పడిపోయినట్టి నీ కడియాల రవకులే చిరుగానా
మోతలే వ్రేలెత్తి చూపు జీవితపథములు నాకు”
ఇట్లు ఉపాదాన సహజముగా సాగిపోనిచ్చినచో
ప్రాణము పోయినా నుండును ఈ కవిత్వములోని
ఉర్వశిని స్వర్గములోని యూర్వశినిగానే కల్పనలతో
చమత్కరించిన రమ్యముగా నుండెడిది ఈ కవి
అట్లుగాక కొన్నిచోట్ల ఉర్వశిని మానవ సామాన్యగా
వర్ణించును అందుచే నా భాగమంతయు వృద్ధయము
నంతగా స్పృశించదు స్వర్గములోని యూర్వశిని
భావించినపుడు మాత్రమే వృద్ధయస్పృందనము
జరుగును అది సంప్రదాయము తెలిసిన రచన

“మఘవ మధక ముట మణిక్యరాజి! నీ
వెలుగు చూ పొకరయి వికసించి వాసించి
మిలమిలా తిలకినా మెఱసినది మరిసినది
పాతాళ భువనాంత పరిసర తమస్సులకు”

ఈ యూహ రమ్యముగాదని సాహసించువా
రెవరుందురు.

“ఒరగా నోరగా నొరుగు నింద్రుని శిరము
విడిపోయి దిగిపోయి పడినావు నామోల”

ఇంద్రుని శిరము ఒరగా వంగినపు డీమే వారి
పడినదట

“నైకుంత మృదుకంఠ వై జయంతీమాల
తెగ నేము దిగబారు జగములన్నీ చాటి!
సురభి సాదామవిగ తరళ మధుధారగా
ఈశ్వరాలోకమే యిటు వడలెనో నేడు!”

ఇటువంటి కవిత్వమే ఈ కవి యెందుకు
ప్రాయోగో అర్థముగాదు ఇందులోగల కల్పనలు
పరమమధురమైనవి ఆ మాధుర్యమును సంప్ర
దాయము సాక్రయించి భాసించినది. ఈ కవి మంచి
యూహకాలి ఏ చిన్ని విషయమునైన సూహించి
మధురముగా గర్పించును.

“మనమిట్లు లేదున్న కొనలపై పోత రా
తెలివంత చింతనపు యానపాటు,

కొలి ప్రాధుపాదువులేమీ తెడిచాడె
 నెలుకొ నుండు కన్నెరుపాట,
 పాత్రరా యుయ్యల పక్షల యంచుల
 నాలుకొ గాలి నీలంపాట.
 విరజాత కన్నెనిధుర కన్నె తెచ్చు
 కాల్యరా తెచ్చెని కలలపాట,
 కలిసి నీ గొంతు త్రోవల నెలలకట్టి
 అలల మహ్మంగి నా హృదయంచలముల
 నాటి చాచన నీటలువారి యెందు
 ఈ బ్రదుకునిండ నిండిపోయినది చెరియి!"

ఇట్లుపాంచుట ముఖమైన పనిగాదు,
 మనస్సు ఎంత ఆర్ద్రమైనదైన నట్లుపాంచ గలుగుదు!
 ఎంత శబ్దశ్రీకైనను సాగసునంతయు సంతృప్తిగా
 తెచ్చు పాదుర్థ్యమండదు ఎప్పుడు గొంత సాగసు
 మనస్సుచే నాహృదించవలసినదే. ఈ పద్య మట్లా
 హృదించవలసినది

అందరి మన్నుటే యీ కవి! శబ్దదోషము
 లన్నవి వానిని పురస్కరించుకొని కవిని అభిమర్శ
 డనుట కొందరు విమర్శకుల కాచారము. దోషము
 లలో ప్రతిభాదోషమే పెద్దది మిగిలిన వన్నియు
 పరిగణింపదగినవి కావు అట్లుగాలిలో దీపముపెట్టి
 వ్రాయువారిని ప్రతివారిని క్షమించుమని నా యభి
 ప్రాయము గాదు విమర్శకుడు ప్రతిభాదోషము
 లయిటపెట్టిన నాలుగు మిగిలిన వివరైనను రూపింప
 గలుగుదురు అయినను విమర్శనా సౌష్ఠవము కొలుకు
 కొన్ని శబ్దదోషము లుల్లేభింతును

"అంతలో నా హృదయమందు సంచయకొని"

"సంచయ" శబ్దమునకు సంధ్యారాగ మను
 వర్తము రాదు "సంచ" యనవలెను 'సంచె' యను
 రూపమున్నచో గాని 'సంచయ' యను రూప మగుట
 కాస్కారము లేదు

"కారుదూపు చొలుగ నీలి
 కొలి కుములు ఈ చీకటితో"

"కారు" శబ్దమున కన్ని యను వర్త మెట్లు
 పొసగును?

"హృదప్రసాదంబలముల——" కాదు హృద
 వర్తాంతలము లనవలెను.

"సాహస అపభ్రంశము గనెనా"
 అపభ్రంశ్య మనవలెను.

"కంఠరవము సాగుచున్నా" ఇందు భర్తము
 నకు పదార్థమునకు సామ్యము.

"తారలే కనువిచ్చి తమమలే క్రుతి విచ్చి"

కను విచ్చుట వలే క్రుతి విచ్చుట యేమిటి?
 ఇది యత్యర్థము.

"నీ హృదంతికములో——" హృదంతికమున
 అనుట సంప్రదాయము.

"విరుపదావాభాతరత్నాకరము" అభాత
 మనగా త్రవ్వబడని దని యర్థము ఇక్కడ అభాత
 రత్నాకరములు తెందును సముద్ర వర్షాయనాచక
 మలే అభాతమనగా కవి యానాలో లోతైన
 దనియేమో అయినచో 'నగాధ' యని యుండ
 వలయును.

"ఈ యక్షు ఝరులతో, ఇరులతో, కొదలతో,
 సాధలతో, ఈ హాసముడుల వాసనలతో,
 విసముతో, సిగ్గుతో, కొనరు తేనియలతో,——"

దీని భావమేమి తిరుమలే! పదములు మాత్ర
 మన్నవి వాని కర్తములు గూర్చుకొను సామర్థ్యము
 లేదు సత్వేనకు సువాసనాది భర్తములన్నవా?

అంగభాషలోని నుడికార మీ కవిలోనెంతేని
 ఉన్నది మన కర్తముకొని భాగముంకయు నా
 పలుకుబడిచే నాచ్చాదితమైనదే ఇక ఛందస్సులో
 గూడ చెప్పికొనినంత చమత్కారము గనుపిం
 చదు ఈయన కవితా పద్ధతి! గీతపద్యమే రగదు
 గీత పద్యమెంతవరకు హృదయములోని కాధమ
 పోక్కివట్లు పైకి వ్యక్తము చేయుటకే పనికివచ్చును
 మధుం మధురములైన కల్పనా చిత్రముల నిది తినిలో
 నొదిగించు కొన లేదు భావమునకు భావకు నెట్లు
 సంబంధములేదో యట్లే ఛందస్సునకు భావమునకు
 బొత్తు కుదురుట లేదు ఈ యిది శబ్దములన్నియు
 వృత్తములో నున్నచో గొంతవరకు సర్దుకొనిపోయి
 యుండెడిది వృత్తములు, శయములు——నీనిలో
 నీయన శబ్దము పెరిగినట్లుగా గీతపద్యములో పెరి
 యెదు 'ప్రవాసము'లో నొక చోట మాత్రము
 ఛందస్సు చమత్కారముగా కుదిరినది లోక పాద
 వ్యవస్థ మనః ప్రకృతిని సందస్సుగా విరిచికాదు
 లోకములో విచారము వచ్చినపుడు తలచి
 కొని తలచికొని దుఃఖించి, చిట్టచివరకు
 దుఃఖ ముక్కుటము కాగా దిగ్గుత్తికపడుట సహజము.
 ఆ పద్ధతిగా నీయన చేసినాడు.

"ప్రేయసి ప్రేయసి ఓ యమావాస్య రే
 మక్కినీ! గగన నీనుంతినీ! నా నభి!
 నీ దీర్ఘ ధమ్మిల్లు నీలవల్లిచ్చాయ
 పొడిచికొని విడుర చెరిచిడిచి పూవులు నేడు
 ములుగు హృదయాల నాకొలుకు తళతళ పాడు;
 .. ...
 ... ..

వాసభో వాసభో! తేనెవగా లేదు
ఓ నితాంత నియోగిని ఓ విశిష్ట
నీ కళోరప్రణయకారిని! కుమింపు!
చాలు, వాసభో! తీరేను కావ, మియ
పూర్వవారక యాతవాఖ్యతాపము!"

పైసంతయు గేయముగ చెప్పి చెప్పి హాకాత్తుగా గీతక
నందు కొన్నాడు దీనివలన పైవి నూచించిన స్థితి
వ్యక్తమగును ఇది యొక చమత్కారమని యెప్ప
కొని తీరవలసినది.

క్రొత్తదనము కవిప్రతిభనుబట్టి యేర్పడును
ఆ యితర భాషలలోని నిష్ఠాంతములు తీసికొనివచ్చి
మనదాని! జరిగివలసినమాత్రమున రాదు. అది
క్రొత్తదనమును భ్రమ మాత్రము మొదట గలుగును.
కాని అది యెక్కువకాలము నిలువదు ప్రతిభా
సంతోషము వలన కవి వాణి! పరక మేర్పడునని భవ్యవ్యా
లోక కారుడు చెప్పియున్నాడు

లోకములో క్రొత్తమార్గము వెలువడినచో దాని
సొరవడిగా చెట్టుకొను కవులుందురు ప్రతి కవికి
అనుకరణ సహజము వా రనుకరించిన
కవులు సర్వశిల్ప విద్యాగ్రణులు లైసచో
నందులో కొంతవరకైన వీరు నెక్కి కవులగుదురు.
నన్నయ తిక్కనలదారులలో నవచి, వారి సొర
వడిగా చెట్టుకొని పేరుపొందిన కవుల వేరు
అన్నాడు. కొందఱు వారి వారి ప్రతిభాసంతోషముల
వలన వారి ననుకరించి నవకమును సంపాదించు
కొన్నాడు శ్రీహనుకు, పోమన, పెద్దన-వీరందఱు
నిట్టి వారే. అనుకరణ ఎప్పుడును తప్పదు ఎవరినో.
యొకరి సొరవడి చెట్టుకొనినది రచనయే పొగడు
సహజ కవుల విషయము చెప్పలేముగాని యెక్కువ
మంది కవుల తలయలను జదివి భావోద్వేగము నందియే
వ్రాసిరి ఆయితే ఆ యనుకార్యమైన కావ్యము
లోలోతరమైనది యుండవలెను.

కృష్ణకావ్య కావ్యమును పలువురు తనుకరించి
వారు వారందఱు కృష్ణకావ్యలోని మంచిగుణ
ములు పట్టుబడకపోయినను మిగిలినది పట్టుబడినది. ఆ
వాతావరణము రెండుమూడు దశాబ్దాలు తెలుగుదేశ
మును ముంచివైచినది. ఏ కావ్యమున వాచినను
కోదన భవనించిపోయినది అవనియు సంతకృతము
తిరుగకపూర్వమే నశించినది. కొంతవరకైన నిలువ
ద్రోక్కికొనిగరిగినది కృష్ణకావ్య రచనయే.
మాఖ్యరంగులును, కొన్ని కల్పనలు—ఈ కావ్య
మును విల్పివని.

తీర్థకావ్యము చివర కవి కవులగురించి
వ్రాసివాడు. అది తరచు రచనయేయగు నున్నది.

"అవధరింతువు ప్రతి దివసాంక్షముండు
నిత్యనూతన కాండవ నృత్యకళి
ఓయి నటరాజ! తిలకింప నూపలేక
భువనములు దుర్భరానందమున నడంగ."

ఈ పద్యములో నవ్వయ క్షిప్తతయే లేదు. భావము
చరచర సాగిపోయినది. ఈ శ్రేణిలో వ్రాసినవి
మరికొన్ని గలవు కవి భక్తిభావనలో తవ్వయత్య
మును పొంది వ్రాసివాడేమో యనిపించును. ఇంకొక
విషయముతో నీ వ్యాసమును ముగింతును ఆధునిక
కవిత్వమునుచూర్చి క్రొత్త క్రొత్త విమర్శనలు బయలు
దేరినవి ఆ విమర్శలకు తలయు తోకయు మండదు.
పూర్వకవులందఱు కదవచాది వర్తనలు చేసిరి ఆ
వర్తన లనన్యాయము లగుటచే నవీనులు దానిని విరమించి
క్రొత్తమార్గము ద్రోక్కిరట. అందుచే ఆధునిక కవిత్వ
ములో వాయికాలోపణ యుదాత్తమైనదట ఇది
వారి వాదము ఈ వాదమున కర్థము లేదు

పూర్వకావ్యములలో వర్తనలకు మూల మేమి?
ఇది ప్రధానముగా చర్చింపవలసిన విషయము పూర్వ
కవులలో వర్తన కవిసమయము కాకపోయినను కవి
సమయమువంటిది కేవలము వాయికా వాయకుల
మాటలు గట్టుటకు మాత్రమే పూర్వకవులు వర్తనలు
పెట్టలేదు ఆ ముఖము గుండ్రముగా నున్నది కిరీ
రము మెత్తగా నున్నది—అన్నచో మూర్తి గట్టి
నట్లుగా ముఖము పద్మమువలె నున్నది కిరీరము
తీగవలె నున్నది యనుటతో మూర్తిగట్టుడు ఈ
యంపమానము లన్నియు నామెలో నొక విశిష్ట లక్ష
ణమును వ్యంగ్యము చేయును కామకావ్యములో
చెప్పబడిన పద్మనీళాలిలక్షణ మిందు వ్యంగ్యమును
కావ్యములో నాయకుడు ధీరోదాత్తుడుగా నుండ
వలెను. అందుచే అవికల్పవాదులు నాయకునికి
చెప్పవలెను అట్లే నాయకుడు పద్మనీ
ళాలిత్వ లక్షణ మారోపించవలయును. ఈ
కావ్యనిష్ఠాంతముల నుపస్కరించుకొని వర్తనలు
పుట్టినవి ముఖము తామరపూవువలె నున్నదని
కవి వర్ణించినచో కామకావ్యముగా ప్రోత్సహింప
పద్మనీళాలి శ్రీ లక్షణము కవిచే చెప్పబడుచున్న
దన్నమాట ప్రసిద్ధములైన కావ్యప్రబంధములలోని
శ్రీ వర్తనలన్నియు నీ ప్రయోజనముకొరతే పుట్టి
నవి. అప్రసిద్ధులు నచ్చిగా అప్రసక్తముగా, కామ
ప్రేరితముగా వర్ణించిన వర్ణించవచ్చును. వారప్రసి
ద్ధులు గణక శీ అట్లు చేసిరి. అంతే కాని,
పూర్వకావ్యములలోని శ్రీవర్తన మూర్తిగట్టుటయే
ప్రధానముగా వ్రాయబడినది కాదు. కాళిదాసు
మేళుసందేశములో—

“తస్మిన్మాత్రం శుభిరీదకా పశ్యంతి బాధాకోటి
మధ్యేక్షాన్తా నరక హరిణీ ప్రేక్షానానిమ్నాభిః,
శ్రోణీభారా దలనగమనా ప్రోకనమాస్తవాభ్యాం
యాత్రతస్యా ద్యుతరివిచయేష్యన్తిరాద్యోగధామః”

అని చెప్పినాడు ఈ శ్లోకములో మూర్తి
యేర్పడిన సేర్పడినదప్పుడు కాని, అంతకంటే
ప్రధానముగా పద్మినీజాతి లక్షణము ఆస్త్రియందు
భవించుచున్నది మన కాత్యాయనియొక్క కాస్త్ర
దృష్ట్యా ఏర్పడినది ఈ మార్గము సుప్రసాదనా
మన్నచో కాళిదాసాగురే క్షన గూఢనిక కవులతో
సరిపోలక పోయినవలెను క్షీరోదాతైది బలములు
నాయకునియందు, పద్మినీజాతి లక్షణము నాయక
యందు భవించకపోయినచో శృంగార రస
ముగా మదాలతి యుండును తగ్గన లిందునామకు
పుట్టివని కృష్ణకాస్త్రమొదలైన యాచరిక
కవులు శ్రోత్రియ ముఖభావ చిహ్నన
ప్రజకు స్ఫురింపజేయుట కట్లు మార్చిరి గాని,
పూర్వవర్తనలలో కళాచిత్ర ముండుటకున గాను
పూర్వకపుల తగ్గనలు బాహిరములైన యతవత తగ్గ
నములు గాన, యువకులైన పాపకులను గుర్చిగొట్ట నని
కొంద రంగుర కిరిక కావ్యానంద మరొకకమని
తెలియగ విగతి తేద్యాంతరియైన గానందము
గదార మునని యాలంకారికులు నడిచిరి కాత్యాయ
నకువుచున్నంతిపేళ పాపకునిః లోకకౌశలయే
యుండు అతడు నద్యః పరనిర్వృతిని బొందును
ఈ తగ్గనలు పాపకుని చచ్చగొట్టనను వారందఱి నీ

నిదాంతములు తెలియజేసి అది వారి దురదృష్ట మును
కొనటకంటే ప్రస్తుతమునకు మన దురదృష్ట మును
కొనట మేలు మన సాహిత్యరిమర్శయంతయు
వలంకార కాస్త్రములో నున్నది బాదు వివి నన్ని
టిని వివరించియు చెప్పిపోయినాడు కాత్యాయని
జనసుమరించి మమ్ములు డెట్లు చెప్పినాడో
మాగుడు

“కాత్యాయనివే అర్థ కృతే త్యగహార విదే
శనతరక్షితయే నద్యః పర నిర్వృతియే

కాంతా నమ్మియూ తియూపదేశి యుజే

తార్యకపు లందఱ నరకును పాధించుటకు ప్రయ
త్నించినవారే పలువురు సంప్రదాయములు విశు
తక దానిపై తమ ప్రతిభాబలముచే నరత్వమును
ప్రతిపాదించుచురి ఆ ప్రతిభాచాలనివారి
గ్రంథక లన్నియు క్షీణించియు పోయినది సంప్ర
దాయమున కీర్తియొనరి ప్రతిభానంత్యముచే నిలువ
ద్రోక్కికొనగలిగిన కాత్యాయనే ప్రసిద్ధములైనది
కాత్యాయనో నతపాంతుల అనగా నట్టిది ఎవరి భాష
మారములు మన భాషలో ప్రవేశ పెట్టుటతో శ్రోత్రియ
మేమియు కల్పించు అదిమీగు మిక్కిలి కృతకముగా
గరించును కృష్ణకాస్త్ర కృష్ణపక్షములోని కొన్ని
గీతకలు, పుట్టి మొదలైన కొన్ని గీతిగ్రంథములు
చదివి తిన్నవత్సవించివారిలో నే నొకపను
కొనన మధురమైనవని మంచి యాచారాలి అంత
కంటే కాత్యాయను కీర్తిండుట ఈయనకవిత్వమును
శంకించుట యని వా యభిప్రాయము

శుభగ్రహం

శ్రీ సింగరాజు లింగమూర్తి

శ్రీ తాపతి ఇంట్లో అడుగుపెట్టిన వ్యవధానంలేదు. వంటింటిలోంచి బయటకు, బయటకు భార్య ప్రత్యక్షమైంది. ఒకసారి ఆ మధ్య ముహూర్తంలో చూసి, మూతిముడుచుకొని తిరిగి వంటింటిలో వెళ్లింది. ఒక్కటే అలాగే నిలబడిపోయాడు. సీత పతి తిరువాది నెమ్మదిగా గదిలోకి వెళ్లి కోటువిప్పి ఒంటి తిరిగించాడు. వంటింటిలోంచి భార్య చెంబులు, గిన్నెలు ఎత్తివేయడం, ఏదో వినుకోవడం వివచించింది. మళ్ళీ మంచంమీద కూలబడ్డాడు, వంటింటికి గదికి మధ్యవున్న గోడవంక చూస్తూ.

‘సుందరి! కోపం ఎందుకు వచ్చింది? తను పల్లెత్తుమాట కూడా అనలేదు. ప్రాద్దుట తను ఆసీనుకు వల్లెయింకు కూడా నవ్వుతూనే మెసిలింది. ఇంతలో ఏం పుట్టి ముణిగిపోయిందని ఈ ధుమధుమలు! ఒకవేళ పిల్లలు ఏమైనా విసిగించారేమో!’ అనుకున్నాడు సీతాపతి. కాని ఆ ఒకాధానం అతణ్ణి అంతగా తృప్తిపరచలేదు. కారణం ఏమైవుంటుందా అని పరిపరివిధాల ఆలోచించి పొగాకు కారణం పోధపడకపోగా పైగా అదొక చెడగా మారింది అతని!

‘ఎంత సంపాదించినా గోచిపాతకు తుక్కివడికే పిల్లల ముడ్తామద్దట్లు తీర్చడానికే నోచుకోలేదు. నా బ్రతుకు అంటూ వంటింటిలోంచి వినవస్తున్న సుందరమృదు సునుగు అతని హృదయాన్ని గాయపరిచింది.

‘విజయ! ఎంత సంపాదించినా గోచిపాతకరాలను అనుకున్నాడు సీతాపతి. అప్రయత్నంగా అతని దృష్టి ఒంటికి తిరిగించిన కోటుమీద పడింది. కోటు ముచ్చెరులకుతడిన యాకలు, చేతుల చివరి

కుండి క్రేలాడుకున్న చారపుపోగులూ, పోసి పోకున్న గుండీంఘావాలూ మందరమృదు అన్న మాటలను వ్యక్తీకరిస్తున్నాయి. రంగు మాసిపోయి నిలతెల పోతూ కథిలావ్యలోవున్న ఈ కోటు తన గౌరవాన్ని కొంత కాపాడుకున్న దనుకున్నాడు సీతాపతి. చిరిగిన చొక్కాలపై అ కోటును ఎంతో ఘరానాగా వేసుకుంటున్నాడు క్రమంగా సీతాపతిదృష్టి కోటుమీదినుంచి క్రిందపడివున్న చెప్పుల మీదకు పోయింది. గదిలోకివచ్చి చెప్పులు విడతడంలో ఒకటి పోర్లగిలపడింది. ఒక తెగినవారు లొంగిమాస్తున్నది అక్కడక్కడా మిగిలివున్న అట్ల మక్కలకు మట్టి, కేడ అకుక్కుపోయి వున్నాయి. ‘ఇన్నాళ్ళనుంచి నీ కాళ్ళకింద పలిగిపోయాం. మాలో కత్తి పళించింది ఇన్నానైనా మాకు ముక్తిలేదా’ అంటున్నట్టుగా వుంది ఈంగరాలు తెగిన చెంబు చెప్పు.

‘రూపాయి పాతలాకుకాని మరమ్మతు చేయవన్నాడు చెప్పులవాడు ఎక్కడినుంచిలేనా? అనుకుంటూ సీతాపతి మంచంమీద వదుం నాల్పు పోయాడు నవారు పుటుక్కువ తెగింది. ఇంట్లోని ప్రతివస్తువు, ప్రతివ్యక్తి తన అసమర్థతను దుయ్యబట్టుకుంటున్నట్టుగా భావపడ్డాడు సీతాపతి. ‘విజయ! ఇది తాతలకాలంనాటి నవారు. ఇంకెన్నాళ్ళని బలంగా వుంటుంది’ అనుకున్నాడు వంటింటిలో సుందరిచేస్తున్న అర్ఘ్యం కొంత తగ్గింది. ‘అవును. తగ్గలేం చేస్తుంది కల్పించుకో నేనాళ్ళు లేకపోతే’ అనుకున్నాడతడు ఈ సత్యం, మందరమృదు కాపురాని! వచ్చిన మరుసంతర్పరంలోనే గ్రహించాడు సీతాపతి లేకపోతే సీతాపతి కల్పించుకుంటే ఈపాటి! ఎంత రథసమయోదా?

‘ఇన్యాక కాఫీప్రాప్తి లేదనా’ అనుకుంటూ

సీతాపతి మందంబిదమంది లేచాడు ఇంతలో, 'రేపు భీష్మకట్టారి వాన్నా లేకపోతే పేరు కొట్టేస్తారు' అంటూ ప్రసాదు గదిలోకి వచ్చాడు. ఏమి వారో తోచక సీతాపతి కొంచెంసేపు బుర్ర తడుముకున్నాడు. తిండి వినిపించుకోలేదేమోనని ప్రసాదు మళ్ళీ ఒకసారి పుష్కరగ చేశాడు 'ఎర మాడ్డాం లేవోయ్' విసుగ్గా అన్నాడు సీతాపతి. ప్రసాదు గదిలోంచి వెళ్ళిపోయాడు ఇంట్లో నిలవడం సీతాపతికి ఎంతో కష్టమైపోయింది గుండరి కాఫీ త్వరగా తేచ్చిస్తుండేమో తాగి బైటపడదా మనుకున్నాడు ఇంతలో చటుక్కున జ్ఞాపకం వచ్చింది రాత్రి తానే చెప్పాడు, ఖచ్చలు ఎక్కువ అవుతున్నాయనే ఉద్దేశంతో 'సాయంత్రంపూట కాఫీలు మానెయ్యి'మని ఇనా వేచివుండడం అనవసరమని సీతాపతి ఆ శిథిలావస్థలో వున్న చెప్పలనే తొడుక్కొని ఇంట్లోంచి బైటపడ్డాడు

బహుశానెంటు నడుస్తున్నాడే కానీ సీతాపతి మనస్సుంతా భీతిత్వంగానే వుండి ఎడతెరిపిలేకుండా వివేచనో ఆలోచనలు వస్తున్నాయి, పోతున్నాయి. 'ఎన్నాళ్ళని ఈ బాధామయశీవితం గడపడం?' అని ఎన్నోసార్లు ప్రశ్నించుకున్నాడు వానికి ఓ స్థాయి అంటూ ఏమీ చిక్కకపోవడంవల్ల ఆలోచనలు ఏ ఏ విషయాలమీద దొర్లి వా తిరిగి అదే ప్రశ్న ఎదురౌతున్నది 'నమస్కారమండీ' అన్న గొంతు విని పక్కకు తిరిగిచూశాడు ఆవ్యక్తి అప్పుడే సీతాపతిని చాటిపోయాడు తన పరాకుకు ఆశ్చర్యపోయాడు సీతాపతి ఎదురుగుండా వున్న దుకాణం గోడమీద 'అధికావారోత్పత్తి చేయండి' అనే వాల్ పోస్టర్ మీద అతని దృష్టి పడింది ఒకసారి నవ్వుకున్నాడు 'వేల ఖర్చులో వాల్ పోస్టర్లు అద్దు చేయించి పట్టణాలలో గోడలకు అంటించినంత మాత్రాన అధికావారోత్పత్తి ఇట్టే అయిపోతుంటుంది కాబోలు' అనుకున్నాడు నాలుగురోడ్ల మీదలి వచ్చింది 'ఎటు పోదామా' అని ఆలోచించాడు 'అలా గార్డెనుకు వెడితే రేడియో అయినా వివరమృగా' అనుకుంటూ గార్డెను వైపుకు వడకపోగించాడు దారిలో ప్రభుత్వ కచ్చేరీ ఒకటి కనిపించింది ఆ అవరణలో నడుపాగ్గా దూర దూరంగా నాటబడిన మొక్కలమీద సీతాపతి దృష్టి

పడింది. ఆ మొక్కలకు ఏ జంతువుకల్లా హాని కలుగకుండా మాత్రం వకులు కట్టివున్నాయి. మొక్కలు ఎండిపోయి ఆకారమాత్రంగా నిలిచి వున్నాయి. 'ఇవేగా మిన్న జరిగిన వనమహోత్సవ సందర్భంలో నాటిన మొక్కలు ఈ ఉత్సవం పేరుతో వేల కొలది డబ్బు ఖర్చు పెట్టారు ఇలా ఎన్ని మొక్కలు ఎండిపోతున్నాయో పోషణలేక దీని కెవరు బాధ్యులు? ఇలాంటి పరిస్థితిలో ఉద్యమం ఆశయాలు ఏవిధంగా ఫలిస్తాయో? అనుకుంటూ నడుస్తున్నాడు సీతాపతి ఈలోగా గార్డెనులో ప్రవేశించి ఒకయాల పచ్చికచైలుమీద కూర్చున్నాడు రేడియోలో అధికావారోత్పత్తిని గూర్చి ప్రసంగం పాగుతున్నది 'అధికావారోత్పత్తి అని మొత్తుకుంటారే కానీ, అత్రుకున్న ఉత్పత్తిని సక్రమంగా వినియోగం అయ్యేట్టు చూడరేం ఎవ్వరూ?' అని ప్రశ్నించుకున్నాడు సీతాపతి.

క్రమంగా గార్డెనులో దీపాలు వెలిగాయి మరికొంతసేపు రేడియో వింటూ అలాగే కూర్చున్నాడు సీతాపతి ఆకలి వేస్తున్నట్టు అనిపించింది 'మానవులకు ఆకలివస్థలు లేకుండా చేయలేకపోయాడేం మనిషిని సృష్టించగలిగిన బ్రహ్మ' అనుకుంటూ సీతాపతి లేచి నెమ్మదిగా ఇంటిముహం పట్టాడు

రాత్రి భోజనాలయందరమీదా సీతాపతి మానంగానే కూర్చున్నాడు. సుందరమృతమాత్రం ఏదో సలుగుకూనేవుంది భర్తమీద నూటిపోటి మాటలు విసురుకూనేవుంది. సీతాపతికి పాలమీరింది మంచినీళ్లు తాగి, 'అబ్బ ఇండులో ఇంత కారం తగిలేకావేం . కాస్త నెయ్యి చెయ్యి' అన్నాడు

'నెయ్యి చెయ్యడానికి అక్కడ వుండేదిటి? మీరు తెచ్చిన అర్థశీరునెయ్యి అప్పుడే అయిపోయింది అడుగున కాస్తవంటే మీరూ అల్పాయితే రాల్చాను.' అంది సుందరమ్మ.

'మిత్రు ఎన్నాళ్లు వస్తుంది అర్థశీరు నెయ్యి అక్కడికి సుందరి విక్రచ్చి మనిషి కాబట్టి పది రోజులు వాడింది' అనుకుంటూ సీతాపతి మారు మాటాడకుండా భోజనం చేస్తున్నాడు.

‘సాయంత్రం నీవు వెళ్ళాక దాక్టరుగారు మనిషిని పంపారువా? విల్లుకోసం’ అన్నాడు. పక్కనే కూర్చుని భోజనం చేస్తున్న ప్రసాదు.

‘ఊ! అన్నాడు నీతాపతి మంచివీళ్ళగారు క్రిందపెడుకూ.’

‘సాయంత్రం పవీదాని! మళ్ళీ ఒక్క పెద్ద పదింది రేపు దాక్టరు దగ్గరి! తీసుకు వెళ్ళండి.’

‘ఏటి! మాటి! దాక్టరుదగ్గరి! పెడితే ఇహ చెప్పక్కరలా సంపారంసంగతి ఇప్పటికే ఆయనకు బోలెడంత విల్లుచెల్లించాలి.’

‘అయినా ఇవ్వారీంది ఇవ్వకుండా మళ్ళీ ముందుకెడితే ఎంతాగుంటుందమ్మా!’ అన్నాడు ప్రసాదు.

‘తండ్రిగారుమలు పిసవారితనంలో అక్కడ కూడపెట్టిందేం కనబడదు’ సాధించుగా అంది సుందరమ్మ ఇహ తాను మానంబహిస్తేనే తప్పలేక పోలే వాడన పెరుగుతుందనే ఉద్దేశంతో నీతాపతి త్వరత్వరగా భోజనంముగించి గదిలోకి వెళ్ళాడు.

మందంమీదనుంచి పక్కబట్టలుతీసి, తెగిన నవారును ముడిపెట్టడానికి పట్టీలు విగించసాగాడు కొంతసేపు క్రమపడి ఆ తెగినచోట ముడిపెట్టి పక్క పరుచుకొని నకుంబాల్చాడు ఇంతలో సుందరమ్మ మరచెంబుతోవచ్చి చెంబు మందంక్రిందపెట్టి నీతాపతి కాళ్ళపైపు కూర్చుంది నీతాపతి ఆమె ముహూర్తంలో ఒకసారిమాగాడు కోసం చాలామటుకు చల్లారివట్టే గ్రహించాడు.

‘ఏమండీ పండ్లకి అమ్మాయిని అల్లుణ్ణి తీసుకురావన్నాయటగా’ అంటూ సుందరమ్మ మాటిగా ప్రశ్నించింది అప్పటికి అర్థమైంది నీతాపతి భార్యచేసిన ఆర్పాటాని! కారణం.

‘మాట్లాడలేనుండీ రాత్రి మన పక్కంటి విశ్వనాథంగారితో అన్నాయటగా’ అని సుందరమ్మ తిరిగి ప్రశ్నించింది.

‘ఏం ముంచుకుపోయినట్టు ఆయన భార్య అప్పుడేవచ్చి చెప్పింది నీతో?’

‘కాగానేవుంది భయన. మీరుఅవడం కాగానే

వుందికానీ ఆమెవచ్చి చెప్పడం కష్టమైందా మీరు! నైగా ఆయన్నుకూడా తీసుకు రావద్దన్నాయటగా?’

‘లేనిపోయింది నైగా ఇదొకటా. ఆయనే అన్నాడు, ఈ ఏడు తీసుకురావని.’

‘వాళ్ళ గొడవ మనకెందుకుగానీ మీ సంగతి చెప్పండి. అమ్మాయి కాపురాని! పెళ్ళింది ఈ ఏడేగా తొలిపండుగయ్యా తీసుకురాకపోలే ఏం బాగుంటుందండీ? అడపిల్లయ్యా ఉమారు మనదూ? విశ్వనాథంగారంటే ఏటేటా కూడుర్చి, అల్లుణ్ణి తెస్తున్నారటాల్టి ఈ సంవత్సరం మానుకున్నా పరవాలేదు వారితోపాటు మీరూ లేకంటే ఎట్లా? ఇనుగుపొరుగువారంతా అడుగుకున్నారు. ఇంకా అమ్మాయిని తీసుకురాలేదేమని పట్టుమని పదిరోజులులేదు పండుగ’ అంటూ సుందరమ్మ ఎడతెరిపిలేకుండా మాట్లాడింది.

‘నీవు చెప్పింది నిజమే. కాని కాస్త ఆలోచించు—వాళ్ళకు తీసుకు రావాలంటే మాటలా? ఇద్దరికీ బట్టాపాతా పెట్టాలామరి బోలెడంత ఖర్చు ఎక్కడి నుంచిలేనూ?’

‘మన ఇబ్బందులు ఎప్పుడూ వుండేవే.. ఒకనాటితో పోయేదిగనుకనా?’ ఏదో విధంగా చేయాలిమరి తప్పకుండా?’

‘తప్పకుండాఅంటే ఎట్లా, చేత కా నప్పుకు తప్పించుకోవాలి—దాని పెళ్లి! చేసిన అప్పులో వాలుగబాగమైనా తీర నేలేదు అదీగాక ఇంకా బోలెడన్ని అప్పులు ఏడ్చాయి. రేపు నీకాకట్టక పోలే అచ్చాయిపెరు కొట్టేస్తాయట. నైగా విల్లుకోసం దాక్టరు మనిషిని పంపాడయ్యా. ఎట్లా చెప్ప?’

‘మీరు అన్నిటికీ అన్నీ చెబుతారు .. ఎప్పుడూ చాందన్నగొడవే మీకో.. నలుగురూ నన్ను అంటారు పెండ్లయిన ఏడుకదా, పండుగకు అల్లుణ్ణి కూడుర్చి తీసుకు వెళ్లేదని వియ్యాల వారు మనర్హి లేమిడిచేస్తారు.’

‘ఒకరు అంటారనీ, లేమిడి చేస్తారనీ మనం భయపడితే ఇహ సంపారం బరిగివట్టే. రేపు మనం

కష్టంలోవుంటే దీరంతా మనస్సు అడుగుంటారా?

‘అలా మొండిగా సమాధానం ఇవ్వలే ఎలా గండి? ముఖమంటువు నాకుర్తాకాడా నలుగురిలో?’

ఇక ఎంత నచ్చచెప్పినా లాభంలేదని సీతాపతి! తెలుసు అనవసరం గానా దిన పెరగడం, అటు కంట తడిపెట్టడం మొదటినుంచి అనుభవంలో తెలుసుకున్నాడు సీతాపతి ‘సరే చూడ్తారే’ అన్నాడు, అప్పటి! ఆమె సమాధానపరచడానికీ, గుండరమ్మ ఆమాటలతో కొంత తృప్తిపడింది ఇక నేమీ మాట్లాడకుండా లేచిపెళ్లింది తన పక్కమీది!

సీతాపతికి మాత్రం ఆరాత్రి సరిగా నిద్దర పట్టలేదు సమాజంలో తిరుగుకున్న తనబోటి మగ్గ తరగతి జనం అభిమానం ఎంపుకోలేక ఎంతమంది బాధపడుకున్నారోనని సీతాపతి విచారించాడు ఆర్థికవ్యవస్థ మారితే నేగాని సమాజం బాగుపడదనీ, సమాజం బాగుపడిందాకా మగ్గ తరగతి జనం ఇలా బాధపడారప్పడదనని అనుకున్నాడు

సీతాపతి మరునాడు ఆఫీసులోపనిచేస్తుండగా బోస్టుమన్ వచ్చి కవరు అందించి పోయాడు చేస్తున్న పనిని ఆపి సీతాపతి కవరు ఎక్కడినుంచి వచ్చిందా అని ఎగాదిగాచూసి, మాకురు వ్రాసింది తెలుసుకొని కవరు చించి ఉత్తరం దివి తెల్ల మొహం వేశాడు.

తోటిగుమాస్తా సీతాపతి ముఖ కవళికలనుబట్టి, ‘ఎక్కడినుంచి ఉత్తరం అంతా శ్రేయమేనా?’ అని ప్రశ్నించాడు ‘ఓ’ అన్నాడు సీతాపతి ముక్తసరిగా ‘మరెందుకూ అలా వున్నాయా?’ తోటిగుమాస్తా తిరిగి ప్రశ్నించాడు

‘అదే ఏమిలేదండీ మా అమ్మాయి వండక్కి వస్తానని వ్రాసింది’

‘అయితే ఇంకేం సంతోషమే గదండీ!’ అన్నాడు తోటిగుమాస్తా తన విచారం ఏమిటో అరిచినంత తెలుసు అనుకున్నాడు సీతాపతి

రాత్రి మాకుర్తి తీసుకురావడం విషయంలో

మాటవరుస! ‘సరే చూడ్తారే’ అని భార్యతో అన్నా అసలు తీసుకురావడమే అనుకున్నాడు సీతాపతి కాని ఇప్పుడు తప్పించుకొనేట్టులేదు. మాకురు వ్రాయడం మాడా చతుత్కారంగానే వ్రాసింది ‘పండక్కి నాన్నగారువచ్చి మమ్మల్ని తీసుకు పోతారనుకుంటున్నాము’ అని విషయసమస్యలో పడ్డాడు సీతాపతి ‘తీసుకురాకపోతే భార్య అన్నట్టు విషయాలవారు నిజంగానే తనను ఆడిపోసుకుంటారు. తెస్తే వందయూపాయలకు తక్కువ ఖర్చు కాదు’ ఎంత ఆలోచించినా ఏమీ పాలుపోదు సీతాపతి! అల్లుడి హోదాకు తగినట్టు బట్టలు పెట్టాలి పెళ్లిలో మాకురికి ఒక చీర తక్కువ పెట్టామని, ఉగాదికి మంచి వట్టుచీర కొనిపెడతానని మాటివ్వటం మాడా స్ఫురణకు వచ్చింది ఎంత ఆలోచించినా అల్లుణ్ణి మాకురినీ తీసుకురాక తప్పేట్టు కనపడలేదు ఆయనకు ‘ఒక వేళ తీసుకురాదలచుకుంటే ఇరవయూపాయలు ఖర్చుపెట్టుకొని తాను బల్లపం దివికి రమ్మనివ్రాస్తే చాలదూ’ అనుకున్నాడు సీతాపతి ఇంతకూ తనకు అప్పిచ్చే దాతయ్యే? మొన్న తోటిగుమాస్తా రంగవాదం, డబ్బు అత్యవసరమై, ఒకరిదగ్గర యాపాయి! రెండుకాల వడ్డీచొప్పున తీసుకున్నానని చెప్పాడు తమమాడా తీసుకుంటే అమ్మ ఇంకేమైనా వుందా కొంపరెడ్డిమే ఎలాగా? అని తర్కించుకోసాగాడు సీతాపతి పరాగ్గా మాశ్చర్యవంతమైన సీతాపతి చెయ్యి నీరాబుద్ధికి తగిలి, నీరా నైలుమీద పడింది ‘అరలే’ అనుకుంటూ బంట్రోతును పిలిచి అది తుడిపించి పనిలోపడ్డాడు

* * * *

తెల్లవారితే ఉగాది అనగా పట్టెలా ఆమె భర్త క్యాబులరావూ దిగాడు. సీతాపతి ప్రసాదను వెంటబెట్టుకొని వాళ్ళను ఇంటికి తీసుకు రావడానికి స్తడనుకు వెళ్లారు. సీతాపతి ఎంతో సంతోషంగానే అల్లుణ్ణి కాగరించుకున్నాడు కాని ఆయన మొహంలో ఏమూలనుంచో తొంగిచూస్తున్న విషాద రేఖను క్యాబులరావూ కనిపెట్టకపోలేదు కారణం మాత్రం ఉహించలేకపోయాడు. మాకురూ అల్లుడూ వచ్చివందుకు గుండరమ్మ మురిసిపోయింది. ముసీం చిన్నతమ్మణ్ణి ఎత్తుకొని ముద్దులాడింది. తల్లితో తన

అర్జునానింటి సంగతులు చెబుకూ ఎంతో ఉత్సాహంతో తల్లి చేసే పనుల్లో ఆమె కూడా పాలు పంచుకుంది. 'మొదట మీ అల్లుడుగారు రావన్నారమ్మా ఎంతో బలవంతంచేస్తే వచ్చాడు' అంటూ సుకీల ధర్మ విషయం చెబుకూ అంది ఆ రాత్రి సుకీల తల్లిదగ్గర కొంచెంసేపు పడుకొని తాను అర్జునానింటికి వచ్చాక చేస్తున్న క్రొత్తపాటలను పాడి వినిపించింది.

నీతాపతి పైకి ఎంతో సంతోషంగా వున్నట్టున్నా, లోపలపక్షుకున్న ఆనందనకు కప్పివుచ్చడానికి ఎంత ప్రయత్నించినా క్యామలరావు అందరితో మాట్లాడుకూనే మామగారి విచారాన్ని కనిపెడుకూనే వున్నాడు

* * * *

తెల్లవారింది తలంటు, చేదు తినడము అన్నీ ఒకదాని వెంటనే ఒకటి సక్రమంగానే జరుగుతున్నాయి. మామగారూ, అత్తగారూ, రావమరుదులు తనకు జరుపుతున్న మర్యాదలకు సిగ్గుపడ్డాడు క్యామలరావు. 'అల్లుడంటే వీరికింత హడలెందుకో? తను కుటుంబంలో అల్లుడుకూడా ఒకడని భావించకుండా, ఒక అధికారికి కేసినట్టు మర్యాదలు చేయడం, దోచి పెట్టడం చేసికో?' అనుకున్నాడు క్యామలరావు. 'తను కూతుర్ని సుఖంగా ఏలటానికనా, ఈ మర్యాదలూ, కామకల్యా' అనికూడా అనుకున్నాడు పరంపరానుగతంగా వస్తున్న ఈ ఆచారానికే ఎన్ని కుటుంబాలు ఋణాల పాలవుతున్నాయో నని క్యామలరావు తలచాడు రాత్రి గదిలో మామగారు తనకు సుకీలకూ తెచ్చిన బట్టలను చూపించింది సుకీల 'పాపం ఆయన వీటికోసం ఏ వంద రూపాయలూ ఖర్చు పెట్టివుంటాడు. మిగతా వీల్లలకు కూడా ఏమీ బట్టలు లేనట్టువుంటే నని సులభంగానే గ్రహించాడు క్యామలరావు మొదట క్యామలరావు పండ్లకి అత్తవారింటికి రావన్నది కూడా ఇదే కారణం చివరకు సుకీల కన్నీళ్లు పెట్టుకొని తనకు కూడా వళ్ళనని ప్రతి మాటకీ తప్పనిసరిగా బయలుదేరి వచ్చాడు.

తలంటిపోసుకున్నాక, క్యామలరావు 'క్షుణ్ణి! వర్షివస్తా' నని సుకీలతో చెప్పి వెళ్ళాడు. నీతాపతి అర్థంటు పనులున్నాయని అభీషుకు వెళ్ళాడు. వీల్లలు కేరింతలు కొడుకూ ఆడుకుంటున్నారని. ముందరమ్మ

మడికట్టుకొని కంటచేస్తూ, 'అమ్మయ్యా కాస్త వచ్చి కూర తిరిగి పెట్టమ్మా' అంటూ సుకీలను కోరేసింది

'ఏమో అమ్మ రాత్రికి నీనిమాకు నడదామో అంతాకలసి' అంది కూర తయారుకున్న సుకీల

'ఏమో తల్లి మీ వాన్నగారు ఏమంటారో. అంతా వచ్చాలంటే మాటలూ? బోలెడంత అవుతుంది'

'అంతగా అయితే మీ అల్లుడిగారిచేత ఖర్చు పెట్టిస్తారేనే అమ్మా'

'చాగానే వుంది అలాగడిచేత ఖర్చు పెట్టిస్తే ఏం కాగుంటుంది? మీ వాన్నగారిచేతిలో డబ్బు లేదు ఇప్పటికీ బోలెడంత అప్పుయింది తల్లి అంతగా అయితే, మొన్న మీ పెద్దమామయ్య వచ్చి వప్పుడు పది రూపాయలు ఇచ్చిపోయాడు వాకు అని మీ వాన్నకు తెలియకుండా దాచాడు. అని పెట్టుకు నడదామాలే'

ఇంతలో క్యామలరావు రావడంవల్ల వాళ్ళ సంభాషణ ఆగిపోయింది క్యామలరావు గదిలోకి వెళ్లిపోయాడు సుకీలకూడా అతని వెనుకనే గదిలోకి వెళ్ళింది

'ఏమిటి సునీ మీ అమ్మ కాచుకున్న పది రూపాయలతో నీనిమాకు నడదామనే?'

'అల్లే రేదండీ మా అమ్మ అంటున్నది కానీ ఇంతలో నడతానుటండీ? ఇదేమిటి పొట్లం? అయ్యో ఇకనీ ఏమిటండీ. ఎందుకు తెచ్చారూ?'

'ఎందుకేముందీ నీ తమ్ముగ్నూ చెల్లాయలకు మాత్రం పండుగ కాదా? వాళ్ళుమటుకు క్రొత్త బట్టలు కట్టుకోవద్దా?'

'చాగానే వుంది. ఎంత తగలేకా రేమిటి? వాళ్ళకు మనం పెట్టడం ఏమిటండీ?'

'ఏం వాళ్ళు పెట్టినవి మనం కట్టుకొని మరక వచ్చుగానీ మనం వాళ్ళకి పెట్టకూడదేం? అన్నాడు క్యామలరావుకటువుగా. సుకీల ఇకనేమీ మాట్లాడలేకపోయింది పొట్లం తీసుకొని 'ఇదిగో'

నమ్మ... మీ అల్లుడుగారు బట్టలు తెచ్చారు' అంటూ వంటింట్లో వెళ్ళింది.

* * * *

భోజనాలు అయినాయి. అంతా క్రొత్తబట్టలు కట్టుకున్నారు సీతాపతి సుందరభక్తులు తప్ప సీతా పతి తన గదిలో మక్కిమంచంలో కూర్చోని అయిన భర్తనుగూర్చి, మొన్నటికరకూ మాకురీనీ, అల్లుణ్ణి తేవనిచెప్పిన విశ్వనాథం తనకంటే ముందే వాళ్ళను పిలిపించడాన్ని గూర్చి ఆలోచిస్తున్నాడు చుట్టత నుకూ ఇంతలో మనీరా క్యామలరావులు క్రొత్త బట్టలు కట్టుకొని వచ్చారు.

“కాళ్ళు చావువాన్నా - దణ్ణం పెడతాం” అంది మనీల

“ఎందుకు లేకరీ” అంటూనే కాళ్ళు వాపాడు సీతాపతి మనీలా క్యామలరావులు ఒంగి అయిన పాదాలకు నమస్కరించి లేచారు. తల్లి పిల వడంతో మనీల గదిలోంచి వెళ్ళింది ఆమెతోపాటే క్యామలరావు గది సమీపంవరకూ వెళ్ళాడు సీతాపతి దృష్టి అప్రయత్నంగా ఒంగి! తగిలించివున్న కోటు మీదా, క్రిందపడివున్న చెప్పలమీదా పడింది మానీకలు చేసిన కోటూ, శిథిలమైన చెప్పలూ తనను వెక్కిరిస్తున్నట్టుగా వున్నాయి. “మామగారూ” అంటూ, క్యామలరావు గది సమీపంవరకువచ్చి పిలిచేప్పటికి సీతాపతి ఉలిక్కిపడి “ఏమిటి నాయనా?” అన్నాడు

“నాన్నగారు మీ! నూరు రూపాయలు ఇచ్చు న్నారు బట్టలీంద మమ్మర్ని తీసుకురావడానికీ మీరూ అత్తగారూ వస్తారేమో అక్కడే బట్టలు పెడదామనుకున్నారు మీరు రాకపోవడంవల్ల డబ్బు పంపించారు.”

సీతాపతి అశ్చర్యపోయాడు తను ఎగురున్నంత

వరకూ అటువంటి అచారమేమీ లేదని ఆయనకు తెలుసు. ‘ఈవిషయం మనీలకు తెలిసివున్నట్లయితే మాట వరుసకైనా మా మామగారు ఇలా డబ్బు పంపిం చారని చెప్పేదే. ఒకతేళ క్యామలరావే తన పరిస్థి తిని అర్థంచేసుకొని ఇచ్చున్నావేమో ఏమైతప్పటికీ తాను తీసుకోవడం భావ్యంకాదు” అనుకుంటూ సీతాపతి “ఎందుకు లేచావూ అనవసరంగా” అన్నాడు

“అనవసరమేంకాదు తీసుకోండి మీరు చేరువిధంగా అనుకోవద్దు ఈ తీసుకోండి మళ్ళీ మనీల వస్తుంది” అంటూ క్యామలరావు నూరురూపాయలనోటు సీతాపతికి అందించబోయాడు

సీతాపతికి ఏమిచేయాలో తోచలేదు మనసు రెపరెప కొట్టుకున్నట్లయింది ఒలుకుకున్న చేతిని వాపాడు తన దగ్గరనుంచి డబ్బు తీసుకుంటాననికీ మామగారు పడుకున్న అవస్థను చూసి క్యామలరావు వారిపడ్డాడు మానవీకంగా తాను అయినకు కష్టం కలిగించానేమీనని కూడా అనుకున్నాడు ఇంతలో “అక్కయ్య పిలుస్తున్నదిబావా” అంటూ మనీల చెల్లెలు వచ్చింది క్యామలరావు నురవలితో గది లోంచి నిర్భయంగా సీతాపతి నూరురూపాయల నోటును చేతిలో పుచ్చుకొని దానివంక మాన్తూ అలాగే ఒక అరవిముషం నిలబడిపోయాడు “తీసుకో కుండా ఉండవలసింది పోనీ తిరిగి ఇచ్చితేస్తే అతి శేమసుమంటాడో! కష్టమింకా తెలుసు కున్న అల్లుడు దొరకడం తన అదృష్టమే” అనుకు న్నాడు సీతాపతి అతివికళు చెయ్యగిరినాయి. “మీరుకూడా లేచిరండి ఫలహారానికీ” అని వంటింటి నుంచి భార్య పిలుపు వివవచ్చింది నోటు కేలులో పెట్టుకొని నీరసంగా అడుగులులేస్తూ గదిలోంచి వంటింట్లో వెళ్ళాడు సీతాపతి

“లక్ష్మీ టాయలెట్ పబ్బు

నాచర్ల
సౌందర్యమునకు
దివ్యమైనది
అని
బి.ఎస్.సరోజ
చెప్పుచున్నది

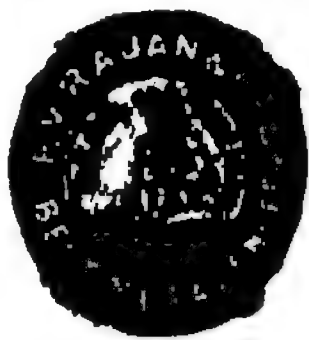

మనోహరమైన సువాసనతోగూడిన
ఈ తెల్లటి శుద్ధ సబ్బుతో మీ చర్మమును
మనోహరముగా మంచుకొనండి:

సినీమా తారలకు సౌందర్యము నిచ్చు సబ్బు
LUX TOILET SOAP

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంద ముక్కుపొడి

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కణం, Arkonam, N A Dt

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మేహమచ్చలు, సెగ.
నవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స,
క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి అండ్ కో

(రిజిస్టరు)

“భాస్కరాశ్రమము”

గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా

హిందుస్తాన్ కో - ఆపరేటివ్

ఇన్ స్యూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(రెజిస్టరు కంపెనీ)

సమృద్ధిమునకు, స్నేహపూర్వకమైన లావాదేవీ
లకు పేరొందిన కంపెనీ. గత 45 సం.ల ప్రజా

సేవలో సొసైటీ సంపాదించిన గొప్ప
ప్రజాదరణకు యీ అంకెలే ప్రబల
తార్కానము.

1951 లో పూర్తిచేసిన

వ్యాపారం— రు. **16,00,00,000**

1950 లో అమలులో వున్న

ముత్తం ధనము రు. **73,16,00,000**

ఆంధ్ర జిల్లాలలో సొసైటీ యేజంట్లుగా పనిచేయుదలచి సమర్థత గౌరవముగలవారు
విజయవాడలోని సొసైటీ క్రాంచి అఫీసుకు వ్రాయగోరవలెను.

హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్స్, ★

హి. కా. నెం. 12, లింగ్ పాంతుల రోడ్డు,

బి. కె. రాయ్, క్రాంచి మేనేజరు

విజయవాడ

దళ వాయిరామప్రయ్య

★

శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణకర్మ

ఒక మెట్టు తరచి దిగిన
ఒక మెట్టు కదలిక పెట్టక; మరీవీరల
ఒక రాజు సన్నగిల్లిన

ఒక రాజు జంతంరమను మహాస్థితి గవజేసె

అని చేతులూర జేంకటాది ముడివెట్టుగా
ఒక రాజు సన్నగిల్లిన మహా రాజు మహాస్థితి
తమ్మట నైజము ఈ పద్యమును ఇదివినప్పుడెల్ల
విజయనగర పాత్రాజ్య దరిత్ర స్ఫురణకు వచ్చుచుం
డును

అంగ్రహోదా దివి అఖండమశ్శు సముపార్జిం
చిన శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి నిర్వాణానంతరము,
విజయనగరము తన కోర్కెను కోల్పోవడాదగినది
దురదృష్టవశాత్తు విజయనగర రాజవంతులగున విర్వ
దిన కలహములను పురస్కరించుకొని నిష్క్రమించు
పాటుంతులుగానో లేక ప్రతిభలుగానో వ్యవహ
రించుచుండిన పరిపాలనాధికారులు తమ తమ రాజ్య
ములను కుస్తీరము చేసికొనుచు పాత్రాజ్యము ప్రక
టింప సన్నుతులయిరి లాభము దూరము లభ్యము
కాలేదు కొని, విజయనగరాధీశ్వరుల పక్షముచేరి
శ్రీమత్సర్వముతో బోరాడిన పాత్రాజ్యమును లేక
పోలేదు

విజయనగర పాత్రాజ్యము తెలిసింది పాత్రాజ్య
త్రయము ప్రకటించినవారిలో శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారు
మధురము శ్రీ శ్రీ 1585 నుండి 1595 వరకు పరిపాలిం
చిన తిరుమలకొరి వాయుకుడు ఇతడు రాజుబాదకు
డనియు, కళాభావకు డనియు జగత్ప్రసిద్ధి పొందెను
తొలుత తంబూలకోడె వాచామకుగ కృష్ణదేవరాయ
లవారి కొలువునొంటములో చేరి పిమ్మట మధురలో
వాయురాజ్య పాత్రాజ్యముగా విశేషవిఖ్యాతి
పొందిన కోటయొందు విశ్వనాథవాయుకుని శంకరునకు
చెందిన ముద్దుకృష్ణప్ర వాయుకుని రెండవ ముదూరును
తిరుమలకొరి వాయుకుడు, ఇతడు శ్రీ శ్రీ 1585 లో
జన్మించి, తిరువ పిట పింహునీ సలంకరించి తన పంజ
త్వరమును రాజ్యపాలనము చేసి చిర యశస్సు గడిం
చెను. ఇతని మరణమును స్మరించిరిగొలుపు కళలు
గలవు. వానియందలి చక్కనితెలియ రెంకెవరకా
తెలియదుగాని కళాబాదకుడు గాను, యుద్ధవిరుడు

గాను తిరుమలకొరి వాయుకుడు చరిత్ర నిజనిధిలో
ప్రవేశపెట్టెను వెలుగొందుచున్నాడు.

తిరుమల కొరివాయుకుడు శేవలము భాషాబాద
కుడును, కళారాసకుడు శేగాక, యుద్ధవిరుడును,
ఇతని భుజవలమును కుక్కర్ మునెత్తుకొనకమును
గూడగలవు ఇతడు మైసూరివారితోను, రాజునాథ
పురము నేలు నేతువతితోను సమరములు పోసింది
విజయలక్ష్మిని వరించెను ఈ విజయముల ఫలిత
ముగా తిరుమలవాయుకుని పరిపాలనాధికారము
విస్తృతమయినది నీవి కన్నిటికీ కారణము, తిరుమల
కొరివాయుకుని దళవాయి (వైఖ్యాధిపతి) యను
రామప్పయ్య సహకార పాత్రాజ్యమును ముద్రా
డగును

రామప్పయ్య తిరుమలవాయుకుని కాలమున
దళవాయి ప్రధానీకమును నిర్వహించుచుండెను.
అనగా, వైఖ్యాధిపతిగాను, ప్రధానమంత్రిగాను
మండెనన్నమాట ఇట్టి వ్యాఖ్యాతయలెమును రెండు
పదవులను ప్రతిభావంతముగ నిర్వహించిన రామ
ప్పయ్య బుద్ధిబలమునందే కాక బాహుబలమునందును
అందెవేసిన చేయి యని వ్యక్తమగుచున్నది ఇతడు
మైసూరువారితో జరిగిన యుద్ధమునందు పాల్గొని
మైసూరు దళవాయి యను సంజరాజును జయించి,
తిరుమలకొరి వాయుకుని యాదరాభిమానములను
పాత్రాజ్యయొందు రామప్పయ్యకు తోడుగా మైసూరు
యుద్ధములో దిండుగల్లు పాత్రాజ్యను రంగస్థ వాయు
కుడు కూడ విశేషముగ సహాయము చేసినట్లు
చరిత్ర పాత్రాజ్య మొసగుచున్నది. యుద్ధానంతరము -
ఈ విరద్యయందు తిరుమలకు సమ్మానించెనట!
పిమ్మట రామనాథపురము నేలు మహా శంకరుడగు
రెండవ జడైక దేవ నేతువతితో జరిగిన సంక్రామ
ములో గూడ దళవాయి రామప్పయ్య పాల్గొని
విజయము సొపాదించెను ఇటుల రామప్పయ్య
తైత్రియాత్రలు నలుపుచు తిరుమలకొరివాయుకుని వాటి
చేదోడువాదోడుగ పాత్రాజ్యముచేసి తిరిగి మంత్రి అని
పించుకొనెను.

దళవాయి రామప్పయ్య రెండు ప్రాజ్ఞానము;
మధురమి విడుమిల్ల మారమునము చిరువీర

మంగలం' అను గ్రామములో జన్మించెను. 'నేటికిని ఆ గ్రామమునకు దీక్షకు నిర్మించిన శివాలయములో అతని విగ్రహము గలదు. ఇతని కిద్దరు సోదరులు వైద్యసాధయ్య, కృష్ణప్పయ్య అనుచారు. వీరిలో వైద్యసాధయ్య అగ్రజుడు ఇతడినిన రామప్పయ్యకు అంతులేని అభిమానము ఇతని ఆశీస్సులను గ్రహించిన పిమ్మటనే రామప్పయ్య రణరంగమునకు పల్లెడివాడు రామప్పయ్య జామాతలగు శివరామయ్య, కొంపిప్పయ్యలుకూడ ఘటిమలని విశదమగుచున్నది సేతుపతితో జరిగిన యుద్ధములో శివరామయ్యకూడ పాల్గొని విఖ్యాతి నార్జించెను

రామప్పయ్య జీవితచరిత్రను, అతని శైత్రయాత్రావిశేషములను తెలిసికొనుటకు చారిత్రకాధారములు కొన్ని కలవు కాని ఆశ్చర్య మేమనగా, రామప్పయ్య తెలుగువిద్వాంసప్రతినిధిని నితని గూర్చి ప్రత్యేక పుస్తకములు తెలుగులో లేకపోవుటయే కాదు తెలిసినంతవఱకు మదరాసు ప్రాచ్యరిఖిత పుస్తకశాలలోనున్న 'రామనాథ పురంవారి కంకావళి'లో రామప్పయ్యను గూర్చిన ప్రస్తావన— అనగా అతడు సేతుపతితో గావించిన యుద్ధమునకు సంబంధించిన విశేషాదికము—కలదు కాని తమిళమున నితనిని గురించి 'ఇ రామయ్యన్ అమ్మనై' అను ప్రత్యేక పుస్తక మేగాక 'తిరుచ్చెంగోట్టు తిరుప్పణిమలై'లో గూడ వివరములు కొన్ని కలవు తింజావూరు పుస్తకశాలలో, 'ఇ రామప్పయ్యన్ అమ్మనై' అను తాళదళ గ్రంథమును, మదరాసు ప్రాచ్యరిఖిత పుస్తకశాలలో 'ఇ రామయ్యన్ అమ్మనై' అను పుస్తకమును రామప్పయ్య గుణగణములను చిత్రించుచున్నవి ఈ రెండు పుస్తకములను పోకపోట చేర్చి 'ఇ రామయ్యన్ అమ్మనై' అను పేరితో తింజావూరు సరస్వతీ మహల్ ప్రచురణగా మదరాసు ప్రభుత్వమువారు 1950 సం॥వ ప్రకటించి యున్నారు ఇందులకు ప్రభుత్వమువారు చిరస్మరణీయులు.

1 ఈ అచ్చనగాయలకు అచ్చన గుండ్లు, అచ్చనలు, అచ్చనగండ్లు—యన్నగు ప్రఖ్యాతనామములు గలవని తెలియుచున్నది. పింగళి మారనవంటి మహాకవి యీ అటకు చిరంజీవిత్వము కలిగించినాడు

దినమూర్ కొన్ని చనంగవంత గడుసర్థిన్ బొమ్మ పెండ్లిండ్లు, నుజ్జనగూం, ద్విచ్చనగండ్లు, పింపికులు, మచ్చిళ్, గీరవగింజ, లోమనగుంటల్, కనుమూపి గంతి, నలుగంబాలాట, లోనైన భేలవయల్ మీలగ బోట్లతోనలరె బాలారత్న మెల్లప్పుడున్.

(కళాపూర్వోదయము. 3 బి).

'అమ్మనై' అనునది దేశీయవిశ్వకావ్యపు తెరచిన మధురరచనము. శివశకురాజాకళ, చొచ్చిరికళ, లక్ష్మమ్మకళ—మొదలగు గ్రంథములవలె ఈ అమ్మనై ప్రఖ్యాతములోనే ప్రాయబడియుండును. అచ్చన గాయలాడు సందర్భమున అమ్మనై పాడుచు ఆటాడుట తమిళ నెలలలకు పరిపాటి కవిక తమిళ నాడులో—యఖ్యముగా పల్లెపట్టులందు—యీ రామప్పయ్య గాధకు విశేషప్రచారము కలవనుట అత్యుక్తికాదు తమిళుల పోళ్ళలో పడిన రామప్పయ్యకు వింతనింజ పేర్లు కలిగినవి ఇరామయ్యర్, ఇరామయ్యన్, ఇరామప్పయ్యన్—అని నేటికిని వ్యవహరించుట ముదావహము తెలుగువాడగు రామప్పయ్య గాధను సజీవముగ నుంచినందులకు తమిళులకు కృతజ్ఞత తెలుపుటతోపాటు తమిళనాట్యయమున గల మంచినిగూడ గ్రహించి జీర్ణించుకొనుట తెలుగుల కర్తవ్యము!

ఇరామయ్యన్ అమ్మనై పాపీత్యద్వైప్య గణనీయము గాకపోయినను, చారిత్రకముగా విలసేని రత్నమని మడుపుట లెస్స రామప్పయ్య జీవితమునకు సంబంధించిన వివరములు, తిరుమల కొరిశాయకుని గుణగణములు, సేతుపతితో జరిగిన యుద్ధములో రామప్పయ్యకు సహాయముగావచ్చి పోరాడిన దెబ్బడి రెండు పాళేగాడ్లు, ఆవాటి పాంఘిక, రాజకీయాది విషయములు, సేతుపతుల వృత్తాంతము, జడైక దేవ సేతుపతియొక్క ధైర్యపాదాసములు—యన్నగు ముఖ్యాంశము లెన్నో యీ చారిత్రక గ్రంథమున వివరింపబడియుండుట గమనార్హము దళవాయి రామప్పయ్యతో పోరాడిన రెండవ జడైకదేవ సేతుపతి కూడ పేర్వడసిన యుద్ధవిరుదానుటలో సందేహములేదు ఇతడు మట్టాన్ సేతుపతికి మొదటి మూడు మట్టాన్ సేతుపతి మరణానంతరము, అనగా 1688 సంవత్సరమున జడైకదేవుడు సింహాసనమునకు వచ్చెను ఇతనికి దళవాయి సేతుపతి యను విరుదయు గూడ గలడు రామప్పయ్య, సేతుపతులకు జరిగిన యుద్ధమును వర్ణింపచు గ్రంథము రామప్పయ్యన్ అమ్మనై

ఈ గ్రంథమునుండి రామప్పయ్యకు గుఱించిన మనకు తెలియవచ్చు కొన్ని ముఖ్యాంశములు ఇతడు మహా ప్యాథికుని. ప్యాథిభక్తుడు, తిరుమల వాయలి వారికి మడి భజము ఇతని అంధ్రాభిమానము విరుప మానము అమ్మనైలో పలుకొట్ట 'నేను తెలుగు వాడిను. జడైకదేవుడు తెలుగువారిని విరసన భోజ యతో జూచుచున్నాడు. కవిక అతనిని వర్ణించిన గాని కాకు భజక్యాంతి లభించదు—' అని, ఇతడు

వృత్తి మడుపుట దోషకమును. పెద్దవన ఆన రమ ముఖ్యముగా, అప్పు యొక రైద్యసాధయ్యై విశేష గౌరవము. రైద్య కృత మేద విశేషముగా మన్నుట తెలియచున్నది కాని కొన్ని సందర్భ ములందు రామప్పయ్య కతివాక్కుడుగా నన్నట్లు కనబడుచున్నాడు దీనిని బలపఱచునట్టి యొక కథ 'కొంగు మండలకథ' అను తమిళపుస్తకమున గలదు.

ప్రముఖుగా కప్పుచు చెల్లింపని పాకుపురే, రామప్పయ్య కొందరు పాకేగార్లు కౌరాగృహమున బంధించెనట వారిలో ఆయన 'సంబంద చర క్కరై' అను పాకేగా రొకడు కలడు. అతడు తమిళ భాషా పోషకుడుగా ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఒకవాడొక కవి బంధితుడై యున్న 'సంబంద చర క్కరై'ను సందర్శించి యతనిచే సహృదికుడగుటకు యత్నించెను అప్పుడు తనయొద్ద ఏమియు లేకుండుటచేత సంబంద చర క్కరై తన భార్యను దర్శింపుమని కవిని కోరెను ఆమెతో కవి యానిషయమును జదివిన వెంటనే, తన మంగళమాత్రమును కవికి సహృదించె నట ఆ మహాయల్లాలు! ఈ ఆద్యుతవికయమును దళ వాయి రామప్పయ్యకు తెలియ జేసినవెంటనే పశ్చాత్తప్రసాదయ్యై దళవాయి సంబంద చర క్కరై సచ్చిత్రిమును కొనియాడుచు అతనిని బంధవిముక్తునిగ జేసెను ఇటులనే యుద్దసమయములందు రామప్పయ్య బంధితులను వాధించెనని అమ్మనై నుడువుచున్నది

ఇక, రామప్పయ్య మరణమును గుఱంచి విచారించు తరుమలకొరి వాయకుని మరణమునకు సంబంధించిన కథలవలెనే, రామప్పయ్య మరణమును గూర్చివాడ కథలు పెక్కులున్నవి వేరుపతితో యుద్ధ మొనరించుటకుగాను రామప్పయ్య పాంబన కొలువనై ఆనకట్ట కట్టి, జడైకడవునితో యుద్ధము చేయుచు వీరస్వర్గము నలంకరించెనని కొందరు చరిత్రకారులు విశ్వసించుచున్నారు జడైకడవుడు గావించిన 'చేరబడి' ధరితముగా రామప్పయ్య మర

ణించెనని కొందరు నుడువుదురు. విషప్రయోగము వలన మరణించెనని మరికొందరి నమ్మకము ఇటుల రామప్పయ్య మరణమును గుఱించి భిన్నాభిప్రాయము లున్నను, ఇతడు శ్రీ. శ. 1658 ప్రాంతమున మరణించి యుండవోవునని నుడువదగును. ఏల యన, యుద్ధమున మరణించిన రామప్పయ్యకు పిమ్మట, అతని అల్లుడగు శివరామయ్య తిరుమలకొరి వా పునిచే దళవాయిగ నియమింపబడెన శివరామయ్య మును, వేరుపతికిని జరిగిన యుద్ధములో వేరుపతికి పరాజయము కలిగినది కొన్నాళ్ళు జడైకడవ—వేరుపతి మథురలో కౌరాగృహముననుండి, తిరుమలకొరి నాయనివారి అనుగ్రహము నెల్ల సంపాదించుకొని మరల రామసాధపురమును పరిపాలించి, 1645 సంవత్సరమున జడైకడవ వేరుపతి తన తమ్ముడగు 'తెంచి'చే హత్యగావించబడినట్లు రామయ్యకొ అమ్మనై నుడువుచున్నది కనుక, రగిరంగమునందే రామప్పయ్య మరణించెనని నుడువుట సమంజసముగ కన్పించుచున్నది.

పయి నుదాహరించిన విషయము లన్నియు రామయ్యకొ అమ్మనైలో వేర్కొనబడినవి ఒక్కొక్క చోట రామప్పయ్య 'పులిరామయ్య' అనియు 'రాక్షసులను సంహరించిన రాము'డంతటి వాడనియు ప్రస్తుతించబడినాడు రామప్పయ్య, వేరుపతుడు జరిగిన యుద్ధము మనోజ్ఞముగ చిత్రించబడినది ఇటుల రామయ్యకొ అమ్మనై రామప్పయ్య జీవితచరిత్రములనే గాక, ఆనాటి పాంథికరాజకీయాది పరిస్థితులనుగూడ కండ్లకు గట్టినట్లు తెలిసిది వేయుచున్నది కాన, రామయ్యకొ అమ్మనైచారిత్రక దృష్ట్యా అమూల్యము గ్రంథమునుట నిర్వివాదాంశము ఈ గ్రంథమున కభివర్ణితమయిన రామప్పయ్య గాధ మాదితల దానికము వంటిదని నుడువుట అత్యుక్తి కానేరదు. ప్రతిభావంతుడయిన దళవాయి రామప్పయ్య జీవిత చరిత్రము తెలుగువారికి మాత్రమేగాక బాహ్యవాక్కుల కెల్లరకు చిరస్మరణీయము!

వి ర హి

శ్రీ కోడూరి ఉమామహేశ్వరం

నామనమెల్ల నందనవనస్థిత కోమల పారిజాత మా
లామధురాత్మ కంబయి నిరామయభావ నిలిన గోపికా
కామనయై కృశించెడినికంపిత ఖండిత నాయికా మృగా
రీమృదుకయ్యయై యరిమళించెడి గందపు పద్మముద్దయై

వన్నని యేటివంకల పినర్లు పినర్లు తురాయిపూలు పూ
యన్నజరైన తెక్కతుదియించుల సోలిన పాలపిట్ట తే
వన్నెలవైన నాయెడద భావుకతా మధురోహ లెన్నియో
చిన్నెలు గ్రుమ్మ రించుచును చేడ్చడిపోయె రసావకర్షముల్

సుమధుర సాంధ్యరాగముల శోభలు చిమ్మిన యాకసంబుపై
గుమురుకవచ్చు రత్నమను గూర్చి పసిండివలెన్ భ్రమిండిరిన్
విమలినమైన జీవితము వెక్కనమై తటితపు లారి మై
కము విడివడ్డ నామనయి క్రమ్ముకువచ్చె విషాది మేఘముల్.

నలలిత పువ్వుకోమల వనంత వద్యక్షము యావనంబు , నా
వలపుల పంట వీవనెడి భావన తేయుచు నున్ననాకు ని
ర్మల మధురోహ నమ్మిలిత రాగపీఠీమృదునాద సంస్వరం
బలు విన గోక్కిపుట్టడినిపో-యెడలేక వహర్నిశంబులున్.

కమ్మని పండువెన్నెలలు గాయు దినమ్ములు పోయి కృష్ణ ప
క్షమ్మిక దాపురించునని సారెకు సారెకు నాయెడొడలో
గ్రమ్ము విషాద మేఘపటలమ్ముల నిండిన చిమ్మ చీకటిన్
వమ్మయినట్టి నాప్రణయపాపలకై తపియింతు నోసఖ !!

ముదరని ప్రేయసీ ప్రణయ ముగ్ధ మనోహర ప్రేమగాధ నా
మది నదలించుచున్నది సుమా విమమా యనుమాన మేలనో
మదవతి ! నాటి నీమధుర మంజుల ప్రేమరసార్ద్రాయూర్తి యొ
ప్పదమయి నేటికిన్ మధురవీక్షల నన్ను గృతార్థు తేనెడిన్

భావజని చిత్తవృత్తి భావముల నెఱిగి
యొత్తను గృహస్థ ధర్మంపు వృత్తమెఱిగి
మదన సామ్రాజ్య వైభవాస్పదుల మగుచు
నాకసంబున విహరింప నభిలషింతు.

తమస్సులో తపస్సులు

శ్రీ మునివల్లె రాజు

మా స్వగ్రామం అటు చల్లా ముఖ్యవట్టగా
 విడి యటు కాటాక ముఖ్యవట్టగావిడి
 దగ్గర్లో, గ్రాండ్ ట్రంకురోడ్డు బస్సుమార్గంలో
 వుంటుంటే మా గ్రామీణ వాగరికతలో చాలా పెద్ద
 మాపు వచ్చింది కను అనుకోకుండా మీరు మావూ
 రికి ఒక్కసారి దయచేస్తే, యీ వాగరికతకు ఇంకో
 మీటర్ మీద కొలిచివేస్తూ కొలిచి చూడవచ్చని మనవి
 చేస్తాను. మచ్చుకు ఒకటి కొంకు వైదాపూరణ
 లిచ్చివా మీరు ఎవరించగలరని నమ్ముతాను వెనక మా
 గ్రామానికి గ్రంథాలయోద్యమాధ్యక్షులు వచ్చి
 వుపకారాలు దండవచ్చుకు వచ్చిన వుత్తరకంఠో
 వదిమందిమీ మాడ బయల్కొని ఏ స్థలంలో పెంకు
 టింటి గ్రంథాలయం స్థాపించాలను కున్నామో, ఆ
 పరిత్ర స్థలంలో నేను భూమియ్యిగారి చిన్న కాఫీ
 హోటలు పెరిపింది మా ప్రెసిడెంటుగారు (వీరికి
 సంకీర్తనరహా నమ్మ) సహకారసంఘం వేర్లు పోన
 చేసి, వారి స్వంత చిక్లాలో జమకట్టక పూర్వం,
 మేము కట్టించదలచుకొన్న చాచాయిల్లు గ్రామ
 సహకార సంఘస్థలంలో మున్నీ మధ్యకే వేరా
 సినిమాహాలు వచ్చింది ఇంకా కావలసి, మా
 గ్రామంలోనూడా రోజుకు యాభై రైగా నీజరు
 నీగరెట్టు పెట్టెలా, వారానికి దవకుకున్నగా కొత్త
 చీట్లపేక పెట్టెలా కలిపిపోతుంటాయంటే
 నమ్మండి అంతేకాదు, గత చరిత్రలో మా వూర్లోని
 రెండు పార్టీలవారు ఏ విషయంలోనూ ఏకీభవించి
 వున్నట్లు ఎవరైతేకళ్ళ వృద్ధులకు నూచా వూరకం
 లేదు. కాని మున్నీ మధ్యకండి, అంటే గ్రంథాల
 యం కట్టవపు వుచాదులు పైకి లేవకుండా చేసేం
 దుకు పెట్టిన అర్థిలోనూ, ప్రజల వేర్ల ధనాన్ని
 మోకురు పెట్టిలో కట్టుంగా అడ్డం పెట్టుకొన్న
 ప్రెసిడెంటుగారి అరేటు తప్పించటంలోనూ, మా
 ప్రాథమిక పాఠశాల ప్రాథమికోన్నత పాఠశాలగా
 మారకుండా అభివృద్ధి భవనాన్ని తీసుకొన్న

వాగరికలోనూ—తరతరాలనుండి భక్తున్న మూకా
 కనులు యిట్టే వూయిస్తూ పోయావని నేను గర్వంగా
 చెప్పగలను.

ఇటువంటి మా స్వగ్రామాన్ని మీరు పల్లె
 టూరనిగాని, బస్తీ అనిగాని అనలేదు. ఈ బస్తీ,
 పల్లె లాంటూకాని మావూర్లోనూడా భర్తవేవత ఒక
 పాదంమీదయినా నడుస్తున్నదని నేను విన్నవిస్తే
 మీరు ఆశ్చర్యపెండుకు పడారీ? మా పదమటి
 బజారు వురాతన వాగరికతకు శ్రీరామ మంటపం అట
 వట్టు.

ఇక్కడ మీకు ఒక చిన్నవిషయం మనవిచే
 యారీ మీకు సంవత్సరంలో ఋతువురెట్లా మారు
 కుంటాయో, నూ శ్రీరామ మంటపంమీద నీజరు
 నూచా అట్లా మారుకూవుంటాయో మున్నీ నే గడి
 చింది. పురీ మీక బాదం నీజరు అంతకు ముందు
 నీజరు చీట్లపేక నీజరు ప్రస్తుతం జరుగుతోన్నది—
 పురాణ కాలక్షేప నీజరు, కర్తవ్యమైన ఈ పురాణ
 కాలక్షేప నీజరు పుణ్యమహాత్మ్యంతో నీ మన
 కథనూడా ప్రారంభం అయింది ఈనీజర్ ప్రారం
 భంలోనే మా ఆచార్యులవారు “ఒరే, మనవూర్లో
 భర్తం వాలుకు కాళ్ళమీద సందరించటం లేదని
 ఎవర్రా అనేది?” అని నావంటి సంస్కరణ వాదుల్ని
 సవాల్ చేసి, మందలిస్తూంటుం కద్దు

* * * * *
 ఆరోజున శ్రీరామ మంటపం అరుగులమీద
 స్థల పురాణ కాలక్షేపం నిరాఘాటంగా పొగిపోతు
 న్నది తీర్థులవారు మంచి పండితులే గాకుండా,
 కొంచెం సంగీత విద్యలోనూడా ప్రవేశం గలిగిన
 వారు కావటంలో వారి కిష్యుత్సర్గంలో ఆ చాల
 గోపాలమూ వున్నాయ.

తీర్థులవారి కడుగుగా ముప్పిల్ల బస్తీ విశేషం
 వర్గం అవీడవైవుంది. వారికి ఎడమచేతిగా వీరిచేతి

కులైన నైకుల్యం మార్చినిపుండి వారికి వది
పక్కగా రీచా విక్రీ భక్తువా, యా దీపభక్త
శ్రేణి! యవగా, నైవ చెప్పబడిన వాలబుందమా,
పున్నవి. అందరికన్నా యవ శ్రేణిలో, మట్టి
కోడుకు అందుచాలులో మార్చినిపుండి మా వాల
భక్తులు తమ వర్గ యాగక్షేమాల్ని ఎంతటి పురాణ
శ్రవణకాలంలోనైనా ఏమరి పాటుగా విస్మరించే
వాళ్లు కాదని మారు గ్రహించ వచ్చు

తీర్థలవారు చదువుతోన్న శ్లోకాన్ని సంపూర్ణ
చేసి, చావి అర్థ తత్పర్యాలు పలకడందానే
అవులించి, తెలిచిన శోటిలో! దగ్గరలోనే వేచి
పున్న దోమలదండు ప్రవేశించకుండా చిటికెవేసి,
ఒక్క తాత్కాలిక క్షణం శిష్యుకోటికంక తమ
కరుణారస వీక్షణాలు ప్రసరింప జేయ అప్పటికే
ప్రసమ శ్రేణిలోని విరంతు శోటిలో—తియవరి
కొండ స్థల మహాత్మ్యకన ప్రభ సన్నగిల్లి శోడశ్య
మంకురుతవాన్ని వదిలించే వివిధోపాయాల అశ్వేష
ణు ప్రాధాన్యత హెచ్చింది. ఆ వర్గంలోనే అక్క
డక్కడ చిలకరించినట్లుగా పున్న పలుకులైదురు
శోడశ్యలో శోత్తంగా వచ్చిన తెలుగునీవిమా చిత్రం
లోని తారయొక్క వర్ణనలో అభిప్రాయ భేదాలు
వచ్చినాయ్ బసవయ్య చెప్పిరిగాయ, వారి చెట్టు
కింది పీడకు అచ్చాయి వాయుదూ, చుట్టలలో
పాక్ష్యల వీతారామయ్య—వారి తరువాతి శోద్ధ
లిటిగేషన్ పురించి మాడ్డర్ ప్లాకేషన్లున్నాయి.
తీర్థలవారి! అపారమైన లోకానుభవంపుండి వారికి
రాకర్ణం వంకపారం పర్యపు సంపదగా వస్తోంది

చారు శిష్యుకోటిలో అధిక సంఖ్యాకుల తక్ష
ణాభిరుచుల్ని గమనించినవారై, మరుక్షణమే,
కొంటినున్న పెండి పొడుంబుర్రను పదియింది
ముందూ ప్రదర్శించి, అందులోని “వన్యగానంద
అభీషర్ణ ముక్తాకు నశ్యాన్ని” కొంచెం అపామాన్య
మైన పెద్ద పట్టులో దట్టించి, తత్పరితంగా వచ్చిన
ప్రహ్వసందంలో ఒకక్షణం రీసమై, తెలివి తెచ్చు
కొని, స్థలపురాణ గ్రంథాన్ని మూసి, తమ శిష్య
సంతానాన్ని రాక సమ పార్శ్వంలో ప్రవేశపెట్ట
దలంచినవారై—

“విన్నారా! కాణమ్యుగాయా! కోమటి సుర
వయ్యకు బయలుగా వుండటం అన్నాడు. (అరోచ
భిక్ష, ప్రసాదం వంటి కాణమ్యుగారిక)

సురవయ్య పేరు వివశానే మొదటాళ్ళ
పెళ్ళలో “తెల్లం” “తెల్లం” అని అప్పవత్తు వన
గుసలు వినిపించినై చావులకున్నా వున్న సురవ
య్యకు తెల్లాని! అని నా భావ సంబంధం పున్నా
ఈ గుసగుసలు తీర్థల వారికేమీ వచ్చలేదు.

“గతం గతః అన్నాడు గదండి కాస్త్రకారుడు?
చనిపోయేవాడి ముసలాలు మాత్రమే లోకం
చెప్పకోవాలవలం భర్తమీగదా?” అని రాకర్ణంగా
వారు శిష్యుకోటిని మందలించారు తీర్థలవారి మన
స్సులోపున్న విషయం పెద్దరహస్యమేమీ గాదు
మా గ్రామంలో శ్రేష్ఠమైన తెల్లం పుట్టకు పుట్టు
పండుకుంది కాని విరుటి సంవత్సరం మూడుతెలల
పాటు, కలువంటే ఏమిటో ఎరగని మామూరికి
గూడా తెల్లం మౌనం వచ్చింది చివరకు పెద్ద
మ్మాయి మృత్యువారు గూడా తులం తెల్లంకోసం
గడప గడపా తరగవలసి వచ్చింది “సురవయ్య
కొట్లలో యురిగిపోతున్నదని” కొందరూ, “వంకమ
నీడు చాదరి, సురవయ్య కలిసి దొంగతనంగా
అమ్మకున్నారని” కొందరూ విసుగుకొన్నారు
ఏమైతే వేం కరువు కరువుగానే వర్షిపోయింది

ఇంతలోనే సర్వాంతర్యామి అయిన వరసమ్య
గారు “బయవేమిటి స్వామి! పొద్దునే కిందితెల్ల
యగా” అన్నది

“మహాంబాది కాదండీ—పుణ్యాత్ముడు ఏ
జన్మలోనో యంత చేసుకు పుట్టాడు శివాలయాని!
ధ్వజస్థంభం దానం చేయించాడు కదండీ” ని తీర్థల
వారు మరోసారి అవులించారు

ఈ సందర్భంలో తీర్థలవారు ఒక విషయం
మరిచిపోయారు సురవయ్య వేయించిన ధ్వజస్థంభం
కలప చాక బారుదనీ, గారికి విలవదనీ ఒంకారం
వాక్కు కాస్త్రాక్షాడు చెప్పినట్లే, అది మొన్నటి కాస్త్రీ
కంలో తిరిగి మారిపోయింది. ఈ మాటలు అప్పటి
చాకా వింటూ తెల్లంకోటికైన రాయితరే మార్పున్న
సురవయ్యగారి జ్ఞాతి వామయ్య సంతోషం లోపల
చాచుకొని “పొద్దు తిరక్కమండే ప్రాణంపోయిదం
దండీ” అని చల్లగా వారవిడిచాడు.

సభితులందరూ “వారాయణ” “వారాయణ” అని
సభిష పాపకాండీ భూమిచ్చారణ చేశారు.

ఇక సంకామగంతా మృత్యువువీధిగా, పుణ్యం చేతుకొన్న వాళ్ళకు పరలోకంలో వారికి పర్యటించడానికి సౌకర్యం ఉంది. చాలామంది సభికులు ప్రశ్నలకు తున్నప్పటికీ తీర్పులవారి సమాధానాలన్నీ వారి ప్రధాన శిష్యులతో కలుపుకొని చెప్పబడుతున్నవి.

ఇంతలోనే బహుళా మేళం విసవచ్చింది. అది రానురాను రానుంటుంది సమావేశంలోనే విసవచ్చి, మంటపాన్ని గూడా దాటిపోవచ్చు. పుణ్యం చేతుకొని దచ్చిపోయిన గురవయ్యగారి కేవాన్ని ఆయన వలపులు కొడుకులూ, పాదాలూ కొమ్ములు పట్టుకొని కోకం మేళం విసకనే వస్తున్నాడు ఆ విసక గురవయ్యగారి వాతమిది పుల్లయ్యగారితో వస్తున్నాడు పుల్లయ్యగారితో చేతిలో ఒక పూలపళ్లెం వున్నది ఆ పళ్లెంలోని పూలలో కామలూ, వైసలూ కలిసివున్న పరలోకయాత్ర చేసిన ముసీలాయన రహదారిలో నైతికత నడిపాటి అడ్డంకులు రాకుండా, ఆయన వ్యాపారంలో భాగం పంచుకొన్న పుల్లయ్యగారితో పూలతోపాటు కామ, వైసలూ దానం చేస్తున్నాడు కేవలమిది పసుపుపూచి మీదపడి వైసలు కిందకు దొర్లివస్తున్న ఆ తిర్యాక గురవయ్య మునుకు, బంగువులూ వస్తున్నారని చావు ప్రారేగింపు అది.

పెల్లంలో అత్యంత అదికా భావ సంబంధమున్న గురవయ్యగారి ప్రాంత దేహాను అంతిమయాత్రను, శ్రీరామ మంటపంమీది సభికులందరూ మెడలు తిప్పి చూచేరు కొందరు "వృద్ధులూ" అని తమ పాపభూతిని తెలుపుకొంటున్నారు. ముసలమ్మలకు కొందరికి తమ సొంత కేసుల్ని గురవయ్య గారితో పోల్చుకొనగానే కళ్ళనీళ్లు వచ్చి, కొత్తదినులతో యింటికారి కనిపించింది ఇన్నాపూ గురవయ్య పోటీ దారు నానుకుయ్య తన పీడా వదిలించి ముద్దలతో అనుకొని వంటకే పాపభీతితో సరకలోకంలోని కాసుకూర్చి మన పాత రప్పటికీ వచ్చి, కొండు చెంపలూ ఎకరూ చూడమంటా వాయిదాకొని, తీర్పులవారు చూచేట్లుగా విచారిస్తూనే వున్నాడు ముఖం పెట్టాడు. దొంగపాపాల్లో పీతారామయ్యకు తన యామయ్యతో వరవయ్యకుంటే తీసుకొన్న చేతియింకా ఉంది, దచ్చిపోతూ వచ్చిపోతూ తన పాపాల్లో

మాలో తుదావారింక లేదుకదా అని భయపడు తున్నాడు.

కాని గురవయ్య చాదరికే స్వకానైరాగ్యం అందుకుంది "హృదయ, యాదేహం గతేమిగాను?" అని అర్థం చేసుకొని ప్రశ్నించాడు.

"దేహం మట్టిలోమట్టి, పంచభూతాల్లో పంచ భూతాలు ఇవి ఆత్మ ఎగిరిపోయి అసంతృప్తిలో కలిస్తే యీ దేహాల రెక్కెమిటి, చాదరిగానూ?"

కేవలం స్వలాభం మాత్రమే ఆలోచించి, యా దహిక, ఆ ముష్టికే వేదాంతమూ, స్వకానైరాగ్యమూ యీ మన్యాత్రం గూడా పట్టించుకొని పిల్లలందరూ, శ్రీరామ మంటపాన్ని వదిలి గురవయ్య అంతిమ యాత్రను ప్రేక్షకులుగా చేరారు అందులో పన్నెండ్లకన్నా ఎక్కువ యాదవులు ఒకడు. ఆస్థిలేని రానుదాసు కొడుకు, బక్కయాదవులు

యాదవులు కళ్ళనీళ్లు పుల్లయ్యగారితోమీదనే వున్న ముంత కళ్ళాయాన్ని పిలిపినట్లు పుల్లయ్యగారితో పూలను పెసకటం, కేసగల్లో సులకరాళ్లు కలిపినట్లు ఆ పూలలో వైసలు కలపటం—యాదవులు ఆత్మ ర్యంతో గమనించాడు గురవయ్య కేవలం వానక యిప్పుడు చాదావు వందమంది చాకా వదులు వ్చారు బంధువులే గాకుండా, దచ్చిపోయిన వీరికి బాకీవున్న సన్నకాయ జనయంతా, గురవయ్య వారసులు గండ్ర గల్లెలు లేకుండా, నిక్కబుంగా, సుంపులు సుంపులుగా వస్తున్నారని.

యాదవులు పెద్దరికీ తిర్యాక యిట్లాంటి పుత్రులం చూడటానికి ప్రసమం బహుళోయా ప్రారేగింపు పుత్రులది ప్రయాణం చేస్తూండగా, యిల్లలోని అడవాళ్ళందరూ ఎకరివకులు వాళ్లు వదిలిపెట్టి పిథి గుమ్మల్లోకి వచ్చి కేవాన్ని వింతగా, కల్పమేమో చేయమంటా చూస్తుండటం గూడా—యాదవురి మనస్సులోని 'ఆ' మ రేకెత్తించింది చేత్రోలు కొడుకొంద తిరడాతో యీ పుత్రులన్నీ పోయి కొంటూ, తక్కిన పిల్లల్లో వైసలకొనం పోటీలు వద్దూ యాదవులు, తనకు ఎన్నడూ వాలుగు గింజల కేసగల గూడా కొనకు పెట్టని, గురవయ్య ప్రాణం లేని దేహాని తన పాపాగాను.

బక్కయదవులు తక్కిన వీరిలో పోల్చిచూస్తే
వక్కానీ సిండ్రి. పుల్లయ్యకెట్టి మురుగుల చెయ్యి
బయటగా, రావగానీ పుల్లయ్యకొసం పైకి లేవగానే,
బక్కయదులో ముందుకుపోయి, గడ్డ కళ్ళతో పూల
మండి పైపల్చి నురుపట్టి, ఏరుకొని బొడ్డుదగ్గర చిన్న
సంబీలో చాచుకొని, తక్కిన క్షీచారుల వెంట
అందకుండా పోట్లాడుతూ, యావాది ముల్లిగాడికి
మాటకు మాటవెనుకూ, ఎవీకలసింగడిని మోచేతి
పగుడు ఎముకల్లో పొడుస్తూ, జబర్దస్తీగా, ముందు
ఆలోచన చేస్తూ నడిచాడు. బక్క యదవులి పైపు
య్యంతో ఆలోచన బక్క యావాది ముల్లిగాడికి
తప్పలే, యింకో పిల్లవాడి కవరికి దమ్మిడి దొరక
లేదు వాళ్ళందరూ ఏడుపు ముఖాల్లోనే యద
వుల్ని దబాయించారు లాభంలేక పోయింది బ్రతిమి
లాదారు ఫలితం కలగలేదు చివరకు యదవులి
బలహీను పోయింటు—దయ్యాల భయం సృష్టిం
చారు యదవులు బొడ్డోకుంచి పైపా పైకిరాలేదు
యాదవు లిప్పుడు బొంబాయిలో దమ్మి నడ్డిచి
సినిమాలు తీయించే సుజరాతీనేక, వీద కనకున్న
తిరిమివనీ టవ్వకు పెట్టే—ముఖవైఖరి పెట్టి
అందర్నీ, గదమాయించారు ఆ గాఢంబుమండి
క్షుణంలో తిప్పించుకొని, గమళ్ళ యెంకమ్మ యింటి
ముందు పొద్దుట్నీందీ యాగలు ముసురున్న జంతి
కలూ, నిన్నటి చిద్ది పకోడీలు, ముదురుముంజలూ
కొనుక్కురిస్తూడు అందులోనూడా తోటివాళ్ళకు
భాగం పెట్టలేదు

యాదవులి కడుపులో “టిఫిన్” సగం తీర్చమై
పోయినా గ్యాంసు అతన్ని తవలి పెట్టలేదు

“అరే సస్తావురా!” అని కాపుల పిల్లాడు నిన
కన్నయ్య కొసం వెళ్ళగక్కాడు

“ఆ పైపలమీన చెయ్యింపుందిలే” అని
సింగడు భచ్చితంగా చెప్పాడు.

వంకాయల మాడికెం కొడుకు యెల్లకుంద
యింకోమట్టు ముందుకుపోయి “పచ్చిసోడిమీది
పైపల్చాడింటే చేతుడి కాస్త గందరూ! తూరు వృజారు
బుక్కా పిలుపుగాడు అచ్చింది జీవితరా? అడుక్కు
చావంలో పైపలు దొరికితే చాంబయ్యకొట్లో
నగ్గిక్కురింటే గాదంటరా? వాడు చెప్పలే,
మత్తొనూడా తొమ్మిదోవాటి! బుడింగిమంటావులే.”

తిలకలేదు యదవులు. నలకలేదు యదవులు.
బక్కక్షుణంపుండి ఒక్కొక్క చూపుకొని, మాత్రాశి
ధర్మకర్త యండిగానే పొడుచున్న “చివారయం”
మొగడలకల్లి, వివాహకుడి పాదాలముందు జోబ్బు
స్తాడు చీకట్లో.

వివాది యదవులు ఏదో భయంతోనే అక్క
డకు వచ్చాడు వాడి ఆత్మ నిక్కబానీ, కాంతి
కొరియూ ఏకాంత ప్రదేశాని! తీసుకువచ్చింది.
వాడికి చీకట్లో వంకాయల మాడికెం కొడుకు
మాటలే తిరిగి తిరిగి స్పృశి! రావగిస్తే నిజమేవా?
అనుకోస్తాడు బుక్కా పిలుపుగాడు చచ్చింది
అందుకేవా? యెల్లకుందగాడు గప్పలుకొట్టే కాపకు
కాడే! చా! యదకు బక్క జంతిస్తే ఏంబో
యేది? నిజమా? బుక్కాయంపా?

యాదవులు చీకట్లో చీకటైపోయాడు వాడికి
కళ్ళవంట నీళ్లు వచ్చిస్తే తల తిరిగిపోయింది భయం
వేసి పెద్దగా అరుద్దా మనుకోస్తాడు ఎదురుగా
వున్న నంది విగ్రహం కదిలిపట్టియింది కాని గొంతు
పెగలేదు కాళ్ళు చేతులు చచ్చుబడి దేహం కదల
లేదు వాడి వ్యక్త మనస్సుకు కరీరంమీద ఆధికారం
తిగిపోయి అవ్యక్త మనస్సుకు పూర్తి కంట్లోలు
వచ్చేసింది. ఇంతలోనే విద్ర పోయతూ కూలతూ
వచ్చింది మనస్సు, దేహమూ అలిసిపోయి, బ్రతుక
గగ నాయకుడైన విఘ్నేశ్వరుడి పాదాలముందు
మృత్యువస్త్రంలో యాదవులు పడిపోయాడు విద్రలో
వాడికి కలవచ్చింది అది ఆలోచనల కల

“చావకుంటే ఎంతదర్దా! తనునూడా
చచ్చేనో? వాయనట్లా సరళయ్యి రావమరిది పుల్ల
య్యకెట్టిలాగా పూలూ, పైసలూ తివరీద చల్లు
కుంటే? చీకట్లో జనమంతా వేరు లావుకొని తివ
రంటనే అట్లా వస్తారు కావోయ! యీ “నీతగాని
యెవరవాగన్నయి”—చింగన్నా ముల్లిగాడు,
యెల్లకుందాయ—అంత రావార్చిందేగా? ఎవడి
కోసం??”

ఆలోచనల కల నిజమైన కలలో! మారినది.
తూకరి బుక్కా పిలుపుగాడు కదిలించాడు. వాడికి
కంఠం లేదు. ఒక్క ఎదురేపోను.

“ఏరా - పిలుపుగా? నువ్వు చచ్చిపోయావంటి నిజమేనా?” అని తన అడిగాడు.

వాడు నవ్వి—“అవును—అబద్ధమేమిటి? నీకు గనబట్టట్లా?” అన్నాడు.

“అరేయ్, ఎందుకు అచ్చాపురా!”

“సచ్చివోళ్ళమీది పైచలేరుకుంటే!”

క్షమాటతో యాదవులి! వాగ్రద వస్తవచ్చింది. మళ్ళీ చెయ్యాలలోకంనుండి భూమిమీదకు దూకినట్లయింది. భయంతో అర్థంలేని అరుపులు ఆరవసాగాడు. ఈ భయంకర కల్పాని! సుళ్లో ధర్మకర్తల ఏకెంట్లయిన గర్విలాల లేచి చెదిరి అటూ యటూ ఎగరసాగి నాయ యాదవులు వివాయకుణ్ణి కావలించు కొన్నాడు కాని గర్విలాల తలమీదనే రెపరెప కొట్టుకొంటున్నాయ్ శిల వేవాలయపు మొండి గోడలు చీకట్లో ఆకాశ మెత్తుగా పెరిగి పోతున్నట్లు యాదవులి! కనిపించింది గుడిసెవక చింత చెల్లకుండినూడా ఏదో కల్పాలు వివిపించిపై రివాని కది వానకల్పం

వివాయకుడి రక్షణ వదిలి యాదవులు బయటకు పరుగు లంకించుకున్నాడు ప్రాణభయంతో “అయ్యో, ఓరివాలో! నాయుకో! వాలో!” అని అరుచుకుంటూ బయట ఎదురుదెబ్బ తగిలి చొక్క వోర్లా పడి లేవకోకుండగా, తండ్రి వానలో గొంగరి కప్పకొని తపకు చుక్కుంటూ వచ్చాడు

రామదాసు బక్కయాదవుల్ని పట్టుకొని—

“ఏరా! ఒక్క కాగిపోతున్నది జ్వరం వచ్చిందా?” అని అడిగాడు

* * * *

యాదవులు జ్వరం మరువాడుగూడా తగ్గలేదు రామదాసు మంగలి వైద్యుణ్ణి పనిరు అడిగేందుకు వెళ్లాడు యాదవులి! రాత్రి అనుభవం కలో నిజమే అర్థం కాలేదు. అర్థంకాక—“అయ్యో, మక్కా పిలుపుగాణ్ణి చూశా?” అన్నాడు తల్లితో

లచ్చమ్మ కొంచెం ఆశ్చర్యంగా కొడుకువంక నాసి—“నీదేని రా వచ్చి? పిలుపుగాడు అచ్చి అరుస్తోయితే” అని సమాధానం యిచ్చింది.

“కాదే! నిజమే!” అని యాదవులు అనతో “యాడు గాని మత్తువచ్చి చూట్టాడేలేదు ఆ మగతపో మళ్ళీ మక్కా పిలుపుగాడు కనిపించాడు.

ఆ మత్తు మత్తు రాత్రిగాని తెలియలేదు యాదవులి! జ్వరం పీరిపోతున్నది. వాడి ఒంటి మీద ఏ శుద్ధా నిలవటంలేదు. ఈ ఒక్కరోజు జ్వరానికే చిక్కి కల్పమైపోయాడు రామదాసు ఒకటి! రొంగుపాల్లు మంగలి వైద్యుడిచుట్టూ తిరి గాడు తండ్రి జాత యిత్తాండగా యాదవులు జారిగా చూశాడు

“ఈత గొట్టావా కూర్చు కాలవలో?” అని రామదాసు అడిగాడు

“లే చే ! ఉ చూ !”

“మరి జ్వరం చేసికెరా?”

యాదవులు సమాధానం చెప్పక, కళ్లు మూసుకున్నాడు. కొంచెం నీవటి! కళ్లు తెరిచి—

“అ య్యో !” అని తండ్రిని పిలిచాడు.

“అయ్యో సచ్చివోళ్ళమీది పైచలేరుకుంటే తిరిగి బతికున్నోళ్లు నస్తారా?”

“నువ్వేరుకున్నావా?”

“అహ! మక్కా పిలుపుగాడు”

“పిలుపుగాడి! చచ్చిపోత జ్వరంవచ్చి వచ్చింశు”

యాదవులి! యీ సమాధానం ఏమీ నచ్చలేదు. నచ్చక తండ్రి బయటకు పోవటంచూసి తల్లిని పిలిచి అదేవళ్ళే నేగాడు పిచ్చిలచ్చమ్మ “నిజమే” నన్నది.

వాయిసురోజులు గడిచినా జ్వరం తగ్గుముఖం చూపలేదు. రోజురోజున రోగి చిక్కిపోతూ న్నాడు రామదాసు, కొడుకు మక్కిమంచపు కాళ్ల గట్టకు గుక్కొని కళ్ళపీక్కు పెట్టుకొన్నాడు. అది చూచి యాదవులు—“అ య్యో” అని పిలిచాడు. కాని ఏదో అబద్ధకంగా, చూస్తూనే గుర్తులు చూశాడు.

“అయ్యో. కో...వ. చూ..?”

“ఉ. చూ” అని రివాషాడు రామదాసు శ్రమి అర్థంగాక.

“శేశేశే?”

“ఏదిటి?”

“కోతుటి సురవయ్యమీది పైచలు”

“ఆరి పిచ్చదనకానా, ఏమయిలే?”

“కాదు”

“మరి”

“బుక్కా పిలుపుగాడు”

రోగి పెద్దగా అరిచాడు, మూరిగి మగతలో
తిరిగి పడిపోయాడు

* * * *

ఎనిమిదిరోజుల జ్వరానికి అంతులేదు. ఎనిమిది
దోరోజున యాదవులు తన స్నేహితులు సింగన్నీ,
మాణిక్యం కొడుకు యల్లమందను, యానాది ముల్లి
గాడిని, కాపుల పిల్లాడు నీలకన్యాయనూ పిలిపించు
కొన్నాడు

“అ రే య యల్లమందా మత్స్య
కే ప్పింది నిజంరా!”

“ఏంది???”

“బుక్కా పిలుపుగాడి మాట”

యల్లమంద నవ్వి “అబద్ధం అబద్ధం నిన్ను
బహులు చెప్పేందుకు తెప్పావా”

యాదవులు తీవ్రంలేని గొంతుతోనే, భారీ
అశులనుండి మాట్లాడాడు

“నిజంరా ఆడు. నాగ్గనబడిచెప్పిండు”

పిల్లలందరూ దిగాలుపడి చూశారు. అందరికీ
కళ్లనీళ్లు వచ్చినై వంకాయల మాణిక్యంకొడుకు
యల్లమంద పెద్దగా ఏడ్చాడు

మల్లి యాదవులు మాట్లాడాడు.

“అ రే యాడో.. వృద్ధురా.. నేను
బుక్కా పిలుపుగాడిదగ్గరి తెచ్చావా! మా బాబును
తెప్పి, నేను జచ్చిపోక పైచలు జరిపిస్తాను. యల్లా!
కువ్వెరుకో; సింగడియ్యి, నీలకన్యాయకు ముల్లి
. గాడి! తెరిచగంనా యియ్యరా”

యాదవురికి మల్లి తెలిసి అర్థరాత్రికి
వచ్చింది రామదాసు కొడుకుమందం వదలేడు.

“అ య్యా నేను జన్మే. సురవయ్యకు
జల్లి పట్టు పైసలు జలుతావు గా”

తామాట రామదాసు కాపురుసుని ఏడ్చాడు
అరాత్రి ధిక్కున తెల్లవారింది రాత్రింతో యాద
వులు కలవరిస్తూనే వున్నాడు జ్వరం గంటగంటమా
ముదిరిపోయింది మంగలి బైదుడు గరళం పోసే
ఏర్పాట్లులేనీ, పన్నెంతేళ్ళ యాదవురి మాడుగీచి
పట్టునేవున్నాడు కొని వంకాయల మాణిక్యం
కొడుకు యల్లమంద ధరివ్యక్త చెప్పినట్లు తొమ్మిదో
నాటికల్లా యాదవులు యహలోకయాత్ర చారిం
చాడు

* * * *

అరాత్రి గ్రామస్థులు రామదాసును, చచ్చిపో
యిన సురవయ్యచెట్టి కొట్టుకు కన్నం తేస్తాంనాగా
పట్టుకొన్నాడు

దొరలందరూ దొంగను అడిగారు—

“ఎందుకుచేకావ్ దొంగతనం?”

రామదాసు అన్నాడు సమాధానంగా—

“నాకొడుకు చెవ్వందిద పైసల!”

సత్యగ్రహం

శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి

పూర్వం
ఉండేది మనుష్యుల్లో సత్యాగ్రహమొకటి
అది జేవికరాల్లో
ఒక కరవాలంగా నిలబడి
ఆమె నడచుచాడుల్లో పొంచిఉన్న దార్శక్యాన్ని
సమూలం చెందాడూ
ఆ దొంగతనపు చాగుడులో
మోసపునీడల చెల్లాచెద రొనరించుటలో
ఉపయోగపడే దప్పుడు
అనీపిడినై పిడికిరి చేసి విగించించా
ఆ వారకలోక దురాచారాలు
తమకుటి దట్టపుచీకటి ధటలను
వదిలి కదిలిరా భయపడి వక్కె వొకమూల.

కానీ
ఈరోజుల్లో దుష్టశిక్షకార్యం
చేసిరాడి సరికే అవసరమున్నప్పుడు
మాకారా ఆ ఆయుధమెవరన్నా ?
ఉరకనిలబడి చూస్తున్నది
చేసేదే ఆవ్యాయాన్ని !
కన్ను జగ్గుమనిపించే అమరకాంతిపుంజం
ఆముఖసీమను
బిల్లువలై ప్రవహించకపోవడం వల్లను—
దార్శక్యపుధిక్కోడం అణగారించి
కాన్ని నిలువనీడ లేకుండా
దిగంతాలవారక తమకుగలగ
కాతకుడ్ల ప్రళయమధ్య కర్తవ్యం
ఆ శిష్టసాధన వాస్తవం.

నిలువకుండడం వల్లను
ఈ పాతాళ పికాచుల వికృతానవాలు
నిగ్గింతే లేకుండా
ప్రతిద్యంది మొగందూసి
పరిహసించ పాపానించు !
ఆ మునుపటిరోజుల్లో తొడిగిన ధర్మకవచమే
అవాటి శిరవస్త్రాణమే
ఈనాడూ అంగాన ధరించి
సదానీధంగా ఉన్నదిచేసి
కాని నిర్వాక్షిణ్యంగా
కాపట్టం మొదలొటా పెల్లగింప
ఆమె అస లిక్తురాలు—
సత్యాగ్రహం లేదుజగతి .
లేదుచేవిచేకత్తి

2

ఓ దివ్యకృపాణం !
మరొక్కసారి మాచేది కరాలకు రావా ?
చరమాక్రమింబంటై ఆమె మరం
మా భూముల్లో ఏపుగ పెరిగిన పాపపుపంటను
మొదలొంటగ తెగగోయగ ?
ఓ అమరకత్తి సంకలితాగ్రహమా !
సత్యరాద్ర జనితానీ !
సృష్టిపరువు
యజ్ఞాత్మకమై ఉన్న విధంగా
వాచాగంధరగోళంగా ఉన్నప్పుడు
దుర్భరమా ప్రాశంజికాయుగాల్లో
అనందానికీ వ్యతిరేకంగా ఉన్న ప్రతీకాన్ని

సమూలముగ వాళవంచేసివోలి
భగవానుడు స్వర్గాలు పృథించిన సమయంలో
క్రమవిహీనమును విలయ ప్రకృతిపయి
దాడివెడలి పోసరిసి
ఆ మగ్ధులమండి
అనేక పరితృకుండలాలూ
పిరితారా తరళపాలీ
సృష్టించావు గదమ్మా!
మానవ విశిష్టాగారంలో బండివిప్పకు?
నీ పిరి విశిష్ట కవచారలు క్రుచ్చిపెక్కినవా?
ఓ సత్యరాద్ర జనితాసీ!
అమరశక్తి సంకలితాగ్రహమా!
ఆ హూరపికామల వక్రపతాకల ఔద్ధత్యం
ఎదిరింపగలిగేవాడీ, సత్యాగ్రహశక్తివేడీ,
కున్నాలై పోవడాన్ని
దుష్టశిక్ష కాయుగమేడీ లేకుండా
ఇన్నాల్సే అసహాయగ నిలబడి ఉన్నదిజేవి
ఆమెశిరి కడలాడ్తూ
మాపాలాల పరిశుభ్రం చేయగరావా?
మహారాద్ర భారంతో తన వోర్లండాలుగులాడు,
తనమట్టూ విసిరే గాలిరింప
జేడిపాగల సెగలెగయగ,
మరల పెదలనీ మహాత్మాహం
ఆమె మనస్సీకులో!
పరమప్రభు శ్రోధాలు, బృహద్వహ్నులు,
మరల పొదలనీ సరాళలంలో!
ఓ సత్య రాద్రజనితాసీ!
అమరశక్తి సంకలితాగ్రహమా,

3

ఆరోజుల్లో
మానవుని మనస్ఫులం
పరిశ్రమీమగా ఉండేది
లేరిమాడరాని తెల్లదనంతో
జరిగే పెద్దమంటతో
వికురుగ కడలుకు, కుక్కురిదుకుతూవచ్చే
ప్రళయాదిల సంఘాతాల
భయంకర దండయాత్రలంటే
గుండెల్లో తెదురగుటను

దుష్ట పరకళక్తులు
ఆ పరిశ్రమందిరం గడపే త్రొక్కివలుస్తే
అతి జాగ్రత్తగ నడిచేది
కానీ ఇపుడిప్పుడు
సత్యాగ్రహశక్తి అసలు
యద్ధానికి సంసిద్ధంగా లేకుండుటల్లను
ఆ రాక్షసకళక్తులు
పట్టపగలె పాలిస్తున్నాయ్ భరసంతా.
విచ్చలదిగిగా విజ్ఞునిగుకూ
మనుజుని పౌదయా న్నాక్రమించుకొంటు
న్నాయ్!

ఆ పదాల కదలికలను
దొంగచాటు దనంలేదు.
రికరకాల వికృతికటాల దక్రాల్లో
మట్టేసిన మరదమట్టిలా
నేడా అసహాయ మనస్థలమంతా
తిను ఉన్మత్త పదాల అర్థహీన ప్రచలనాల.
ఎవత్రొక్కిడి పెవత్రొక్కిడి చేస్తూ
ఆ మార్దవమంతా మాపేస్తున్నాయ్!
అమరకాంతులేవో
నిరంతరం నయూజే దాడుతో,
చలువలనొలికే గాలులతో,
భగవన్మందిరమే అమర్రమకలిగించే పతల్లతో,
అమరుల అమృతపు విందులతో కలకలలాడే
రాక్షసులతో,
ఆతి సుందరమా మానవు మేధా వాతావరణం
మానీసహింపగజాలక పోయిందా సారకపాతక
బృందం

కాపట్టపుటన్నులను రగుల్కొల్పి,
కెంజాయలతో భయంకరంగాఉండే సంజల్లో
పొగమారిన అసభిత్వంనిలబెట్టి,
కాళ మేఘపటలాంధరమంతో
సర్వాన్నీ ఆకరించి,
పగటిచలుగు మాయజేసి
తను కనుమాలంగా ఉండే వాతావరణం
సృష్టింపగ మొదలిడిందా ఆమరశక్తిగణం
మనుజుమనసు మిన్నుమోద
ఇసుకకుపామలు ముప్పులు
దిగుతగ వేలాడజేసి

తునుగులు పొంబాయని !
నరుని అవేలటలో చూపిరస్కరింబులపై
ప్రళయపువల్లని నీడల వాడెవో కనరావా ?

4

తానిదివరకంత మహాల్లాసంతో పాటలుపాడ్చూ
మారీపనిచేసిన ఈ మానవజీవిత వనమాలాగున
పాడెటలంబూని దేని ఎన్నొక్కసమిస్తుంది ?
మాడ్చులేని అహంకారంతో మిన్నుమన్ను గవనో
కుండా

తిరిగి రక్కసిమూకలు నారక పాశ్విక నైదికులు
కరకుననపు బడుగులతో చూచిక వృత్తంతో
మెత్తని విరిరేకులు నిండినదాయలు పెనగ్రొక్కుకు
చీకపుయ్యులంబుల్లా తోటంతా ఆక్రమించి
వాళినం వెదజల్లడాన్ని చెవింకన్నా పోయిస్తుంది ?
ఓర్వకేని చేయగలదు ?

మూర్ఖపు పేరాసా,

స్వార్థం

మాధ్యం,

గోడలైన

నీచలు బండలబొడ్డిని, పిరి తిరుగని లాన

దేని నేడు

ఖైదీగడ !

మానవతన్నది బలవంతంగా వికృతిచేసి

మన ఆసురజౌర్యవ్యం—

మొరటుదనంతో వృక్షలుజగంలో

వెదజల్లుకు మనంహింసారితలోపాండేసంతృప్తి—

కార్థానాయా కొలుములూ

విగియగట్టి ఉంచిన మన ఈ నాగరికసంఘం—

కని ఆమె అద మనునో అని

నీచలు బండలబొడ్డిని

పిరి తిరుగని మడ్డిని

దేనివిలా

నేడు మనం బందీగా నేకాం !

మనం చేసే ఘోరాలకు మందలించలేదు దేని !

నాగ్రియం పేర మనం

లోతుగగాయం చేసినగుండెలు—

పాలెపురుగు గూటిలోన కీటకాలలా

మన బ్యాపారపుటిమపడినీకులలో చిక్కుకు

తప్పించుకునే దారిలేక

గిజగిజ కొట్టుకుపోయే మృతులాత్మలు—

అబ్బా !

అది తలపుకు వస్తేనే

ఒడలంతా కంపిస్తున్నది !

యరదలోన పారలాడే వండుల

బ్రదుకులకన్నా కృష్ణమా బ్రదుకులోన

మానవతన్నది దిగజారగ,

పైకాచిక కృత్యాలకు నిలయాలకు

ఘండాలపు సందులలో, గొండులలో,

వెలిగివచ్చు పెట్టులేని

పాపపు మాపంలో

దిగబడి

ఎలాటి నైశానికిలాడా

పాల్పుడానికి సందేహించని

పసుప్రవృత్తిని పొందుతున్న నే

ఎన్నెన్నో జీవాలు !

వాటికి పేదరికాన్నిచ్చి,

మనంచేసిన నేరానికి

అని కైళ్ళల్లో కఠినము లనుభవించాలి !

జాలిఅన్నదే లేకుండా

ఈశ్రాలను నేలను రాలించి

ఆ లేకుల కాలను రాచ,

మనకర్క కకార్యాది

మనలను మందలింపగల

మాన ముండియు

లేచివచ్చు శక్తిని గనలేదుదేని,

తననేలను నిర్వమి వాడికత్తి !

పండులు, కొమ్మలూ

పడిఉంటే చోటులకన్నా

హీనమైన ఫలములలో విద్రా,

తిండికాని తిండి,

ఇంతేనా ప్రతిఫలం ?

అభీషుల్లో

ఫ్యాక్టరీలలో

వడి సంచాల్లో

పాలాలలో

భక్త్యుపోయే బ్రదుకులకు

మనమిచ్చే నిలువఇదేనా ?

వెలవెంతో తెలియని
 జీవితారీలా
 దుర్వ్యయమైపోవడ మంతంకాదా?
 శవార్ని పీక్కుని తిని బ్రదికే
 రాబందుల్లా
 మనమమాడువంగా
 గోట్లకొలది తోడివార్నిలా
 కడుపు తరుక్కునిపోయే పేదరికంలా
 అణగార్చడమేనా?
 చిలుకల పీకలుకొరికే పిల్లులమై
 పనిపాపలమనసుల వికసింపగనీయక
 నమిలేస్తామా ఈలాగున?
 తిండిలేక మాడదానిలో—
 లోహచక్ర వైశాచికవిజ్ఞానం
 మానవ వివేచనాశక్తిని
 భయంకరంగా ఆకర్షిస్తూ,
 అంతులేని రహస్యార్థంతో
 తమ ఉన్మత్తవర్తనలభ్రమణ
 హృదయ విదారణ దారుణ
 భీషణ ఘోషణలతో
 క్రొత్తపూల హృదంతరాలు
 దొంగిలించివేయగా
 చివరకచట
 మానవులే నిర్జీవ పదార్థాలుగ
 యంత్రాల్లో భాగాలే జీవంగలవస్తువులుగ
 మారే యమసదనాల్లో
 శబ్దకర్ణ శ్రమించడానిలో—
 రాక్షసత్వమునతోడివార్నిలా పేదరికంలా
 అణగార్చడమేనా?
 మన కార్యకలాపాల్లో
 ఒకసారైనా
 సౌందర్యమనే మాటను
 తలపెట్టగబోమా ఇక?
 చేయడాని కింకారేదా
 దైవానికి మొరలిడుకోడం మినహా?
 ఛీ, ఛీ, ఇంత అశక్తులమా?
 పాశవిక శక్తులమా!

* * * *

ఒకనాటి మానవసంఘంలో

కదలాడిన సత్యాగ్రహార!
 మరి ఒకమారీ కుళ్లు ప్రపంచంలో
 కదలే గుడినం రాదా!
 అప్పుడు జేరి దుఃఖభరంతో
 కనుకొలకుల జార్చడసలు
 దుర్బలయై అశ్రుధార!
 ఒక్కతడుట లేస్తుంది!
 శ్రోథపూర్ణ తీక్షణహి
 కదలాడే పిడిగల అనీఒక్క!
 ఆపరమాత్ముని దివ్యరౌద్ర
 తనకేల చలిస్తుంటే
 ఆమె మనస్సంతా
 ఉత్సాహంతో
 పొంగి పారలుతుంది!
 నరకంలా
 ప్రళయపు 'క్వాకీ' గట్టలలో
 రాయరవ్వ సంతరించి
 తన్ను కొలుపెట్టనీక
 మానవజీవిక చుట్టూ
 దుష్టశక్తులలాకట్టి
 నిలచెట్టివ గోడలు
 పునాదుల్లో జేరి
 నేలబడ గొడుతుంది!
 కృతక తారతమ్యార్ని
 అన్యాయపు వ్యాపారాన్నీ
 పేరాసలయాజమాన్యమునకు దోహదముగుపద్ధతున్నీ
 ఒక చిట్టకు తెగగొట్టుంది
 దీక్షాపరతంత్ర, జేరి,
 సత్యాగ్రహ తరళలవీతనీత విశతాపి ధారనో!
 ముక్కముక్కలై, పొగలై,
 ఈ దౌర్జన్యాలన్నీ
 మచ్చునకన్నా కనబడకుండా
 మాయమైపోతాయి ప్రపంచంలో!
 అన్యాయం మనస్సులో
 మరణభీతినింపే స్వరకల్పనతో
 నిలయగీతకలు పొడుచుదవ్వడు జేరి!
 తిరిగి
 తనవికాల రాజ్యవిధుల్లో
 ఉరేసుతుంది

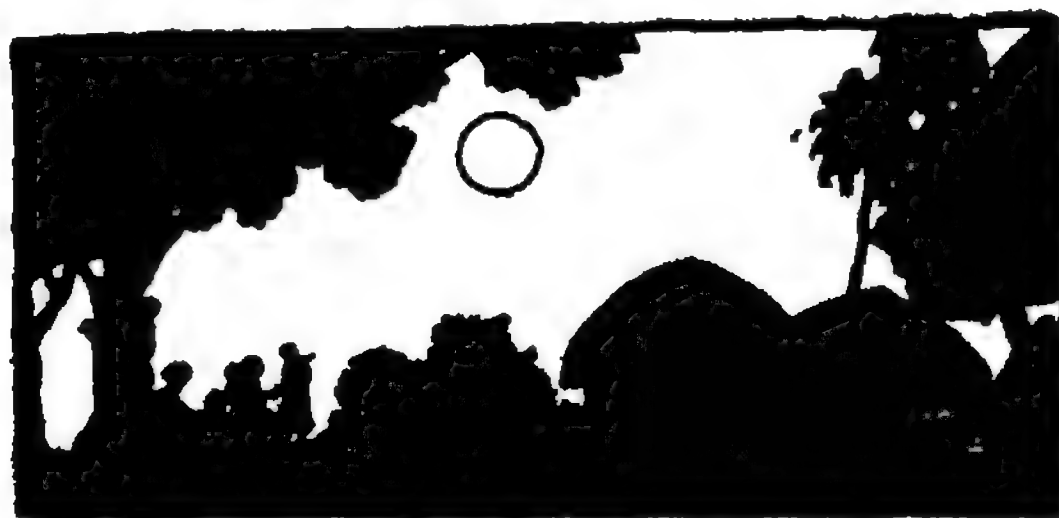
సత్యాగ్రహ ఖడ్గం
దక్షిణానందంతో విగలబడి ఆమె !
మరల ధరణి వారంభిస్తాయి
కనుకు పండువు చేసి పైకివాడి నేనుకయ !
ఆఖడ్గం వాడిఅంచు
దురుకునెలుగు లోర్యలేక
మినిషిమనసు కాపురాన్ని
మాని వికృతధూతరాశి
వతిస్తుంది పరాయనమంత్రం
ఏకాదా దొరుకరాని నీలకొండ !
బృహత్పల్లవత్యాగ్రహ వదుల చాలవాలలో
దృఢదీప్తానంత్యానా శ్రీ పాలవాలలో
తీసుకున్నది
గాలికరుర నొట్టలకుడు పోతుంది
బ్రహ్మకుల కాధారంగా
మనం కట్టుకొన్న ఈ చీకటిపటి
ఈ అశమాధమమా ఆర్థికగృహం !
కత్తి అంచుటుకుకు లోర్యలేక
ఈ అకుకులచాంతలు—
మనవ్యాపారిం, పేరాపా, పాతకాలు,
మన పైకాచికలోకం అభివృద్ధి,

సమూలంగా ఆ విగురులలో
పరమాణువులై చెల్లాచెదురైపోతాయి !
మినిషిమనసు నింతికాక
వాళివమున దిగకొట్టిన
ఇనుప మేకు లీ పన్నులుగల బరువనుచట్రాలు
పడలిపోయి,
ఈలోహపు శ్రమతెర దిగజారిపోయి,
నలికి పస్తుంది
ఆలోచనాకత్తి !
దేవలోక రాజ్యవోలె
ప్రణవాభాస్థానిత మరవీధుల్లో
విహరిస్తుంది !

* * *

మరొకపారి మాదేవికరాలకురావా
సత్యాగ్రహ జనితానీ,
అమరకత్తి సంకలితాగ్రహమా,
పరమాత్ముని బంటై
మా భూముల్లో విచ్చగ పెరిగిన పొవులపంటను
ఆమెమరల మొదలంటగ తెగగోయగ ?
ఓ సత్యాగ్రహమా !

(లాసెలెన్ ఎబర్క్రొంబీవాసిన “ఇండిగ్నెషన్ ఎక్ ఓన్” ఆధారంగా రచన)

చంద్రబైకపుత్రః

శ్రీ శ్రీనివాస కవిమణి

“అక్కయ్యా, రావ వింటేస్తున్నాడు” అంటూ పొద్దునే కర్రను రామయ్య వచ్చి కుబ్బుక్కు అడిగినాడు

“హుల్లోండి పంతులూ, నిన్ను తిడయ్యు పాలెంపోయినారు ఇంతవరకూ రారేదు రాత్రికి వస్తాను అన్నాడు” అన్నది కుబ్బుక్కు

“ఎందుకు పోయినాడు?”

“అక్కడ వారి తాలూకు ఎవడో పిల్లగాడు ఉన్నాడట వాణ్ని పెంచుకోవలసింది అని వారి వారు అందరూ పట్టుపట్టివారు ఆ పిల్లవాణ్ని చూడటానికి పోయినారు”

“అదేమిటి అక్కయ్యా, రావకు మతిపోలే పోయింది, నీకు కూడా మతిపోయిందేమిటి?—ఎక్కడో బయట పెంపుడు కొడుకు అతడయ్య కానీ పెంచుకోన్న తల్లితండ్రులకు ఉపయోగ పడటము కానీ చూచినామా! లేనిపోని తల్లివం పెంపుడు అంటే తగాదా కొనుక్కొడము అన్న మాట ఈ కాస్త విషయము నీకట్లా తోచలేదు” అన్నాడు రామయ్య

“పంతులూ, మీ రావగారి సంగతి నీకు తెలియదేమింది? అనుకొన్నట్లు చేసి తీరవలసిందే”

“కాదు లేవమ్మా, నీకు తోచిఉండదు లేక పోలే నీవు చెబితే రావ వివరపోవటము ఏమిటి?—

“అయితే నా ఇష్టముతోనే మీ రావగారు ఈ ప్రయత్నము అంకా చేస్తున్నారట అంటావా?”

“కుతరామూనూ..”

కుబ్బుక్కు ఒక్కనవ్వు వదిలింది. “సరే ఆయన గారు రానియ్యి చూచాము” అన్నది.

“అయితే అక్కయ్యా, నీకు పిల్లలు కలిగి వయస్సు మళ్ళింది అంటావా?”

“ఇంకేమి పిల్లలు నేను కిందిటి గారివాస ఇంకా అయిదు సంవత్సరాలకు కొడుకుంది అనిగా కాపురానికి వచ్చినాను గారివాస కొట్టి ఎక్కేళ్లు అయిందో లెక్క చెప్పు”

“గారివాస కొట్టి ఇప్పటికీ పాతికేళ్లు అయింది ఏమారే—నీ కడుపున ఒక కాయ కాయ కూడదూ” అన్నాడు రామయ్య

“చాలారే—నీ వయస్సారము నలభైఅయిదు దాటిపోయినవి ఇంకా పిల్లలు ఏమిటి”

“పోనీలే—నీవు పిల్లలను కవలేక పోయినా చూ రావకు పిల్లలు పుట్టే వయస్సుమాత్రము మళ్ళలేదు”

కుబ్బుక్కు నవ్వింది కాని అమె ఉపాసా ఎక్కడెక్కడో పోయినవి ఒక్క పారి రామయ్యను తేరి పారచూచి “నిజమే పంతులూ, నీవు అన్నట్లు నా పిల్లవాడు కాకపోయినా ఆయనగారి పిల్లవాడు అయినా కొంత నయమే” అన్నది

“అదేవమ్మా నేనూ చెప్తుకూతుంది” అని రామయ్య అంటూ ఉండగా కిర్రచెప్పలతో గ్రామ మున్నటు వారయ్య వచ్చినాడు రామయ్యకు చూస్తూ “పంతులూ ప్రాద్దుతే వచ్చినావు. ఏమిటి తహశీల్దారు మన ఊరు వస్తున్నాను అని తాళిదు ఏమైనా పంపించినాడా” అన్నాడు

“అదేమిలేదు ఒక బోగోషి మన ఊరువచ్చి నాడు. ఆయన పొందిత్యము మీరు పరీక్షించవలెను”

“ఇంతకూ నీకు ఆయన ఏమి బోసయ్య చెప్పినాడు” అంటూ వారయ్య మరీలో చేరగిల బడి నాడు.

“ఇప్పుడు ఉన్నవాండ్లు చాలనట్లు యంకా నల్లారు అదిపిల్లలు పుట్టుకొర అన్నాడు”

“కానీ ముక్తము పడినందు అవుతారు అన్న మాట ఆడుచి అంటే మా చెల్లెలుకే తగిపోయింది చూడు మీ అక్కను ”

“సరేలే సరాగము” అంటూ గుబ్బుమ్మ “ఎన్నడో ఎందుకు పంతులూ—ఆ జోక్యులను ఇప్పుడే పిలిపించు మీ బావగారు పోయినప్పటికీ పని పండ్లో కామో లేలుచుంది మాతామ” అన్నది

“పంతులూ—ఇప్పుడే పిలిపించవయ్యా— మధ్యాహ్నమునంచీ నేను మళ్ళీ ప్రయాణము అయి పోతాను మాతామాడు నేను ఎవరిని పంపిస్తావు” అన్నాడు వారయ్య “గురవణ్ణి పంపిస్తానులే” అంటూ గుబ్బుమ్మ లోపలికిపోయి పాలూ పెరుగునెయ్యి మొదలు అయిన మోయాను సామగ్రులు అన్నీ ఇచ్చి అతన్నీ కరణముగారి ఇంట్లో ఒప్పు చెప్పి అక్కడ ఉన్న జోక్యులవారిని పంట్లనే పిలుచుకొని రమ్మన్నది రామయ్య గురవణ్ణి చూస్తూ “నీకు ఎవడుబావా, నుండు అల్లె ఉన్నాడు నీకు ఏ బేతమునుంచి ఇక్కడికి దిగివాడు” అన్నాడు

“మీ అక్క పంట్లచేసుకోలేక చిక్కురుజిల్లా నుంచి అక్కా వీణ్ణి రావించించవయ్యా” అన్నాడు వారయ్య

“నీకు అట్టే తినలేదు అనుకొంటాను”

“చాలు రెక్కురుమీ కేళాళాళాలు ఆజోక్యులు వచ్చేసరికి మీరు కొత్త మంచిమాట చేసుకోండి” అంది గుబ్బుమ్మ, వారయ్య లేచి ఇంట్లోకిపోయివాడు

వారయ్య మామూలు గ్రామ మున్నగుల మాదిరిగా కరణాల దస్త్రాల కావలివాడు కాదు అతడు శ్రమంకుడు. ప్రతిభావంతుడు, చిన్నప్పటినుండి చదువుకోలేదు, కాని వయస్సు వచ్చిన తరువాత ఒక ధట్టురాజుగారిని ఇంట్లో ఉంచుకొని తెలుగు ప్రబంధాలు అన్నీ చదివించుకొని తెలుగుకొన్నాడు

డు వ్యవహార జ్ఞానముకొనము ఒక ఇంజీను. అయ్యవారిని పెట్టుకొని ఇంజీను నేర్చుకొన్నాడు ధారాళముగా ఇంజీను మాట్లాడుతాడు దొరలు మాట్లాడినా ఇంజీను ఇట్టే తెలుసుకొని ఇంజీను లోనే బవాబులు చెప్పతాడు

పీఠ్య పితామహార్థము ఒక ఏతైయకరాల నూగాణిగూమి, ఒక మారు యకరాల మెట్టగూమి ఉంది తాత ముత్రాతలు “వద్దు కుమార్తెమొగ్గో శిస్తులు కట్టలేము” అన్నప్పటికీ తమాసిల్దార్లు శిస్తులు పెంచడానికి మంజూరు చేసిన ఇసుక పర్రలు వందలకొద్దీ యకరాలు వారయ్య హయాములో నరుకు వనాలు అయిపోయినవి అందువల్ల టోకు చేరముచేసి నరుకు కర్రల అడితీ ఒకటి రైసుమిల్లు ఒకటి ఉన్నవి ఆయన ఆ గ్రామపంచాయతీలోద్ద ప్రెసిడెంటు కూడానూ ఇంకా ఇట్లాంటి గౌరవోద్యోగాలు ఎన్నో ఉన్నవి వదిలే చోట ధారాళముగా వదలమనా—పట్టవలసినచోట మంచి గావుపట్టు పట్టడమూ ఆయనకు బాగా తెలుసును దానమూ ధర్మమూ పేరూ ప్రతిపూ కలవాడు

వ్యాపారమూ వ్యవహారాలూ వారయ్యవంతు వ్యవసాయమూ గొడ్డూ గోదా ఇల్లూ వాకిరీ మొదలు

అయినవి అన్నీ గుబ్బుమ్మ వి వారయ్య చెప్పినమాట ఆకిళ్ళో ఎప్పుడు అయినా చలామణీ కాకపోలే కాకపోవచ్చున, కాని గుబ్బుమ్మ మాట ఆకిళ్ళో గుగ్గివాళ్లు ఇకను ఆదంపరులకు తీర్చరీ కూర్చరీ కరణము రామయ్యవంతులు రామయ్య వారయ్యకన్నా పదివిట్లు చిన్నవాడు

రామయ్యమాట వారయ్య ఎన్నడూ తీసికేసేవాడు కాదు వారయ్య చెప్పింది చేయకుండా రామయ్య ఎన్నడూ అలయించిందీ లేదు ఇద్దరూ ఒక్కమాటమీద పోవాండు అందువల్లనే

గ్రామములో పోట్లాటలు వచ్చి పార్టీలు పడి గడ్డి వాములు తగులపెట్టుకోవడము కానీ వారి గొడ్డకు వారూ ఏరూ ఏరిగొడ్డకు వారూ మందులుపెట్టి చంపి వేయడాలు గానీ లేవు ఇన్ని మాటలెందుకు అది బహిష్కరణ ఉన్న పల్లెటూరు. అయినప్పటి కిన్నీ ఒక సినిమా వ్యవహారము కానీ ఒక క్రిమినల్ వ్యవహారము కానీ ఊరుదాటి కోర్టుకు పోయింది లేదు

వారయ్య కానీ అంత కుంకుమబొట్టు పెట్టు కొని లోపలినుంచి బయటకు వచ్చినాడు అప్పుడే జోగులయిమ్మ వచ్చినాడు జోగులయిమ్మ దినదాని! కుబ్బమ్మగూడా వచ్చి తలుపుచాటున నిలుచున్నది వారయ్య జోగిషీని ఎగాదిగా చూచి “బాలజోగి తిపం వృద్ధనైద్యం” అన్నారు. బాగుంది జోగులయిమ్మ జాతకము ఇవ్వగానే ముందుగా ఏమి ఆలోచిస్తావు?” అని ప్రశ్ని చేసినాడు

“అయ్యర్దాయాన్ని గురించి ఆలోచిస్తాను”

“అయితే ఈ జాతకానికి అయ్యర్దాయము చెప్ప” అంటూ జాతకచక్రము ఉన్న కాగితము వారయ్య జోగులకు ఇచ్చినాడు రామయ్య “జోగులయిమ్మ బాబూ లగ్నము ఏమిటి—నక్షత్రము ఏమిటి” అన్నాడు.

“మేవలగ్నము—సుఖానక్షత్రము” అంటూ “జాతకుడికి దీర్ఘాయుర్దాయము పట్టింది జాతకము మహాదౌర్దది ఒక్క పంచమ భావానికి తప్ప మరీ ఏ ఇతర భావానికి ఏదోషమూలేదు పంచమాధిపతికిన్నీ పంచమ స్థానానికిన్నీ పాపార్గళం పట్టింది పుత్రకార కుడు అయిన ”

“ఇదుగో జోగులయిమ్మ మాకు నీకాస్త్రము గోల అంత అక్కరలేదు ఫలము చెప్పండి” అన్నాడు వారయ్య

“ఇప్పటికి సంతానము లేదు” అన్నాడు జోగిషీ

“సరే ఇకముందు సంగతి?” అన్నాడు రామయ్య

“అయితే కర్మస్థానాధిపతి అయిన.”

“దత్తుచేసు కొంటావేమో చెప్పవయ్యో” అన్నాడు వారయ్య.

“దత్త పుత్రయోగములేదు.”

“దత్తు చేసుకొంటే”

“దత్తక చేసుకోవటము ఉండదు. అధనా దత్తక చేసుకో తలచుకొన్నా కొనసాగదు. విధియు అయి పోకుంది”

“అంటే”

దత్తుకు ఇంటికి రాగానే చస్తాడు”

“అయ్యనాయనో—పుత్రకోకముకన్నా దత్త పుత్రకోకము పట్ట కళ్యణముకాదు అన్నారు పెద్దలు” అన్నాడు రామయ్య వారయ్య ముఖము వెల వెల పోయింది

“అయ్యో ఈ జాతకములో ఉపపదానికి చంద్రశుక్ర సంబంధము పట్టింది కాబట్టి జీవకళ త్రము ఉంటుంది. కర్మస్థానము బాగాఉంది కర్మ కారకుడూ కర్మాధిపతి బాగా ఉన్నారు “సుధద్వ గోగ్ధగాకుందరి” అని మాత్రము మంచి అందకత్తెను జాతకుడు కొద్ది రోజులలో పెండ్లి చేసుకొంటాడు “స్వకులేసుప్తాచ” “చంద్రే జైకపుత్రః” అనే మాత్రా లయము జాతకానికి అవ్వరీస్తని ఆ అందకత్తెకు ఒక పిల్లవాడు పుట్టుతాడు. వాడు ఈ జాతకుడికి కర్మాధికారి అవుతాడు. తప్పదు”

వారయ్య పకపకా నవ్వివాడు కుబ్బమ్మ తీత్రముగా ఆలోచించడము మొదలు పెట్టింది. రామయ్య “కాస్తులవారూ, సంతానము ఇంకా ఎంత కాలానికంటుకుంది” అని ప్రశ్నించినాడు

“ఎన్నే ఎంతో కాలానికా—ఇవ్వకు కర్మాధిపతి అయిన కిందకలో కుటుంబాధిపతి అయిన కుక్రభుక్తి నడుస్తూఉంది కొద్దిరోజులలో జీవకళ త్రమా ఆ తరువాత—నేటికి పదహారు మాసాలలో జాతకుడికి కర్మచేసే పిల్లవాడు పుట్టుతాడు ”

“అట్లా నిజముగా పదహారు మాసాలలో పిల్ల వాడు పుట్టేట్లయితే మీకు నూటపహార్లు బహుమానము ఇప్పిస్తాను” అన్నాడు రామయ్య

“తప్పకుండా నూటపదహార్లు బహుమానము పుచ్చుకొంటాను” అన్నాడు జోగిషీ వారయ్య పది రూపాయలు కాంబూలయిలో పెట్టి జోగిషీని నమ్మా దించినాడు. రామయ్యతో జోగిషీ చెల్లిపోయినాడు. వారయ్య పెండ్లాన్ని చూస్తూనే నేను దత్తుచేసుకో

టాకు అని పిలువబడుచున్నది. ఏమి అవుతుందో చూడవలెను" అన్నాడు.

"ఏమి అవుతుంది జోష్యుల జోటివాక్యం "

"అయితే నేను దత్తు చేసుకోవడము నీకు ఇవ్వను లేదు అన్నమాట"

"నేను అనేకమార్లు చెప్పినాను మీరు విన్నా దుకాదు ఏమి చేసేది? మొదటిపుట్టిన పిల్లవాడు అయినా పెండ్లానికేపుట్టిన పిల్లవాడు అయినా ఉపయోగపడుతాడు కాని ఏ అయ్యకో ఏ అమ్మకో పుట్టినవాడు ఎప్పుడూ అక్కరకురాడు" అంది గుబ్బిమ్మ

"ఎట్లానూ..." అని నవ్వివాడు వారయ్య

* * *

జ్యోతి చెప్పిపోయినట్లుగానే వారయ్య దత్తు చేసుకో కలచుకొన్న పిల్లవాడికి నాల్గోంజులు వర్షం ముకాసి చనిపోయినాడు వంశము నిలవడానికి ఇంకా పిల్లను పెండ్లి చేసుకోవలసిందేమి అని గుబ్బిమ్మ పట్టువట్టింది రామయ్య అందుకు తోచినా చేసినాడు వారయ్యకు ఇవ్వను అయినా కాకపోయినా గ్రహాల ప్రభావమో ఏమో మళ్ళీ పెండ్లి చేసుకోవాలి! ఒక్కోవాడు సతతం సంపాదించడానికి గుబ్బిమ్మే ప్రాణమివ్వడం బహు సంతానము చాలు ఉన్న కుటుంబాలలో పిల్లను తీసుకొని రావలెను అనుకొన్నది విచారించింది స్వయంముగా బయలుదేరింది మాటాటి పీనులో ఒక శేడకుటుంబాన్ని చూచింది. ఆ ఇల్లాలు తొమ్మిదిమంది పిల్లలను కన్నది పెద్దపిల్లకు ఇరవై సంవత్సరాలు చారిత్రకముకల్ల పెండ్లి కాలేదు తల్లికి మాదిరిగానే రెండు అల్లె ఉంది తల్లి చాలు పిల్లగా గుబ్బిమ్మకు ఆ అమ్మాయి తోచింది ఆ పిల్ల తల్లితండ్రులనూ తక్కిన సంతానాన్ని పోషించే భారము తమదేమి అన్నది. పెరిమిటికి పిల్లను కుదిర్చింది దైవానుకూలముగా ఉండేటందుకు ఏడుకొండలవాడి ఎదుట పెండ్లి జరుగవలెను అని నిర్ణయించింది

కుభ ముహూర్తం తరువల శ్రీశ్రీమలో పెనిమిటి వారయ్యకు సతతం మంగమృతా మూడుమట్టా వేయించింది. అంతటా ఆమెకు తనివి తీరలేదు. ప్రత్యేకముగా మొగుట్నీ సతతం అలసలు మంగా త్రురము తీసుకొని పోయి అక్కడ దేవాలయంలో

ఉన్న సంతాన గోపాలకృష్ణుడికి మొక్కించింది. పుట్టెడు పటికేతల్లము నైవేద్యము పెట్టింది నూతన వధూవధులచేత పసిపిల్లలకు పంచారము చేయించింది

తరువలనుంచి ఇంటికి తిరిగి రాగానే వ్యవసాయపు పనులు అన్నీ మంగమ్మ తండ్రిగిన్న గొడ్డూ గోదా వ్యవసాయాలు అన్నీ మంగమ్మ తల్లికి ముప్పమ్మ ఒప్పగించి కంట ఇంటి పెత్తనము మాత్రము తనమీద వేసుకొంది వారయ్యకుడా గుబ్బిమ్మకు ఏమాత్రము తీసిపోలేదు తమ దాదామీద శతవార వర్షాతపాలకు లాంగిపోకుండా ఉండేటట్లుగా రెల్లు గడ్డితో చలువపందిరి వేయించినాడు ప్రాచీనా ర్యాదీన పద్ధతులను వేటిని వదిలి పెట్టకుండా పడక గది సరంజామా అంతా శేటలాగులు అన్నీ చూచి ముద్రాసుకుంచి తెప్పించి ఆ చలువ పందిరిలో అమె ర్చిట్లు చేసినాడు అది నూతన వధూవధుల కుళియ్యా గృహము అయింది

వారయ్య ఆంతటితో పోనీయలేదు తన మున్నగుగిరికి గుమాస్తాను ఏర్పాటు చేసినట్లుగానే రామయ్య పంతులు కరణీకొని తిన్న ఒక గుమాస్తాను ఏర్పాటుచేసి తన రైసుమిల్లు—కలెల అడిలి వ్యాపారము ఆయనకు ఒప్పగించి ఇల్లుకడలకుండా ఉండిపోయినాడు భోజన ముజ్జవాదులకు తప్ప దాదా దిగడము మానివేసినాడు ఇక మంగమ్మ సంగతి చెప్పవలసిన అవసరమేలేదు

ఒక్క చిక్కన ఎద్దులజతను సంతలో చాకగా కొనుక్కొని తెచ్చి ఇంత కుడికూడా చాకా తెలక పిండి పెట్టి మేపితే వారము రోజులలో చేరుకొని యిసలుకొట్టుతూ చక్కగా పాలము పనిచేస్తరి కుక్కకు ఒక్కలూ ఇంత అన్నము చేసి అంత తెల్లము పెట్టితే అది తెల్లవారేసరికి పుంజుకొని భాభామంటూ ప్రతివాణ్ణి కరవబోకుంది అయితే మావవుల ఎదుగు బొదుగులు తిండిమీద ఆధారపడవు అని ఇంగ్లీషు వైద్యులు అంటారు ఇది నిజమో చేరిజమో తెలియదు కాని మంగమ్మ మండలము రోజులలో గుర్తుపట్టడానికి నీలులేకుండా మారిపోయింది బంగారు కలక మాదిరిగా తయారు అయింది కోడల కలా ప్రభుత్వము అయిన చంద్రలింగము మాదిరిగా ఆమె ముఖము కనిపించసాగింది.

రోజులు గణగతా పరుగెత్తసాగినవి. మంగమ్మకు నిన్నుకో మొన్నుకో ఆ ఇంటికివచ్చినట్లుగా

ఉంది. కాని అప్పుడే రెండువెలుగు గిరిన తిరిగి పోయినది గుబ్బమ్మ తాతగారి జబ్బుగా ఉంది అని ఒక్కసారి పుట్టినింటికివచ్చి చామ్మనీ వర్తమాకాగా వస్తూ ఉన్నది ఆమె కాపురానికి వచ్చిన ఈపాతిక సంవత్సరాలలోనూ ఎప్పుడు పుట్టినింటికి పోయినా పాయంత్రానికీ స్వగృహానికీ చేరదీ ఉన్న గొడ్డ పాలు గుబ్బమ్మ తప్ప మరి ఎవరూ తీయడానికి వీలు లేదు ఒకవేళ ఎవరు ఆయినా తీయబోయినా ఆ గొడ్డు ఆమెకు పాలుఇచ్చివట్లు ఇతరులకు ఇవ్వవు, తాతగారిని పోయి మానవలెను అని గుబ్బమ్మకు ఎంతో అభిరామగా ఉంది గొడ్డ పాలుతీయడము ఎవరికి ఒప్పుచెప్పడము అనే చిక్కులో పడ్డది మంగమ్మ తల్లి తనకూతురు గొడ్డపాలు తీయడములో శేర్పేరి అని చెప్పింది గుబ్బమ్మ మంగమ్మను పరీక్షకు పెట్టింది పొట్ల ఆవులుకూడా మంగమ్మ చెంబు తీసుకొని కూర్చుంటే శేర్లకు శేర్లుపాలు కార్పడము మొదలు పెట్టినది గుబ్బమ్మ నిజముగా ఆశ్చర్యపడి పోయింది “పది సంవత్సరాల ఈమధ్య ఈ గొడ్డు నాకు ఇన్ని పాలుఇచ్చి ఎరగవు చెల్లెలా నీ సుతారమునాకు కూడా వేర్పు” అంది గుబ్బమ్మ మూడు రోజులు ఆయ్యే సరిగొడ్డు అన్నీ మంగమ్మకు మారిమి అయిపోయినవి పాలు సమృద్ధిముగా ఇవ్వడము మొదలు పెట్టినది గుబ్బమ్మ ఎంతో సంతోషపడ్డది “చెల్లెలా, నా ప్రాణము తెరసినపడ్డది ఇంత కాలమా ఏ ఊరు ఆయినా పోయి నాల్గురోజులు ఉండి రావడానికి ఈ గొడ్డమాలాన వీలు కాకుండా పోయింది అబ్బ ఇంతకాలానికి నీవు దేవతకు మల్లె వచ్చివావే చెల్లెలా!” అంటూ గుబ్బమ్మ మెచ్చు కొన్నది

ఇంతలో గుబ్బమ్మగారి పుట్టినింటిమంచిజట్కా బండి వచ్చింది ఆమె తాతగారు ఏక్షణమో ఒకము చారిం చేట్లు ఉన్నాడు అని ఆమెను ఆయన మానవలెను అనుకొని బండి పంపించినారు అని బండి వాడు చెప్పినాడు ఆమెకన్నుల ఎంట నీరు కారుస్తూ ఉంటే “ఎందుకు అక్కా ఆలోచిస్తావు, ఏమీ భయములేదు పోయినా వేను అంతా జాగ్రత్తగా చూసుకొంటాను” అన్నది మంగమ్మ

“చెల్లెలా ఈ రోజు పగలు ఎట్లాగో గడుపు, నాచంట మీ అమ్మనుకూడా తీసుకొనిపోతాను మా

ఊరు ఇక్కడికి చూడుమైతే ఉంది వస్తే ఇద్దరమూ పాయంత్రానికీ వస్తాము. లేకపోతే మీ అమ్మను పంపించివేస్తాను,” అని మంగమ్మతో చెప్పివారయ్యి నుకూడా తననంటరమ్మన్నది గుబ్బమ్మ ఆయన అయితే బయలుదేరలేదు కాని గుబ్బమ్మ ఆమెకు తోడుగా మంగమ్మతల్లి జట్కాబండిలో ప్రయాణము అయిపోయినారు

గుబ్బమ్మ పుట్టింటికి వెళ్లిన రెండురోజులకు వారయ జిల్లాబోర్డు మీటింపుకు వెళ్లకునీ వచ్చింది ఆతడు ఆమెనునాడే రావలెను అనుకొన్నాడు కాని సాగ్యముకాలేదు వారము రోజులు ఆయినా గుబ్బమ్మ కానీ నారయ్యకానీ తిరిగి రాలేదు అంత ఇంటికి మంగమ్మే సర్వాధికారి అయిపోయింది

అది కార్తీకమాసము మధ్యాహ్నము చూడు గంటలు అయింది మా రాస్తూ గా గుబ్బలుపట్టినది కాస్తేపటిలో చీకటిపడ్డట్టు అయిపోయింది వీటి లోకిపోయినగొడ్డు అన్నీ ఇంటికి వచ్చినవి తీరి గాండ్లు అందరూ ఇండ్లకు పోయినారు రాత్రి పడుకోడానికి వచ్చే తీరిగాండ్లు అన్నాలు తిని వస్తాము అని చెప్పి వెళ్లిపోయినారు చీకట్లు బాగా కమ్మకొన్నందువల్ల ఇంకా ఎంతపొద్దుఉంది తెలియలేదు ఎప్పుడో ఎందుకు అనుకొని నురవడు వంట చకా చకా చేసివేసినాడు కొద్ది కొద్దిగా చితుకులు పడుతూ ఉన్నది గాలిమాత్రము తోరుగా ఉంది మంగమ్మ పొంతకుండులో వేదినీళ్లు స్నానము చేసింది కితాకాలాన్ని మించిన చలివేస్తూ ఉంది ఉత్తరముమంచి విపరీతిము గాలితోలుతూ ఉంది ఆచరికి మంగమ్మ గోజాకన్నా మరికొస్తాన్నము తిన్నది పయికిపోయి పడుకోడము ఆగారీ వానలో సాగ్యము అయ్యేట్లు ఆమెకు కనిపించలేదు కిందనే పడుకొంది చీకటిపడేవేళకు చితుకులున్నూ తోరు చేసినవి మంగమ్మ కాలవ ముసుగుపెట్టుకొని పడుకొంది ఇట్టే నిద్రపట్టింది

రాత్రి తొమ్మిదిగంటలు అయింది మంగమ్మ ఉరిక్కిపడ్డట్టుగా లేచింది గాలి తలలు వేస్తూ ఉంది వాన ఎడాపెడా కొడుదుడుఉంది దీపాలు ఎప్పుడో ఆరిపోయినవి దీపము వెలిగించడానికి నిప్పుపుల్ల గీస్తే నిలవలేదు, ఆరిపోయింది.

అంత అంతకొర బంధురముగా ఉంది తలుపు
ఏనైపున ఉంది కిటికీలు ఏనైపున ఉన్నవి చటుక్కున
తోచలేదు వసారా పెంకులు లేచిపోతూ చీర
చీరమంటూ చప్పుడుచేస్తూ ఉన్నవి ఆమెకు
భయమువేసింది "సురవా-సురవా" అని శోకవేసింది
జవాబులేదు ఆ చీకటి కన్నులు అలవాటుపడ్డవి
కిటికీల తలుపు రీలగా కనిపించినవి ఎల్లాగో
ఛైర్యము చిక్కబట్టింది తలుపు తెరిచింది దీపము
లేదు లాంతరుకూడా నిలవదులేదు మధ్యమధ్య
మెరుపులు పట్టపగలు అంత ఎలుకునువేచాఉన్నవి
వ్యాజతల ఎద్దులనూ హులో వదిలిపెట్టి సురవడు
బయటికి ఎప్పుడున్నాడు

తలుక్కున మెరుపు మెరిసింది గొల్లకొరము
విడ పెంకులు గాలికి ఎగిరిపోతూఉన్నవి చిమ్మరి
గొట్టమునూనుంచి నీళ్లు కొట్టుతూ ఉన్నట్టుగా వాన
దంచుతూ ఉంది చిత్రరేఖయి చుస్తూ నిలుచుంది
చూడి గదులూ పాడి ఆవులనూ సురవకు ఇంటిలోకి
తోలి తక్కిన గొడ్లను బయటకు పోవడానికి మే
తాళ్లు వదిలివేసినాడు

"అమ్మగారూ కొమ్మలు బ్రా ఈపెట్టు
ఉంది బ్యాటరీ దీపము ఎతకంకి అన్నాడు సుర
వడు అదృష్టవశాత్తూ బ్యాటరీ దీపము పెద్దద
మంగమ్మకు దొరికింది దీపమువేసి చూసింది
పెంకులు అన్నీపోయిన ఆ కొటములోనే బ్రా
ఈవనూ కనిపించింది చూడను సురవకు ఎట్లు
కొన్నాడు తల్లిగేదను ఇంట్లోకి తీసుకొని రావ
డానికి మంగమ్మ దారి మేతాడు ఒక చేతిలో
పట్టుకొంది గెండ్లోచేతిలో బ్యాటరీ దీపము పట్టు
కొని నడిపిస్తూ ఉంది ఆ తైరలగాలి ప మరకు
తిరిగిపోయింది సవకువలేక వకువలేక నడుస్తూ
ఉంది గాలి ఒక్క విసురు విసిరింది మంగమ్మ
కాళ్లు నిలపలేకపోయింది ఎల్లకిం పడ్డది సురవకు
వకుగత్తుకొనివచ్చి పనిపిల్లను గెండుచేతులలో ఎత్తు
కొన్నట్టుగా మంగమ్మను ఎత్తుకొనివచ్చి మంచమీద
పడుకోపెట్టి "అమ్మగారూ నకుములు నొప్పిపట్టి
నవా?" అన్నాడు

"లేదురా—కాళ్లు నిలవలేదు" అన్నది

"అమ్మగారూ—గేదనూ చూడనూ నేను
చూసుకొంటాను తాము తిరిగిపోయినారు. ఒళ్లు

కుసుమకొని స్వప్నముగా వడుకోండి" అని చెప్పి
సురవడు అవతలకు వెళ్లివారు

* * *

దాదాగది అయినప్పటికీనీ కిటికీలమూసి
వేసి ఉన్నప్పటికీనీ గాలి రంయముని వస్తూ ఉంది
గోడపక్కను తేలమీదపెట్టిన లాంతరులో దీపము
గంతులు వేయడము మొదలు పెట్టింది మంగమ్మ
ఒండ్లు కొంగరపోతూ ఉంది తలగళాగళా కుడుచు
కొని చీర గవిక తీసి వేసి ఒళ్లు కుసుమకొని
పెట్టెలో చీరకట్టుకొంటూ ఇటుమాచింది సురవడు
వాకిరిపక్కను నిలుచుని అన్నాడు వాడు తనను
చూచినాడా అనే సందేహమువచ్చింది చీర కట్టు
కొంటూనే "సురవా ఏమిచేస్తున్నావు" అని అడిగింది

"దరి! వణురుతూ ఉన్నాను" అన్నాడు

బ్యాటరీదీపమువేసి వాణ్ణి చూచింది సుండు
వంట సురవకు వణురుతూ అంటే వాడి దేహమూ—
పాము గొట్టవంటివాడి పొట్ట—కంపలతో ములుపులు
తిరిగిన వాడి జబ్బలూ మంగమ్మకు గమ్మత్తుగా
తోచినవి

"ఒరేయ్ చరి! ఎంతవీలు అట్లా వణురుకావు"
అంటూ పెట్టెలోనుంచి కువాలా పంచే తీసి "ఈ
కువాలాతో కుసుమకొని ఈపంకె కట్టుకో" అన్నది
మంగమ్మ

"పంచే కువాలా దొరగారిది" అంటూ అను
చూచించినాడు మంగమ్మ ఒక్క వత్స నర్వి
"ఇప్పుడు నీవే దొరవు" అని వాడియుఖము వంక
చూచింది వాడికి నీగవచ్చి లల వంచుకొన్నాడు
ఆమె చేతులో ఉన్న బ్యాటరీదీపములో బ్యాటరీ
అయిపోయింది గంతులువేస్తూ ఉన్న దీపము
ఎన్నడో అరిపోయింది అంత చీకటి సుయ్యార
ముగా ఉంది గాలివానా మరింత సోరు అయింది
మంగమ్మ పకుకొంది ఆమె ఒళ్లు అంత తిమ్మిరి
తిమ్మిరిగా ఉంది

"సురవా" అని పిలిచింది

"ఆఁ" అని పలికినాడు

"ఒరేయ్ వాకు భయమువేస్తూ ఉంది వీవు
ఇక్కడకు రా" అన్నది వాడు ఆ చీకటిగదిలో
వచ్చివాడు

* * *

గారివానవాడు రాత్రి ఇంటి కాపలావాడూ సురవడూ తప్ప ఏ జీతగాడూ ఇంటి లేవండుకు వారయ్యకు పుట్టెడు కోపము వచ్చింది. కాని ఎవరినీ ఏమీ అనలేదు గొడ్లకొత్తము కొట్టుకొని భోజనము తప్ప ఏ వస్త్రమూ లేకుండా పోయినందుకు మనస్సులో సంతోషించినాడు గొడ్లకొత్తము పెంచి జీతగాండ్లు అందరూ ఉండడానికీ బంబోబట్టు అయిన భవంతి వేయించడము మొదలు పెట్టివాడు.

సుబ్బము తాతగారు చనిపోయినాడు దినవారాలు అయిన తరువాత ఎంతో దుఃఖముతో ఇంటికీ తిరిగివచ్చింది గారివానకు ఏ వస్త్రమూ రానందుకు ఆమె సంతోషపడ్డి గొడ్లకొత్తము పెంచి జీతగాండ్లు కూడా తమ ఆవరణములోనే కాపురాలు ఉండే ఏర్పాట్లు వారయ్య చేస్తూఉన్నందుకు ఆమెకు మరింత సంతోషము వేసింది.

అంతవరకూ మందకొడిగా అయోమయముగా ఉంటూవచ్చిన సురవడు మహా హుషారుగా పనులు చేస్తూఉండడము చూచి ఆశ్చర్యపోయింది అందులో పలుకరించినా మాట్లాడనివాడు ఎవరు ఏమి అడిగినా తడువుకోకుండా సురవడు సమాధానాలు చెప్తూ ఉంటే సుబ్బముకు మరింత ఆశ్చర్యము వేసింది.

మంగమ్మకు నెల తప్పిపోయింది సుబ్బము సంతోషానికి మేరలేకుండా పోయింది చూడు నెలలు గడిచినవి మంగమ్మకు కడుపువచ్చినట్లు రూఢి అయిపోయింది ఆమె కొడుకును కంటుందో కూతురును కంటుందోనని అందరూ ఆలోచించ పోగి వారు ఆ ఇంట్లో ప్రతిరోజూ అచ్చటూ మచ్చట్లుగా ఉండి ప్రతిక్షణమూ పండుగగానే ఉండి ఉట్లోవాండ్లు, అందరూ పండ్లు పసుపు కుంకమూ పట్టురవికెగుడ్డలు, పట్టుచీరలు తెచ్చి ఇవ్వపొగి వారు. ఆ ఉట్లోవున్న బ్రాహ్మణఇంట్లో ఆదివాండ్లు కూడా యథాశక్తి పసుతూ కుంకమూ తెచ్చి ఇచ్చివారు మంగమ్మకు కొడుకు పుట్టవలెను అనే అందరూ కోరుకొన్నారు వేళాకోళానికీ సుబ్బమ్మ కూడా ఇక విధిలను కంటుంది అని అన్నారు.

ఇల్లు అంతా ఎంత గబగబలుగా ఉన్నా ఎంత కోలాహలముగా ఉన్నా సుబ్బము వెయ్యికోళ్ళతో సురవణ్ణి కనిపెడుతూఉంది వారయ్య ఏదో వ్యవ

హారముమీద మళ్ళీతిరిగి పోయినాడు. రాత్రిభోజనాలు అయినవి సవతులు ఇద్దరూ కబుర్లు చెప్పకొంటూ తంబూలాల వేసుకొంటున్నారు. సురవడు యథా ప్రకారము చాలామీదకి మంచివీళ్ళూ వగంఠాలు తీసుకొనిపోతూ మంగమ్మ వంకమాచిపమూ ఆమె వాడితో శత్రువధానము చేయడమూ కనిపెట్టింది. ఏమి తెలియవట్టుగా అమాయకముగా “చెల్లెలా— వారు ఉట్లో లేకొయెను పయిన పడుకోడము ఎందుకు నీకు దోకువచ్చినా ఒళ్లు తిప్పి వైదించి నీవు శకలు పెట్టితే మేము లేస్తాము— లేకపోతాము కాబట్టి కిందనే పడుకో”మంటూ సుబ్బము మంగమ్మ ముఖము లేరి పారమాచింది.

“అక్కా నాకు ఆమంచముమీద పడుకోన్నట్టుగా ఏమంచముమీద పడుకోన్నా ఉండదు”

“అయితే ఆమంచమే ఇక్కడికి తెప్పించేది”

“నాకు ఆ మరలుతీయడము చేతికాదు”

“చేతనయినా వాండ్లే లేస్తారు” అంది ఆ మంచాన్ని అప్పటికే అప్పుకు కిందికి తెప్పించింది మంగమ్మ తీవ్రముగా ఆలోచించింది అమెకు భయమువేసింది ఉత్తరక్షణమే ధైర్యము తెచ్చుకొన్నది సుబ్బము తనమీద ఆ పేక్ష చేతనే అట్లా చెప్పి ఉంటుంది అని నిర్ణయించుకొన్నది కాని ఆమె ముర్ర పరిపరివిధాలపోతూ ఉంది.

“చెల్లెలా—నిద్ర పోతున్నావా” అంటూ సుబ్బమువచ్చింది.

“లేదు” అన్నది మంగమ్మ.

“ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావు?”

“ఎచ్చే ఏమీ లేదు”

“ఇక లేపటినుంచి నేనే గొడ్డూ గోదా చూడుకొంటాను మీ అమ్మకు వంట ఇల్లు ఒప్ప చెప్పతాను సురవణ్ణి వంటపనిలోనుంచి తగ్గించి వేయవలెను అనుకొంటున్నాను” అన్నది సుబ్బము.

“మంగమ్మ చూస్తూ ఉరుకుంది.

“చెల్లెలా ఎందుకు అట్లా చూస్తావు వాణ్ణి అసలే పంపించి వేదామూ అని కూడా అనుకొంటున్నాను”

“మీ ఇష్టము”

సారాంశం శిశువునూ ఆ శిశువునుకన్న మంగ
మృదునూ చూస్తూ బ్రహ్మానందతీర్థోయివాడు,

వ స ం త గీ త ము

★

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

పాడి పొడియై, తలల్ విరియ బూసిన వేపయివుల్ల జొంపముల్,
గడునరి పిల్ల గాలులకు గాదిలి నీలి మొయిల్ల లీలగా,
సుడివడి నాయెడంద, చిరుసోనలు వా, మరంద మోదముల్
గడలు కొనన్ శ్రపా మధుర కాంక్షలు రేగి తరంగి రెత్తగా !

ఇది మధుమాన వేళ-వికసించిన పూబడవల్ నువిస్ఫుర
నృదుకలగీతికావిహృతిదేలి, ఖెరల్ దళుకొత్తగా రసా
భ్యదయ కలా ప్రవేశికల నూమెల లూగుచు సాగిపోవు, నా
యెడ గడలున్ విచిత్రముగ నీ చివు రెత్తిన బావుటాలెవో !

కడు నలయించు వీడకలగా దరలన్ గతకాల మెల్లదో
చెడు వికృతమ్ముగా, చినిగి చీవరమై, బ్రతుకంత మ్రోడుగా
జడిసి, హిమావృతమ్మయిన చాయలలోబడి నిల్చి నిల్చి యీ
యెడి మధురోహలూడుకొననీ నవళాద్యల భాసురస్థలిన్

ఒక చిరుసోనగా పృథురసోత్కృత నే ప్రవహిల్లి పోదుకో !
ఒక విరబూయు మావి నయి, యొయ్యన నిల్తునో రాగమూర్తివై
ఒక పికగీతిగా, నలివరోదిత ఝాంకృతిగా మలంగి నే
నిక మెరయింతునో ! గిరుల యింగము లబ్ధినిజాశయమ్ములున్

నిన్నటిదాక మూగవడి నెవ్వల బ్రుంగిన కొటిగొంతులీ
యన్నున విచ్చి మ్రోసినటలయ్యె, చొకారపు వేగురేకలో
శ్రన్నన శృంఖలల్ దెమలి గ్గల లాడుచు నేలరాలి యీ
మిన్నుల త్రోవరెల్ల మిసిమించె ప్రభాత పతంగ గీతులన్ !

తెలిరేకలు దిరి బంగరు
కలలగు జలకాతమాలికల దీపితమై
వలగొను నలుకుం తెలికై
శృంగహరి మునుకాడు తలపు లామనిరక్తిన్ !

సాధన విధానాలు

శ్రీ వేదారి సహజానందం

శ్రీ యోగ ప్రాముఖ్యత క్రమేన తగ్గి, సాధన విధానాల ప్రాముఖ్యం హెచ్చుకున్న యుగం అంటే ఇదివఱకెప్పుడు ఈ ప్రస్తావన చరిత్రలో కనుపించలేదని కాదు కాకపోతే ఇంత స్పష్టంగా, ప్రపంచమంతటా సంబంధించిన ప్రధాన సమస్యగా ఇదివఱలో ప్రాముఖ్యత చెందలేదు.

బహుశా మానవజీవితం యొక్క ఉత్కృష్టత, విశిష్టత-ఈ సమస్య, సాధన విధానాల సమస్య మీదే ఆధారపడి ఉందనవచ్చు.

చరిత్రకు మనుష్యుడు బద్ధుడు అనే వాదాన్ని విశ్వాసాన్ని త్రోసిపుచ్చి, చరిత్ర మనుష్యునికి బద్ధురాలు అని నిరూపించవలసిన యుగసంధి ఇది ఇది వఱకు హింసకన్న వేరే సాధనవిధానం మనుష్యుని అందుకాటులో లేదన్నవారే ఈనాడు హింసతో విసిగి వేసారీ, వేరే ఇంకే సాధనమైనా ఉండేమా అని తిర్చిస్తున్నారు చర్చిస్తున్నారే ఇదివఱకే వచ్చిన సంఘటనల నిప్పుకు భక్తి క్రెడెన్షియో పరిశీలిస్తున్నారు.

పశువుకన్న మనుష్యుని ఉత్కృష్టత కేవలం నిద్రత్తు, బలం వీటిలోనే కాదు స్థిరపడివలసింది. నిజానికి, తమ ఆశయాలను నెరవేర్చుకోటంలో ఆవలంబించే మనుష్యుని విధానాలకు పశువిధానాలకు ఉన్న వ్యత్యాసమే, మానవ సంస్కృతియొక్క విశిష్టతకు కొలబడ్డ.

అలోచనా శక్తిలో, సంఘటనా శక్తిలో, రక్షణ విషయంలో, మనుష్యుడు పశువును కాంచున్నాడు మదిలించిన నీవంగి నైతం ఈతనిమానసి, కంపిస్తుంది. కాని తన ఆశయాలను నెరవేర్చుకోటానికే అతడు ఆపయోగించే విధానాలుమటుకు ఆ తనమృగాల చారసదృశమే. అంటే పశు విధానాలనే ఆచరిస్తున్నాడు.

అసాధారణ, విరళమగుటకు గజములతోనూ, సింహములతోనూ పోల్చే సంప్రదాయం ఇందుకు నిదర్శనం పొరువం (అంటే తనను రక్షించుకొనే విషయంలోనే కాదు, ఇంకొకరికి బుద్ధి పూర్వకంగా హానికల్గించే విషయంలోనూడా) అనాది నుంచి కవిత్వ వస్తువుగా ఉంటోంది. ఉపమానాలు వనమృగాలు కాబట్టి మిగతా రంగాల్లో ఎంత కొత్త పద్ధతులమీద మనుష్యుడు ప్రవర్తించినా, ఇంకొక మనిషితోమటుకు ఆపకు విధానానికే బద్ధుడయి ప్రవర్తిస్తున్నాడు.

పశువిధానంలోని ముఖ్యాంశం, గంభీర జీవి యొక్క ఉనికిని, వ్యక్తిత్వాన్ని ఏమాత్రం పరిగణించక పోవటం ఈ తత్త్వం తల్లిదండ్రులకు పిల్లలకు మధ్య, భార్య భర్తలకు మధ్య, ద్వేషానికి ప్రేమకు మధ్య సింహాసనం వేసుకొని, కాసిస్తూనేఉంది. ఎంతో ధర్మరాజుగా పేరుపొందే సంపారికూడా కొంచెంలోతా తలచి చూసుకుంటే, తనింకా ధర్మానికే ఎంత దూరంలో ఉన్నాడో గ్రహించుకోగలుగుతాడు.

వేలమందిని హతం చెయ్యటమే మనుష్యుని ఉత్కృష్టతకు గుర్తుగా పరిగణింపబడటం ఆచారమైంది ముఖ్యంగా యుద్ధాలు జరుగుతున్న సమయంలో, క్రతువులెంత ఎక్కువమంది దంపటకు తుంటే, అంత సంతోషం మిన్నముట్టుకుంది ఇది ఆచారం అవటంతో, కొంచెం వ్యక్తిత్వం ఉన్న మనిషి అల్లా ఈ పంధానే, ఈ క్రొవన పంధానే తొక్కాడు.

నిజానికి ఒక్కప్పుడు అత్యంతం అసాధారణమైన విషయం అనుకున్న ఈ క్రొత్త, ఈ హతం చేసే క్రొత్త ఇవ్వకు చాలా ముఖ్యమైంది. దీనికొక కారణం ఆయుధాల తయారీలో వచ్చిన మార్పులు. మరొకటి, చరిత్రకు పొడిమీదలి రక్షణంగా గౌరవింపబడటం,

మొదటి కారణానికే మామూలుగా ఎక్కువ ప్రాధాన్యత చూపబడుతుంది. కాని నిజానికి, ఈ రెండవ కారణం అతి ముఖ్యమైనది మానవ జీవితానికి, పశు జీవితానికి ఉన్న ముఖ్య వ్యత్యాసమే ఇందుకు మూలం. పశువు బాహ్య పరిస్థితులను, ప్రకృతిని తన అభీష్టానుసారంగా మార్చలేదు అంటే అది బాహ్యానికి బానిస మనుష్యుడు పూర్తిగా బానిసాకాదు. పూర్తిగా స్వతంత్రుడూ కాదు. మనుష్యుడు తన ఆలోచనాశక్తితో మార్పుచేస్తాడు. హింసచైత్ర అతని ఆలోచన ముగ్ధి ఉండటంవల్లనే, ఆయుధాలను మరింత బలీయమైనవిగా తయారుచేయటం ఆత్మరక్షణకోసమే మనుష్యుడు ఆయుధాలను వినియోగించలేదు వినియోగించటంలేదు కాబట్టి హింసనుంచి ఆలోచనను మరల్చటం చాలా అవసరం—ప్రస్తుత సాధన విధానాల్లో మార్పు లేవడానికి

హింస ఇంత ఎక్కువగా మనుష్యునికి ఆరాధ్యదేవత కావటానికి కారణం, హింసకు అనుబంధమైన త్యాగం తన ప్రాణానికి వెరవనివాడు ఆదర్శ పురుషుడు వీరుడు స్వార్థరహితుడు ఇదీ మామూలుగా కనపడే దృష్టి. కాని ఇతరుల ప్రాణాలను తీయటానికి వెరవని వాడని, దుష్టుడని, పరార్థవ్యతిరేకియని తట్టదు.

ఇటువంటి సంస్కారాల్లో ఒకమాట అంటారు. స్వ—సంరక్షణకు హింస వివా విమిటి మార్గం అని వేరేమార్గం ఏమిటి అనే ప్రశ్న అటుంచుడాం వివాదికి హింసను అందజావేస్తే, యుద్ధకాలాల్లో జరిగే హింస, కాంతి కాలంలో జరిగే హింసకన్న చాలా తక్కువ.

ఒకపక్కన కాంతి అంటూ హింస ఎక్కువ అవటమేమిటి, అని దింతిగా తోచవచ్చు కాని నిజం, అయితే హింస అంటే శత్రుల ఆయుధప్రయోగం, ఇల్లు తగలబెట్టటం, పంటలను నాశనం చేయటంలే కాదు ఇంకొక వ్యక్తియొక్క వ్యక్తిత్వాన్ని అణచి వేయటమే హింస. ఇది సాధ్యం కానప్పుడే మనుష్యుడుగాని, జాతులుగాని, దేశాలుగాని ఆయుధాల ప్రయోగానికి పూనుకుంటుంది. అంతేక ప్రయోగించనవసరం లేనిదానే తమ ఆశయం సరవరికే సరే. లేకపోతే ఎలాగో తప్పదు. కాబట్టి హింస ఆయు

ధాల సంఘర్షణలో అమాంతంగా పుట్టుకువచ్చింది కాదు అంతకు మునుపే స్థిరవివాసం ఏర్పరచుకున్నది.

నిజానికి కాంతికాలంలో హిమాలయ శిఖరలూ పెరిగే ప్రచ్ఛన్న హింస అగ్నిపర్వతంగా బ్రద్రలై, యుద్ధకవచాన్ని ధరిస్తుంది అంటే యుద్ధానికి నీజం కాంతికాలంలోనే ఉంది హింస కాంతికాలంలోనే ఒరలో! దూరి ఉంటుంది యుద్ధాన్ని, హింసను మాన్పాలంటే, కాంతి కాలంలోని లోపాలను పథరించాలి అంటే మనుష్యుడు మాపవలసిన త్యాగం, పాదుషం వగైరా కాంతికాలంలో చూపిస్తే, హింసకు తావు ఉండదు.

కాంతిగా కనబడే వాతావరణం చటుక్కున హింసాపూరిత వాతావరణంగా ఎలా మారుతోంది? అంటే అంతవరకు ఒకరినొకరు—పెద్ద ప్రేమగా చూసుకోకపోయినా—హింసించుకోని వారు, తటాలున ఎలా ఒకరిపై కొకరు కత్తులు దూసుకుంటున్నారు?

దీనికి కారణం కాంతి సమయంలో—కాంతి సమయం అనటంకన్న యుద్ధానికిముందు సమయం అనటం మంచిది—మనుష్యునికి మనుష్యునికి ఉండే సంబంధంలోంచే పుట్టుకొని వస్తోంది ఈ యుద్ధము, హింస ఈ సంబంధాల్లో ప్రచ్ఛన్నంగా ఉన్న హింస కొంతకాలానికి తీవ్రస్థాయిని పొంది, బహిరంగంగా తలెత్తక తప్పదు. ఒకప్పుడు, ఒకచోట పది సంవత్సరాలు, ఇరవై సంవత్సరాలు, ఇంకొక్కొక్క కాలం పట్టవచ్చు కాని పరిణామం మటుకు నిస్సంశయం—హింస.

మనుష్యునికి మనుష్యునికి సంబంధం ముఖ్యంగా జీవనోపాధిసందర్భంలో వస్తుంది దీనికి పెద్దగా చారిత్రకపరిశీలన అవసరంలేదు మనవెంత ఎవరితోనూ సంబంధం లేకుండా ఉండాలన్నా, సంబంధం ఉండక తప్పదు జీవనోపాధి! యాలమైన ప్రకృతి సంవదను సంఘటన పడితే విధానంబట్టి ఈ సంబంధ బాంధవ్యాలు ఏర్పడుతవి.

మనుష్యుల సంఖ్య అత్యల్పంగా ఉండి, ప్రకృతి సంపద విశేషంగా ఉండిఉన్న రోజుల్లో బహుశ ఇప్పటి ఈ ఉచ్చులాంటి సంబంధం ఉండి ఉండకపోవచ్చు. ఏదైనా అది మనకు అప్రస్తుతం.

ప్రస్తుతం ఒకవ్యక్తి శేఖరం శేఖరపాథి విషయంబున చివరకు సంగం పెట్టుకొనబడిన పరిస్థితి ఏర్పడింది ఈ సంబంధాల స్వభావంమీద ఆధారపడి ఉంటుంది హింస అంటే ఈ సంబంధాల్లో అవలంబించే విధానాలు హింసావిధానాలైతే, పరిణామం హింస తప్పదు ఇంకొక వ్యక్తియొక్క వ్యక్తిత్వాన్ని అణచివేయటం హింసలో మొదటి మెట్టు దీనికి గురైనవాడిని చూడ, ఆయుధాల కన్న హింసాత్మకమైన వేవో తన్ను చిత్రవన చేస్తున్నట్లు వ్యభవం చెందుతాడు ఆయుధాలే హింసకాదు అని బహుళ హింసలో చివరి మెట్టు ఇతర ఆయుధాలు పనిచేయనప్పుడు, ఈ కత్తి, కుపాకి, విషవాయువు, ఉపయోగిస్తాడు

ఈ ఇతర ఆయుధాలేమిటి ?

హింసా చింత తలెత్తగానే లేక వేరుపోషణగానే ఒరలోంచి కత్తి దూయరు మనిషి మరణించటంలో లాభంలేదు, తృప్తిలేదు—తన ప్రాణానికి ఆ మనిషి ప్రమాదంగా ఉంటే తప్ప లేకపోలే ఆ మనిషి తనకు లోబడి ఉంచుకోవలసి తనకు లాభం, తనకు విజయం

ఆయుధాలను ప్రయోగించటం ఎందుకు ?

వ్యక్తియొక్క వ్యక్తిత్వాన్ని, కారీక వ్యక్తిత్వాన్ని నిర్మూలించటానికి ఇందుకు చివరి సాధనా విధానం ఆయుగం ముందు ఉపయోగింపబడే ఆయుధాలు, మోసం, ద్వేషం, చెదిరింపు, అవ్యాయం ఇది పని చేయనప్పుడే, కత్తి, కత్తు అవసరమయ్యే అంటే, అవకల వ్యక్తి ఉంచుకోవడంగా తనకు లోబడవని నిశ్చయించుకున్నప్పుడే, ఆయుధాల పోలిక పోటం కాబట్టి ఆయుధాలను సాధన విధానాలుగా నిర్ణయించాలంటే, అందుకు దారితీసే దృక్పథం, ఇంకొక వ్యక్తియొక్క వ్యక్తిత్వాన్ని అణచి వేయాలనుకునే దృక్పథాన్నే నిర్ణయించాలి

ఇంకొక వ్యక్తియొక్క వ్యక్తిత్వాన్ని అణచి వేయాలనే కోర్కె శేఖరం విలాసంగా, మూర విక్రీడగా అరంభంకాదు నీ జీవితానికి మత్వరమవుతున్నప్పుడంటే, ఈ కోరిక తలెత్తుతుంది పరశ్రయమైన త్రోవీపుచ్చి, పార్వలాధిమే బుద్ధిమైతే, అందుకు పరవ్యక్తుల సహాయంచేయటం, హింస

చటం తప్పదు. నిశ్చయకర అవ్యాయం చేయటం, మోసగించటం, హింసించటం మున్నెలా కోరిక, నహించడంలేదో, అలాగే ఇతరుల నీవు చేసే అవ్యాయాన్ని, మోసాన్ని, హింసను కోరరు కాని అంగణం, మద్దిలం, చిత్రమద్దిలం, లాంగుతారు, లేదా ఎదురు తిరుగుతారు.

కాబట్టి హింసకు మూలం జీవితలక్ష్యం సాధన విధానాల నిర్ణయంమీదా జీవితలక్ష్యంయొక్క నిర్ణయంమీదే ఆధారపడిఉంటుంది పదిమందిని అవ్యాయంచేసి, మేలి రావాలనుకున్న వ్యక్తి, ఇక్కడొక సత్రం, అక్కడొక అన్నచాసం చేసినందువల్ల ధర్మశ్శుడు కావాలను గది గోడలకు, మద్ది చిత్రాలకు వేలాడదీసినందువల్ల అహింసాత్మకుడవు అతను హింసావిధానాలనే అవలంబించినవాడవుతాడు.

ఇంకవరలో హింస నవలంబిస్తున్నారని చూడాలిగా ప్రతి ఒక్కరి అభిమోగం సామాన్యంగా, ఎక్కడో అరుదుగా తప్ప, హింస చాలామటుకు ప్రతిహింస ఒకడు మోసమునే ఆయుధాన్ని ప్రయోగిస్తే, ఆ వంచికుడు సాత్వాయుధాన్ని ప్రయోగించవచ్చు మొదటిది హింసకాదని, రెండవది అతనిని అవటం యధార్థంకాదు రెండవది మొదటిదాని ఫలితం గెండు హింసకు చెందినదే, హింసకు హింసతో ప్రతిఘటించ కూడదనే సంగతి సరే కాని మోసం, దీక్ష, అవ్యాయం, ఇది హింస కావమోటం భ్రమ కావనటం అసత్యం

మోసం, అవ్యాయం జరిపిన, జరుపబడిన వ్యక్తుల ముటుంబాలు సాత్వంతో, ఒకరి ఆస్తుల నొకరు నాశనం చేయటంతో కని తీర్చుకోటం అలవాటైంది ఇప్పుడీ వ్యక్తిప్రవృత్తి వర్గప్రవృత్తిగా పరిగణించింది.

అంటే వ్యక్తులతోపాటు, వర్గ ప్రవృత్తికూడా మూల వ్యక్తిప్రవృత్తి దూరలే వర్గ ప్రవృత్తి మూలమందేదా అనవచ్చు. కాని వ్యక్తిప్రవృత్తి కన్న వర్గప్రవృత్తి మరింత ముఖ్యమైనది. ఇతర ముఖ్యమైనది ఉత్కృష్టమైన ఒక ఉత్తర వర్గానికి కాదు తెలివైన మనిషి గర్విస్తాడు. ఇతరులు తెలివితేటలు తక్కువగా ఉన్నట్లు అంటే అందులో ఉన్నట్లు ఉపా

గానం చేస్తాడు అంటే ఇతరులను శేవలం తన రెండుకళ్ళతో చూడటమేకాక వరంయొక్క కళ్ళ లోంచి చూస్తాడు తన ఎదురుగా ఉన్న మనిషిని నూటిగా చూడు తనేదో పెద్ద శిఖర గ్రాన ఉన్నట్టు ఏదో హిమాలయ శిఖరంపైకి దూవనీకంగా ఎగిరి అక్క నుంచి ద స్తాడు అప్పు తనూగేనే ఉన్న అవతల మనిషి ఇప్పుడు కనబడే కనబడ కనబడినా ఏదో నలుసులా కనబ తాగ ఈ వర ప్రవృత్తి మారాలి

వర నికేతారం వ్యక్త ఇతరుల వ్యక్త త్యాన్ని ఆదరించక వారివ్యక్తిత్వాన్ని ఆ చింతయటమే లోకమైనప్పుడు అవ్యక్త విష్ణు అవక తప్పదు ఇతరులకు వారి ఏదో ఇవ్వదావారాలు ఏ చి న్నవ్యవస్థించి ఇదే లోకమైన ఎలువురు ఒక వరం అవుతారు కాబట్టి వర యా న శ్రీయొక్క జీవితలక్ష్మినిమీద ఆధారం ఉంటుంది

కాబట్టి అన్నిటికీ జీవితలక్ష్మిని మూలం

అయ్యధాల నరికటటం తక ఉ మనకిం అంటే శేవలం నిరాయుధ ఎరిసితి గాంతికి దోహదం కావాలను ఈ ఎర్యత పాపానికి ప్రాముఖ్యత ద ఎందువలన ప్రయోజనం లేదు మామూలుగా ఇది మనుష్య వ్యభావం

యదవ్యాసలు భుజున్నప్పుడే ప్రజలందరూ తమ దళ విషయంగా క్రోధాదులు ద ఎత్తారు అంతకుముందు గళం తమకు సంబంధించినది కాద స్మృతి లమ కవిత క విజ్ఞానాని సంబం లేదన్న విస్మయంగా ఉం డ యద్యకాలంలో మేగొక్కిని ఇల్లు (శం) లవ లూ కావలా

కాసుకున్నట్టు కాంతికాంతంలో కావలా కాసు కోరు

కాబట్టి ఆయు వృద్ధి నరికటటాని కొక ఎక్కన ప్రయత్నిస్తూ మరొక ఎక్కన ఈ ఆయు ధాలకు ఎదురుపెట్టుతున్న భూల ముగ్ధ జీవిత లక్ష్యంబరింగి తీవ్రంగా విచారించాలి

మన జీవితలక్ష్యంలోని మనోదోషమే నైగ క్తిక దుఖానికి సాంఘికరైన్యానికి వాత్యలకు వి నాలకు యుద్ధాలకు మూలకారణం అటంకాంబు యొక్క బ బావలానికి మొదటివిస్వరవ్వ ఈ దోషమే

ఇరవయ్యవ శతాబ్దానికి మన విల్లవ వీరులకు ప్రాస్వామ్య ప్రవలకు రె క్య ప్రజలకు, మేధావంతులకు జీవితలక్ష్యన్ని దటమే వాలు గియుగాని కాయగం నోర్క రకంనాలు దివి చివరకు స్వా వి ఎర న వాంతి ఎటింది కాని ఈ శతాంంలో మనుష్యుడు రెనలయ్యన్ని రి దిదునాగరిగిన శౌర్యం బం త్యాగం అలవచ్చుకో గలడా

కారీరకంగా సూనకంగా ఎర ననువిసిర్చిం చటం మీకే ఆధారం ఉన్నది పాపవనిధావాల విరయం ఎరం న లక్ష్యంగా ఉన్నంతవరకు హిం పాధనంగ ఉం క తప్పదు ఈ అవాది పాధవాన్ని వాంసా సే నాన్ని స్థించాలంటే కాంతి ఎత్తొ లపైంతకం చెయ్యటంకొదు బలవర్తరమైన ఆయు ధాలకు ఎదురు ట్టటంకొదు కావలసింది ఎదులను ఎడింగి శవించాలనే లుం తనప్రవృత్తిని నిరూ్య రించాలి అం డే మనుష్యుడు మనుష్యాకార ఎం పుగాకాక మనుష్యు గా ప్రకాశిస్తాడు

దిష్టి కల్ప

★

‘వనశ్రీ’

‘తెల్లారే నువ్వరాది పండగంట! అబ్బో! అబ్బో! అమ్మగారు ఏమేమి అప్పచ్చులాండు దొమరి! స్కిడాలు, గారెలు, చూర్తాలు, కునకలు ఉవ్! అదొంది! అటన్నిటిమీద బావుంటయ్ తెల్లపు బూరలు జుబూరలయితే మరీ బావుంటయ్ అమ్మగారు తప్పకుండా వొందుద్ది మళ్లన్నం గొడ్డకాడి! పోయటప్పుడు ఇంకా బేబులో రెండు - మూడు కాదు కాదు జుబూర లేకుకొనిపోవచ్చు గొడ్డను ఇల్లో దోరి, వొడ్డున కూకొని వొక్కక్కోటి తిన్నాక ఇల్లోని ఎర్రనీళ్ళు తాగితే ఎంత బాగుంటుంది?

అలా రాత్రి రామిగాడి నిద్ర పట్టలా ఎప్పుడెప్పుడు తెల్లవారందా, ఎప్పుడు లేద్దామా అన్న ఆలోచన, ఆ ఆలోచన తలుపు జుబూరలూ ఆ రక్తంతా వాడి చక్కరింగితలు పెట్టిన

పడకొండల్లో రమగాడు నిరుటి ఏరువాక పొరమినుచీ రెండు ఎలకలగింజలకు తీతాని! మదు దుకొన్నాడు చౌదరయ్యగారింట్లో రామిగాడ్ని చౌదరయ్యగారి కాళ్ళదగర, అన్నలూర్తమ్మగారి చేతుల్లోన అప్పించేసి, వాడి అయ్యో అమ్మానలు నరు పిల్లల్లో బట్టి చేరు దరికొ లాక్కుని బతకటానికని

పండగవాడు బరే వుషారుగా వున్నాడు రామిగారి తెల్లబారుబూతున పాలుగు గంటలకే లేచి, ఆ లంకంతో యింటినీ, దొడ్డినీ వొక్క చిరునవ్వు ఎత్తిపోతాడు

అన్నలూర్తమ్మగారు దండమన్న అడ్డెగు సక్కుల్నా వొక్క చిరువున మమ్మివేతాడు అలా దండమన్నంతసేపూ వాడికి నూనెలో వుడుకు కూన్న పజ్జుబూరలు కళ్ళలో కన్పించివుంటయ్! అంతిపెద్ద రోకల్లో అడ్డెగు సక్కులా అదూంతంగా అరగంటలో పిండికొట్టిన రామిగాడ్ని చూస్తే కేనికే ఆశ్చర్యం కలగని అన్నలూర్తమ్మగారికే ఆశ్చర్యం వేసింది

తను తినడోయే తియ్యటి జుబూరలను తలుచుకుని వుప్పొంగిపోతూన్న వాడి మనసుకు అరిచేతుల్లో పొంగివుట్టిన బొబ్బలు పట్టలేదు

అంతి చెనకగా పనిచేస్తూన్న తీతగాడ్ని చూసి—

“ఒరి నీ జమ్మబ!” తోనా యింత మూలగా చెయ్యలేరా? అంది మరీపెంగా అన్నలూర్తమ్మగారు

“ఏందమ్మగారూ! అట్టంటారూ ఇయ్యాలి పండగాదంటమ్మగారూ!” అని అన్నప్పుడు

నున్నటి, గుండ్రటి పజ్జుబారలు రామిగాడి హృదయాన్ని తాకి చక్కలిగింతలు పెట్టివుంటాయి. మనీ యునీవర్సులు నవ్వుతూ అమ్మగారికి అదో మాదిరిగా చూసి, క్రింది పెదవిని వాలుకతో తడుపుకొన్నాడు ఆ నవ్వులోని అంతరాధ్యాన్ని అర్థం చేసుకోలేనంత నిర్విఘటం కాదు అన్న పూర్ణమృగాడు ఆవరిస్తే చేసులు తెక్క పెట్టగల ఆమెగారికి పదకొండేళ్ళ తరగిడి మనసును అర్థం చేసుకోగలగడం వొక తెక్కలోడి గాదు

ఇంట్లో పని కాగానే రామిగాడు బచ్చాలు తీసుకురావటానికి చాదరయ్యగారితో బహుశా బెల్లాడు

చిల్లరకొట్టు పావుకారు బంగారయ్య కెట్టి మంచిల్లెం అచ్చులకు అచ్చులు పగలగొట్టాంటే రామిగాడికి దవడల కింద నీళ్లు వూరినై

చాదరయ్యగారు చూడకుండా రామిగాడు కెట్టిని చూసి చెయ్యిచాపి ఆశగా చూశాడు కెట్టి అడకూ బొడకూ యింత రామిగాడి చేతిలో విదరించేకు ఆ కెట్టిందంత అమాంతం నోట్లో బొక్కుకొని, చప్పరించి, అందులోని చెల్లంత ఒక సారమంత కరిగి రోపలికి పోగా విగిరిన యీతాకు ముక్కల్ని, కలకర్రపాలునుల్ని బయటికి వూసే కాకు పావుకారు కూర్చున్న కొత్త చెల్లం అచ్చువాడి హృదయంలో జేస్తో కదిలించివేసింది ఎదురుగా ముక్కు కొర్చుకుంటూ, 7 బిళ్లవాళ్ళు గిల్లుకొంటూ కూర్చున్న బంగారయ్యకెట్టి కొడుకు బుల్లోడ్ని చూడగానే రామిగాడికి అదోలా అనిపించింది

తనే ఆ బుల్లోడియితే ఆ చెల్లం అచ్చుకు అచ్చు అమాంతంగా ఎగరేసికొని ఎక్కుకెళ్లి ఎలా తీసేవాడీరా బాబూ అనుకున్నాడు

ఇతర సామానులతోసహా వో కట్టెడు కొత్త చెల్లం అదీ కొని మాటకట్టి చాదరయ్యగారు—

“ఒరేయ్! రామిగా, మోస్తావుట్రా?” అని అనకముందే “ఓ” అంటూ రామిగాడు మాటను ఎగరేసి నెత్తికెత్తుకున్నాడు

ఉత్సాహంకొద్దీ ఎక్కుకొన్నాడే కాని, వైసున్న బరువుకు రామిగాడి పెదవీనాలు పిక్కుపోతూన్నాయ్ ఎర్రటిచెల్లం అచ్చుకూడుకు వోరుకుకుంటుంటే, అంత తీపులోనూ వాడికి వళ్ళు పులకరించిపోతూంది మాటకున్న చిరుగులోనుండా సందు చేసుకుపోయిరామిగాడిమాపుకువేలు చెల్లం అచ్చును గోముగా గీరుతూంటే వాడినాలుక పళ్ళెండువ జేస్తో వెతుకుతూంది

మధ్యాహ్నపు భోజనాలు కాగానే అన్న పూర్ణమృగాడు పిండివంటలు వంటే కార్యక్రమంలో మునిగిపోయింది బువ్వతాగి, గిన్నె కడిగి చోరించి సావిట్లో వచ్చగడి తాపుమీద తాపిగా కూర్చున్న రామిగాడు వంటింట్లోనుంచి అమ్మగారి కేక వివరదగానే పరుగెత్తాడు

అన్న పూర్ణమృగాడు చెల్లం రోట్లో వేసి పోటు పెయ్యమంది పోటు వేస్తూంటే ముక్కలు ముక్కలుగా విడిపోతూ గుజ్జగుజ్జగా చెల్లం రోకలికి అకుక్కుంటూవుంటే రామిగాడు మనసు ‘ఇది-ఇది’ గా అయిపోతూంది అన్న పూర్ణమృగారి ముగ్గురు పిల్లలూ రోటిచుట్టూ చేరి మారం చేస్తున్నారు. వాళ్ళమ్మ పెట్టిన చెల్లపు ముక్కల్ని చీకుతూపిల్లలు గంతుతూంటే రామిగాడు వాళ్ళను వుమారు చేస్తున్నాడు—

అబ్బాయిగారి ముక్కకంటే అమ్మాయిగారిదే పెద్దదని, బుల్లెత్పాయిగారు అప్పుడే తినేకారనీ అంటూ తినాలనే తనకోర్కెను తింటూన్న వాళ్ళ ద్వారా పాపం రామిగాడు తీర్చుకుంటూంటే— “ఒరేయ్! తిన్నగా పోటువేయరా?” అని తతగాణ్ని హెచ్చరించింది అన్న పూర్ణమృగాడు

చెల్లపు పాకం కాకుతూంటే, రామిగాడి హృదయం కుతకుతలాడిపోయింది 7 జ్జ పిండివేసి కలిపిన పాకం జావలుసాగుతూంటే రామిగాడిజవా పూటలు వూరింది అన్న పూర్ణమృగాడు, ఆత్రంగా ఎగబడ్డ పిల్లలచేతుల్లో ఆపచ్చిసింజే తిలాకాస్త వేసి బయటికి పంపించివేసింది

రామిగాడ్ని నీలించి “ఒరేయ్! రామిగా, నీ గుడ్డలు నీవూ మంప! ముంజాకంపు కొట్టాన్నాయిరా పండగ పూటన్నాను బ్రం గా వుండేరా పావిల్లో దండెం మీ వచ్చిన్న బాబాయి చొక్కా వొకటివేకాను అది తొడకొక్కరా” అంది అరివాణికున్న మనీ కడుగుతూ

అమ్మగారు అన్న అమాటలకు రామిగాడికళ్ళు అంత పెద్దవిగా అయినై వొక్కగంతులో నీళ్ళ గాబుదగ్గరకు పోయాడు ఎండకు కాగివున్న నీళ్ళకు గభగభా నాలుగుచెంబులు వంటిమీద కుమ్మరించుకొన్నాడు రామిగాడితల్లి తండ్రి పె గ్గుయిచ్చి పోయినలాగూ, అన్న పూర్ణమృగారిచ్చిత, గూక్కు చివిగిపోయిన చొక్కా వేసుకొని సంవత్సరాది పండిక్కు ముస్తాబయినాడ

కాగా అంటక త్తిరించినవాడి జాట్టూ, పెద్ద నొసటా, ప్రత్యేకంగా త్తిరింటయ్. రామనచాయ్ అయినా వాడి మొఖం కళ్ళ కళ్ళ లాడ్తూవుంటుంది.

ఆ మొరకకన్నూ, కోటేరువేసి నట్టుగా ముక్కు, చిన్న నోరూ, గుండ్రని పెదవులూ తీర్చి దిద్దిపట్టుగా వుంటాయ్ వికాళమైన ఆ కన్నూ, నిశితమైన చూపులూ ఎవరినైనా యిట్టే ఆకరిస్తాయ్ చక్కటి గుండ్రని వికాళమైన వాడికళ్ళల్లో ఏవో రగుకులు కదుల్తూవుంటాయ్ కొత్త వొక్కా ఎగాదిగా చూసుకుంటూ, వొక్కా చినుగును చాచుకుంటూ, జారిపోతూన్న లాగును పెట్టి లాక్కుంటూ, కారు తూన్న ముక్కును పెట్టి చీచుకుంటూ రామిగాడు ఆరోజంతా ఎంతో వుత్సాహంగా వున్నాడు

అన్నలూర్థమ్మగారు పొయ్యిమీద నేరిగిన్న ఎక్కించి సజ్జబూరలు వండుతూంది ఎదురుగా రామిగాడు చుట్టూ పిల్లల్ను చేర్చుకొని కబుర్లు చెల్లూస్తూడు కొని వాడిమనసు తినబోయే తియ్యటి సజ్జబూరలమీద, కళ్లు నూసేలో పొంగుతూన్న వాటి మీదనే వున్నయ్

మొదట వేసిన కువకలు రెండూ సరిగా రాక పోయేసరికి అన్నలూర్థమ్మగారు చిద్రుబుర్రుమంటూ తీరగాడిమీద విరుచుకుపడింది

“ఒరి! నీ దెవసంగానూ, ఎగురుగా కూర్చుని నీ పాతేం దిగించుకొన్నావురా? నీ చూపు నీ చూ ముంకిపోనూ అట్లా పావిల్లో చావరాదురా? అన్నట్టు యీ లూట గేదెకు కుడితి పోతావురా?” ఎలాగైనా వాణ్ని అక్కడ్నుంచి పంపాలనే ప్రయత్నంలో ఆంది

అన్నలూర్థమ్మగారు దేన్ని వుద్దేశించి అంటుందో పూర్తిగా అర్థం కాకపోయినా రామిగాడికి అక్కడ్నుంచి వెళ్లాలనేది మాత్రం తెలిసింది గేదెకు కుడితి పోయిందాని? లేచివెళ్లాడు

తీరగాడు సకాళ ఆమెగారు—“అరి! ఏడి దిష్టి కళ్లు మండిపోను! ఆ చూపు పడితే యింకా కువకలు రావడమే?” అనుకొని మెటికలు విరుచుకొంది పెద్ద మూయిని పిలిచి చీపురు తెప్పించి పొయ్యి చుట్టూ ముక్కులు తిప్పి దూరంగా పారేసి; కుపుకు కుపు కుకా పొయ్యిలో వూసి, పెటి! పెటి! మెటికలు విరిచింది ఈలోగా నూనె బాగా కాగడంచేత నేనూ వండినవన్నీ సవ్యంగానే వచ్చాయి.

ఇంతలోనే, పచ్చిపిండి అతిగా మింగిన చిన్నోడు “అమ్మ కరువులో నెప్పే” అంటూ వచ్చాడు

“ఇంకేం? వాడి పొవీడ్డి కళ్లు ఆ పిండి మీద కూడా పడితే! కూనాయతే!” అంటూ కొడుకుని దగ్గరకు తీసుకుని, వాడి చుట్టూ చీపురు చూడుపార్చు

తిప్పి, ఇంత వుల్పు, మిరపకాయలూ పొయ్యిలో వేసింది

పావిల్లో కూర్చుని వంటింట్లో వుకుకుతూన్న పిండివంటల వాసమ్మ టెలుగ్నూ ఆనందిస్తూన్న రామి గాడి దగ్గరకు పెద్దమ్మాయి చిట్టి, నోరు తెరవకుండా తింటూ, కుడిచేతిలోవున్న అప్పచ్చిరి పరికిణీచాటున చాచుకొని వచ్చింది

చిట్టి పరికిణీలో చాచుకున్నదాన్ని పసిగట్టి ఎట్లాగైనా చిటిచి బుట్టలో వేసుకోవాలనే ప్రయత్నంలో వడ్డాడు రామిగాడు

చిట్టి దసకాలే చిన్నోడు సజ్జబూరను నోటికి కదచుకొని వచ్చాడు అది చూసి చిట్టి చిన్నోణ్ని మందలించింది రహస్యంగా చిన్నోడి చెవులో వూదింది—వొక్కాచాటున పెట్టుకోమని

“అమ్మాయిగోరూ! మీ చేతిలో వున్న తాయం కనుక్కోమంటారా?” తినాలనే కోర్కె వాడి హృదయాన్ని వేధించింది “కాకమ్మ పెట్టుందో, పిచ్చికమ్మ పెట్టుందో?” అంటూ కళ్లు చూసుకుని చెయ్యి చాచేడు

“ఒరేయ్! నీకళ్లు దిష్టికళ్లురా! నీకు చూపించకుండా తినమని మా అమ్మ చెప్పింది” అయితే కంకా ఆ నేనంది ఆరేళ్ళచిట్టి

అది విన్న రామిగాడు తన కళ్ళ నోసారి నలు వుకున్నాడు తన కళ్ళేమైనా మారిపోయినవేమోనని తిడిచిచూసుకున్నాడు దిష్టికళ్ళంటే ఏమిటో చెప్పమని వాడి మనసును హృదయం వేధించింది అందుకే కామలు అమ్మగారు తినని అక్కడ్నుంచి అంత విసరుగా వెళ్లిపోవచ్చుంది వండేటప్పుడు తను చూస్తే సజ్జబూరలు చెడిపోతాయో? మాయమాతాయో? అని తినేప్పుడు తన చూస్తే తియ్యటిసజ్జ బూరలు చేదయిపోతాయో? ఆప్రశ్నల్లో వాడి చిన్ని బుర్ర సరిమరిమయి పోయింది

అయితే పోయిన వుగాదిపంపట్కు అమ్మ సజ్జబూరలేకదూ వండింది వండుతూంటే తను దగ్గరే కూర్చున్నాడుగా మరి అమ్మ ఎప్పుడూ చెప్పలేదేం తనవి దిష్టికళ్ళని ఎక్కడో వందలమైళ్ళ దూరంలోవున్న అమ్మ, అయ్య, అక్క, చిన్న తమ్ముడూ, చిట్టిచెల్లాయి వాడి కళ్ళలో కదిలారు ఆత్మీయులతోనూ మధురస్మృతులు వాడి లేతహృదయంపైన వరుచుకొన్నై.

చిన్నోడు ముంచినట్లు తాగి వచ్చేసరికి మందం మీద పెట్టినిల్లిన అప్పచ్చి కాస్తా కూయమైంది, వాడు ఏడుస్తూ వెళ్లి అమ్మకు చెప్పకొన్నాడు కను

గుకుంటూ వచ్చింది అన్నపూర్ణమ్మగారు. తేతగాడ్డి విలదీసి అడిగింది దొంగవధవా! అట్లాంటి పనులు చేస్తే చేతులు విరగ్గడతా నంది. ఆ మాటూ అదీ అంతా దొంగమానే నంది

“అమ్మగారూ! నే నసలు చూడలేదండీ! దాన్ని నే తీయలేదండీ అమ్మతోడండీ” అంటూ నెత్తిన చేయి పెట్టుకొని వొట్టేసుకున్నాడు అమాయకంగా పదకొండు సంవత్సరాల రామిగాడు

“వా! వధవా! నేగా అబద్ధాలూ, వొట్టూను, ఎవ్వరూ తీయకపోతే సజ్జమూరలు కక్క లొచ్చి ఎగిరిపోయిందా ఏం!” దుసురుస లాదూ అన్నపూర్ణమ్మగారు రంటూవుంటే—అరుగు పక్కన నల్లకుక్క కనకపా దన్నో నములుతూంది! విప్పిపోయితివో నిండిన రామిగాడి కళ్లలో గిర్రున నీళ్లుతిరిగిస్తే

* * *

“ఒరేయ్! రామిగా యిక్కడున్నట్లుగా రావారి రాగానే నీకు అప్పుచ్చులు పెట్టాను పాపం! పొద్దుట్నుంచీ కనిపెట్టుకొని వున్నావ్” సజ్జమూరల మూటను రామిగాడి చేతి కిక్కిరిస్తూ అంది అన్నపూర్ణమ్మగారు ఉత్తరచ్చాలని మామిడితోపు దగ్గరవున్న వంగమళ్ళుకు నీరు కట్టిస్తూన్న చాదర య్యోకు గర్భపల్ని అన్నపూర్ణమ్మ తేతగాడిచేతికిచ్చి పిండివంటకాలు మూటకట్టి పంపించింది

దొరపాపమ్మగారు సజ్జమూరలు పెట్టందని కొంపంత ఆకితో ఎదురుమాస్తన్న రామిగాడికి మరీ పని తిగిరింది ఆ పెట్టే వేసో యిప్పుడే పెట్టే, తింటూ ఎంతో చక్కగా పాలం పోయేవాడ్నిగా అనుకున్నాడు అయినా, రాగానే పెట్టానందిగదా! అయితే తొందరగా నెల్లెరావారి ఎంత తొందలో తిరిగొస్తే అంత తొందలో బూరలు తినిచ్చు! పాలం పోయి వచ్చినందుకు యింకా రెండేళ్ళు వే అమ్మ గారు యివ్వొచ్చు! యిప్పుడే అడిగితే తక్కువే యివ్వొచ్చు! అలా ఆలోచనలో పడి పరుగుతుక్కున్న మనసుతో వాడి కాళ్ళు పంచెం వేసిస్తే అన్నపూర్ణమ్మగారు రిచ్చిన మూట భుజాన వేసుకొని పరుగుకు లంకించుకొన్నాడు వీధి చాటి మల్లపు తిరిగి కోడైక్కాడు. పెద్దకొలవకంటేన చాటి, కట్ట ఎక్కగానే వాడి మెదడులో వొక పూసా మెరుపులా మెరిసింది మూట దించి మెల్లగా విప్పాడు అసలే పెద్దవైన వాడికళ్ళు కురీ పెద్ద వైయ్ కృదయం ఆనందంతో నిండిపోయింది. నోరు పూయకూంది! పెదాలు తడుపుకొన్నాడు రాగా వుద్వి పొంగివున్నయ్ బూరలు—ఒకటి—రెండు.. మొత్తం వొకటి తక్కువగా వది!

రూ. 2500 ఉచితము

మీరు కోరినది పొందండి.

నీ విప్రుజేమి తెంగపడనక్కరలేదు ఈ ఉంగరము ధరించుటవలన అందరు వక్ష్యలగుదురు వ్యాపారము, పంచము, పరీక్షలు మొదలైన వాటిలో ఇది జయము చేకూర్చును గొర్రాటికి పుత్రుడుదయించు చనిపోయినవారిలో సంభాషించవచ్చు తతి తండ్రులు దాచిన రహస్య భవముల సంగతి నీకు కలలో తెలియజేయును. దుష్ట నక్షత్రాల నెరుఫలాలను అణచి వేసి, అపాయకరమైన రోగాలనుంచి రక్షించును ఇటు నూరుగడ్డలు ఉదయించవచ్చుగాని ఈ ఉంగరం కీర్తి ఎన్నడూ వృధాకాదు నూటికి 100 పాళ్లు విజయం లభించును కల 12 అక్షరాలు ప్రత్యేకం రూ 2 ఇంకా ప్రత్యేకాధిక్యమైన కీర్తివంతమైనది రూ 2.12-0

ఇది అబద్ధమని రుజువు చేసినవారికి రూ 2500 బహుమతి ఇవ్వబడును. నచ్చనిచో ధర వాపసు చేయబడును ఇంగ్లీషులోనే ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరపండి.

BENGAL MAGIC HOUSE

Sitla Temple, (D 191/15)

AMRITSAR.

అందులో వాటికి తింటే అయినగాదు కనుకొక్క
వచ్చాగాయే! ఇంటికొచ్చాక అమ్మగారు తీర
గాదు ఎన్నితీసుకొచ్చాడని అడిగితే? అమ్మా!
యింతేమన్నానుండి?

ఆ ఆలోచనకే రామిగాడిగుండెలు దడదడ
లాడిపోయినై. రెండుచేతులనిండా సజ్జ బూరలు
తీసుకొని పెదాలకొరించుకొన్నాడు వాడికి తెలి
కుండానే వాడి నాలుక వాటిని తిడివిమాసింది
అమ్మా! ఎంగిలి చేస్తే చూపంకాదూ! కళ్ళు
పోతూ? ఆ భావన రాగానే అస్తమిస్తూన్న సూర్య
భగవానుని చూసి చంపలువేసుకొన్నాడు మళ్ళీ
భద్రంగా మూటకట్టి బుజానవేసుకొని చాదరయ్య
గారి వంగతోట కివీ దారితీశాడు చాదరయ్యగారికి
బూరల మూటయిచ్చి యింటిముఖం పట్టాడు రామి
గాడు.

కోడ్డునే వెళ్ళితే ఆలస్యం అవుతుందని, అడ్డ
దారివల్లన్న కాలవట్టనే వెళ్ళాలని చేలకు అడ్డంపడి
చకచకా నడుస్తూన్నాడు సెర్రెలు విచ్చిన గతుకు
లూ, గండ్లుకొట్టినగట్లూ చెంగు చెంగున చాటిపోతూ
న్నాడు తిరిగోయే సజ్జబూరలు తా లూ మా వాడి
ఆశలు చెలరేగుతున్నయే సంధ్యచీకట్లు తెరలు
తెరలుగా ఆలుముకుంటూన్నయే కొట్టివేసిన గడ్డి
కడియములూ, కొనీవేసిన జనపసూసూ, విరగ
కొచిన మామిడితోటా, ఏపుగా పెరిగిన వంగమసూసూ,
సజ్జబూరలులింటూ మూలలను ఆదహయించుతున్న
చాదరయ్య ఆ చీకట్లో మసక మసకగా మాయమయి
పోతూన్నారె.

దూరంగా చీకట్లో మునిగిపోతూన్న పూమా,
చాదరయ్యగారింటికేసి దీక్షగామాస్తా దరచరానకు
స్తూన్నాడు, పదికొంతేళ్ళ రామిగాడి చిట్టిబుర్రలో
తిరిగోయే తియ్యటి సజ్జబూరలు తాలూ మసక
స్వేదకులు పువ్వెత్తుగా లేచి పడ్తున్నయే అసం
దంతో పరవశత్వం చెందుతూన్న వాడి హృదయా
నికే కాళ్ళకు గుచ్చుకుంటూన్న జనపసూసూ,
చిల్లిగవ్వలూ బాధకలిగించడంలేదు.

మెల్లగా దిగి పంట కాలవదాటి మళ్ళీకట్ట
ఎక్కి రామిగాడు ఎక్కిన ఆగిపోయాడు వాడిగుం
గుండెలో ఏదో పట్టుకున్నట్టయింది. ఎదురుగా
చీకట్లో ముంచున్న రెండు తాటిచెట్లూ, వాటి
మధ్యగా పెరిగిన నిలువకు పుట్ట వాడి కళ్ళలో కదిలి
వాడి తేలిమనకును కలవర పెట్టింది కళ్ళు పోవారి
గట్టిగా ములుములున్నాడు సజ్జబూరలతో నిండిన
అన్నపూర్ణమ్మగారి చేతులు వాడ్ని ఆపాగియంగా
ఆహ్వానించి. అంతే, మళ్ళీ పరుగు లంకించుకొ
న్నాడు రామిగాడు—

రెండు పోతు తాటిచెట్లమధ్య పుట్టవెన పడగ
విప్పి నాట్యంచేస్తున్న నాగుపాము వాడి దిష్టికళ్ళకు
కన్పించలేదు! నాలుకలు చాచుకున్న నాగేంద్రుడు
వాడి పాపిష్టికళ్ళకు కన్పించలేదు! కోరలు చాచిన
త్రాచుపాము వాడి దొంగదూపులకు కన్పించలేదు!
విషం కక్కుతున్న కాలవర్పం వాడి దిష్టికళ్ళకు కని
పించలేదు! చేతులు చాచిన పాపిష్టి మృత్యువు వాడి
దిష్టికళ్ళకు కన్పించలేదు!

పదికొండు సంవత్సరాల జీతగాడి భౌతిక
జేహం, కటికిచీకట్లో ఆ నిలు-తు పుట్టపక్కన వారి
పోయింది.

తీర్చిదిద్దిన రామిగాడి వికార శత్రులకు మరి
ప్రపంచం కన్పించలేదు.

ఎక్కడో కొన్ని వందలమైళ్ళదూరంలో ఏదో
పట్టణంలో పుగాదిపంపగవాడు మూలీశేక మాడుశేక
కువికిపాట్లు పడ్తున్న వో రిక్నావాడి గుండెలు
కలుక్కుమన్నయే.

సంవత్సరాది పండగవాడు అన్నపూర్ణమ్మగారి
వంటింట్లో పుట్టిమీద పున్న బుట్టలో రెండు సజ్జ
బూరలు మిగిలిపోయినై.

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రిగారి

సు^{వర్ణ}ందరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము ఇంతెక్కున్ను అవసరం
లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా

కుదుర్చును

50 మాత్రలు రు. 5.

అద్దరసాయనశాల, ముక్త్యల

కలగూతంప

వర్ణచిత్రరచన - ప్రాచీన సంప్రదాయములు

రూపాస్వాదనకు ఉపకరించే విజ్ఞానమే సంస్కృతి వికాసమునకు బోధాదమిస్తుంది ఒక జాతి పృష్టిం చుకొన్న కళా సంప్రదాయములలోనే ఆ జాతి యొక్క సంస్కృతి సంపద వ్యక్తమవుతూ లలిత కళలో వర్ణచిత్రణమున కొక ప్రత్యేక ఆకర్షణగలదు ఆ కృతులకు అనుగుణమైన రంగుల చిత్రణమునందే సహజమైన ఆకర్షణగలిగి ప్రజాను రంజకములగు చున్నవి. కుడ్యములు, వస్త్రములు, చాదు విగ్రహ ములు, గృహోపకరణములు మున్నగునన్ని వర్ణ చిత్రణమునకు స్థానములు కౌగితిములు, గృహపరిశ్ర మగా తయారుచేయుట, ఉపయోగములోనికి వచ్చిన నాటినుండియు అవి చిత్రరచనలు వాయుట కుపయో గపడుచున్నవి చారిత్రకముగా మన దేశములో కళ లకు మత ద్యూలవల్ల కలిగినంత ప్రోత్సాహము అన్యమార్గముల లభింపలేదు పురాణ, శాస్త్రయుగము లలో ఈ వర్ణ చిత్రకళ అత్యున్నత స్థితిలోనుండెనని విరూపిండుటకు అజంతా, ఎల్లోరా, భువనేశ్వరము తిరువాన్కూరు, తింజాపురములందలి కుడ్యచిత్రములే ప్రబల నిదర్శనములు మగధేశ్వరులను జయించి స్వతంత్రరాజ్య స్థాపకులైన ఆంధ్రరాజన్య చూడా మణుల ఆదర ప్రోత్సాహములతో జరిగి నిర్మింపబడిన ఆంధ్రుల చాస్త్రకళమే అజంతా కళాలయము లుగా రూపొందినది అక్కర ఫాదుమ కాలములో హైందవ పారశీక సంప్రదాయముల సమ్మేళనముతో చిత్రరచన యందొక నూతన కళ ముదయించినది మనదేశమున ఆంగ్లేయుల ప్రాధికము వచ్చినవాటి నుండియు హైందవకళలకు ప్రోత్సాహము తగ్గినది దేశీయ సంప్రదాయములు ఇటీవలి రెండు శతాబ్దాలలో విచ్చిన్నమై నంతగా నెన్నడునుగాలేదు అయి వచ్చుటికి హిందూమత వాహినీవలెనే, అన్య సంస్కృ తుల కాదుకలెన్ని తగిలినను వాటిని తనలో రీసము గావించుకొని నిజతత్వమునకు భంగము వాటిల్లకుండ నేటికిని హైందవకళా సంప్రదాయములు ప్రజానీక ములో స్వీయప్రభావమును గోల్పోక నిలిచియుం డుటయే వాటి భవతికు నిదర్శనము.

కళానుభూతి — ఇంద్రియాను భూతిద్వారా అతీంద్రియ విషయములను గ్రహించుట కళయొక్క పరమావధి రూపముద్వారా దాని కతీతమును విష యాన్ని వ్యక్తపరచుట చిత్రరచనయొక్క లక్ష్యము సంగీతమును విని ఆనందించుటకు రాగజానము తాళ జ్ఞానము, ఉపకరించినట్లే చిత్రకళను ఆనందించు టకు వర్ణ పరిజ్ఞానము రేఖా పరిజ్ఞానము సాయపడును నిర్దిన చిత్రాన్ని చూచినప్పుడు చిత్రరచనకు కారణ ధూతమైన వస్తువు, వర్ణవిన్యాసము, రేఖారచన ముఖ్యముగా గమనించదగినవి జంత్ర గాత్రముల సమ్మేళనమువలన శ్రవణేంద్రియముద్వారా కలిగే ఆనందమువలెనే రూపము, వర్ణము, రేఖలు, కలయిక వల్ల చక్షురేంద్రియముద్వారా చిత్రకారుడు దర్శకుని ఆనందపరచుచున్నాడు ఇది సార్వజనీనమైన విష యము ఒకానొక సంగీత విద్వాంసుడు నాదాను సంధానముచేసి శ్రోతలను తన్మయులను గావించ గలి గినట్లే ప్రజ్ఞావంతుడైన చిత్రకారుడు శేఖలము వర్ణ సంవిధానమువలనగాని రేఖారచనవలనగాని ద్రవ్య సమ్మోహితునిగావించగలడు ఇట్టి ఫలనీధికి ద్రవ్యము, చిత్రకారులకు, గూడ తగినశిక్షణము అనుభవ మున్నగాని కుదురదు హైందవకళలలో ఆధ్యాత్మిక కానుభూతి జీవమువంటిదని చెప్పదగును దేశమునవ్యక్త భేదముల ననుసరించి, నాయుకా భేదముల ననుసరించి, ఆయా రూపముల యొక్క అంగీక భంగిమలలోను వాస్తవిన్యాసములలోను కాస్త్ర సమ్మతమును పొందే తీక రహస్యములుండును వాటి పరిజ్ఞానము లేనిదే అందలి సొగసు అర్థముగాదు. ప్రబంధములందు ఆయా పాత్రల సౌందర్యాతి శయముల వర్ణించుటలో కవులిచ్చిన ఉపమానములందలి భావములను ముందుగా నవగాహన మొనర్చు కొనవలసియున్నది. ముఖ్యము నకు చంద్రలింగాము, కమ్మలకు కలుకరేమిలు గళము నకు కంఠము, చెక్కులకు అద్దములు, ఇత్యాదిగా చెప్పిన ఉపమానములు ఆయా అంగముల సౌందర్య గరిమకు నూతనా మాత్రములే లక్ష్మి, సరస్వతి,

దుర్గ మున్నగు దేవతల యొక్కయు, రామ, కృష్ణ, బుద్ధా ద్యవతారముల యొక్కయు యాపనిలాసము లను వర్ణించుటలో ఆధ్యాత్మిక విద్యావనితులైన ఋషుల భావా నేతమునకు ఎల్లలు గోచరించవు అవా జ్ఞానని గోచరము, వర్ణవాతీతమునకు భగవత్స్వ రూప నిరూపణలో వారు కోటి మార్గప్రధలు, విద్యు ల్లలికలు, తారాకాంతులు మున్నగు యుపమాపము లతో ఆ చిద్రూపులు కట్ట ప్రయత్నించిరి అట్టి ఆరాక వ్యయూప నిరూపణలో చిత్రకారుని తూరిక వాస్తవిక కాస్త్ర మూత్రములకు కట్టుబడినంత మూత్రమున జాలదు. అట్టి యుదాత్త భావస్ఫురణ కనుహరించు వర్ణ సంవిధానము, తూరికా విద్యా సములన్న గాని చిత్రము రంజకము గాజాలదు ఇట్టి చిత్రరచనకు చిత్రకారునిలో తగినంత సంస్కృతి, అనుభవము అత్యంతి వాంఛనీయములు లేనివాడు కి|| శి|| తరిగెట్టి రామావాళుగారు ముఖమునకుదం ద్రుడు, నాసికకు నువ్వు పువ్వు, కన్నులకు రెండు చేపలు, చేతులకు రెండు కలువకొడలు, కంఠమునకు శంఖము, పేవులకు శ్రీ కారములు మున్నగు వాటిని మార్చి వ్యంగ్యముగా చిత్రించిన ప్రబంధకన్యక తయారగును అందుచేత నే భారతీయ కళలో వాస్తవిక

దృక్పథముకన్న ఆదర్శ స్ఫురణకు ప్రాధాన్యత గలదు

వర్ణ సంవిధానము అజంతా మున్నగుచోట అప్రతి మానము కళాసృష్టి గావించిన చిత్రకారు లెవరో వారి జీవితము లెట్టివో తెలియకుండ కాత గర్భమున విలీనమైపోయినవి వారి కళారాధనవట్ల గల వికాగ్రతలో స్వీయచరిత్రలను చల్లదించుకొను తలంపులేదు చిత్రకారుల చరిత్రతోకాటు ఆవాటి వర్ణలేవ నిధానములుగూడ తెలియరాకున్నవి ఉప లభ్యమైనంతవరకు అజంతా గుహల గోడలకు మట్టి, గోమయము, యిసుక, ఊక మున్నగు ద్రవ్యములను గలిపి దళముగా పూత పెట్టి గుహకుడ్యముల ఉపరి తల మును చదు నుపరచెడి వారని, దానిపైన గువ్వుము, గుడ్డ పొడుములతో మరి పూత పెట్టి వర్ణచిత్రణమున కనువుగా ఫలకములను సిద్ధపరచెడి వారని తెలియు చున్నది కొన్ని శినిజసంబంధమైన శిలాధాతువుల నుండిరంగులను సమకూర్చుకొనెడి వారు. హరిదళము నుండి పసుపురంగు, లోహ మిశ్రణములనుండి ఎరుపు, గోమయకన్నెలను, పారితి వర్ణపు శిలలనుండి ఆకుపచ్చని రంగును, నీలపు రాళ్లనుండి నీలకర్మ మును, తయారుచేసెడి వారట ఆంధ్రదేశమున వర్ణ

పాలసుగంధిలేవ్యం

ఇది రక్తకృద్ధిని చేయు విలువ గల వస్తువులచే తయారు చేయబడినది మేహములు, నిక్కాక విస్ఫుక్తువ, కుక్షనష్టము, అతిమాత్రము మొదలగు వాటిని ఖండించి, మంచి బలమును వీర్యపటత్వ మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది అనేక వర్షభిక్షులు గలవు 2 దిప్పలు చాలును

20 కులముల దిప్పీ రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

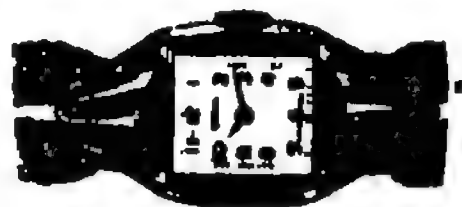
పి. సి. ఏ. అండ్ కంపెని

ఆయుర్వేద సమాజం

శేరిలింగంపల్లి, (తెలంగాణ జిల్లా)

చేతి గడియారం

రు. 3/-లు మాత్రమే

రు. 3 లకు మాత్రమే గడియారం కొనుక్కొనండి. అందము, సౌష్ఠ్యవము 10 నం||లు గ్యారంటీ ఇవ్వబడును నేడే వ్రాయండి

Jai Hind Watch Co.,

P B 97 (D-94/12) Amritsar

చిత్రము, చాతుశ్రియము, కులకృత్తిగాగల కళాకారులలో కొందఱు చిత్రకారులు ముఖ్యులు వీరు చిత్రకాలమునుండి హిందూ సంస్థానములలోను, మహమ్మదీయ సంస్థానములలోను అస్తావ చిత్రకారులుగ నుండి వారిచ్చిన మడి మాన్యముల ననుభవించుచు చిత్రీకరణము చేయుచుండెడివారు దేవాలయములలో వాహనములు నిర్మించుట, రంగులతో పురాణ కథలను వ్రాయుట, అలంకరణములు చేయుట వారి ముఖ్య విధులు ఇంటేగాక కొందఱు చాతుశ్రియ ప్రసిద్ధి కెక్కిన చిన్న కొయ్యబొమ్మలలో జానపద తీర్థమును ప్రతిబింబించు శిల్పము లతిసున్నితముగా తయారు చేయుదురు అది అనేక జాతీయ అంతుర్థాతీయ ప్రదర్శనములలో ప్రఖ్యాతి పొందినది

యావచిత్రములు, తస్మీరులు

యావచిత్రములు, తస్మీరులు వ్రాయుటలోను దరావతారీ శిలలను తయారు చేయుటలోను వీరి ప్రత్యేక ప్రవీణతగలదు ఇది రాజపుత్ర 'మనియే చద్దా,' కు ఎందును తీసిపోవు వీరిలో కొందరు 1గవ శతాబ్దముననే విజయనగరము నేలిన వాయక ప్రతినిధులతో వలసవోయి తింజావూరు ప్రాంతములలో స్థిరనివాసము లేర్పరుచుకొన్నట్లు తింజావూరు మాన్యబుద్ధులందు గలదు. లేపాక్షీ వీరభద్రేశ్వరాలయ కుష్మచిత్రములలోను కుంభకోణము రామస్వామి ఆలయములందు గల చిత్రములందును వీరి కళా నైపుణ్యము గాంచినను వీరపురము, పెద్దాపురము, సంస్థానీకుల పోషణగా నుండిన చిత్రకారుల రచనలు నేటికిని అద్భుతవృత్త కావశ్యమన్నవి మూర్తి కల్పనయందు గల ప్రావీణ్యమెంతి గొప్పదో వర్ణ సంవిధానమందును లేఖారచనయందును వీరికి గల లాఘవమంతి నిశితమైనది వీరి చిత్రములలో లేఖలకు తీవ్రముట్టి పక్షమందును, వీరి సంప్రదాయములలోని వర్ణ సంవిధానముల సోగను, లేఖారచనయందలి వారి ప్రావీణ్యము యావమునందలి సౌందర్యము ఇందు గాంచినను ఇటీవల ఇండియన్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఆర్ట్ ఇన్ యిండిస్ట్రీస్ (Indian Institute Arts In Industries) తరపున పర్యటించిన వారును, ప్రసిద్ధకళా విమర్శకులునగు కుధాంతి కుమార రాయగారు కొందఱు కళా సంప్రదాయముల గురించి వ్రాసిన వారి వర్ణ సంవిధాన పద్ధతి పరాశ్రయ మెరుగదని స్వతంత్రమైనదని నుడివి యున్నారని ఇంగిలీషు, జీనుకురాయి, నీలిమందు, జంగాలీ శివ్య, అరవిశము, కుద్దమన్నుని ఖనిజ పదార్థములనుండి రంగులను స్వయముగా చేసుకొందురు మీక, ఉడుత జంట్రుకలతో కుండలను స్వయముగా

కట్టుకొనెదరు. రంగులు వేయుటకు ముందుగా నుద్దకుగాని గోడలకుగాని బొమ్మలకుగాని నుద్దతో పూత పూయుదురు. ఆపైన సఫేద (Zinc oxide) తో మరీపూతపూసిన మంచి ధావకర్మ మేర్పడును ఈ సఫేదలో కొద్దిగా నీలిమందు కలిపి విడుగుల రంగును, అంతకన్న తక్కువగా నీలిమందు కలిపి ఆ కళపురంగు తయారుచేయుదురు ఇట్లే ఒక భాగము ఇంగిలీకమునకు 2 భాగములు నీమకుద్ద కలిపి నూరిన మంచి ఎత్తరంగు తయారగును ఇందులో శ్వేత వర్ణములకు నుద్దకు బదులు సఫేద కలిపిన రంగు చూడిపోవును లేఖారచనమున భువయోగపడు నల్ల రంగు అముదను, కిరసవాయిలు దీపములనుండి వచ్చిన మసితో కుమ్మరిరుచునీళ్లు కలిపి తయారు చేయుదురు ప్రతిమలకు, తస్మీరులకు అలంకరణకై ఉపయోగించు బంగారు వర్ణము కుండనపురేకుతో వేయుదురు ఈ కుండనపురేకు వీరిలో కొందరు స్వయముగా గృహ పరిశ్రమగా తయారుచేసి కొందరు ఈ కుండనపురేకుతో బటములకు బొమ్మలకు అలంకరణములను చిత్రించుటలో వీరి ప్రత్యేక ప్రావీణ్యముగలదు వీరి చిత్రములలో రంగులు, కుండనపురేకులు, కాంతి చెడక ఎంత కాలమైనను క్రొత్త విగానంతును ఇట్టి ప్రక్రియ లెన్నోమూల బడినవి

కాలక్రమమున కవిత్వము, సంగీతము, మున్నగు ఇతర కళలలో వలెనే చిత్రీకరణలోనూడ జాతీయత నశించి అన్యదేశీయ సంప్రదాయముల అంధాను కరణము మాత్రము చూచుచున్నాము ఉత్తమ చిత్రములు చూచి ఆనందించుటకు దగిన సంస్కృతిగూడ పూర్తిగా మృగ్యమగుచున్నది జాతీయ సంప్రదాయములను భద్రపరచు కొనుటకు నేటి వీరీమా యుగమందలి కృత్రిమ అకర్షణలపై కొంత మోజు తగ్గించి యధార్థ కళారంగానకు పూనుకొంగురుగాక

శ్రీ కామయ్యపి నత్యనారాయణవర్మ.

నైజాములో కొన్ని ఆంధ్ర సామంతరాజ్యములు

ప్రస్తుత నైజాము రాజ్యములో అర్ధభాగము పైగా ఆంధ్రదేశములోని దగుట, చిరకాలము నుండియు ఆంధ్రదేశదరిత్ర యభివృద్ధిగ నేయున్నది నైజాములో నుద్భవించిన రాజ్యములుసర్కారులు, దత్తమండలములలోని, ఆంధ్రమున నలసిన రాజ్యములు నైజాములోనికి వ్యాపించి ప్రసిద్ధిగన్నవి. మధ్యయుగము (క్రీ. శ 1500—1800) లో వేంగి

చాళుక్యుల తదనంతరము, చాళుక్య మూడు శతాబ్దములు ఆంధ్రదేశమును నిరాశూటముగ, పాలించిన కాళియుల ముఖ్యరాష్ట్రము నైజామీ; రాజధాని వరంగల్ యనబడు పేరుగల్గు—వికలానగరము కాళియుల పదవ రాజకొండ, నేనుకొండ ముఖ్య పట్టణములుగ శివనెలమరాజుల సర్కారులలో కొండపేడు, రాజుకొండవరము, శివకొండ రాజధానులుగ పాలించిన రెడ్డి సామ్రాట్టులకు పనుకొండలు పేరు రెడ్డి రాజ్యముపై తరచుగ దండయాత్రలు సల్పుచుండిరి

కాళియు, నెలమ, రెడ్డిరాజ్యములలో చిన్న సామంతరాజ్యము లనెకము లుండెను ఇవి స్థానిక విషయము లన్నిటియందును స్వతంత్రములే గోప హైహయములు (క్రి. శ 1190—1294) కాళియు సామంతులై వర్ధమాన పురము (విజ్ఞానపరి) రాజధానిగ

1 V Yasoda De wi The history of Andhra country-J A H. RS vol XIX p 23. 1166)

2 Kakatiya Sanchika API no 33

3 J A A R. SXIX p 40 4 309 of 5 283 of 1924

పాలించిరి పిరి కామములు రెడ్డి, కామనికల్లులు లో అంతస్తునది పిరి తమకలెనే కాళియు సామంతులైన మల్లాల వంశీకులతో సంబంధ బాంధవ్యముల నెరపిరి. గోపగల్పా రెడ్డి దుద్రుడు నేజాత తియ్యే నడగిరి యాచిత్యముండి అనేక యగ్గముల దూర గొనెను. గోప బుద్ధారెడ్డి కాళి, విజల ప్రభువులు నెల్లూర్ రామాయణము—రంగనాథ రామాయణము—పూర్వ, ఉత్తర భాగములు—రచించిరి గోప విజలుడు రాయచూరులో ప్రజారక్షణార్థము కోట గట్టించెను. విగోపవర్ధను మూడవూరులో సుంతేశ్వరాలయము నిర్మించెను.

చాళిరాజులు 12, 13, 14, 15 శతాబ్దములలో నతవాటి, విజయవాటి విషయముల పాలించిరి. పిరి రాజధానులు నుడిమెట్ల, విజయవా, విజకొండ. చాళి రాజులు కాళియులతో వియ్యకుండిరి. చాళి పోతరాజు 3 (క్రి. శ 161—90) వలగామరాజు పక్షమున పల్నాటి యుద్ధములో (క్రి. శ 1178—)

పాల్గొనెను 8 వారరాజు II (1190—99) నత వాటి విషయాధీశ్వర, త్యాగరాజ విరుచాంకి కుడు పోతరాజు II (1199—1280) వరసించా వర్ధన విరుడు వహించెను. మన్య పోతరాజు, మునుగు గణపతి 1289—1288 (క్రి. శ) కలిసి రాజ్యపాలన

చంటిపిల్లలు—లివర్ ఆండ్ స్ట్రీసు వ్యాధులను 'ఉదరాంతకీ' అతిశీఘ్రముగా నివారణజేయును మరియు నమస్త అనా నలు అనగా విరేచనము బాధతోను, బద్ధముగ ను అగుట, ఆజీర్ణము, అననమునందు పుండ్లు నివారించును.

గర్భిణిస్త్రీలు—సునాయాసముగా ప్రసవించుటకు, ఆరోగ్యసంతానము కలుగుటకు 'అమృతసంజీవిని మూత్రలు' ప్రఖ్యాతిగాంచినవి. వేవిళ్లు, వికారములు, సోమరితనము, నిస్సక్తువ తగ్గించి ఉత్సాహము కలుగజేయును.

శ్రీ భుజంగ రా డ్వైద్య శా ల,
ప్రొఫ్రెసిటర్సు. పి. వేరయ్య ఉ నమ్మ
తాళ్ళరేవు, మాధుగోదావరి జిల్లా.

జీవాంతుడేముటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటో.

తల్లికి క్షోభకాదు?

భారతీ-భారతాంబ తన

కుష్టు,బొల్లి సంతానం

కోసంబంతని చిచారిస్తూఉందో?

ఇదుగోమా 32 సంవత్సరముల
అనుభవంతో ఇస్తుఉన్న అభయం

మామ నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి ఆండ్ కో.

చేసిరి మన్య గణపతి బహుళః రెండవ పోతరాజు మనుమడైయుండును ఇతని కాసనములు వేదాద్రి (1219 (క్రీ శ) 4) అను మంచి పల్లెలలో గలవు అను మంచిపల్లి (1260) 5 కాసనములో రాజా మనుమచాగి గణపతి అని పేర్కొనబడియున్నాడు ఇతని మరొక కాసనము రమధిరసమీపమున దెందుకూరులో అంజనేయస్వామి ఆలయములో యిటీవల త్రవ్వకముచేసిన 4½ అడుగుల యెత్తుగల ముఖమంటప శిలపైగలదు ఇదికొకొలను కేళవదవరకు శ్రీ మన్యచో మంజులేశ్వర మన్యచాగి గణపయ రాజుల దానమును జెప్పచున్నది కొకొలని కేళవాలయ మిచ్చటిదా? దెందుకూరులోనిదైన, నా కొలమున దెందుకూరునకు కొకొలను అను నామాంతరముండి యుండునని

దెందుకూరులో దొరికిన విగ్రహములు వీతా రామ లక్ష్మణులు, గరుడాగ్రాహు, పన్నిద్దరు ఆర్వా రులు, యిరువురు ద్వారపాలకులని

చాగిరాజులు వైష్ణవోపాసకులు నరసింహ వర్ణన విరుదాంకితులు కొన యీ విగ్రహములన్నియు, వారి కొలమునాటి యొక యాలయము—బహుళ కేళ వాలయము—లోనిట్ల యుండును ఇచటనే పూర్వము రెండు శివలింగములు, పానపట్టములు, వివాహక, జీవ విగ్రహములు దొరికినవి రెడ్డి రాజుల పాలన నైజాము ఈ ప్రాంతములవరకు వ్యాపింపనందున, యీ విగ్రహములన్నియు కడపటి

4 309 of 1924

5 Bharati March 1952

6 Bharati March 1952

7 V. Yasodadevi The history of Andhra country

8 Telingana inscription I Kakattya-
hs-no 33 Hyd Arch Series no 13 II
no 34

9. Sarangadeva Sargi for at nakara
(1943) I Text p 10,

10. Bharati March (1952)

రెడ్లనాటి వసుట సమంజసముకాదు. అందువలన యీ విగ్రహములందు కాకతీయ శిల్పధాయ లుండును కాని తర్వాతికాలపు విజయనగరశిల్ప విశిష్టత యుండుట అసంభవముగదా!

పరిచ్ఛేది రాజులు పట్టాభిషేక, కొల్లిపాక 700 రాష్ట్రములను, కొల్లిపాక, విజయవాడ రాజధానులుగ పాలించిరి 12 వ శ్రీ అంతమున పరిచ్ఛేది రాజ్యము కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యములో గలిసి పోయెను ?

నరసింహ రాజులు (క్రీ శ 1104—1249) మండపల్లి రాజధానిగ నరసింహ విజయమును పాలించిరి మండపల్లి మధిరకు సమీపమున గలదు నరసింహ రాజులు ప్రారంభమున కళ్యాణి చాళుక్యులకు, తర్వాత కాకతీయులకు సామంతులైయుండిరి

యాదవరాజులు కాకతీయుల సామంతులై పానుగల్లు రాజధానిగ పాలించిరి వీరు విష్ణు వంశోద్భవ, యాదవకుల తిలక, ద్వారకాతీపురవరాధీశ్వర విరుదముల చార్పిరి కార్తపాణి దేవుడు జీవగిరి యాదవ చక్రవర్తి సింగమదేవుని (క్రీ శ 1210—1247) పుత్రుడు; బహుళః కైతుగి యొక్క కవిష పోదకుడై, జీవగిరి వీడి, కాకతీయ సామంతుడై యుండును ఇతని ప్రళప్తి సమస్త భవనాశ్రయ పృథ్వీవల్లభ మహారాజాధిరాజపరమేశ్వర పరమ పట్టాంక—తో ప్రారంభమగు కార్తపాణి గ్రంథము దీని రాజప్రతినిధిగ నుండెను ఇతడు కాసనములో రిచేసిన విజయములన్నియు తిండి సింగమదేవునినే గాన తిండి విజయములలో నితడు పాల్గొనియుండి, తనవిగా జెప్పకొని యుండును

కార్తదేవుని రాజధానియైన పానుగల్లులోని చాయా సోమేశ్వరాలయము కొన్ని శిల్పవిచిత్రముల జాతుచున్నది సంగీత రత్నాకర గ్రంథకర్త కార్తదేవుడ, పానుగల్లు పారంగుని సమకాలికుడై యాదవ సింగమదేవుని యాస్థానమందుండెను 9 150 సం॥ లకు పూర్వము దెందుకూరు పారంగ పట్టణముని జమలనుడి అనిట ప్రసిద్ధికెన, వైష్ణవాలయము లుండెడివట 10 ఈ పారంగపట్టణమును పేరు పానుగల్లు యాదవరాజు కార్తపాణి పేర్కొనుచున్నది కచ్చియుండును. అతని పేరనా పట్టణ నిర్మింపబడి యుండును

శ్రీ వారణాసి యశోదాదేవి

గ్రంథవిమర్శనము

రానున్న సంక్షోభం

ఫ్రీట్టర్స్ బర్క్, అక్షవాదం విద్యానవిజ్ఞం ప్రతులకు ఇంటింటి విజ్ఞానమాల, 16 జోన్స్ రోడ్, మదరాసు వెల అరుదూపాయలు

ఇది ప్రపంచార్థిక మాంద్య వ్యూహాలు, కారణాలు నివారణోపాయాలు, మొదలైనవాటిని గురించి మూలకమంగా, సువిశిష్టంగా చర్చించే గ్రంథము.

ప్రపంచార్థికమాంద్యాలకు కమ్యూనిస్టుల కొన్ని ప్రధాన కారణాలు, నివారణోపాయాలు నిర్వచిస్తూ వీటినిగురించి మార్క్సిస్టులు చేసినంత నూత్నపరిశోధన లే ఆర్థికవేత్తలు చెయ్యలేదు మొట్టమొదట మార్క్స్ వీటినిగురించి సమగ్ర పరిశీలన చేసినవారివారే చాలామంది ప్రపంచార్థిక వేత్తలీతినిపూర్వం అవలంబించి ప్రపంచ సంక్షోభాలు కలిగించే ఈ ఆర్థికసమస్యలనుగురించి తీవ్ర పరిశోధనలు సాగించారు.

ఫ్రీట్టర్స్ బర్క్ ప్రపంచ విఖ్యాతిపొందిన రాజకీయార్థికవేత్త ఇరిడ్ గ్రంథంలో 1929 లో సంధించిన ఆర్థికమాంద్యాన్ని గురించి, తర్వాత లంగా ప్రపంచంలో ఏర్పడిన రాజకీయార్థిక సంక్షోభాలనుగురించి, సోదాహరణంగా వివరించాడు.

అంతేగాక ప్రస్తుతంర జోయ్ ఆర్థిక సంక్షోభం సరిగా పోతున్నాన్నే కాక కొన్ని కొత్త వాదనలు తొక్కగలది కూడా సూచించాడు దీని కోసం ఇతడు పేర్కొన్న సంఘటనలు, చూపించిన ప్రమాణాలు సామాన్యపాఠకులకు కూడా సులభంగా అవగాహన అవుతాయి.

అయితే ఫ్రీట్టర్స్ బర్క్ శత్రుల కమ్యూనిస్టుల పంథా ఒక్కటే ఇక ప్రపంచానికి కరణములే భోరణి అవలంబించదు అయితే ప్రపంచార్థిక సమస్యల అవగాహనలో మాత్రం చాలావరకు ఇతడు మార్క్సిస్టులకు అవలంబిస్తాడు.

కాని ఈ సమస్యనివారణకోసం ఇతడు సూచించే నివారణోపాయాలు చాలావరకు సోషలిస్టు పంథాలో నడుస్తాయి ఇలాంటి ఆర్థిక సమస్య లుదయించినప్పుడు ప్రభుత్వమే బాగా కలగజేసుకుని, ఉత్పత్తి, పంపకము మొదలైన విషయాలలో సహజంలో సర్దుబాటు జాగ్రత్తం జరిగేట్లు చూడాలని సూచిస్తాడు ప్రజాస్వామ్యానికి సామ్యపద్ధతులద్వారానే ఇది జరగాలని ఇతి దీగ్రంథంలో ప్రతిపాదిస్తాడు.

మనదేశంలో అప్పుడే కొంచెం కొంచెం ఆర్థికమాంద్యమువలన కనిపిస్తున్నాయి ఈరోజుల్లో ఈ ఆర్థికమాంద్యానికి సంబంధించిన సమస్యలన్నీ అర్థం చేసుకోదగినవారి కిది అవశ్యపరమైన గ్రంథము.

విద్యాన విజ్ఞంగారి అక్షవాదం సులభమైన జాతీయ వ్యాపకంలో నడిచిపోతూ పుస్తకం అంతా హాయిగా చదివించివేస్తుంది జటిలమైన ఆర్థికాదిసాంకేతికపదాలకు కొత్తగా వీరన్నో సూత్రపదాలు సమకూర్చారు వీర చేర్చిన తీవ్రదల వివరణ, అనుబంధము పాఠకులకు బాగా సహాయకారిగా ఉన్నాయి.

పుస్తకముద్రణము, ముద్రణము మొదలైనవి ప్రసీద్ధాంగ గ్రంథాలతో కులకూర్చున్నాయి.

ఇలాంటి ఉత్తమ గ్రంథం ప్రచురించిన ఇంటింటి విజ్ఞానమాలవాడ ప్రత్యేకంగా అభినందనీయులు వీని ప్రదములైన ఇలాంటి ఉత్తమ గ్రంథాలింకో ఈ గ్రంథ మాలవాడు ప్రకటించగల రవి ఆశీర్వాదము.

తెలంగాణా తీరు తెన్నులు

‘భవదీయుడు’

జనరూప్రచురణలు, ఏ 9848 వారాయణ హైదరాబాద్ దక్కన్ ల యూపాయి

రచయిత ఇటీవల తెలంగాణాలో ఏర్పడిన పరిస్థితులన్నీ నిష్పాక్షిక దృష్టితో విచారించాడు ఇంతే కాక తేజా యువంలో ఈ గ్రంథం రచించి, ఈవిధమైన రచనలో తెలుగుభాష కొక కొత్తతెన్ను చూపించాడు.

ఈ రచయిత ప్రజాస్వామ్యభిమానులైనా ప్రతి పక్షాల ఆభిప్రాయాలు కూడా విశాలదృష్టితో పరిశీలించినట్లు కనిపిస్తుంది ఇది తెలంగాణా సమస్యలోగలదుమోదానికి చాలావరకు సహకరిస్తుంది.

శ్రీ వావిళ్ల వెంకటేశ్వరకాశ్రిగారి

వచ్చి పూర్తయ్యెనవ న్మాననంబుటము.

వావిళ్ల రామస్వామికాశ్రిలు అండ్ సన్స్, మద్రాసు.

దీనిలో, శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య, మారే పల్లి రామచంద్రకాశ్రికవి, నిడుదిలోలు వెంట రావు, స్వామి శివశంకరకాశ్రి మొదలైన ప్రముఖులు వ్రాసిన కాశ్రియ సారస్వతకాశ్రిలు, శ్రీ వెంక

శ్రీశ్రీరకాష్ట్రీగారి వక్తృత్వార్థిసందర్శనలో ఆయా ప్రముఖులు చేసిన ప్రసంగాలు ఉన్నాయి ఇది సారస్వత పరిశోధకులందరు పరిశీలించవలసిన సంచిక. ముద్రణాదికం చక్కగా ఉన్నది

గ్రంథ స్వీకృతి:

అద్వైతము సారము

చిలువూరి పాపయ్యకాష్ట్రీగారు పండితులు, పి ఆర్ కాశీ, కాశీనాథ వెల రూపాయిన్నర ఇది ఇంటర్మీడియట్లో ప్రశ్నోత్తరంగా తెలుగు తీసుకున్న విద్యార్థులకు పుష్కలమైనది తెలుగు శాస్త్రకరణ ప్రస్తావన తెలుగువాళ్ళకరణ ప్రశ్నోత్తరంగా అభ్యసించే విద్యార్థులకిది బాగా ఉపయోగిస్తుంది

కోరాడ వంశవృక్ష

కోరాడవంశీయులు ఇది కోరాడవంశోత్పత్తి, అభివృద్ధి వివరించే ప్రస్తావన తెలుగువాళ్ళకు చదివేది కొంత సహాయకారికాగలదు వెల రూ

సాన్నిధ్యము

తెనుకూరి శ్రీనివాసమూర్తి వ్రాసిన ఉన్నతపాఠశాల కదిరి, అనంతపురము

దీనిలో ఈకవి వ్రాసిన కొన్ని ప్రభువులచేత, ప్రాస్తావికపద్యములు, ఖండకృతులు ఉన్నాయి

అవధాన రత్నావళి

శ్రీ సోమవల్లి సంపత్ కృష్ణమూర్తి కదిరి, అనంతపురంజిల్లా

ఇది ఈకవి ఆయా అవధానసందర్భాలలో రచించిన పద్యసంపుట అవధాన కవిత్వసంప్రదాయాలు తెలిసికోగోరవారికిది ఉపయోగిస్తుంది.

తొలి ముగ్గు

మదునూరి రామకృష్ణరాణ, ఆరేయపురము తొమ్మిది గోదావరిజిల్లా. వెల: పాదుగు అణాలు.

ఇది సాంప్రదాయకమైన వృత్తాలలో రచించిన ఖండకావ్య సకపుటి. రచయిత స్కూలు ప్రైవటు విద్యార్థి అని ప్రకటనలో కూర్చుంటుంది. ఈ వృత్తితో అభివృద్ధిచెంది ఖండకావ్యరచన ప్రకృతినియంగా ఉన్నది తెలుసుకును.

యాపాంతర కాముది, 1 వ భాగము

క సాంఘికరావు, ప్రతులకు కో గంట అన్నపూర్ణమ్మ, పామర్రు, కృష్ణాజిల్లా. వెల: 0-4-0 ఇది అచ్చ తెలుగురచనలు, కొన్ని సంస్కృతపదాలకుల చేరు చేయడాలు విరివిగా ఉన్న ప్రస్తావన విద్యార్థులకు పుష్కలమైనది.

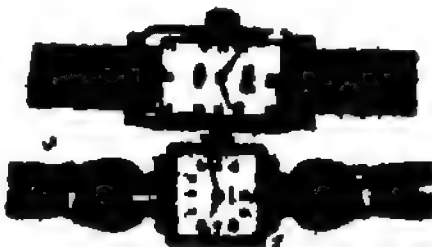
శ్రీ సరసింహాశ్రమము

దండనృసింహాశ్రమ, చిత్తూరు జరంపురం, గంజాంజిల్లా. వెల: పాదుగు అణాలు

శ్రీనిగో వృసింహాశ్రమిని హరి సాంప్రదాయకభారతీలో వ్రాసిన సూక్తకందపద్యాలన్నాయి

లింగనమ్మల

కృష్ణాశ్రమార్థి కవి సరస్వతీ, వికాస పటాంజిల్లా, ఇది ఈశ్వరునిపై భక్తిభావంతో రచించిన సూక్త సమగ్రకలకము

మా బ్లాక్ హాయిర్ ఆయిల్ నెం 501 (రిజిస్టర్డ్) వాడిన ఏ రకమైన జర్మనీ వాళ్ళకంటేగా నల్లబడుతుంది జర్మనీ రాతిపోతుండా చేసి, అందమైన నిడుపాటి పుంగరాలజాతు పెరిగేట్లుచేస్తుంది నీసా నెం 1 కి రూ 2-4-0 3 నీసాలు (లూర్డ్ కోట్స్) వెల రూ 5/15/-

ఈ అద్భుతమైన సూక్త ప్రజలలో వ్యాప్తి చేయుటకుగాను, అందము, గట్టితనమును 15 సం|| గారంటీచేయబడిన ఒక ఫాన్సీ రిఫ్టవారి, ఒక తలి పుంగరము (మ్యాగ్నోల్) ఒక నీసాతోమడా వుచితంగా యవ్వదలచుకున్నాము 8 నీసాలు కొను వారికి 6 ఫాన్సీ రిఫ్టవారిలు 6 పుంగరములు (మ్యాగ్నోల్) వుచితం సరకు వచ్చుకపోతే ఖరీదు వాపసు

తీర్తర ప్రత్యుత్తరాలు ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి
LONDON COMMERCIAL Co,
P. B. 2 (D-92/14) Amritsar

ప్రసిద్ధ శైలి నవలాకారుడు

అల్ఫ్రెడ్ డ్యూమా రచించిన

కౌంట్ ఆఫ్ మాంట్ క్రిస్టో

(రెండు భాగములు)

అనువాదం

సూరంపూడి సీతారామ్

ఆంధ్రప్రదేశ్ సచిత్రవారపత్రికకుండి పునర్ముద్రితము

సంపుటము ఒకటికి పూడున్నర రూపాయలు
అమ్మకమునకు నిద్యముగా నున్నవి.

నిద్యముగా వున్నవి!

తక్కురపడుదు!!

టామ్సా యర్

(పిల్లలనవల)

రచన

మార్క్ ట్వేన్

అనువాదం

నంధూరి రామమోహనరావు

వెల రెండురూపాయలు

కాఫీలకు:

ఆంధ్రగ్రంథమాల మద్రాసు—1.

అతని ప్రాణాలన్నీ ఆమె మీదనే

అతనుకూడా, భార్య అప్పు
వ్వడు, అన్ని విధాలా తన

భార్యవలెనే ఉండాలని అందుకు కారణం, ఆమె మెలకువతో ప్రవ
ర్తిస్తుంది.

ఆమె చాల చురుకైనది. ఉదయం వేళ భర్తకు ఆఫీసుకు కావలసిన
దస్తులన్నీ తీసి సిద్ధంగా వుంచుకుంది. సాయంత్రం అతడు ఇంటికి
చేరుకోగానే దుదివంతమైన ఒక గ్లాసుడు 'టీ' చేతికొందిస్తుంది. ఆ
'టీ' చేయడానికి అట్టే ఖర్చు కూడా కాదు.

తీయ్యని ఆమె చిరునవ్వువలెనే ఆమె చేతి 'టీ' కూడా అతడిని మ
నశం చేస్తుంది అందు చేత అతని పంచవాగాలు ఆమె మీదనే
పెట్టుకున్నాడు.

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం
"టీ" త్రాగండి

పెల్లెట్ "టీ" వర్ణావళి ప్రచురించబడినది

578 00

